

דברי הכנסת

הישיבה המאה-ושתיים של הכנסת השלוש-עשרה

יום רביעי, כ' בסיוון התשנ"ג (9 ביוני 1993)

ירושלים, הכנסת, שעה 11:02

תוכן העניינים

שאלות בעל-פה	
התפוצצות רימון צה"לי בכפר עילוט	
דברי שר החוץ על הסכם שלום צפוי עם ממלכת ירדן	
שיבוצם של תלמידים עולי אתיופיה	
הצעת חוק מס הכנסה (הנחות ממס לתושבים באזור עדיפות לאומית), התשנ"ג-1993	
(קריאה ראשונה)	
שאלות ותשובות	
מניעת מעבר מחבר הכנסת ה' מחאמיד	
משכורותיהם של עובדי חינוך בגדה	
ניסיון התנקשות בחיידר עבד א-שאפי	
העברת מטבע חוץ לתוך יש"ע	
הצעה לסדר-היום	
מדיניות קבלה לעבודה בהתאם לרמות השכלה	
הצעה לסדר-היום הפניית 10% מנכסי קרנות הפנסיה של ההסתדרות להשקעות בשוק ההון	
הצעה לסדר-היום החובה להביא כל הסכם מדיני הכרוך בנסיגה מחלקי ארץ-ישראל	
שבידי מדינת ישראל להכרעת העם במסגרת בחירות	
הצעה לסדר-היום	
ארצות-הברית וישראל עומדות להקים מדינה פלשתינית לקראת חידוש השיחות בושינגטון	
מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת	
הצעת חוק הנוער (טיפול והשגחה) (תיקון – מינוי אפוטרופוס לקטין), התשנ"ג-1993	
(הצעת קבוצת חברי הכנסת)	
הצעת חוק הוצאה לפועל (תיקון – עיקול בנוכחות קטין), התשנ"ג-1993	
(הצעת קבוצת חברי הכנסת)	
הצעת חוק הבחירות (סיקור אירועים בהשתתפות מועמדים לכנסת), התשנ"ג-1993	
(הצעת חבר הכנסת א' זנדברג)	
הצעת חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול) (תיקון – קטין במעצר), התשנ"ג-1993	
(הצעת קבוצת חברי כנסת)	
הצעה לסדר-היום	
הטרדות מיניות וניצול לרעה של התקשרות מקצועית	
הצעת חוק אימוץ ילדים (תיקון – הכרזת ילד כבר אימוץ), התשנ"ג-1993	
(הצעת קבוצת חברי הכנסת)	
הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת	
הצעות לסדר-היום	
ילדים מתחת לקו העוני	
הצעת חוק עבודת הנוער (תיקון – העסקת ילדים), התשנ"ג-1993	

(הצעת קבוצת חברי כנסת)

הצעת חוק הפיקוח על מעונות (תיקון)(החזקה או מסירה של ילד עד גיל 12 והרחבת המונח "ילד"),
התשנ"ג-1993

(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

הצעה לסדר-היום

פרסומים פוגעים בחוצות הערים

הצעת חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון – חסינות בפני

דין פלילי), התשנ"ג-1993

(הצעת חבר הכנסת חגי מירום)

הצעות לסדר-היום

תאומי מנגלה – פתיחת תיק החקירה

הצעת חוק העונשין (תיקון – חישוב ימי המעצר לאחר שניתן פסק-דין), התשנ"ב-1992

(הצעת חבר הכנסת י' ביבי)

הצעת חוק העונשין (תיקון – לחץ על עובד ציבור), התשנ"ג-1993

(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

הצעת חוק הפוליגרף (רישוי ופיקוח), התשנ"ג-1993

(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

הצעת חוק-יסוד: מבקר המדינה (תיקון – הסתדרות העובדים ומוסדותיה)

(הצעת חברת הכנסת ל' לבנת)

שאלות בעל-פה

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, אני פותח את ישיבת הכנסת היום, כ' בסיוון התשנ"ג, 9 ביוני 1993. סדר-היום, הנושא הראשון: תשובות על שאלות שתינתנה בכנסת היום. שאלתא בעל-פה של חבר הכנסת תופיק זיאד – איננו.

אנחנו עוברים לשאלתא הבאה, שאלתא בעל-פה מס' 170 – – –

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

הוא כאן.

היו"ר ר' אדרי:

טוב, אם אתה כאן, אני מבקש להבא לדייק בפתיחת ישיבת הכנסת. חבר הכנסת זיאד, אני מבקש ממך שתציג את השאלתא שלך, מס' 168. בבקשה.

התפוצצות רימון צה"לי בכפר עילוט

תופיק זיאד (חד"ש):

אדוני היושב-ראש, בתאריך 2 ביוני שנה זו, 1993, התפוצץ רימון צה"לי ביער המרוחק 100 מטר מבתי הכפר עילוט. צעיר כבן 17 נהרג וארבעה נפצעו. הם עדיין בבית-חולים, כפי שנודע לי כאשר ביקרתי אתמול בכפר. תושבי הכפר טוענים, שבעבר היו מקרים כאלה.

ברצוני לשאול:

1. האם נחקר המקרה, ומה העלו תוצאות החקירה?

2. האם תורה המשטרה לסרוק את השטח ולנקותו מתחמושת מסוכנת? תודה רבה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת זיאד. ישיב על שאילתא מס' 168 אדוני שר המשטרה, בבקשה.

שר המשטרה מ' שחל:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מתכבד להשיב על שאילתא בעל-פה של חבר הכנסת תופיק זיאד.

1. אכן הנושא נחקר, ובעקבות האירוע המצוין בשאילתא נפתח תיק חקירה בתחנת משטרת נצרת. להלן הפרטים שנאספו על-ידי המשטרה עד עתה. האירוע התרחש בתאריך 3 ביוני 1993 –

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, אני מבקש מכם לשבת. השר משיב. אם יש משהו אחר לעשות – בבקשה לא כאן.

שר המשטרה מ' שחל:

– סמוך לשעה 17:40, בשטח השייך לכפר עילוט שעל-יד נצרת. חמישה נערים גילאי 13-17 מצאו את הרימון והשליכוהו. בשל מנגנון ההשהיה, הרימון לא התפוצץ מייד. הנערים התקרבו לשטח, ואז התפוצץ הרימון במרחק של 2-5 מטרים מהם. אחד הנערים, בן 17, שהיה הקרוב ביותר לרימון, נהרג במקום. שני הנערים הנוספים, בני 10 ו-13, נפצעו קשה, והשניים האחרים נפצעו קל.

על-פי נתונים שאספה המשטרה עד עתה, מדובר בהתרשלות של הנערים שמצאו את הרימון והשליכוהו. החקירה בנושא עדיין נמשכת, ובכוונת המשטרה לחקור את הנערים שמצבם הרפואי טרם אפשר זאת.

על-פי בדיקות שנעשו בשטח על-ידי מעבדת החבלה של המשטרה, לא ברור אם אכן מדובר ברימון צה"לי.

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, אני מבקש, איננו שומעים את השר. אני מבקש לשבת. ביקשתי לשבת.

שר המשטרה מ' שחל:

2. מעבדת החבלה של המשטרה סרקה את השטח ביסודיות הן באותו ערב שבו אירע האירוע והן למחרת לאור היום, אולם לא נמצאו אמצעי לחימה או תחמושת כלשהם. גם המנוף של הרימון שהתפוצץ לא נמצא.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לאדוני השר. שאלה נוספת לחבר הכנסת זיאד.

תופיק זיאד (חד"ש):

בקשר לשאלה האם זה רימון צה"לי או לא רימון צה"לי, אני לא יודע על כל מקור של רימונים שאפשר למצוא בארץ זו, אבל שאלתי נשאלת כיוון שמקרים כאלה חוזרים ונשנים בכל מיני מקומות, לרבות כפרים ערביים.

האם כבוד השר מוכן להורות, או שר הביטחון יהיה מוכן להורות לצה"ל, שמקיים סיורים בכל מיני מקומות, יהודיים וערביים, במקרים רבים הסיורים בכפרים הערביים או ליד הכפרים הערביים וליד מקומות מאוכלסים – במקרים רבים מאוד קרו דברים כאלה, באל-באתוף, בבית-נטופה, בעראבה, בסח'נין, בכפרים אחרים במשולש, ותמיד התופעה הזאת חוזרת על עצמה.

האם כבוד השר האחראי מוכן להורות חד-משמעית לצה"ל, לאלה שמסיירים, שלא ישאירו שום דבר, ותיעשה אחריהם בדיקה מתמדת, אחרי הסיורים האלה, שלא יישאר שום דבר שיכול לסכן את חיי האזרחים? תודה רבה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת זיאד. שאלה נוספת לחבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה, בבקשה.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אדוני היושב-ראש, כבוד שר המשטרה, ביקרתי בבית של המנוח אקרם עט-בישחאדי מעילוט, גם ביקרתי בבית-החולים נצרת וראיתי את ארבעת הילדים הפצועים; אכן שניים קשה ושניים קל. המשפחות דואבות.

לצערי הרב, המקרים הללו, של התפוצצות פצצות שהשאירו כוחות צבאיים, לאחר אימונים בתוך השטח הבנוי, בתוך השטח הבנוי ביישובים ערביים, הם מקרים שחוזרים על עצמם. היו מקרים כאלה בכפר-מנדא, היו מקרים כאלה במשולש ובנגב. נהרגו ונפצעו ילדים, נשים ואחרים.

אדוני השר, במקרה הזה של עילוט השאלה של המשפחה של החלל ושל הפצועים היא, מי ישלם את ההוצאות הרפואיות לבית-החולים ומי יפצה את המשפחה – – –

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת דראושה, דקה עברה. אני מבקש לשאול. הדקה עברה.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אדוני השר, האם יינקטו צעדים כדי למנוע קיום אימונים בתחום השטח הבנוי של הרשויות המקומיות ביישובים הערביים?

היו"ר ר' אדרי:

שאלה נוספת לחבר הכנסת שאול יהלום.

שאול יהלום (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, קודם כול הערה לחבר הכנסת תופיק זיאד. יש גם מקורות, כמו שנתפסו לאחרונה, ב"חמאס" ובאש"ף, של נשק לא-צה"לי.

השאלה שלי לכבוד השר היא, האם בעקבות אירוע זה לא חושב השר ליזום, מאחר שמדובר באמת ברשלנות של הנערים, לפי תשובת השר, חידוש, של תשדירי שירות, למבוגרים ולנוער, גם בעברית וגם בערבית, שמזהירים אותם מפני שימוש או התקרבות לחפצים חשודים, לרבות רימונים? זה ישודר בטלוויזיה, בכלל זה בטלוויזיה הערבית.

היו"ר ר' אדרי:

תודה. אדוני שר המשטרה, אנא תשובותיך.

שר המשטרה מ' שחל:

לשאלות של חבר הכנסת תופיק זיאד: הבדיקה של סוג הרימון היא חיונית וחשובה. המעבדה בוודאי תגיע למסקנה למי היה הרימון שייך, מה סוגו של הרימון, וכמובן גם בדיקה האם היו רימונים בשטח, האם הרימון הוא מהתקופה האחרונה; כמו שהיו מקרים שבהם נמצאה תחמושת, אף שהיא היתה בשטח הרבה זמן, כתוצאה מגשם ומשינויים בפני הקרקע.

לשאלה השנייה, האם אני מוכן להורות לצה"ל או לשר האחראי לצה"ל שלא ישאירו תחמושת. ההוראה הזאת קיימת. צה"ל בוודאי איננו מעוניין להשאיר תחמושת גם מטעמים של שמירה על רכוש המדינה. ההתייחסות שלדעתי דרושה היא יותר של הסברה, הסברה לנערים, הסברה גם לחיילים. בכך אני גם משיב על השאלה של חבר הכנסת שאול יהלום. אני אכתוב גם לשר הביטחון ואורה למשטרה, שיחודשו תשדירי השירות בקשר לאי-נגיעה בחפץ חשוד. נדמה לי שמן הראוי שגם משרד החינוך ייתן הסברה לתלמידים בבת-הספר שלא לנגוע בחפצים חשודים. ייתכן מאוד שבמגזר הערבי הדבר הזה דרוש.

לשאלת חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה, מי ישלם את ההוצאות. אני לא רוצה להיכנס כאן לעניין הזה, מפני שהסוגיה היא סוגיה משפטית. אתה צריך להוכיח מי היה האחראי, האם באמת היתה רשלנות. בדרך כלל חוק הנזיקין עונה על זה. אין כאן תשלום אוטומטי. הדין הזה חל על כל אזרח במדינת ישראל. השאלה היא, האם היתה רשלנות. והמתרשל בדרך כלל חייב בדין על-פי פקודת הנזיקין. הפנייה צריכה להיות בהתאם לזה, האם באמת היתה בעיה של רשלנות.

לשאלה הנוספת שלך, מניעת קיום אימונים בתוך שטח בנייה. עד כמה שידוע לי, אין אימונים בשטחי בנייה. יש אימונים של כוחות צה"ל בשטחים שהם בחלקם שטחים חקלאיים, ואליהם מגיעים אנשים, בעיקר נערים, מהסביבה. זה לא ניתן. המדינה היא מדינה קטנה. נדמה לי שההצעה של חבר הכנסת תופיק זיאד היתה יותר מעשית. הניסיון צריך להיות בכיוון של הסברה, של מתן הנחיות נוספות לכוחות צה"ל להקפיד שלא תושאר תחמושת אחרי אימונים. זה הרבה יותר הגיוני ומעשי מאשר לבוא ולהגיד, שלא יהיו אימונים כלל.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

בתוך השטח הבנוי.

שר המשטרה מ' שחל:

אני מוכן לגייס אותך למשטרה. המשטרה עוד לא יודעת. אתה כבר מגיע למסקנה. אני לא יודע. אנחנו עדיין חוקרים. אני לא יכול להגיד אם היו בכלל אימונים. המשטרה ביקשה לראות את לוח האימונים של צה"ל, אם היו בכלל אימונים לאחרונה ליד עילוט – כי חלק מזה יהיו לגבי המסקנות של תוצאות החקירה.

שאלו יהלום (מפד"ל):

הרימון הוא צה"לי?

שר המשטרה מ' שחל:

אני רוצה לדייק. אמרתי שעדיין לא ידוע סוג הרימון ועדיין לא ידוע אם הוא צה"לי.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לשר המשטרה. אנחנו עוברים לשאילתא בעל-פה מס' 170 מאת חבר הכנסת אברהם פורז. בבקשה.

דברי שר החוץ על הסכם שלום צפוי עם ממלכת ירדן

אברהם פורז (מרצ):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר החוץ, לאחרונה היו פרסומים, ולפיהם אתה סבור כי חתימת הסכם שלום עם ירדן היא אפשרות ריאלית קרובה. נאמר אפילו שרק עט חסר לחתימה.

ברצוני לשאול:

1. האם אתה סבור כי ניתן להגיע בתוך זמן קצר להסכם שלום עם ירדן?

2. על מה מבוססת הערכתך?

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת פורז. אדוני שר החוץ, בבקשה.

שר החוץ ש' פרס:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפעמים העיתונים לא מפרסמים את כל מה שאומרים. הפעם העיתונות פרסמה בדיוק את אשר אמרתי, אבל קוראי העיתונים כנראה קראו רק חצי ממה שהתפרסם בעיתונים עצמם.

אני אמרתי שני דברים. אמרתי שלחתימת ההסכם בינינו לבין ירדן חסר עט, והוספתי שירדן איננה מוכנה לחתום ראשונה מפני שהיא לא רוצה להיות לבדה. דבר ברור לחלוטין. ומאז כל אלה שמסכימים להגדרה הזאת מתווכחים אתי. אני לא יודע על מה. חוזרים בדיוק על אותו דבר.

מה שרציתי להגיד, וזה גם מה שאמרתי – חילוקי הדעות היום אינם במיוחד בינינו לבין ירדן, אלא חילוקי הדעות נובעים מזה שירדן איננה מוכנה להיות ראשונה לחתום. וזה באמת המצב.

אני מקווה, שאם נגיע לכלל הבנה עם הפלשתינים, הדבר יאפשר אכן לירדן להוציא את העט ולחתום.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לשר החוץ. שאלה נוספת לחבר הכנסת פורז.

אברהם פורז (מרצ):

אדוני שר החוץ, במשך שנים התרגלנו למחשבה, שלבנון תהיה המדינה השנייה שתחתום הסכם שלום עם ישראל; כמובן, לא בעשר השנים האחרונות, אבל תקופה ארוכה. והנה הסתבר שלבנון מהווה בעיה קשה מאוד.

האם אתה באמת סבור, שאין לנו שום בעיות שתלויות ועומדות בינינו לבין ירדן, ואם נסדיר את העניין עם סוריה והפלשתינים, חתימת ההסכם עם ירדן היא כמעט אוטומטית?

היו"ר ר' אדרי:

תודה. שאלה נוספת לחבר הכנסת יהושע מצא.

יהושע מצא (הליכוד):

אדוני שר החוץ, עת לכל דבר. האם אתה חושב שהגיעה העת לציין, שהנה כבר למישהו חסר עט בכיסו לחתום, כאשר אותו גורם, ברור לך ולנו, לא יהיה הראשון שיחתום – אבל לא יהיה גם השלישי ולא יהיה גם הרביעי, כי הם כולם מתנים את זה, לרבות ירדן, בכך שיהיה הסדר קודם כול עם הפלשתינים? הסדר עם הפלשתינים, על-פי הפלשתינים, זו מדינה פלשתינית לכל דבר, לרבות החלק שלהם בירושלים.

האם מן התבונה לציין, שהנה כבר עומדים בפני החתימה עם ירדן, כאשר אנחנו יודעים שהוויכוח הוא קשה מאוד מבחינה זאת, שהפלשתינים רוצים מדינה משלהם? ואם, חס וחלילה, אז יחתמו גם הירדנים – ואני מציין: חס וחלילה, כי אנחנו צריכים שלום עם ירדן, מאוד זקוקים לו, אבל אם שתי מדינות פלשתיניות תקומנה כאן במזרח התיכון, הסכנה לחייה של ישראל תגבר עד כדי, חס וחלילה, מכה לישראל עצמה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת מצא. שאלה נוספת לחבר הכנסת רענן כהן.

רענן כהן (העבודה):

תודה, אדוני היושב-ראש. אדוני שר החוץ, אתמול היתה לך הופעה בוועדת החוץ והביטחון, הופעה מרתקת. באותה ישיבה התנדבתי למסור לשר החוץ את העט שלי. אולי הוא יכול להביא בשורה למדינת ישראל ויהיה שלום.

מצד שני, אנחנו שומעים שראש ממשלת ירדן בצורה חד-משמעית ובצורה בוטה אומר שתהליך השלום אינו זקוק לעט ואין הולכים ברגע זה לחתום על הסכם שלום. האם אפשר לדעת, איפה העניין הזה עומד, מה המכשולים, והאם אתה חושב שיש סיכוי שאנחנו נתחיל בבשורה למדינת ישראל ויהיה שלום בינינו לבין ירדן באופן ריאלי? כי הבעיות שקיימות בין שתי המדינות הן מזעריות, ואפשר אכן לחתום על שלום בינינו.

היו"ר ר' אדרי:

תודה. אני מבקש מכבוד שר החוץ להשיב על שלוש השאלות. אדוני, בבקשה.

שר החוץ ש' פרס:

לחבר הכנסת אברהם פורז – אין להשוות את המצב של לבנון למצב של ירדן. הבעיה עם לבנון היא חולשת הממשלה. אילו היתה ממשלה עצמאית ואחראית ושולטת בלבנון במלוא מובן המלה, יכול להיות שגם המשא-והמתן עם לבנון היה לובש צורה אחרת.

לבנון מצויה במידה רבה מאוד במשא-ומתן עם עצמה, וגם במשא-ומתן שלא מודים בו עם סוריה. באיזו מידה סוריה שולטת על לבנון. על כן, זה מצב שונה לחלוטין, אין בו שום דמיון, לפי דעתי, עם ירדן.

אשר לירדן, ואני עובר גם לשאלה של חבר הכנסת מצא, גם המלך וגם הפלשתינים דיברו אתמול על קונפדרציה. אגב, אני מאוד מחמיא לך על המשחק במלים "עת לכל דבר". זה נורא נחמד מצדך. תאמין לי שהעט יבוא בעת. אין לך מה לחשוש. זה יהיה קרוב יותר ממה שאתה מפחד.

יהושע מצא (הליכוד):

הרי אתה איש ספר.

שר החוץ ש' פרס:

שני הצדדים, גם הפלשתינים וגם הירדנים, דיברו על קונפדרציה. אני אישית נגד מדינה פלשתינית, נגד מדינה פלשתינית אחת, וודאי שאני נגד שתי מדינות פלשתיניות. באופן אישי אני גם תומך בקונפדרציה. אני יודע שיש כאלה שאומרים, שקונפדרציה זה שתי מדינות תחת גג אחד. אין זה כך. שווייץ נקראת קונפדרציה, ויש שם קנטונים ולא מדינות. בכלל, המלים יש להן עושר ושפע. היות שאני שולל מדינה פלשתינית, אני בעד קונפדרציה, חד וברור, בין שתי המדינות האלה.

אומנם אני שמעתי שהיו רשרושים מהצד הירדני, אבל מג'אלי, ראש הממשלה של ירדן, לפני שהוא התווכח אתי, הודיע שעד סוף השנה הוא מקווה שנגיע להסכמי שלום. ואת זה אני אומר לחבר הכנסת אברהם פורז, אני לא יכול לתת לך לוח. אבל אם אתה מחפש לוחות לבעלי ברית, אני מפנה אותך למג'אלי, שאמר יום קודם שהוא מקווה שעד סוף השנה נגיע להסכמי שלום.

יהושע מצא (הליכוד):

כולנו מקווים. השאלה מה השלום.

שר החוץ ש' פרס:

השלום, אדוני, ביסודו של דבר מושתת על אוטונומיה, שחלק מחברי הליכוד, לא כולם, אני מודה, תמכו בה ועדיין תומכים בה.

רון נחמן (הליכוד):

איזו אוטונומיה?

שר החוץ ש' פרס:

אוטונומיה לתושבי השטחים.

רון נחמן (הליכוד):

טריטוריאלית?

שר החוץ ש' פרס:

אני לא ידעתי שתושבי השטחים מרחפים באוויר, הם בהחלט בטריטוריה. חבר הכנסת רון נחמן, איזה מזל לך שאין לליכוד. מפני ששני הפירושים שנתנו – פירוש אחד, שה-PALESTINIAN PEOPLE בעברית זה ערביי ארץ-ישראל, זה ממש צחוק מהשפה הבין-לאומית ומהשפה העברית. להגיד שנותנים ממשל עצמי לאנשים בתנאי שלא יעמדו על השטח, זו המצאה שנייה, שרק מעולם הדמיון אפשר להביא אותה.

אנחנו נותנים אוטונומיה לאנשים שחיים במקום קבוע, כמו שהמתנחלים היהודים חיים במקום קבוע. והאוטונומיה איננה התייחסות לחצי הגוף ולמעלה; היא גם מתייחסת לרגליים.

רון נחמן (הליכוד):

גם אצל היהודים.

שר החוץ ש' פרס:

בהחלט כן. גם היהודים יכבדו את האוטונומיה, אין שום ספק בזה.

אני רוצה להשיב לחבר הכנסת רענן כהן ברצינות. היתה תקופה שירדן היתה מוכנה להוביל את המשא-ומתן ולחתום בעט שלה. ההזדמנות הזאת נהרסה באופן בלתי אחראי, לפי דעתי, בשעתה. יכול היה להיות לנו הסכם עם ירדן. במקום זה הממשלה שקדמה לנו החליטה לנהל משא-ומתן עם שתי משלחות, אף-על-פי שהן נקראות אחת. ברגע שהוחלט לנהל משא-ומתן כפול עם שתי משלחות, אכן החתימה הירדנית בדרך האמיתית מותנית בחתימה הפלשתינית.

ב-1986 היו הירדנים מוכנים לחתום בעט שלהם על ההסכם כולו, ולזה בעצם התכוונתי בדברי.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לאדוני שר החוץ. חברי הכנסת, אני מבקש לכבד את המעמד ולא להפריע. כמה חברי כנסת, מזמן שנכנסו לאולם מתלחשים ועומדים. אני מבקש מכולם לשבת. חברי כנסת מלינים מדוע אינם מגיעים לשאלות נוספות. לעתים נרשמים שמונה ועשרה חברים, אך רק שני חברי כנסת יכולים לשאול שאלות נוספות. אנחנו נוהגים על-פי התקנון. אני מבקש שלא להלין עוד ולא להגיש תלונות למזכיר הכנסת.

אנחנו עוברים לשאלתא מס' 169 מאת חבר הכנסת אלי דיין. בבקשה, אדוני.

שיבוצם של תלמידים עולי אתיופיה

אלי דיין (העבודה):

אדוני שר החינוך והתרבות, ראשית, אני מאחל לך הצלחה במילוי תפקידך גם בחינוך וגם בתרבות.

דוד מגן (הליכוד):

הס מלהזכיר.

אלי דיין (העבודה):

אתה גם שר עם תרבות וגם יש לך תרבות שלטון.

פורסם כי דוח פנימי של המשרד לקליטת העלייה מצוין, כי רוב העולים מאתיופיה, 83%, משובצים במסלולי למידה נחותים, ללא בגרות. שום עולה מאתיופיה לא למד אשתקד לבחינת בגרות במתמטיקה או באנגלית ברמה מוגברת.

ברצוני לשאול:

1. האם נכונות הידיעות האמורות?

2. מה ייעשה לתיקון מצב זה?

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

1. התשובה חיובית. המדיניות נקבעה על-ידי עליית הנוער ולא על-ידי משרד החינוך והתרבות.

2. בעקבות דיון שנערך במשרדנו בנושא, לפני כחודש, הוצאה הנחיה לכל המוסדות להפנות תלמידים אתיופים למסלולים העיוניים והיוקרתיים ולא המקצועיים.

ממינהל החינוך הדתי נמסר לי, כי כל הישיבות התיכוניות והאולפנות הביעו נכונותן לקלוט ילדים אתיופים במוסדותיהם.

אנו מעריכים שבדרך זו יגדל מספר התלמידים האתיופים בעלי תעודת הבגרות.

אני רוצה להוסיף, שהבוקר שוחחנו וקיימנו ישיבה עם מר דוד גורדון, שהוא יושב-ראש המזכירות הפדגוגית, ותצא הנחיה ברורה להגדיל את מספר התלמידים האתיופים שילמדו באותם בתי-ספר שייבחרו על-ידיהם. כך, למעשה, החל משנת הלימודים התשנ"ד יוכלו תלמידים אתיופים לבחור בבית-הספר שאליו הם רוצים להירשם ולא תהיה מגבלה אך ורק לממלכת-י-דתי.

היו"ר ר' אדרי:

תודה. שאלה נוספת לחבר הכנסת אלי דין, בבקשה.

אלי דין (העבודה):

אני מודה לסגן השר על התשובה. אני גם מברך על המדיניות החדשה; חבל שהיא לא מומשה לפני שנים מספר.

אני רוצה לשאול: מדוע לא יחוסלו מסלולי הלימוד כליל? הרי לפי חוקי האינטגרציה והרפורמה נושא המסלולים וההקבצות צריך להיעלם כדי לתת אפשרות לתלמידים נוספים, גם אתיופים וגם אחרים מערי הפיתוח ומהשכונות, להגיע לתעודת בגרות מלאה ולפתוח בפניהם את המסלול האקדמי.

היו"ר ר' אדרי:

תודה. שאלה נוספת לחבר הכנסת חנן פורת, בבקשה.

חנן פורת (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן שר החינוך, כמי שמודע היטב למצוקתו של הנוער האתיופי, אני רוצה לציין שעיקר העול נופל בראש ובראשונה על המגזר הדתי ועל האגף לחינוך דתי. דא עקא, כפי שאתה ציינת בצדק, מוסדות היוקרה שלנו – הישיבות והאולפנות – שהיו נכונות לקלוט במינון נכון תלמידים ותלמידות מעולי אתיופיה, אינם מסוגלים לעשות זאת מפני שלא ניתן להם התקציב הדרוש לכך ועליית הנוער אינה עומדת בעומס.

אני מרשה לעצמי לשאול: האם לא הגיעה השעה שמשדד החינוך ייכנס לנעליה של עליית הנוער באותם מקומות שעליית הנוער לא מסוגלת לעמוד בכך, ויסייע כדי שהישיבות והאולפנות יוכלו לקלוט ולהתמודד, ואז גם לא נגיע לתוצאות כל כך עגומות לגבי קליטת הנוער האתיופי. תודה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת פורת. שאלה נוספת לחבר הכנסת טמקין, בבקשה.

בנימין טמקין (מרצ):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן שר החינוך, אני רוצה להבין: האם תשובתך היתה, שאומנם מדובר על 83%?

דבר שני, אמרת שזו מדיניות של עליית הנוער. אני מבין שהעניין הזה בעצם נכפה על עליית הנוער עקב כך שמשדד החינוך לא רצה לקחת על עצמו את האחריות לעניין. האם אפשר להיפטר מן העסק על-ידי כך שאתה אומר שזו אחריותה של עליית הנוער? אני לא מבין, האם משדד החינוך איננו אחראי לבתי-הספר שנמצאים במסגרת עליית הנוער? תודה לך.

היו"ר ר' אדרי:

תודה. אדוני סגן שר החינוך, בבקשה, אנא תשובותיך.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

לשאלות הנוספות של חבר הכנסת אלי דיין. משדד החינוך והתרבות פועל לפתיחת בתי-ספר במסלולים פתוחים לכל התלמידים שנמצאים בערי הפיתוח. היום אנחנו יכולים לעבור בערי הפיתוח מהצפון ועד הדרום ולראות בתי-ספר מקיפים שבהם יש חמש יחידות וארבע יחידות כדי לעודד תלמידים בערי פיתוח ובשכונות להגיע לבתי-הספר הטובים ביותר. כך שהמדיניות במשדד החינוך השתנתה החל מ-1 בספטמבר האחרון לגבי הכוונת תלמידים גם בערי פיתוח, גם באזורי המצוקה, כדי לאפשר להם להגיע לבתי-הספר הטובים ולהכשיר אותם לקראת השכלה גבוהה.

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, אנחנו לא בהפסקה. אני מבקש לשבת ולא להפריע. אני אחכה עד שתסיימו את ההתלחשויות. סגן שר החינוך והתרבות לא יכול להשיב כך.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

לשאלה הנוספת של חבר הכנסת חנן פורת, אכן האולפנות והישיבות התיכוניות עושות עבודת קודש והחלו השנה לקלוט תלמידים אתיופים. משרד החינוך והתרבות מסייע ויסייע בתקציב, מאחר שאנחנו מצאנו תקציב נתון ומיוחד שהגביל אותנו להרחיב את הפעילות הזאת. מדיניות המשרד לקראת שנת הלימודים התשנ"ד היא לעודד ולהגדיל את התקציבים כדי שאפשר יהיה לקלוט עוד תלמידים אתיופים באותם מוסדות שהזכרת.

קריאה:

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

משרד החינוך מסייע בכל התחום החינוכי בכל מה שקשור לתקציב פנימיות. זה מגיע מהבעלים – אם זה עליית הנוער, אם זה ויצ"ו, אם זה "בני עקיבא" ואם אלה ארגונים אחרים. לגבי תקציבי משרד החינוך, אנחנו מסייעים לקליטת העלייה גם באולפנות וגם במוסדות האחרים בשעות נוספות – תגברנו גם בכיתות העל-יסודיות – כיתות י', י"א ו"ב. כדי להכין לבחינות הבגרות, הוספנו 15,000 שעות החל מחודש ינואר 1993.

לגבי השאלה הנוספת של חבר הכנסת בני טמקין, הנתון שהוזכר כאן הוא נתון נכון – 83% מקרב העלייה האתיופית לא הגיעו לבגרות. לכן קיים משרד החינוך והתרבות דיון מיוחד בנושא הזה לפני כחודשיים, ובו העברנו החלטה שהחל מהתשנ"ד נאפשר לתלמידים להירשם על-פי אזורי בחירה שהוריהם והם מבקשים להגיע אליהם, כדי לפתוח את בתי-הספר האחרים ולא לנתב אותם לבתי-ספר שנקבעו להם לפני כשנה-שנתיים, מתקופת העליות של "מבצע משה".

לגבי המעורבות שלנו בבתי-הספר של עליית הנוער, משרד החינוך מעורב במה שקורה בבתי-הספר של עליית הנוער. קיימו דיון עם עליית הנוער. אני מאמין שעכשיו, עם כניסתו של מר יחיאל לקט, יושב-ראש המחלקה לעליית הנוער, עם מר אלי עמיר נקיים דיון מסודר במשרד, כדי לשנות דברים ולפתוח מסלולים נוספים בבתי-הספר הפנימייתיים של עליית הנוער.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לסגן שר החינוך והתרבות.

הצעת חוק מס הכנסה (הנחות ממס לתושבים באזור עדיפות לאומית), התשנ"ג-1993

(קריאה ראשונה)

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לנושא הבא: הצעת חוק מס הכנסה (הנחות ממס לתושבים באזור עדיפות לאומית), התשנ"ג-1993. אנחנו נצביע, מי בעד העברת החוק לוועדה ומי נגד. הכוונה היא להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים.

קריאה:

לוועדת הפנים.

היו"ר ר' אדרי:

אם כן, הצעת החוק תועבר לוועדה שתקבע ועדת הכנסת.

הצבעה מס' 1

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה – 46

נגד – 36

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק מס הכנסה (הנחות ממס לתושבים באזור עדיפות לאומית),

התשנ"ג-1993, לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

הי"ר ר' אדרי:

בעד – 46, נגד – 36, אין נמנעים. החוק יועבר לוועדת הכנסת אשר תחליט לאיזו ועדה תעבור הצעת החוק.

שאלות ותשובות

הי"ר ר' אדרי:

אני מזמין את סגן שר הביטחון להשיב על שאלות. בבקשה.

מניעת מעבר מחבר הכנסת ה' מחאמיד

חבר הכנסת ת' זיאד שאל את שר הביטחון ביום כ"ו בטבת התשנ"ג (19 בינואר 1993):

ביום ראשון, 27 בדצמבר 1992, כאשר נסע חבר הכנסת מחאמיד בדרכו מביתו באום-אל-פחם לירושלים, חיילי צה"ל, שהציבו מחסום בעיר קלקיליה, אסרו עליו לעבור בו, בטענה שהאזור הוא שטח צבאי סגור. בתשובה על שאלתו של חבר הכנסת מחאמיד, מדוע עוברות במחסום מכוניות ישראליות אחרות, אמרו החיילים במחסום, כי קיבלו הוראה שלא לאפשר לכמה אנשים – ובהם הוא – לעבור דרך קלקיליה.

ברצוני לשאול:

1. האם הנושא ידוע למשרדך?
2. מי נתן את ההוראה למנוע מחבר הכנסת לעבור בעיר קלקיליה?
3. האם אין בצעד הזה משום פגיעה בחסינותו של חבר הכנסת?
4. מה הם הצעדים שיינקטו בנדון?

תשובת סגן שר הביטחון מ' גור:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

הנני מתבסס על מידע שנמסר לי על-ידי לשכת הרמטכ"ל.

בתאריך 27 בדצמבר 1992 הוכרזו הערים טול-כרם וקלקיליה שטח צבאי סגור, וזאת לאור מידע על הפרות סדר צפויות ועקב צורכי ביטחון. במועד הנ"ל, מטעמים ביטחוניים, הופנו כלי רכב ישראליים לציר חלופי. יצוין, כי כניסה לשטח צבאי סגור הינה בהתאם להוראת המפקד הצבאי.

זכויות חברי הכנסת בנושא חופש התנועה מעוגנות בסעיף 9(א) לחוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם, התשי"א-1951, הקובע כי "שום הוראה האוסרת או מגבילה את הגישה לכל מקום במדינה, שאינו רשות היחיד, לא תחול על חבר כנסת, אלא אם היה האיסור או ההגבלה מטעמים של ביטחון המדינה".

ההחלטה בדבר אי-כניסה כנ"ל לשטח צבאי סגור התבססה על טעמי ביטחון, ועל כן אינה פוגעת בזכותו של חבר הכנסת על-פי החוק האמור.

כעיקרון, צה"ל אינו מונע מחברי כנסת, ואף לא ימנע בעתיד, מעבר בשטח צבאי סגור אם מצב הביטחון יאפשר זאת.

אי-לכך תשובותי על שאלותיך הן כדלהלן:

1. התשובה חיובית.

2. הכניסה לשטח צבאי סגור הינה בהתאם להוראות המפקד הצבאי.

3. התשובה שלילית.

4. לאור האמור לעיל אין מקום לנקיטת צעדים כלשהם.

משכורותיהם של עובדי חינוך בגדה

חבר הכנסת א' בורג שאל את שר הביטחון ביום י"א בשבט התשנ"ג (2 בפברואר 1993):

נתוני משכורתיהם של עובדי חינוך בגדה מעידים על תנאי העסקה נמוכים מאוד. לדוגמה, משכורתו של מפקח מוסמך אקדמאי בעל 23 שנות ותק היא 1,200 ש"ח. משכורתו של מורה אקדמאי בבית-ספר תיכון בעל שלוש שנות ותק היא 750 ש"ח בלבד. לאור העובדה כי עלות מצרכי היסוד בגדה המערבית זהה לזו שבישראל, מצבו של המורה בגדה קשה במיוחד.

ברצוני לשאול:

1. מה הוא השכר הממוצע של מורה אקדמאי בבית-ספר תיכון בגדה, של מנהל בית-ספר מוסמך אקדמאי בגדה ושל מפקח מוסמך אקדמאי בגדה?

2. האם קיים הסכם שלפיו כל העלאת שכר למורים בישראל תהיה מלווה בהעלאה מקבילה למורי הגדה?

3. אם כן – האם ההסכם ממומש? אם ההסכם אינו ממומש, מה הוא ההסבר לכך?

תשובת סגן שר הביטחון מ' גור:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. המשכורת הקובעת הממוצעת, לא כולל נסיעות, של מורה אקדמאי הינה 1,118 שקל לחודש. המשכורת הקובעת הממוצעת, לא כולל נסיעות, של מנהל/מפקח מוסמך הינה 1,278 שקל לחודש. המשכורת הקובעת הממוצעת, לא כולל נסיעות, של מנהל/מפקח בעל תואר ראשון הינה 1,380 שקל לחודש. המשכורת הקובעת הממוצעת, לא כולל נסיעות, של מנהל/מפקח בעל תואר שני הינה 1,459 שקל לחודש.

2-3. אין הסכמים לגבי העלאות שכר סקטוראליות. מאידך גיסא, תוספת יוקר המשולמת לכלל העובדים בישראל ניתנת גם באזור יו"ש. כך ניתנת לאחרונה תוספת שכר מיוחדת של 4% לכל העובדים, כפי שניתנה בישראל.

ניסיון התנקשות בחיידר עבד א-שאפי

חבר הכנסת ח' פורת שאל את שר הביטחון ביום ג' בניסן התשנ"ג (25 במרס 1993):

בעילום שמם אישרו מקורות פלשתיניים את גרסת צה"ל, הנשענת על תחקיר של אלוף פיקוד הדרום, ולפיה חוליה טרוריסטית מקומית ניסתה להתנקש בחייו של ד"ר חיידר עבד א-שאפי, ראש המשלחת הפלשתינית לשיחות השלום.

ברצוני לשאול:

1. האם אכן גמר צה"ל את התחקיר בנושא זה ומה הן תוצאות התחקיר?

2. אם נכונה הידיעה שאכן גוף פלשתיני ניסה להתנקש בחייו, האם ניצלה ממשלת ישראל נתונים אלה להסברה מתאימה?

סגן שר הביטחון מ' גור:

1-2. צה"ל סיים את התפקיד בנושא אירוע הירי שהתרחש ביום 18 במרס 1993 במחנה הפליטים בשבורה. ממצאיו החד-משמעיים של התחקיר היו, כי איש מחיילי צה"ל או שוטרי מג"ב לא ירה את הירי שממנו נפגע ומת יוסף אברהים מחמוד אל-גריב.

בנוסף, חקרה גם משטרת ישראל את נסיבות האירוע ואף גבתה עדויות מתושבים מקומיים שהיו במקום, אך מאחר שלא עלה בידה לאתר את מבצעי הירי, הוחלט על סגירת תיק החקירה.

עד כאן העובדות.

היו"ר ר' אדרי:

שאלה נוספת לחבר הכנסת פורת, בבקשה.

חנן פורת (מפד"ל):

אדוני סגן שר הביטחון, היריבות בין כנופיות "חמאס" לבין כנופיות ה"פתח" ו"ניצני ה'פתח" היא דבר ידוע כשלעצמו. דומה שכאן לראשונה יש ניסיון לפגוע לא רק באנשים בשטח אלא גם במנהיגות, זו שהיום נושאת ונותנת אתנו.

שאלתי נוגעת לניסיון שלנו לחדור אל המערכת הזאת שבין שני הפלגים היריבים, הן מנקודת מבט של ניצול הדברים להסברה, ויתר על כן, מבחינת הניסיון לחשוף את מבצעי הרצח. האם עד כה לא נתגלה דבר בנדון?

סגן שר הביטחון מ' גור:

זה מה שעניתי בתשובה. אנחנו עושים כל מאמץ. המאמץ לא נשא פרי. זו היתה תשובתי.

העברת מטבע חוץ לתוך יש"ע

חבר הכנסת מ' קצב שאל את שר הביטחון ביום י"ט באייר התשנ"ג (10 במאי 1993):

פורסם כי ממשלת ישראל החליטה לצמצם את ההגבלות שהיו על העברת מטבע חוץ לתוככי יש"ע.

ברצוני לשאול:

1. האם הידיעה נכונה?

2. אם כן – מתי נתקבלה ומדוע היה צורך בה?

3. האם אין חשש שהכספים שיועברו יגיעו לידי ארגוני המחבלים הפועלים בתוך יש"ע?

4. אילו צעדים ננקטים כדי למנוע מצב שבו כספים המגיעים מחוץ-לארץ יגיעו לידי המחבלים?

סגן שר הביטחון מ' גור:

4-1. אינני יודע מה הוא הפרסום שעליו מסתמכת השאילתא.

לגופו של עניין, ההקלות האחרונות בתחום הכנסת כספים ליש"ע דרך גשרי הירדן ומסוף רפיח נעשו לפני שנתיים, וליתר דיוק בתאריך 21 ביולי 1991.

במסגרת הקלות אלו הוחלט לאפשר לתושבי יש"ע וכן למבקרים מארצות ערב המגיעים ליש"ע דרך המעברים הנ"ל להכניס עד 2,000 דנר לנפש ללא צורך בהצהרה, ומעל סכום זה חלה חובת הצהרה בתחנת המעבר.

ברור שאם קיים מידע בידי זרועות הביטחון על הכנסת כספים המיועדים לארגוני מחבלים הפועלים בתוך יש"ע, כל מקרה נבדק ומטופל באמצעים החוקיים העומדים לרשותנו.

ההקלות המפורטות לעיל הן האחרונות שנעשו בתחום הכנסת כספים ליש"ע.

היו"ר ר' אדרי:

שאלה נוספת לחבר הכנסת קצב, בבקשה.

משה קצב (הליכוד):

בכל אופן, אדוני סגן שר הביטחון, ארגוני המחבלים מצליחים להציף את יהודה ושומרון בכספים רבים בכל מיני טכניקות. משפחות המחבלים מקבלות כספים. האם מערכת הביטחון נערכת או ערוכה כדי לבלום הזרמה של כספים שמיועדים לממן את פעילות המחבלים ביהודה, בשומרון ובעזה?

סגן שר הביטחון מ' גור:

מערכת הביטחון עושה הכול בהתאם לחוק, על מנת למנוע הזרמת כספים שאיננה חוקית, בוודאי אם זה נעשה למטרות של חבלה ופגיעה, ואנחנו גם מודעים, גם מודאגים, גם מוטרדים וגם פועלים בכיוון זה.

היו"ר ר' אדרי:

ברשותך, אדוני סגן שר הביטחון, אנחנו נחזור לשאלתא מס' 426, של חבר הכנסת תופיק זיאד. אני מבקש שתואיל להשיב עליה.

סגן שר הביטחון מ' גור:

(קורא את התשובה על שאלתא מס' 426, ראה עמ' .)

היו"ר ר' אדרי:

שאלה נוספת לחבר הכנסת זיאד.

תופיק זיאד (חד"ש):

אדוני סגן השר, אין ברצוני להתווכח עם חוק חסינות חברי הכנסת או עם כל חוק אחר, אבל, נדמה לי שחייבים להאמין לחבר כנסת שמספר על דבר שקרה מול עיניו, שמנעו ממנו להמשיך לנסוע ואפשרו למכוניות ישראליות לנסוע באותו כביש שבו הן רצו לנסוע. אולי זה גם שייך למצב הרוח של החייל שעמד שם.

אני משתכנע ממקרה זה וממקרים אחרים שקרו בעבר, וגם ממקרים שקרו אתי אישית, אבל אין זמן להזכיר אותם פה, שהמניעה היתה מדחפים פוליטיים. האם כבוד סגן השר יש לו דעה אחרת והוא לא רואה שום אלמנט פוליטי בנושא הזה? תודה רבה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה. אדוני סגן השר, בבקשה.

סגן שר הביטחון מ' גור:

ודאי, חבר הכנסת תופיק זיאד, שיש לי דעה אחרת, מכיוון שקראתי את החוק. הצבא פועל על-פי החוק, אין לנו שום כוונה לפגוע בחופש התנועה של חברי הכנסת, וחובתנו לוודא את שמירת חופש התנועה. בהתאם לזה אנחנו פועלים. אם תהיה תקרית כזאת או אחרת מפורטת, שאפשר יהיה לדון בה מחדש במפורט, בבקשה. אבל במקרה הזה אין שום ספק, שלא היתה שום כוונה פוליטית, לא היתה שום כוונה למנוע. השיקול היה שיקול ביטחוני טהור בלבד.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לאדוני סגן שר הביטחון.

הצעה לסדר-היום

מדיניות קבלה לעבודה בהתאם לרמות השכלה

היו"ר ר' אדרי:

אנחנו עוברים להצעות לסדר-היום והצעות חוק. הצעה ראשונה, מס' 1405: מדיניות קבלה לעבודה בהתאם לרמות השכלה – של חבר הכנסת נסים זוילי. בבקשה, אדוני.

נסים זוילי (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברות וחברים, לפני חודשיים ימים מגיע יהודי מירושלים, וכמו מובטלים רבים אחרים מחפש עבודה. לשכת התעסוקה מפנה אותו לשדה התעופה עטרות לעבוד בסבלות. האדם הזה מתקבל לתקופת ניסיון, ואחרי תקופת ניסיון קצרה מפוטר מהעבודה משום שטוענים שלסבל בשדה התעופה עטרות צריכות להיות למעלה מעשר שנות לימוד.

דוגמאות שניות ושלישיות ורבות אחרות אנו רואים יום-יום, כשיש החלטה עקרונית של שירות המדינה, שבתפקידים מסוימים – ואני לא יודע אם זה כולל את כל התפקידים, אבל בוודאי, אם זה חל לגבי אדם שהולך לעבוד בסבלות בשדה התעופה, פתאום אתה מגלה מגבלות שמקשות על אנשים מסוימים, מוגדרים, החלק החלש ביותר בחברה הישראלית, להיקלט בעבודה בשירות הממשלה, בשירות המדינה.

התופעה הזאת מאוד מטרידה לאור הנתונים הקיימים. כשאנחנו בוחנים את הנתונים שמפורסמים על-ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, אנחנו רואים שמתוך 152,000 דורשי עבודה, למשל, למעלה מ-60% מהציבור הזה הוא בעל השכלה של למטה מ-12 שנות לימוד. כשאנחנו רואים את הפתרונות התעסוקתיים שניתנים, אנחנו רואים שמי שמצליח להיקלט במעגל העבודה – אני מדבר כללית, ואני מדבר גם בשירות המדינה – זה רק ציבור שיש לו למעלה מ-12 שנות לימוד. אני לא מצפה לא מהממשלה ולא מהכנסת להוריד את הרמה של השירות הציבורי מתחת לקווים מסוימים, אבל אני בהחלט מצפה שיימצאו פתרונות ויאופשרו אלטרנטיבות אחרות לציבור, שממילא נפגע והוא קורבן של מערכות שאינן די מפותחות במדינת ישראל גם בשטח החינוך, גם בשטח הרווחה וגם במישורים חברתיים אחרים. אני בהחלט מצפה שמדינת ישראל, הממשלה ושירות התעסוקה יראו את עצמם מחויבים למתן פתרונות תעסוקה גם לאזרחים האלה.

תופעה שנייה, שיש לה כמעט אותו היבט, אבל מכיוון שונה לחלוטין: פרויקט שיקום השכונות. הסתובבתי בבאר-שבע, פגשתי שם חבורה ששמה צל"ש – צעירים למען שכונות. הם מספרים לי, שבכל שכונה כזאת יש תופעת צמיחה של מנהיגות מקומית, שהיא בדרך כלל צומחת מתוך העוני, מתוך המצוקה. במשפחות מאוד בעייתיות צומחת מנהיגות, למנהיגות הזאת אין השכלה. לוקחים את שיקום השכונות, מגייסים אנשים לעבוד בתוך אותן שכונות, מנטרלים את המנהיגות המקומית, לא מאפשרים להם להיקלט במקומות עבודה, שדרכם הם היו משרתים את הציבור הזה שבמצוקה הרבה יותר טוב מאנשים, שלפעמים יש להם רמות השכלה גבוהות מאוד, השכלה אקדמית – שזוהי התביעה הבסיסית בשירות המדינה – ויוצרים בעצם מצב, שציבור רחב מאוד לא מצליח בכלל לא להתפתח, לא לתרגם את הכושר המנהיגותי שיש לו לטובת הציבור, לא לצקת תכנים שהוא מבין בהם יותר ויותר מומחה בהם משמבינים הציבורים שמביאים לתוך השכונות. נכון שזוהי תופעה לא חדשה, אבל אני חושב שחייבות להימצא דרכים, שבאמצעותן אפשר יהיה להתמודד עם הבעיה הזאת.

יש כמה אפשרויות, וחלק מהן אני רוצה למנות: ראשית, אני סבור שאנשים שנקלטים בשירות המדינה בכל מיני תפקידים חייבים לאפשר להם, במסגרת העבודה, להשלים את ההשכלה אם חסרות להם שנות לימוד. אני חושב שאנחנו לא יכולים להרשות לעצמנו לאורך זמן להשאיר אנשים שלא רכשו לעצמם השכלה, וזה לא באשמתם. זה לא באשמתם וזה לא באשמת איש מאתנו ששליש מהאוכלוסייה במדינת ישראל יש לו פחות מעשר שנות לימוד, שלישי מהאוכלוסייה, ואנחנו קובעים במדיניות שלנו, שהשליש הזה הוא מחוץ למעגל התעסוקה, לפחות במשרדים ממשלתיים.

אני שמח שיש מגמה להעלות את רמת ההשכלה של העובדים בשירות הציבורי, אבל שזה יהיה חלק מתנאי הקליטה שלהם, שיאפשרו להם במסגרת העבודה להשלים את ההשכלה. ואם הם למדו רק שמונה שנים, שיאפשרו להם בתהליכים מקוצרים להכשיר את עצמם לתפקיד, ולא לזרוק אותם לכלבים. וזוהי המציאות של היום. הבאתי דוגמה אחת של סבל, יש דוגמאות רבות מאוד לכך שאנשים לא מצליחים להיקלט במקום עבודה.

דבר שני שהוא אפשרי: אפשר לחזק את המסלולים של השכלה למבוגרים. ואני אומר: כל זה במגמה לאפשר קליטה בעבודה והעלאת רמת השכלתם של העובדים.

הממשלה לא יכולה להישאר אדישה לתופעה הזאת, גם בשירות הציבורי וגם בשירותים אחרים. אני בדעה שחייבת להימצא הדרך, ואני מקווה שתימצא, ולכן אני מבקש להעביר את זה לוועדה הנוגעת בדבר, שיימצאו מסלולים שבהם – – –

היו"ר ר' אדרי:

אדוני, חבר הכנסת זילי, אתה לא יכול להציע להעביר לוועדה. אתה כמציע ההצעה יכול רק לבקש דיון במליאה. השר יכול לבקש ועדה או לבקש כל דבר אחר, או חברי הכנסת יכולים לסדר לך את זה.

חיים אורון (מרצ):

נסדר לך את זה, אני אבקש.

נסים זילי (העבודה):

אני מתנצל על חוסר הניסיון. אשמח אם השר יציע להעביר את זה לוועדה.

שר האוצר א' שוחט:

אולי אני אציע משהו אחר שיתקבל על דעתך?

נסים זילי (העבודה):

בבקשה. אשמח מאוד אם יימצאו פתרונות אחרים, אבל אני רוצה לחזור ולהדגיש, שהנושא הזה מחייב פתרונות מיידיים, משום שהוא הולך ומחמיר ומגדיל גם את הפערים וגם את המצוקות דווקא בציבורים, שאני מאמין שלממשלה הזאת יש כוונות לסייע להם, ובעיקר לסייע בקליטתם בעבודה יצרנית או שירותית אחרת. תודה רבה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת זילי. אני מבקש ששר האוצר ישיב על ההצעה לסדר-היום מס' 1405.

שר האוצר א' שוחט:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אין ספק שהנושא שהעלה חבר הכנסת נסים זוילי הוא נושא שיש לו משמעות, גם חברתית וגם מבחינת שירות המדינה. אני לא רוצה להיכנס לדוגמה שהבאת, של אותו סבל בעטרות. אני מניח שזה במסגרת רשות שדות התעופה, זה לא דבר שכפוף לנציבות, כשמבחינת התקנים זו רשות עצמאית.

אבל אני רוצה להגיד לך, חבר הכנסת זוילי, בנושא בקשת רמה מסוימת של השכלה בשירות הציבורי: בתעשייה הכימית לא מקבלים מפעילים בלי 12 שנות לימוד כתנאי סף לכניסה.

אין ספק שתמיד צריך להסתכל על הבעיה הזאת משני צדיה. אני חושב שההתמודדות עם נושא ההשכלה וההכשרה המקצועית צריכה להיעשות עוד לפני היציאה לעבודה, לפני יציאת האיש לבגרות, לפני יציאתו אל שוק העבודה. אנחנו צריכים לעשות מאמץ גם בקטע הזה, ומאמץ של הכשרות והשתלמויות לאחר השחרור מן הצבא.

אבל נראה לי בלתי הגיוני לחלוטין לבוא ולהגיד, שבשירות המדינה ההשכלה לא תהיה תנאי. מובן שיש משרות מסוימות שבהן זה אפשרי, יש משרות שבהן זה בלתי אפשרי, ואני רוצה לתת לך נתונים מספר בהתייחסות למדיניות הכוללת.

רמת ההשכלה הנדרשת מהעובדים בשירותים הציבוריים היתה תמיד גבוהה יותר מרמת ההשכלה במשק. מכיוון שהתייחסותך היתה אל הממשלה, אני מתייחס לשירות הציבורי. כבר בשנת 1980 היו 73% מהעובדים בשירותים הציבוריים בעלי השכלה של 11 שנות לימוד ומעלה, לעומת 57% מכלל המועסקים במשק. בשנת 1992 היו 85% מכלל המועסקים בשירותים הציבוריים בעלי רמת השכלה של 11 שנות לימוד ומעלה, לעומת 75% במשק. כלומר, אנחנו רואים קודם כול שיש עלייה ברמת ההשכלה. שנית, היחס בין השירות הציבורי לבין המשק גם הוא הולך ומצטמצם.

בשירות המדינה נקבעת רמת ההשכלה על-פי העיסוק והדירוג. כ-50% מכלל העובדים מועסקים בדירוגים המקצועיים והאקדמיים, שבהם נדרשת השכלה על-תיכונית או אוניברסיטאית, בהתאם לעיסוק. כלומר, 50% מהתפקידים בהגדרה שלהם מחייבים השכלה אקדמית. זה יכול להיות רופאים, זה יכול להיות אחיות, זה יכול להיות מורים, זה יכול להיות אנשים שבלי תעודה אינם יכולים להיכנס למערכת כלל.

בדירוג האחיד בשירות המדינה נקבעת רמת ההשכלה הנדרשת על-פי דרגת העובד, תוך הבחנה בין עובדים המגויסים מחוץ לשירות המדינה לבין עובדים המקודמים בתוך השירות. המשרות שבהן לא נדרשת השכלה תיכונית הן כיום בתחום המשק וברמה הבלרית עד דרגה י"ז. הן נאמדות ב-10% מכלל עובדי המדינה. מדרגה י"ח נדרשת מהעובד המגויס מבחוץ השכלה תיכונית, ומדרגה י"ט – השכלה אקדמית. עובדים הנמצאים בשירות המדינה ואינם עונים על דרישות אלה רשאים להתקדם בדרגות אם צברו קורסים מקצועיים וניסיון מקצועי. כן מפעילה נציבות שירות המדינה, בשיתוף עם משרד החינוך והתרבות, תוכנית להשלמת השכלתם של עובדים חסרי השכלה תיכונית, שבה לומדים עתה 500 עובדים.

מניסיונה של נציבות שירות המדינה עולה, כי מידת ההתאמה של עובדים בעלי השכלה נמוכה לעבודה, כפי שמתברר מתוצאות בחינות התאמה לעבודה שנערכות על-ידי הנציבות, נמוכה לאין שיעור מזו של עובדים בעלי השכלה. כאשר מתקבלים עובדים בעלי רמת השכלה נמוכה לשירות המדינה, אפשרויותיהם להתקדם הן מעטות מאוד. תופעה זו גורמת תסכול ויש לה השלכות שליליות על יחסי העבודה.

השינויים הרבים העוברים על המינהל, ובראשם חדירת המחשוב לכל תחומי העבודה, מחייבים את העובדים לשנות באופן בסיסי את דרכי עבודתם. עובדים רבים יצטרכו להחליף מקצוע. מעברים אלה קלים ואפשריים יותר לעובדים בעלי השכלה, וקשים יותר ואפילו בלתי אפשריים לעובדים חסרי השכלה.

ברצוני להעיר, שההתפתחויות בשירות הציבורי ובשירות המדינה תואמות את שיפור רמת ההשכלה של האוכלוסייה. בשנת התש"ל למדו 417 מבין כל 1,000 נערים ונערות בגיל 17 בבית-הספר. 10 שנים לאחר מכן, בשנת התש"ם, גדל המספר ל-625, ובשנת התשנ"א, 1991, עלה המספר ל-816. כלומר, כמעט הכפלה במשך 20 שנה.

אני חוזר ואומר: יש כאן דילמה, ואני לא מתעלם ממנה. עם זה, ברור לחלוטין שהמאמץ העיקרי צריך להיות ליצירת אווירה, תנאים, חינוך, השתלמויות וקורסים, כך שהבעיה תיפתר. כמובן, אם אדם איננו בעל תואר אקדמי או אחר, הרי 50% מהמשרות חסומות בפניו בגלל הרמה המקצועית.

מצד שני, בשום פנים ואופן לא הייתי אומר שקולטים בכל סף של קליטה ובכל דרגה שהיא. כפי שאמרתי, עד דרגה י"ז אפשר להתקבל ללא השכלה תיכונית כלל, לאחר מכן – עם מידה מסוימת של השכלה.

אני מציע לחבר הכנסת נסים זוילי להסתפק בתשובתי. אני מתחייב שאנשי נציבות שירות המדינה יקיימו אתך שיחה כדי להסביר לך את המדיניות, את האפשרויות, איך הדברים נעשים. אם זה לא יספק אותך, לא אכפת לי שיהיה דיון בוועדה שיוחלט עליה, אבל ללא הצורך בהצעה לסדר-היום אלא דרך יושב-ראש הוועדה, בהסכמתך ובהסכמתי.

נראה לי, שאם תקבל את מלוא ההסבר, את מלוא השיקולים ואת תיאור המדיניות, יכול להיות שתסתפק בזה. אם אתה מסכים, אני מציע שוב שתסתפק בדברי השר, ואני חוזר ואומר, שאדאג לקשר בין נציבות שירות המדינה לבינך, על-ידי הנציב או אחד מסגניו, לגבי המדיניות. אם זה לא יספק אותך, בהסכמה בינינו נפנה אל יושב-ראש הוועדה, שייזום את הדיון. תודה רבה.

היו"ר ס' טריף:

תודה לשר האוצר. חבר הכנסת נסים זוילי, האם אתה מסתפק בתשובת השר?

נסים זוילי (העבודה):

היו"ר ס' טריף:

תודה.

הצעה לסדר-היום הפניית 10% מנכסי קרנות הפנסיה של ההסתדרות להשקעות בשוק ההון

היו"ר ס' טריף:

אנו עוברים להצעה לסדר-היום מס' 1733: הפניית 10% מנכסי קרנות הפנסיה של ההסתדרות להשקעות בשוק ההון. אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת יוסי כץ. בבקשה.

יוסי כץ (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, כנסת נכבדה, למעשה, הנושא שאני עומד לדבר עליו הוא נושא לא מעניין, לא מושך, והכנסת גם נראית בהרכב הזה אולי משום שהוא איננו נושא שבכותרות. אבל הוא נוגע "רק" למאות אלפי אנשים, ויש לו משמעות חברתית וכלכלית רחבה ביותר, אם לא הרחבה ביותר האפשרית בתחום החברתי.

הסיבה לכך שהגשתי את ההצעה היא פרסומים שהיו בעיתונות לגבי חשיפת קרנות הפנסיה להשקעות בשוק ההון החופשי. במלים אחרות, הכוונה היא בתוך עשר שנים להגיע למצב, שבו כל כספי קרנות הפנסיה יושקעו בשוק החופשי. זה יכול להיות שוק המניות או שוק אחר. בכל אופן, הכוונה היא לפתוח את שוק ההון בפני קרנות הפנסיה.

אני, בעוונותי, חשבתי, שפרשיות כמו פרשיית מקסוול וההשקעה של כספי קרן הפנסיה של עובדי רשת העיתונים במניות של חברות כלכליות או אחרות, שעלולות גם לפשוט את הרגל, יכולות או עלולות להתרחש בעוד עשר שנים גם במדינת ישראל, אם תתקבל ההצעה כפי שהבנתי אותה מהפרסומים.

נדמה לי שעל הכנסת הזאת מוטלת אחריות כבדה כלפי מאות אלפי עובדים, מאות אלפי מבוטחים, מאות אלפי גמלאים שרוצים לקבל את הפנסיה שלהם. הם פוחדים, הם לא מוכנים שקרנות הפנסיה ישחקו בשוק החופשי.

בשעתו הוכן דוח רציני ביותר על-ידי משרד האוצר, והוא נמסר לשר האוצר בחודש ינואר 1986. הוא קרוי דוח-וינטר, על שם יושב-ראש הוועדה שניסח את ההמלצות. כדי להמחיש לכם את הבעיה, הדוח הזה אומר, שהתקציב הלאומי שיידרש למימוש זכויות הביטוח הפנסיוני הוא בגודל של שני-שלישים מהתקציב המקומי של מערכת הביטחון. הוא אומר, שאם נלאים את כל ההון במשק, לרבות בתי-מגורים, ונעביר את כל התמורה השנתית להון לרשות מערכת הפנסיה, זה לא יספיק כדי לעמוד בהתחייבויות המפוזרות.

במלים אחרות, הוא קובע: אין לפנינו בעיה של נטל נוסף על תקציב המדינה. יש בעיה של תפקוד המערכת הכלכלית. הוא קובע כמה דברים, מעיר כמה הערות: משבר הביטוח הפנסיוני צפוי בעוד 20 שנה. זאת אומרת, זה לא דבר שיתרחש בעוד שנה-שנתיים. יש זמן מספיק לפעולות מנע, הוא קובע, ואת זה הוא אמר ב-1986. אבל אסור לחכות, כך הוא קובע, אסור לפגוע בזכויות פנסיה שאנשים צברו או בכספים שקיימים היום בקופות הגמל ואסור לשנות הסכמי עבודה. אבל אם אנחנו לא ננקוט צעדים מייד, לאלתר, הרי בעוד 20 שנה או 15 שנה – זה לא חשוב כרגע – יהיה מאוחר. לא יהיה אפשר לפתור את הבעיה, ואז תחזור אלינו פרשה גדולה פי כמה וכמה מפרשת מניות הבנקים.

אין שום היגיון לתת לקרנות הפנסיה להתמודד לבדן עם הבעיה. כבר בדוח ועדת-וינטר נאמר במפורש, שצריך לחוקק חוק שיסדיר את הנושא, וגם מבקרת המדינה הביעה פליאה על כך שהדבר לא נעשה עד היום. אם היה לנו מידע כל כך חמור כבר ב-1986, אין שום היגיון להמשיך לעכב את חקיקת חוק הפנסיה.

חקיקת חוק הפנסיה צריכה להיות מבוססת, קודם כול, על הרחבת מעגל המבוטחים. בדוח-וינטר נקבע, שיותר מדי אנשים מגיעים היום לגיל פרישה ללא זכויות כלל או עם זכויות מזעריות. צריך להרחיב את מעגל המבוטחים באופן שכל אדם עובד במדינת ישראל, בין שהוא שכיר בין שהוא עצמאי, יהיה מבוטח בביטוח פנסיוני. הביטוח הלאומי לא מספיק. זה רק רובד ראשון.

צריך להתאים את סולם הזכויות למצב האקטוארי הריאלי של הפרשות, לאמור: כדי לעודד צעירים להיכנס לקרנות הפנסיה, צריך לתת להם גם יותר הטבות, כדי למשוך אותם.

צריך להרחיב את בסיס הפנסיה ולדאוג לכך שכל רכיב שכר, כל תוספת שכר שאינה החזר הוצאות, יהיו במסגרת הביטוח הפנסיוני, כדי שאדם יקבל פנסיה ריאלית.

וצריך לעשות עוד דבר אחד – להגדיל באופן הדרגתי את הפרשות לקרנות הפנסיה. לאט לאט, בצעדים מדודים, יש להגיע לשיעור ריאלי של הפרשות, בצורה שלא תפגע יותר מדי בעלות העבודה, לא תעלה יותר מדי את עלות שכר העבודה, אבל צריך להפוך את זה לריאלי יותר.

ואני אומר עוד דבר שהוא בוודאי לא על דעת ראשי ההסתדרות. אחרי שנקבל את כל התיקונים האלה, צריך לחשוף את שוק הפנסיה לתחרות יותר חופשית. צריך לעודד תחרות בין קרנות הפנסיה הקיימות וגם בין אותן קרנות פנסיה שיקבלו את אישור האוצר. אנחנו נמצאים היום במשק תחרותי, זה דבר בריא בכל העולם, אבל צריך לנהוג בכל הדברים האלה כבמקשה אחת. אי-אפשר לבחור רק צימוקים, או הייתי אומר, דברים לא טובים, ולהחיל אותם על קרנות הפנסיה. צריך לבצע את כל הצעדים האלה, אבל עם המהלך הזה יש גם לפתוח את שוק הפנסיה לתחרות חופשית, בלי לפגוע בהסכמים הקיימים. אינני מתכוון לכך שעובדים, שיש להם הסכם קיבוצי שמחייב אותם להיות

מבוטחים בקרן פנסיה מסוימת, יעברו למקום אחר, אבל במסגרת החוק הזה יהיו עשרות ומאות אלפי מבוטחים חדשים, וצריך לאפשר להם לבחור את קרן הפנסיה שלהם ולעודד תחרות חופשית בין הקרנות.

צריך להקים מה שקיים במדינות אחרות בכך שנעודד את הקרנות, בהדרגה, להשקיע גם בדברים אחרים. אנחנו צריכים לעשות מה שקיים במדינות אחרות: להקים קרן ממשלתית לאיזון אקטוארי, כי אינני חושב שצריך לאפשר לקרנות להשקיע בשוק החופשי. הן יפסידו, ואז המבוטח יצא נפסד. אדרבה, צריך להקים קרן ממשלתית שתאפשר מדי שנה, או מדי חמש שנים, לבחון כל הזמן את המצב האקטוארי ולאזן אותו בין גובה ההפרש שבין הריבית המשולמת על איגרות החוב הממשלתיות המיועדות היום לבין ההפסדים או הרווחים הנמוכים יותר שקרנות הפנסיה יצברו.

אם נסכם, את כל הדברים האלה צריך לראות כמקשה אחת וצריך להביא לכנסת חוק פנסיה מסודר. אסור לממשלה להמשיך לשבת בשקט. הממשלה נמנמה מ-1986 ועד היום ובכך חטאה כלפי הציבור. אם לא נסדיר את הנושאים האלה לאלתר, נתמודד בעוד כמה שנים עם בעיות קשות ממש. בוזבז זמן עד עכשיו, צריך להסדיר את הנושאים האלה, ויפה שעה אחת קודם.

רון נחמן (הליכוד):

חבר הכנסת כץ, שאלה. האם אינך סבור שלפני שאתה מבקש הפניית 10% מנכסי הקרנות צריך לקבל תמונת מצב אמיתית לגבי מצב הקרנות בכללן?

יוסי כץ (העבודה):

ובכן, אני יודע שמשרד האוצר מקיים בחינה מתמדת במסגרת האגף לשוק ההון, מקיים מעקב מתמיד. לפי המידע שמסרתי כרגע, אין בעיה מיידית לגבי קרנות הפנסיה, אבל אם לא נטפל בדברים, הרי בחלק מהקרנות נמצא את עצמנו בבעיה בעוד חמש שנים, ובחלק בעוד 20 שנה ובחלק בעוד 40 שנה.

הנושא הזה מחייב טיפול של הכנסת מתוך אחריות. אתה ואני, בלי שום קשר ליחס שלנו לקרנות הפנסיה או למערכת ההסתדרות, שנינו רוצים בטובתם של מאות אלפי מבוטחים, וכלפיהם יש לנו אחריות. הם לא חברי מפלגה זו או מפלגה אחרת. זה ציבור אזרחי מדינת ישראל, והם זכאים להגיע לגיל זיקנה, לגיל שיבה, כשיש להם פנסיה מובטחת שתשמור על רמת חייהם. תודה רבה.

היו"ר ס' טריף:

תודה רבה לחבר הכנסת יוסי כץ. אדוני שר האוצר, בבקשה.

שר האוצר א' שוחט:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, קראתי את נוסח ההצעה לסדר-היום של ידידי, חבר הכנסת יוסי כץ, והיא התייחסה בעיקר לנושא של שינויים בשוק ההון וגיוס כספים על-ידי קרנות הפנסיה במסגרת שוק ההון, ולא דרך איגרות חוב מיועדות, כפי שהדבר נעשה עד היום, בהיקפים גדולים מאוד. אבל אני הבנתי שחבר הכנסת כץ, שהוא מומחה גדול בנושא של יחסי עבודה וקרנות פנסיה – אני אומר את זה ללא הסתייגות – בוודאי ניצל את ההזדמנות להרחיב את דבריו בכל הקשור לקרנות הפנסיה.

גם אני מודע לכך שקרנות הפנסיה מאגדות בתוכן 600,000-700,000 איש. בין הקרנות ההסתדרותיות יש היום מספר לא קטן של קרנות עצמאיות שמתחילות לפעול, וגם אני מודע לכך שיש משבר אקטוארי, שיש מחלוקת על היקפו, אבל אין ספק שכל נושא הקרנות, מבחינת העמיתים ובמידה מסוימת גם מבחינת הממשלה, מחייב טיפול.

שאול יהלום (מפד"ל):

אדוני השר, אין מחלוקת על היקפו. המשרד שלך והאקטוארים שלך מזדהים עם משרד מבקרת המדינה. ההסתדרות טוענת דבר אחר –

שר האוצר א' שוחט:

לא, לא.

שאול יהלום (מפד"ל):

– ואני חושב שהשר צריך לדבוק בעמדת משרדו.

שר האוצר א' שוחט:

ראשית, אני רוצה להגיד לך, שאקטואריה היא לא מדע מדויק. את זה למדתי; זה לא בדיוק פיסיקה וגם לא הנדסה. הדברים שמודדים שם בנויים על הנחות מסוימות, כמו: אורך חיים, עליית שכר כזאת או אחרת, המשנה לחלוטין את המצב האקטוארי, הצטרפות או אי-הצטרפות חברים חדשים. לכן לא קבעתי עמדה. אני רק ציינתי עובדה, שיש מערכות שונות, כאלה ואחרות. לא שמעת את עמדתי לכאן ולכאן.

אשר לעצם העניין, נעשתה רפורמה עצומה בשוק ההון, ובשעתן גם חברות הפיתוח וגם קופות הגמל היו מקבלות איגרות חוב מיועדות של הממשלה בריבית גבוהה מאוד, דבר ששיתק לחלוטין את שוק ההון, לא אפשר לשוק ההון לפעול באופן חופשי, יצר רמת ריבית גבוהה מאוד; רמת ריבית גבוהה

מאוד יצרה בעיה בהשקעות; ההשקעות יצרו בעיה של תעסוקה, והמעגל של אי-פעילות המשק הלך והתרחב.

לכן אני בעיקרון רואה בברכה השתחררות הממשלה ממעורבות על-ידי איגרות חוב מיועדות. שכן הריבית המשולמת היום היא, אם אינני טועה, 5.5%, והיא הרבה מעל עלות גיוס ההון שהממשלה מגייסת בשוק החופשי, שהיתה בתקופה מסוימת מתחת ל-3%, והיום זה טיפה מעל ל-3%, אבל אין ספק שגלומה במערכת הזאת סובסידיה. יש בזה משום שיתוק שוק ההון, יש בזה משום קביעת שערי ריבית גבוהים מאוד, ויש בזה עוד הרבה מינוסים למשק.

מהצד השני, אני מודע גם לאחריות הרבה שיש כלפי האנשים המבוטחים בקרנות הפנסיה. רמת הפנסיה המקוימת נמוכה יחסית, ואלה אנשים שכל חייהם נתנו אמון בקרנות האלה, והממשלה לא יכולה להיות בלתי-רלבנטית ביחס למה שקורה.

אינני רוצה לקרוא מדברי התשובה בכתב, אבל הייתי בכל זאת רוצה שאת משפט המפתח של תשובת הממשלה ישמעו היושב-ראש וחברי הכנסת: במסגרת הצעת התקציב לשנת 1993 החליטה הממשלה להטיל על שר האוצר לפעול בתיאום עם קרנות הפנסיה – לשילוב הקרנות ברפורמה בשוק ההון ולביטול הדרגתי של הנפקת איגרות חוב מיועדות החל ב-1 בינואר 1993. זאת לשון ההחלטה. אני עמדתי על כך שזה יהיה בתיאום. אני נגד פעולה חד-צדדית בעניין הזה, אם לא מגיעים לאיזה הסדר, ואני בעד שיגיעו להסדר.

אתה הצעת את מה שקיים בארצות אחרות, שבהן יש איזו מערכת שמגינה על האדם המבוטח אם נעשה טיפול לא נאות בכספיו. גם אנחנו מבינים שאי-אפשר לבוא ולהגיד: תרדו עכשיו בריביות וההוצאות שלכם תהיינה מאוד נמוכות, ולא מעניין אותנו מה קורה עם המבוטחים.

לכן אנחנו מציעים הצעה, שעליה אנחנו עובדים ביחד עם אנשי קרנות הפנסיה, מתוך מגמה להגיע להסכמה שלפיה כל צד מבין את הבעיה של הצד האחר. הממשלה מבינה שאי-אפשר להגיד למבוטחים: אתם בידי הקרנות, הן הולכות לשוק ההון, אם אין להן תשואה, יש לכם בעיה אקטוארית.

מצד שני מבינים אנשי הקרנות, ואנחנו כממשלה עובדים על זה, ששוק ההון ישתכלל, שתהיה איזו מערכת שתפעל בשוק ההון, ולא רק בשוק ההון, זה יכול להיות גם בשוק המקרקעין ובהרבה מאוד דברים אחרים, ותהיה פעילות חופשית במשק, אבל אנחנו רוצים להבטיח הכנסת מטרה כלשהי, ואם הממשלה תצטרך להיכנס לכיסוי הפער הזה, היא תעשה זאת.

אנחנו מדברים בין ריבית מטרה, בין ביצוע של הקרן ובין סובסידיה שתבוא לכסות את הריבית הזאת. וזאת בדיוק הכוונה. אין שום כוונה – ואני אומר זאת מעל הדוכן הזה במלוא האחריות – לפגוע פגיעה במבוטחים בקרנות הפנסיה. יש כוונה לשנות את השיטה, יש כוונה להפנות את קרנות הפנסיה אל שוק ההון ואל השווקים האחרים, יש כוונה שתהיה שם יוזמה, יש כוונה שיהיה שם ניהול נכון, יש כוונה שהן יפעלו יותר טוב, ויש כוונה לשלב אותן בשווקים המשוכללים שמתפתחים בארץ, ואסור להשאיר אותן כאי בודד, שחי על איגרות חוב מיועדות, בריבית בלתי מתקבלת על הדעת, שיוצרת לנו בעיות רבות בתחומים אחרים.

במשפט אחד אתייחס גם לבעיה הכוללת שהעלית, חבר הכנסת כץ. אני לא מכיר את דוח-וינטר מ-1986, אבל אני מודע לבעייתיות של הקרנות. הנושא עלה גם בדוח מבקרת המדינה וגם באין-ספור דיונים אצלנו. יש בעיה, והדבר יחייב טיפול. אנחנו נמצאים בוועדה של האוצר שעוסקת בעניין, עם מומחים חיצוניים, וזה כולל גם מגעים בלתי פוסקים עם האגף לביטחון סוציאלי בהסתדרות, שאחראי לטיפול בקרנות, ואנחנו מחפשים דרכים כדי לייצב את הדברים.

אומנם נכון, כפי שאמרת, הגירעון התפעולי יהיה בטווח של 15 שנים, וכיום זה גירעון רישומי אקטוארי, אבל אני חושב שהיום צריך לטפל בבעיה כדי למנוע – א. בעיות לעתיד; ב. לתת למבוטח הרגשה שעניינו מטופל ויש לזה פתרון. והדבר יכול להיות בהרבה מאוד דברים: יש עניין גובה הזכויות, שחלק ממנו צריך כנראה לשנות; יש עניין של גובה ההפרשה, שצריך לטפל בו. יש הרבה מאוד דברים שכלולים במערכת גדולה מאוד בעלת הון גדול מאוד, ואין לנו ספק שאם יהיה משבר, המשבר יהיה בהיקפים גדולים מאוד.

יש לנו ועדה מיוחדת, בהתאם להחלטת הממשלה, ואין זו הוועדה שעוסקת ביציאה של קרנות הפנסיה לשוק ההון, אלא ועדה שדנה במכלול הבעיה. אני מקווה שעוד במהלך שנת תקציב זו היא תגיע למסקנות. אנחנו לא פועלים בחלל ריק. אנחנו פועלים עם מומחים בעניין, אנחנו פועלים אל מול אנשי קרנות הפנסיה, שגם שותפים לעניין, ואני מקווה שהממשלה תהיה מספיק רצינית ואחראית כדי להגיע לפתרון, לא בטווח של הרבה מאוד שנים, אלא בתוך שנה, שנה-וחצי, תגיע לאיזו פורמולה אשר תבטיח את יציבות הקרנות ואת הרגשת הביטחון של המבוטחים.

יוסי כץ (העבודה):

אני רוצה לשאול אותך שתי שאלות, אדוני השר. האחת, האם גם קרנות הפנסיה משתתפות במשא-ומתן הזה, ואפשר לסמוך על כך שלא יושג הסכם כל זמן שלא יהיה פתרון במכלול? כלומר, שלא ייקחו רק את הנקודה הנוגעת – – –

שר האוצר א' שוחט:

אתה מדבר על הנפקת איגרות החוב, או על הפתרון הגדול?

יוסי כץ (העבודה):

אני מדבר על הפתרון הכולל, של חקיקת חוק פנסיה להסדרת נושא הפנסיה, ולא רק בנגיעה לנושא ההשקעות. זו השאלה הראשונה.

השאלה השנייה, בכמה זמן, אתה מעריך, יוסדר נושא חקיקת החוק או הכנת הנוסחה של הממשלה?

שר האוצר א' שוחט:

בעניין איגרות החוב והפתרון לשיטת המימון של מקורות קרנות הפנסיה, אני מניח שבתוך חודש-חודשיים נגיע להסכם עם קרנות הפנסיה, כיצד עוברים להנפקה לגיוס הון ולשימוש במקורות שלהם שלא באמצעות איגרות החוב, בביטחונות שהזכרתי.

אשר לוועדה והפתרון הכולל, אני לא יכול לומר בביטחון, כי אני פחות מעודכן בעניין, אבל אני מניח שהוועדה תסיים את המלצותיה, כפי שאמרתי, עוד בשנת 1993, ואנחנו נוכל לפעול בשנת 1994.

אתה שאלת אם קופות הפנסיה מעורבות בעניין. התשובה היא: כן. אני לא חושב שהקרנות מעורבות כחברות, אלא שיש התדיינות אתן לאורך כל הזמן.

רון נחמן (הליכוד):

יש לי שאלה.

היו"ר ס' טריף:

אתה מוכן לשאלות נוספות, אדוני השר?

שר האוצר א' שוחט:

אני מוכן לשתיים-שלוש שאלות.

היו"ר ס' טריף:

בבקשה, חבר הכנסת רון נחמן.

רון נחמן (הליכוד):

השאלה שלי נוגעת לשתי ידיעות בעיתונים בקשר לקרן הביטוח של פועלי הבניין. הידיעה אמרה, שבתוך חודשים עלולה להיות קריסה של הקרן הזאת, ולא בתוך שנים, כמו שאמר חבר הכנסת יוסי כץ. הייתי מבקש לדעת, האם הנושא מטופל במשרד האוצר עם הגורמים המתאימים? ואם כן – לקראת מה הולכים?

שר האוצר א' שוחט:

קרן הביטוח של פועלי בניין יצאה מאוד נפגעת, מפני שמספר היהודים העוסקים בענף ירד לאורך שנים, ולא היתה תוספת של חברים חדשים ולא היו הפקדות חדשות. אין ספק שהיציבות של הקרן נפגעה כתוצאה מכך.

אני לא יכול לתת לך פרטים על הרמה שבה מטפלים בעניין ולקראת מה זה הולך. אבל אני יודע בוודאות, שהמפקח על העניין, שהוא המפקח על הביטוח בשוק ההון במשרד האוצר, מודע לעניין ונמצא בהתדיינות עם הקרן. אני לא יכול לתת לך תשובה מפורטת איך רואים את הפתרון וכיצד הדבר עומד, כי פשוט אין בידי נתונים.

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת יהלום, שאלה נוספת, ואחרונה. חבר הכנסת יהלום, מהמקום בבקשה.

שאול יהלום (מפד"ל):

אני רוצה שהשר ישמע.

היו"ר ס' טריף:

שומעים יפה מאוד. אותך שומעים יפה מאוד. בבקשה, חבר הכנסת יהלום.

שאול יהלום (מפד"ל):

אדוני השר, יש לי שתי שאלות קצרות. נוכח הגירעון הברור שקיים – – – שעובדי מדינה חדשים, שעד היום היו בפנסיה תקציבית, יועברו לפנסיה – – – מדוע השמועות אומרות שהם צריכים ללכת לקרנות פנסיה הסתדרותיות, שנמצאות במשבר? מדוע לא תוקם על-ידי הממשלה, על-ידי בנק יהב, קרן שמנהלת באופן עצמאי, ולא להוסיף על המצב הקשה?

שאלתי השנייה: עובדים ותיקים בשירות המדינה בחוזה מיוחד – היום מכריחים אותם להירשם רק לקרן אחת, שהיא קרן "מבטחים", שיש לה גירעון אקטוארי גבוה, ולא נותנים להם לבחור בין הקרנות, ויש שתי קרנות ללא גירעון אקטוארי. מדוע?

היו"ר ס' טריף:

תודה.

שר האוצר א' שוחט:

השאלות הנוספות האלה נכנסות לפרטים. על חלק מהדברים אוכל לענות, ועל חלק – לא. קודם כול, נכון שבמסגרת הדיונים על התקציב בשנה שעברה היתה המלצה לנסות להגיע עם ארגוני העובדים לכך שעובדים חדשים, ובהם מדובר, יופנו לקרנות הפנסיה, ולא יימשך עוד העניין של פנסיה תקציבית, שהוא דבר בלתי רשום ולא הופיע בתקציב, אבל הוא יוצר עומס אקטוארי גדול מאוד על אוצר המדינה. אנחנו מעדיפים שהדברים יהיו ברורים מבחינת רישום ההוצאה, מבחינת השתתפות העובד וכל מה שרוך בזה.

אני לא רוצה להיכנס לנושא של יציבותה ועוצמתה של "מבטחים". "מבטחים", נדמה לי, היא אחת הקרנות הטובות בתוך המערכת, והראיה – שמצטרפים אליה כעת באופן וולונטרי ארגוני עובדים בהיקפים גדולים מאוד ועובדי "אל על" – – –

שאלו יהלום (מפד"ל):

שר האוצר א' שוחט:

עובדי "אל על" היו יכולים ללכת גם למקומות אחרים, אבל אני לא נכנס לנקודה הזאת. אני גם לא יכול לתת תשובה, באיזו מידה יש חובת עובד ללכת אך ורק לקרן הזאת. ייתכן שהדבר כרוך בהסכם שנעשה על-ידי הסתדרות עובדי המדינה, אינני יודע. אבל אם תרצה, אני אדאג להעביר לך בכתב את התשובה, שכן הפרטים אינם ידועים לי.

היו"ר ס' טריף:

אדוני השר, מה אתה מציע לגבי הצעתו של חבר הכנסת יוסי כץ?

שר האוצר א' שוחט:

אני מציע לחבר הכנסת כץ להסתפק בתשובתי, ואומר למה.

יוסי כץ (העבודה):

היו"ר ס' טריף:

אתה לא חייב להסביר.

יוסי כץ (העבודה):

אם השר אומר שבעוד חודשיים ייחתם הסכם, זה יהיה כבר מאוחר.

שר האוצר א' שוחט:

הסכם על מה?

יוסי כץ (העבודה):

בין קרנות הפנסיה.

שר האוצר א' שוחט:

הרי אתה מבין שיש התדיינות בין האוצר לבין קרנות הפנסיה. לפי הערכתי, הדברים שנמצאים בדיון לא יובאו לוועדה. יש משא-ומתן, יש התדיינות בעניין. אני לא חושב שהוועדה צריכה להיות מעורבת בנושא של משא-ומתן. לכן, אני חושב, שכאשר ייחתם ההסכם, יביאו אותו. אני לא חושב שתפקידה של הוועדה להיות באמצע מהלכו של דיון. כמו ששאלת אותי ונתתי לך את החלטת הממשלה, אני מניח שיש לך דרכים לדבר עם האגף לביטחון סוציאלי בהסתדרות, לשאול מה עמדתם, ואולי תאסוף את הנתונים ולאחר מכן תחליט.

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת כץ, אתה רוצה שהנושא יעבור לוועדה? אתה עומד על כך?

יוסי כץ (העבודה):

כן.

הי"ר ס' טריף:

אדוני השר, האם אתה מתנגד?

שר האוצר א' שוחט:

לא.

הי"ר ס' טריף:

תודה רבה. חבר הכנסת שאול יהלום מבקש להסיר את ההצעה מסדר-היום. בבקשה. חשבתי שאת מה שרצית להעלות כבר העלית.

שאול יהלום (מפד"ל):

אדוני השר, בנושא של משבר קרנות הפנסיה שדיברת עליו, והזכרת את ועדת-פוגל, אין שום יחס בין עבודת הוועדה לבין המשבר. המשבר הוא קשה מאוד, מדברים על עשרות מיליארדי שקלים של גירעון אקטוארי, ואילו הוועדה יושבת אחת לכמה שבועות ואינה מודיעה מתי היא תסיים את עבודתה. מפעם לפעם אנחנו שומעים שזה יהיה ביוני, אחר כך ספטמבר, ועכשיו מודיעים לנו שהשר מקווה שזה ייגמר עד סוף דצמבר.

מן הראוי היה שהממשלה תפעיל ועדה כזאת ביתר נחישות ובאינטנסיביות, אם ברצונה גם להרגיע את הציבור ואת המבוטחים. לכן אני מציע להסיר את ההצעה, באופן פורמלי.

הי"ר ס' טריף:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. מי בעד ומי נגד העברת הצעתנו של חבר הכנסת כץ לוועדת הכספים? נא להצביע.

הצבעה מס' 2

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 11
בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – אין
נמנעים – 1
ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הכספים נתקבלה.

היו"ר ס' טריף:

11 בעד, אין מתנגדים, אחד נמנע. אני מכריז שהצעתו של חבר הכנסת כץ עוברת לדיון בוועדת הכספים.

הצעה לסדר-היום החובה להביא כל הסכם מדיני הכרוך בנסיגה מחלקי ארץ-ישראל

שבידי מדינת ישראל להכרעת העם במסגרת בחירות

היו"ר ס' טריף:

אנחנו עוברים להצעה הבאה בסדר-היום, מס' 1639, בנושא: החובה להביא כל הסכם מדיני הכרוך בנסיגה מחלקי ארץ-ישראל שבידי מדינת ישראל להכרעת העם במסגרת בחירות. חבר הכנסת חנן פורת, בבקשה.

חנן פורת (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, הנושא שאני מבקש להעלות על סדר-יומה של הכנסת רובץ על סדר-יומו של העם. הוא רובץ על סדר-יומו של העם גם אם הוא ינסה להתחמק ממנו, מפני שהסוגיה כל כך כבדה, כל כך קריטית, כל כך מאיימת לקרוע לא רק את הארץ לרסיסים אלא גם את לבו של העם לרסיסים, שאי-אפשר להתחמק ממנה.

לפני 3,300 שנה עמדו זה מול זה בשני מחנות – עשרה מרגלים שאמרו: "לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו", שאמרו: "ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם"; ושניים שאמרו: "עלה נעלה וירשנו אתה כי יכול נוכל לה". הוויכוח היה נוקב, סופו נורא.

שלושה דברים, בתמציתיות, ניתן ללמוד ממנו. אחד, שלא תמיד האמת מונחת על כתפי הרבים, לעתים דווקא שניים צודקים ולא העשרה. דבר שני, שבסופו של דבר ההכרעה תלויה בלבו של העם, ואפילו ריבונו של עולם איננו כופה. ואם העם בוכה למשפחותיו ואיננו נכון לעלות לארץ-ישראל, אומר ריבון העולמים: "חי אני שאם השם אם לא כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם. במדבר הזה יפלו פגריכם". דבר שלישי, שסופה של האמת לנצח גם אם ירחק יום וגם אם המחיר טרגי. ואכן, יהושע וכלב זוכים לעלות לארץ-ישראל וזוכים לבוא עד חברון.

אבל אינני נדרש לאנלוגיה היסטורית ומקראית כדי לומר, שהיום הוויכוח הזה, החוצה את העם, בשאלה האם נוכל לאחוז בארץ בית חיינו ואיך נגיע לשלום, מתוך אחיזה בארץ או מתוך קריעתה, מן הגולן ועד יהודה, שומרון וחבל-עזה – הוויכוח הזה מהלך בתוך המחנה ואי-אפשר להתחמק ממנו.

מה עושים במציאות כזאת? אילו זכינו והיינו זוקפים קומה, לפי הכרתי ולפי מיטב ידיעתי, היינו מגיעים מתוך עוז ומתוך עמידה איתנה בכל רחבי ארץ-ישראל לשלום. עכשיו שלא זכינו, הייתי מצפה שבשאלה כל כך קריטית וכל כך גורלית נעמוד במצב, שבו נקבע לעצמנו קווים אדומים ונאמר: יש שאלות שבהן אסור לקרוע את לבו של העם. אי-אפשר להגיע להסכם עם סוריה, עם ירדן או עם הפלשתינים שבתוכנו במחיר קריעתו של העם לגזרים; שלום כביכול כלפי חוץ ומלחמה מבית.

וכשם שהיה ברור לי, למשל, שגם בשאלות שעמדתי בהן מאוד ברורה ונחושה, לא הייתי מעלה על דעתי לכפות אותה על העם – הבה ניקח דוגמה במישור הדתי. לו יצויר שהיה רוב בידי הציבור הדתי במדינת ישראל, והיה יכול לכפות שמירת שבת וכשרות על כל אזרח בישראל, הייתי שולל זאת מכול וכול, מפני שאני סבור שבדרך של כפייה, שעלולה לגרום פיצוץ בתוך העם, אסור לילך.

אלי דיין (העבודה):

זו התנהגות בתחום הפרט.

חנן פורת (מפד"ל):

נכון, זו התנהגות בתחום הפרט, וגם כאן מדובר על עקירתם של יהודים מארץ-ישראל והוצאתם מביתם ומבית חיייהם.

אני יכול גם להביא דוגמאות אחרות, אינני נזקק כעת לכך. אילו זכינו, אני רואה את הממשלה הזאת, אני רואה אותה הולכת כמוכת אמוק ומבקשת להכריע, להכריע במחיר הימור על גורלו של העם ועל גורלה של הארץ, ואינני רואה כיצד ניתן, אם לא בחסדי שמים או בהקשחת לבם של שכנינו, למנוע את הדברים.

אני שואל את עצמי בסיטואציה כזאת: מה הוא המינימום הנדרש? מה הוא המינימום ההכרחי שאותו אסור בשום פנים ואופן לשבור? וכאן אני רוצה להדגיש, לא רק בהיבט המוסרי והמהותי אני מדבר, אלא בראש ובראשונה בהיבט החברתי, הסוציולוגי והלאומי.

מונח לפני כאן מחקר יסודי מאוד שעשה אהוד שפרינצק, שהתמחה שנים הן בחקר קבוצות חוץ-פרלמנטריות והן בסוגיות של אלימות פוליטית ותהליכים העלולים להיגזר מכך. הוא אוחז את השור בקרניו ומציין שלושה תרחישים אפשריים, חלילה, במצב שבו נדרשים הסכמים הכרוכים בנסיגה מארץ-ישראל, בעקירת יישובים ובגירוש מתיישבים.

הסצנריו הקשה ביותר שהוא מעלה הוא של מלחמת אחים; השני, של אלימות פוליטית שעלולה להביא אומנם לא עד מלחמת אחים, אבל לגלישה בלתי מבוקרת לאלימות; והשלישי, שאליו הוא חותר, מאבק חוץ-פרלמנטרי חריף עם ריסון מרבי של קיצוניות ואלימות.

אהוד שפרינצק איננו נמנה עם מחנה הימין. עמדותיו עמדות שמאל מובהקות, והוא איננו מסווג אותן. אבל הוא איש הגון ואיש שמכיר היטב היטב, לאחר מחקרים מרובים, את ההיבט הסוציולוגי. הוא אומר, ואני מצטט כאן משפטים בודדים: ניתן לקבוע שאירוע העלול להוביל למלחמת אחים עדיין יכול להתפתח, אם כי הסיכויים נמוכים, אם תתרחש סדרה ארוכה של אירועים קודמים ושגיאות חמורות. מאחר שמצעד האיוולת מוכר בהיסטוריה כתופעה שחזרה על עצמה, נראה לי שניתן לסרטט תרחיש של התפתחות אשר יוביל למלחמת האחים שבה מדובר. אין צל של ספק, שבמרכזו של מצעד איוולת כזה יכולה לעמוד רק ממשלת ישראל.

הוא, בעקבות הדברים האלה, מציב שורה של המלצות, ואגב הוא ביצע על-ידי כל קבוצת המחקר, בראש ובראשונה כלפי השלטון. לעתים נדמה לי, אני חייב לומר, כאילו ראש הממשלה שלנו ושר הביטחון קרא את הדברים האלה והחליט לנהוג בדיוק להיפך. הצעה אחת שהוא מעלה דרך משל – הוא ציין שאחד הגירויים המובילים לעימות ולאלימות הוא שלילת הלגיטימיות של הצד השני, והוא מוסיף: מוצע בזאת לשלטון, במיוחד לראש הממשלה ולשריו הבכירים, להימנע עד כמה שאפשר מדה-לגיטימציה מילולית של מתנגדי ההסכם והווייתורים. מוצע לקברניטי הממשלה להשקיע מאמץ רב ומודע בהבנת כאבו של הצד השני, ולבטא זאת בכל הזדמנות. על ראש הממשלה ועל שריו להבהיר למתנחלים ולכל המועמדים לפינוי, שהממשלה אינה מתייחסת אליהם כאל עוכרי ישראל ובוגדים.

לו קרא ראש הממשלה את הדברים, ודאי שהביטוי האומלל – פרופלור, לא היה יוצא מפיו. מה לעשות? אבל לא זה העיקר. ההמלצה המרכזית שלו, וכאן אני חייב לקרוא את הדברים: במקביל למאמץ הגדול של ראש הממשלה ושריו שלא לעשות דה-לגיטימציה מילולית למתנגדי ההסכם, יש להשקיע מאמץ גדול ומודע ביצירת לגיטימיות להסכם. קיימת רק דרך אחת לעשות זאת אל נכון – ללכת אל העם.

אחד מן הטיעונים המרכזיים של מתנגדי תהליך השלום במדינת ישראל היה ויהיה, שעם ישראל מתנגד ברובו להסכם, והממשלה שעשתה אותו נשענת על מניפולציה זמנית של קבוצות פוליטיות שאינן מייצגות את הרוב. והוא אומר: מאחר שמדובר ברמת-הגולן, יהודה ושומרון, ובממשלת עבודה ומרצ שתוותר על השטחים, אין הטיעון הזה זניח כלל ועיקר. זאת אומרת, שהוא רציני, הוא אמיתי. כל התחמקות של הממשלה מבחירות או ממשאל עם תיראה גרועה, תספק חומר נפץ עצום למתנגדי ההסכם, ותדחק אותם לפינה.

אני רוצה, בעקבות הדברים האלה, לומר, אכן, כמי ששולל בכל לבו ונפשו, חלילה, אפשרות של הגעה למלחמת אחים, כמי שייאבק כנגד אפשרות של מלחמת אחים בכל סיטואציה שתהיה ובכל מקרה שלא יהיה, גם מבית, אני אומר ואני מזהיר: אל תדחקו את חצי העם, ציבור לאומי גדול, אל תדחקו אותו לפינה. אינכם יכולים להגיע למצב שבו ממשלת העבודה-מרצ, שהבהירה לפני הבחירות באופן ברור שגם לעת שלום היא תעמוד על ההתיישבות ועל הביטחון בגולן – אם היא הולכת, חלילה, לנסיגה מהגולן – תביא את זה ברוב קוניונקטורלי ולא תביא את הדברים להכרעת העם.

אני יודע, מרגיעים אותנו, אכן זאת כוונת הממשלה. לפי מיטב הכרתי, גם אם יתרצו את זה בפולפולים, החלטתה של הממשלה שלא לתמוך בהצעת החוק של חבר הכנסת חגי מירום בקשר למשאל עם יש בה איתות הפוך. יתר על כן – – –

היור"ס' טריף:

אתה מסיים?

חנן פורת (מפד"ל):

אני עומד לסיים. יצחק רבין, ראש הממשלה, אמר בעצמו ולא הסתיר זאת. אם נאמר שאנחנו נכונים ללכת אל העם, יבואו הסורים ויאמרו לנו: רבותי, אי-אפשר לגמור אתכם הסכם, אז גם אנחנו לא מוכנים לחשוף את כל הקלפים.

אני שואל שאלת תם: אם היום הממשלה לא מוכנה להגיד זאת בריש גלי לסורים, מתי היא תגיד להם את זה? אחרי שייחתם ההסכם? אז היא תגיד להם: פוס, עכשיו הולכים לעם? האם אז היא לא תיראה כמרמה וכמונה את אלה שאתם היא נושאת ונותנת? האם לא נכון יותר, עם כל הקושי שבדבר, להציג את הדברים היום, אני מדגיש, לא כאיזה הסכם קואליציוני, לא כאיזה אתנן למפלגה זאת או אחרת תוך קריצת עין ואמירה להם: אבל אל תדרשו ואל תבקשו את הדברים.

יעמוד כאן ראש הממשלה, על גבי הדוכן – – –

אלי דיין (העבודה):

למה לא ביקשתם את זה – – –

חנן פורת (מפד"ל):

אני מדבר על מצב שבו באמת הדברים נכפו עלינו, וצר לי על כך. אני מדבר עכשיו על סיטואציה שבה כל העם יודע, הדברים עומדים בעיצומם.

אני חושב שהתבונה מחייבת – ואולי בדיעבד, טוב הדבר שלא דרשתם משאל עם. אני עצמי מסתייג מאוד ממשאל עם משתי סיבות מרכזיות: 1. אינני רוצה להעמיד את העם באמירה: אינני מודה בארצי. אני חושב שהדבר הזה, לעתים, חמור יותר מאשר נסיגה. אבל חמור מזה. אינני רוצה להעמיד את העם במצב שבו יונח לפניו הסכם שייקרא: הסכם שלום, ויגידו לעם האומלל הזה: אם לא תקבל את זה, אתה מקרב במו ידיך מלחמה, ואולי גם יהיו איזמים מבחוץ שיזהירו וירתיעו והסורים יאמרו: רבותי, אם לא תקבלו את ההסכם הזה, אתם תישאו באחריות לכל התוצאות. מה נדרוש אז מהעם האומלל הזה?

לכן, הדרך הנכונה והנאותה ביותר היא בחירות. יעמוד ראש הממשלה, תעמוד הממשלה, תציע בעצמה את הצעת החוק או את הסידור הפורמלי לדברים האלה. ואני אומר לך, השר חיים רמון, במציאות כזאת כבר היום ינוטרלו מירב המתחים העלולים להיזרק לכיוונים בלתי מבוקרים. אז נדע, אנחנו, שעלינו להיאבק מבית לבית, משכונה לשכונה, מעיר לעיר על לבו של העם, ובעזרת השם במציאות כזאת נעשה ונצליח. תודה.

הי"ר ס' טריף:

תודה. אדוני השר חיים רמון, בבקשה, נא להשיב. חבר הכנסת דיין, אני אודה לך אם הקול יהיה נמוך יותר.

שר הבריאות ח' רמון:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הצעה זו לסדר-היום היא חלק ממסע הדה-לגיטימציה של מפלגות הימין נגד ממשלת ישראל. היא חלק מהסירוב של הליכוד, מפד"ל, צומת, ודאי גופים קיצוניים חוץ-פרלמנטריים, לקבל ולכבד את תוצאות הבחירות – – –

לימור לבנת (הליכוד):

זה יצחק בן-אהרון עשה.

שר הבריאות ח' רמון:

– – – לקבל ולכבד את תוצאות הבחירות. כאשר באים ואומרים: יש חובה על ממשלה נבחרת, חובה, ללכת לבחירות אם היא תבצע מדיניות שהיא הכריזה עליה, אזי, וזה מה שאמרת – – –

חנן פורת (מפד"ל):

שר הבריאות ח' רמון:

חבר הכנסת חנן פורת, אני שמעתי אותך – – –

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת חנן פורת, שליחה, אני מבקש ממך הקשבה מלאה.

שר הבריאות ח' רמון:

אני מבקש מאוד שיהיה דיון פרלמנטרי שאפשר לדבר בו. היו לי הרבה הערות למה שאמרת – – –

היו"ר ס' טריף:

אל תדאג, הוא לא יפריע לך עוד.

שר הבריאות ח' רמון:

זה חלק מהאיומים, למעשה, המרומזים והלא-מרומזים, שאם לא נעשה את מה שאתם מבקשים – תהיה פה מלחמת אחים. אתה, כמובן, נגדה, אתה לא תיתן יד, אבל אתה – – –

לימור לבנת (הליכוד):

משה פלד (צומת):

היו"ר ס' טריף:

רק רגע, רק רגע, אדוני. חברי הכנסת, אני רוצה להסביר לכם – – –

משה פלד (צומת):

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת פלד, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה. חברי הטוב – – –

משה פלד (צומת):

היו"ר ס' טריף:

אני קורא אותך לסדר בפעם השנייה, ואני מזהיר אתכם. אני מבקש לתת לשר לדבר. קריאת ביניים, חברת הכנסת לימור לבנת, יפה מאוד, עשית זאת פעם אחת, אבל אי-אפשר לקטוע כל דקה. אני מבקש מכם, בכבוד רב, להקשיב לו. אני מבקש – אם יש שאלה, אני אאפשר. בבקשה, אדוני.

שר הבריאות ח' רמון:

אני רוצה למסור לכם איזו הודעה. אני לא עומד לומר לכם דברים שתאהבו. לכן אני מבקש שלא להפריע.

לימור לבנת (הליכוד):

אנחנו לא מתכוונים לשמוע בשקט כל מה – – –

שר הבריאות ח' רמון:

אתם תשמעו בשקט אם אתם מתכוונים לכבד, לפחות פה, את כללי הדמוקרטיה.

היו"ר ס' טריף:

אני אדאג, אדוני השר. אני מבקש ממך להמשיך.

לימור לבנת (הליכוד):

— — קריאות ביניים.

היו"ר ס' טריף:

חברת הכנסת לימור לבנת.

שר הבריאות ח' רמון:

זה מה שאתה אומר למעשה. אתה נגד מלחמת אחים, אבל אל תדחק לפינה אחרים, לא אתה, שאם לא נלך אל העם, כרצונך, כדרישתך, אזי הם עלולים — —

משה פלד (צומת):

זאת אשמתיכם.

שר הבריאות ח' רמון:

כלומר, יש איום, לא מפוך, חס וחלילה, איום יותר מאשר איום מרומז, נגד חוקיותה של הממשלה הזאת ועל כך שלא תכבדו את החלטותיה, על כך שלא תכבדו את מעשיה של ממשלה נבחרת.

זה מסע שהחל. היתה הפגנה. היתה הפגנה בירושלים, שאורגנה על-ידי כל מפלגות הימין. בהפגנה הזאת היה שלט, "ממשלת יודנריין". השלט הזה התנפף מול עיניו של מנהיג האופוזיציה. הוא לא הוציא הגה מפיו. הוא לא אמר: סלקו את השלט המביש הזה.

מה זאת אומרת "ממשלת יודנריין"? מה צריך לעשות נגד ממשלת "יודנריין"? צריך לחכות עד שהיא תנהל משא-ומתן ותגיע כמעט עד להסכם? צריך להילחם נגדה בכל האמצעים, אם זו אכן ממשלת "יודנריין".

רון נחמן (הליכוד):

נכון.

שר הבריאות ח' רמון:

זזה נאמר בהפגנה של מפלגות לגיטימיות.

רון נחמן (הליכוד):

שר הבריאות ח' רמון:

ובאותה הפגנה בא בני קצובר ואמר, כשלידו ישב חבר הכנסת נתניהו, המדבר הרבה על הליכים דמוקרטיים, אבל לא מבין כנראה מהי מהותה של דמוקרטיה; בא בני קצובר ואמר שהוא, בני קצובר, ואנשיו יירו בכל מי שהם יחליטו שהוא מחבל חמוש, לדבריהם. הם יחליטו במי לירות.

רון נחמן (הליכוד):

הוא לא אמר את זה בהפגנה.

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת רון נחמן, זו הפעם האחרונה שאתה מעיר. אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה.

רון נחמן (הליכוד):

אני הייתי בהפגנה, הוא לא אמר את זה.

היו"ר ס' טריף:

אני מבקש ממך להפסיק.

רון נחמן (הליכוד):

זו הסתה.

היו"ר ס' טריף:

אני קורא אותך בפעם השנייה לסדר. אולי תכבד אותי קצת.

שר הבריאות ח' רמון:

על מנת שלא יהיה ספק, אני אצטט מה אמר בני קצובר: המתנחלים יתנגדו לקיומה של משטרה פלשתינית אוטונומית. והוא הזהיר: אנחנו נירה בכל מחבל חמוש. הם יחליטו. הם יעשו. הם יטפלו.

לימור לבנת (הליכוד):

מחבל חמוש.

שר הבריאות ח' רמון:

הוא חושב שזה מחבל חמוש.

לימור לבנת (הליכוד):

לא. הוא לא אמר שהוא חושב.

שר הבריאות ח' רמון:

ודאי. ודאי.

קריאות:

היו"ר ס' טריף:

אני מבקש שלא להתייחס לדברים.

שר הבריאות ח' רמון:

זה חלק מהמסע, חבר הכנסת חנן פורת.

אני אומר לך: הממשלה הזאת, כמו כל ממשלה, על-פי חוק, על-פי פסיקה של בית-המשפט העליון יכולה לנהל משא-ומתן, והיא מנהלת; יכולה להגיע להסכם שלום, והיא תגיע; יכולה לחתום על הסכם שלום, והיא תחתום.

רון נחמן (הליכוד):

ואנחנו נפיל אותה.

שר הבריאות ח' רמון:

והיא תעשה את זה בתחום סמכותה החוקית.

עוזי לנדאו (הליכוד):

— — — היא יכולה לבטל — — —

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת עוזי לנדאו, חשבתי שאתה בא לעזור לי כדי שיהיה כאן ויכוח תרבותי. אני מבקש ממך.

רון נחמן (הליכוד):

אנחנו נפיל אותה.

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת רון נחמן, אני מזהיר אותך.

רון נחמן (הליכוד):

עם ישראל – – –

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת רון נחמן, בצער רב אני קורא אותך בפעם השלישית לסדר ומבקש שתצא. תודה רבה.

(חבר הכנסת ר' נחמן יוצא מאולם המליאה.)

עוזי לנדאו (הליכוד):

כבוד השר, הממשלה יכולה לבטל את חוק השבות.

שר הבריאות ח' רמון:

לא הממשלה יכולה אלא הכנסת יכולה.

עוזי לנדאו (הליכוד):

היא יכולה להחליט על טרנספר, וזה לגיטימי.

שר הבריאות ח' רמון:

הכנסת יכולה.

אם היא תאמין, חבר הכנסת חנן פורת, אם היא תאמין פוליטית. תחליט הממשלה לנהוג אחרת – זו זכותה. זו לא חובתה. זה ההבדל הגדול ביני לבינך. אולי בתוצאה אין בינינו הבדל, ואולי אני חושב בדומה לך, אבל נקודות המוצא שלנו שונות לחלוטין.

אני רוצה להזהיר אתכם מפני מסע הדה-לגיטימציה שאתם מנהלים נגד ממשלה נבחרת. אני רוצה להזהיר אתכם, אתם עושים את זה יום ולילה. אתם חוזרים לימים הכי אפלים של הליכוד, לימים שבהם זרקתם אבנים על הכנסת. תיזהרו. אל תחזירו אותנו לשנות ה-50.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אתם מחזירים אותנו לשנות ה-50.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

אתם אלה שהחזירו – – –

שר הבריאות ח' רמון:

לאחר מכן הבנתם, חברת הכנסת בלומנטל, שיש כנסת ויש ממשלה והעם בוחר. הבנתם.

משה פלד (צומת):

– – –

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת פלד, אתה משתוקק שאני אוציא אותך? באמת.

עוזי לנדאו (הליכוד):

לא אנחנו אמרנו – פרופלור. ראש הממשלה אומר – פרופלור. האם אנחנו אומרים – עמנואל, אריאל שלומיאל, או שראש הממשלה אומר?

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

לא יכול להיות ששר יעשה פרובוקציה ונשמע אותו – – –

דוד צוקר (מרצ):

– – –

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת צוקר, אני מבקש.

קריאות:

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת הנכבד, הרי אתה יודע, דיבר כאן קודם חבר הכנסת חנן פורת, כולם הקשיבו לו. הוא אמר דברים שאולי חברי כנסת אחרים יכולים היו להגיב עליהם. ברשותך, אדוני, אני מבקש איפוק. זו לא פרובוקציה.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

לא פרובוקציה?

עוזי לנדאו (הליכוד):

היו"ר ס' טריף:

אלה דברי השר. אני מבקש. חבר הכנסת לנדאו, יש לך הזדמנויות רבות להשמיע את דעתך. חשבת, קריאת ביניים אחת, אבל אי-אפשר להפריע לדיון. אני מבקש.

שר הבריאות ח' רמון:

חבר הכנסת בן-אלישר, בניגוד לחבר הכנסת לנדאו, שנכנס בשביל לעשות פרובוקציה, אתה שמעת את דבריו של חבר הכנסת פורת. הוא האשים את הממשלה הזאת בהאשמות חריפות מאוד. מי שמופיע בהפגנה שבה מונפים שלטים, שממשלת ישראל היא ממשלת יודנריין, מנהל מסע של דה-לגיטימציה, נגד חוקיותה. כך אני חושב.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

אדוני שר הבריאות, אבל מול ביתו של ראש הממשלה היתה הפגנה ושם – – – רוצח.

דוד צוקר (מרצ):

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת דדי צוקר.

שר הבריאות ח' רמון:

אני בהחלט חושב שיש זכות להפגין. אני רק אומר את דעתי על ההתנהגות של מי שרוצה לייצג משטר פרלמנטרי. בכל מקום יש אולי קיצונים, אבל השוליים הקיצוניים הופכים אצלכם להיות אמצע ואתם מתאחדים אתם ומנהלים אתם הפגנה משותפת, ואתם פעילים ומול יושב-ראש הליכוד עומד שלט גדול "ממשלת יודנריין", והוא לא מוציא הגה. הדבר מעיד גם עליכם. זה הכול.

דוד צוקר (מרצ):

חבר הכנסת בן-אלישר, אתה מוכן לסבול את השלט "יודנריין"?

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת צוקר, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה. אי-אפשר ככה, להעיר כל הזמן.

דוד צוקר (מרצ):

"ממשלת יודנריין"?

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת צוקר, היתה פעם ראשונה, לא הקשבת לי. מספיק. קראתי אותך לסדר. זה לא מתאים לך. אני מבקש ממך. השר יודע להתבטא יפה מאוד.

שר הבריאות ח' רמון:

אני קורא לכם ואומר לכם: יש ויכוח פוליטי נוקב. בעינינו, בעיני חלק מהעם, אולי לא חצי, אולי רבע, אולי שלישי, מעשי ההתנחלות שלך, חבר הכנסת חנן פורת, שאתה תמכת בהם וממשלת הליכוד ביצעה אותם בצורה מסיבית, נראו בעינינו, בעיני חלק מהעם, כמקרים את קצה של מדינת ישראל כמדינה עם רוב יהודי יציב. מה לעשות, כך אנחנו חושבים. דעתך שונה. מותר לנו לחשוב כך. לא כיבדנו את ההחלטה הזאת? חרקנו שיניים, נלחמנו בה, אבל, האם עלה על דעתנו אי-פעם להגיד שממשלת ישראל שנבחרה על-ידי העם איננה רשאית לבוא ולהקים התנחלויות על-פי מדיניותה אף שבעינינו זה היה אסון? ביקשנו משאל עם על ההתנחלויות האלה? ביקשנו משאל עם על הגדלת היישוב בעזה? ביקשנו את זה? בעינינו זה בדיוק כמו שבעיניך ויתור על חלק מעזה, בדיוק אותו דבר.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

שר הבריאות ח' רמון:

חברת הכנסת בלומנטל, אני מבקש שלא תפריעי לי.

היו"ר ס' טריף:

אדוני השר, יש לי בקשה אליך. יש לך עוד דקה וחצי. אני מבקש שתצטמצם.

שר הבריאות ח' רמון:

לכן אני פונה אל אותן מפלגות אשר עדיין מכבדות את הכללים הפרלמנטריים והדמוקרטיים במדינת ישראל – ואני מקווה שהמלה עדיין תוסר, כי יש סימן שאלה – אני מבקש מהן לבוא ולומר, יש ויכוח נוקב, יש ויכוח קשה, ננסה לשכנע את הציבור בצדקת דרכנו. זה לגיטימי. תעשו את זה בכל דרך חוקית, נכבד אותה.

אני יכול לומר לך, שראש הממשלה, כשפנו אליו ואמרו, מה זה, עושים הפגנות ליד ביתך, הוא אמר: זכותם לעשות הפגנות ליד ביתי, ושום מגבלה חוקית לא תוטל על כך.

עוזי לנדאו (הליכוד):

פרופלורים.

שר הבריאות ח' רמון:

ראש הממשלה יצחק רבין אמר כך כאשר עלה העניין בישיבת הממשלה. הוא אמר, כי בשום פנים ואופן לא נפגע בזכותם, לא נפגע בזכותם של אזרחים להביע את כאבם, את דאגתם, את מצוקתם בנושא הזה. והוא הלך אל התושבים בגולן, חבר הכנסת חנן פורת.

עוזי לנדאו (הליכוד):

מה אתה עובד עלינו?

שר הבריאות ח' רמון:

הוא ישב אתם. הוא ישב אתם ואמר להם, ואני ציטטתי אתמול את הדברים האלה בכנסת. הוא אמר להם: אנחנו מנהלים משא-ומתן בגלוי.

משה פלד (צומת):

אתמול הוא אמר שהוא קורא להם לסדר.

לימור לבנת (הליכוד):

שאול יהלום (מפד"ל):

פרופלור.

שר הבריאות ח' רמון:

בגלוי, על השולחן. יש חלק, לצערי, חלק קטן, אולי מיעוט שולי, אני מקווה שהוא כזה, אשר מפר ורוצה להפר את כללי המשחק הדמוקרטי – –

לימור לבנת (הליכוד):

יצחק בן-אהרון ב-1977?

שר הבריאות ח' רמון:

– – את כללי החוק, ומשתמש – – –

לימור לבנת (הליכוד):

– – –

עוזי לנדאו (הליכוד):

– – –

היו"ר ס' טריף:

חברת הכנסת לבנת, חבר הכנסת לנדאו, אתם נותנים לו לדבר עוד דקה? תנו לו לסיים.

דוד צוקר (מרצ):

יש ביטויים שלא משתמשים בהם, חברת הכנסת לימור לבנת.

היו"ר ס' טריף:

אני אוסיף לו זמן כמה שהוא ירצה ותמשיכו לדבר. חבר הכנסת צוקר, אתה מפריע לנו, אל תענה לה בכלל. השר יודע יותר טוב ממך, תאמין לי, לא פחות טוב ממך.

שאלו יהלום (מפד"ל):

פרופלור.

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת יהלום. עכשיו אנחנו ניגשים לסיום.

שר הבריאות ח' רמון:

כל עוד, אני רוצה שזה יהיה ברור, אזרחים במדינת ישראל יביעו את כאבם, את מחאתם, את מצוקתם בדרך לגיטימית על-פי החוק, איש לא יפגע בזכותם. ברגע שאנשים, ולא חשוב מאיזה כיוון הם באים, יפרו את החוק הם ייענשו. זה לא לגיטימי?

חנן פורת (מפד"ל):

השאלה היא, האם אתה נותן להם אפשרות להכריע?

שר הבריאות ח' רמון:

עכשיו אני מגיע לשאלת ההכרעה. אחרי שסילקנו את החובה – אין חובה – ואם הממשלה הזאת תחליט, מה שיותר חשוב: אם הכנסת הזאת תחליט, לא הממשלה – שהיא איננה רוצה ללכת אל הבוחר, או איננה רוצה משאל עם, אף שהממשלה חתמה על הסכם שלום שהכנסת הזאת תאשר – זכותה המלאה הבלתי מעורערת של הכנסת לעשות כן.

עוזי לנדאו (הליכוד):

לא.

שר הבריאות ח' רמון:

אני אומר לך את דעתי. שמעת, חבר הכנסת לנדאו, זו האמת – – –

עוזי לנדאו (הליכוד):

אתה לא מוכן להתווכח.

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת לנדאו, אני מבקש לא לדבר. אין לך רשות הדיבור.

שר הבריאות ח' רמון:

חבר הכנסת לנדאו, וזו הבעיה שלי – חבר הכנסת חנן פורת, אתה רואה מה הבעיה שלי?

עוזי לנדאו (הליכוד):

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת לנדאו, אין לך רשות דיבור. אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה.

שר הבריאות ח' רמון:

הבעיה היא, שעוד לפני שהגענו למצב הזה הוא לא נותן לממשלה להביע את דעתה. אומר חבר הכנסת לנדאו: מה פתאום? הכנסת תחליט? לא מסכים.

עוזי לנדאו (הליכוד):

מסכנים.

שר הבריאות ח' רמון:

מי שכופר בסמכותה של הכנסת, כופר ביסודות המשטר הדמוקרטי במדינת ישראל.

עוזי לנדאו (הליכוד):

למה אתה מעוות את הדברים?

שר הבריאות ח' רמון:

כבר היה תקדים לזה. רוצה חבר הכנסת עוזי לנדאו להחזיר אותנו ל"חרות" של שנות ה-50. בסדר. תודיעו זאת לעם.

עוזי לנדאו (הליכוד):

הסתה דמגוגית.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

הדמוקרטים הגדולים. למה אתם לא רוצים להגיד לעם?

שר הבריאות ח' רמון:

החליטו בשנות ה-50 על השילומים, הודיעו ב"חרות" שהם לא מקבלים, והכנסת לא תחליט. אותו דבר.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

הסתה דמגוגית.

היו"ר ס' טריף:

חברת הכנסת בלומנטל, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה.

שר הבריאות ח' רמון:

חבר הכנסת פורת, לדעתי – – –

עוזי לנדאו (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אולי תקרא לשר לסדר בפעם הראשונה?

היו"ר ס' טריף:

פעם שנייה, חבר הכנסת לנדאו.

אני אתן לשר לדבר עוד 20 דקות אם תמשיכו כך.

עוזי לנדאו (הליכוד):

תן לו לדבר שעה.

היו"ר ס' טריף:

אני מבקש ממך, אל תאלצו אותי להוציא אתכם מהאולם. בבקשה, אדוני השר, תסיים.

עוזי לנדאו (הליכוד):

השר נוקט לשון של דמגוגיה, של אופוזיציה, והוא לא משיב לעניין. לכן אין טעם בוויכוח הזה.

היו"ר ס' טריף:

בלי הצגות, חבר הכנסת לנדאו. לא נתתי לך את רשות הדיבור.

לימור לבנת (הליכוד):

שר הבריאות ח' רמון:

חבר הכנסת פורת, אתה צריך להיות מודאג, שבתור מפלגה שמתכוונת להיות מפלגת מרכז, כופרים, ושמענו זאת בריש גלי, בהחלטות של כנסת ריבונית, וזה מאוד מדאיג. לכן כל מה שאמרתי זכה להוכחה חד-משמעית בתשובתו של חבר הכנסת עוזי לנדאו, שאם הכנסת הזאת תחליט ברוב לאשר הסכם שלום, הוא לא יקבל זאת.

עוזי לנדאו (הליכוד):

זה לא מה שאמרתי. אתה מעוות את הדברים בזדון. אתה משתמט מוויכוח.

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת לנדאו, אני מבקש.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

שר הבריאות ח' רמון:

חבר הכנסת חנן פורת, לדעתי – ואמרתי לך זאת כמה וכמה פעמים מעל הדוכן – – –

עוזי לנדאו (הליכוד):

היושב-ראש לא מאפשר להשיב.

עמנואל זיסמן (העבודה):

מה קורה פה?

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת זיסמן, אולי תירגע קצת? מה קרה? זה חדש לך?

שר הבריאות ח' רמון:

חבר הכנסת חנן פורת, אני אמליץ, כאשר הממשלה תגיע להסכם שלום ותחתום – ללכת אל העם לבחירות – – –

עוזי לנדאו (הליכוד):

אחרי חתימה?

אלי דיין (העבודה):

– – –

היו"ר ס' טריף:

אני מבקש לא להפריע. זה משפט אחרון.

שר הבריאות ח' רמון:

– – – ללכת לבחירות. אני מבטיח לך, חבר הכנסת חנן פורת, שבבחירות שיתקיימו אחרי שהממשלה הזאת תביא שלום יקרה מה שקרה בכל הפעמים שבהם הסכמי שלום הגיעו להכרעת העם. תהיה תמיכה מסיבית באותה ממשלה, ואני משוכנע שזו תהיה הממשלה הנוכחית, אשר תביא להסכם שלום והיא תזכה לאמון מלא של העם.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

איזו אשליה.

היו"ר ס' טריף:

מה אתה מציע?

שר הבריאות ח' רמון:

אני מקווה שגם אחרי כן חלקים מהסוג של חבר הכנסת עוזי לנדאו לא יערערו על הכרעת העם.

חנן פורת (מפד"ל):

שאלה, ברשותך.

שר הבריאות ח' רמון:

לכן אני מציע להסיר את ההצעה הזאת מסדר-יומה של הכנסת.

היו"ר ס' טריף:

תודה רבה, אדוני השר. חבר הכנסת חנן פורת, זו הצעת השר.

הצעות אחרות – חבר הכנסת יורם לס מבקש להעביר את הנושא לוועדה. דקה, בבקשה.

יורם לס (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש להעביר את הצעתו של חבר הכנסת חנן פורת לוועדת הכנסת, כדי שהוועדה תוכל לדון בשאלה, האם מפלגתו של חבר הכנסת פורת תוכל בכלל להשתתף בבחירות שלהן הוא מטיף. בימים אלה נכנס לתוקפו חוק המפלגות, ועל-פי החוק הזה, מפלגה השוללת את קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית – – –

לימור לבנת (הליכוד):

שטויות.

משה פלד (צומת):

תתבייש.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

איך אתה לא מתבייש?

שאול יהלום (מפד"ל):

אתה פאשיסט.

יורם לס (העבודה):

זה כתוב בחוק. מפלגה השוללת את קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית לא תוכל להירשם כמפלגה. מה שאתם עושים על-ידי סיפוח של השטחים ואי-מתן זכות בחירה לתושבים – –

משה פלד (צומת):

יורם לס (העבודה):

אתה פאשיסטים.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

אתה פאשיסט.

יורם לס (העבודה):

ולכן לא תוכלו בכלל להשתתף במערכת הבחירות הבאה. תודה רבה.

משה פלד (צומת):

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת יורם לס, עם כל הכבוד לך, אני מבקש ממך שתחזור בך מהביטוי שאמרת.

יורם לס (העבודה):

לא. מי ששולל זכות בחירה הוא פאשיסט.

משה פלד (צומת):

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת פלד. אני מצטער על הביטויים שנאמרים בבניין הזה, ודווקא על-ידי חברים טובים שלי. אני מבקש שקט.

דוד צוקר (מרצ):

וליד חאג' יחיא (מרצ):

היו"ר ס' טריף:

לא ביקשתי להחליף אתך דעות, חבר הכנסת צוקר.

יורם לס (העבודה):

אולי תשלול מהדרוזים – – – מה הוא כעס?

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת יורם לס, אני קורא אותך לסדר, אתה לא נרגע. חבר הכנסת ואליד צאדק.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

משה פלד (צומת):

בושה וחרפה.

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת פלד, אני קורא אותך לסדר בפעם השלישית בדרכך החוצה. אתה הגזמת מעל ומעבר. אני מבקש שתצא, חבר הכנסת פלד.

משה פלד (צומת):

בושה וחרפה, האקדמיה של מדינת ישראל, פרופסור.

היו"ר ס' טריף:

אני מבקש שתצא. חבר הכנסת פלד, תכבד את בקשתי.

שאול יהלום (מפד"ל):

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת יהלום, אני קורא אותך לסדר בפעם השנייה.

יורם לס (העבודה):

תגיד כן או לא, אם אתה אומר לא – אתה פאשיסט.

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת לס, אני קורא אותך לסדר בפעם השנייה.

יורם לס (העבודה):

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת לס, אני קורא אותך לסדר בפעם השלישית. חבר הכנסת לס, תצא מהאולם בבקשה.

היו"ר ס' טריף:

אנחנו ניגשים להצבעה. מי בעד הסרת הצעתו של חבר הכנסת חנן פורת ומי נגד? נא להצביע.

הצבעה מס' 3

קריאות:

היו"ר ס' טריף:

רק רגע, אנחנו מצביעים שוב. אדוני המציע, האם אתה בעד העברת הנושא לוועדה?

חנן פורת (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, השר רמון הבטיח לי קודם הדיון, שהנושא הזה יועבר לוועדה.

דוד צוקר (מרצ):

היו"ר ס' טריף:

זה לא ענייננו. חבר הכנסת צוקר, מה זה צריך להיות? זה לא מענייננו מה הבטיח השר חיים רמון. אתה מסכים שהנושא יועבר לוועדה?

חנן פורת (מפד"ל):

כך ממשיכים להונות.

היו"ר ס' טריף:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. מי שמצביע בעד מצביע בעד העברה לוועדה, ומי שמצביע נגד מצביע בעד הסרת הנושא מסדר-היום. נא להצביע.

הצבעה מס' 4

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 17

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – 23

נמנעים – 2

ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

היו"ר ס' טריף:

17 בעד, נגד – 23, שני נמנעים. אני קובע שהצעתו של חבר הכנסת פורת הוסרה מסדר-היום.

עוזי לנדאו (הליכוד):

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת לנדאו, אני מבין שאתה רוצה למסור הודעה אישית. הרי אתה יודע --

חגי מירום (העבודה):

אדוני היושב-ראש -- --

היו"ר ס' טריף:

אני רק משיב לחבר הכנסת לנדאו. הרי אתה יודע שעל-פי הנוהל אתה חייב למסור את הנוסח של ההודעה האישית ליושב-ראש, וזה יהיה בסוף הדיון. אני מבקש ממך לעשות כך, ואני בהחלט אאפשר לך, אם זה יהיה אפשרי.

יגאל ביבי (מפד"ל):

כבוד היושב-ראש, היה צלצול.

היו"ר ס' טריף:

אנחנו מייד נברר את זה.

הצעה לסדר-היום

ארצות-הברית וישראל עומדות להקים מדינה פלשתינית לקראת חידוש

השיחות בווישינגטון

היו"ר ס' טריף:

אנחנו ממשיכים בהצעה הבאה לסדר-היום מס' 1731, של חבר הכנסת אליהו בן-אלישר, בנושא: ארצות-הברית וישראל עומדות להקים מדינה פלשתינית לקראת חידוש השיחות בווישינגטון. בבקשה.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני שר הבריאות, אני מסכים עם דעתך. הכנסת אכן לגיטימית לקבל החלטה כרצונה. אני רק רוצה להזכיר לך, אחרי שגרמת כאן בדברייך לשערורייה שהיתה, כמה מקרים, ואני יכול להביא לך הרבה מקרים.

הראשון שאני רוצה להזכיר: ספטמבר 1938 – הפרלמנט הבריטי מקבל ברוב קולות את הצעתו של ראש הממשלה הבריטי נוויל צ'מברליין שחזר ממינכן. לגיטימי לגמרי. התוצאות ידועות.

ב-1940, חודש יוני, הפרלמנט הצרפתי מקבל בפריס ברוב אדיר, מהמם, אינני זוכר בדיוק את המספרים, אבל נדמה לי שזה היה 400 מול 70 או 80, את הסכם שביתת הנשק עם גרמניה הנאצית. הפרלמנט הצרפתי משלים עם כיבוש מחצית מצרפת. בין 70 ל-80 חברי פרלמנט מתנגדים לרוב העצום הזה, ביניהם פייר מנדס-פרנס. אלה עולים על אונייה ששמה "מסאליה" ועוזבים את שטח הטריטוריה הצרפתית. החלטת פרלמנט לגיטימית לחלוטין – למה היא הובילה.

אני מציע: טיפה יותר צניעות, טיפה יותר ענווה. גם כאשר מנסים להגן על ממשלה, אשר למיטב הכרתי והרגשתי העמוקה עלולה להוביל לחורבן, ואני שולט בעצמי, חברי הכנסת – – –

אלי דיין (העבודה):

אתה מגזים.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

לדעתך. זאת הרגשתי, זאת תחושתך, ומותר לי לומר את זה. איש לא יאשים אותי, שאינני מכיר בלגיטימיות של הכנסת ובריבונותה. אני מכיר בהן. יש ממשלות שמסוגלות, מפני שהן סומות, לקבל החלטות לא-נכונות שמובילות לחורבן. היתה ממשלה כזאת גם בארץ בשנת 1973 – ליקוי מאורות. פשוט – טיפה יותר ענווה. וכאשר אנחנו ניגשים לוויכוח, בואו נתייחס לוויכוח הזה, לא כאל איזה מין פולמוס. היו דברים בהיסטוריה, ובל נגח זה את זה. אל תתפלא שמתנפלים עליך ולא נותנים לך

לדבר כאשר אתה מזכיר שנים שאיש כאן לא רוצה להזכיר. מפני שאז אני אומר, שאתה מעיר את כל שדי הסזון – מן המאורה. לא הימין, מעולם לא, לא ירה בשמאל. ההיפך כן היה, ואני מבקש להזכיר זאת.

אני בא היום לומר לכנסת: כן. מדינת ישראל – – –

בנימין טמקין (מרצ):

– – – זרק רימונים.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

סלח לי, חבר הכנסת טמקין. לא זרק רימונים. אתה מזכיר דבר שהוא נורא. זה לא הימין שזרק רימונים. אני בפירוש מכיר שמאל שזרק רימונים, אבל לא זו הנקודה כרגע. אינני רוצה לחזור לשם.

אני אומר בפירוש, שמדינת ישראל – תחת ממשלה ורוב בכנסת – ממשלת ישראל עם הממשלה האמריקנית מובילות להקמתה של מדינה פלשתינית. והיום אינני יודע אפילו מי עוזר למי, אם האמריקנים רוצים בזה יותר מאשר הממשלה הישראלית. אני יודע מתוך דברים מספר, שהישראלים ביקשו מהאמריקנים להציע, רק מפני שלא היה להם נוח להציע. כך למשל, עניין צירוף פייצל אל-חוסייני למשלחת הפלשתינית. לא היה נוח שאנחנו נציע את זה. אמרו לאמריקנים: תציעו אתם, אנחנו נקבל. ועוד כהנה וכהנה דברים.

חנן פורת (מפד"ל):

– – –

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

חבר הכנסת חנן פורת, אנא אל תעזור לי, תעשה לי טובה.

חנן פורת (מפד"ל):

רק תתנחם בעובדה שזו תהיה קונפדרציה עם ירדן, לא פלשתיניזציה – – –

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

אני בא לומר, אדוני השר המתאם בין הממשלה לכנסת, שממשלת ישראל איננה מקיימת, לא את מדיניות קמפ-דייוויד וגם לא את מדיניות מדריד. אתם כבר הרחקתם לכת מקמפ-דייוויד עד לבלי הכר. צודקים הערבים, בין שהם הסורים, בין שהם הפלשתינים ובין שהם המצרים, שאומרים שממשלת ישראל הנוכחית איננה צמודה לקמפ-דייוויד. היא עושה מדיניות הפוכה לקמפ-דייוויד. סליחה, לא הפוכה, היא נוקטת מדיניות של קמפ-דייוויד לפי הפרשנות המצרית, שהיא כמו הפרשנות של קרטור; לא לפי הפרשנות של ממשלת ישראל, לפי הפרשנות הערבית ולפי הפרשנות האמריקנית.

היום 242 ו-338, לפי הפרשנות של גולדה מאיר, לא לפי הפרשנות של יגאל אלון, אפילו על-פי הפרשנות של אבא אבן. יגאל אלון היה שר החוץ של ממשלת ישראל, למי שאיננו זוכר. אפילו של אבא אבן. לפי הפרשנות הצרפתית, לפי הפרשנות הערבית, TERRITORIES OVER. אין שום ברירה.

אני מבקש לומר מלים מספר במסגרת הזאת בלי שתהיה לי אפשרות, כמובן, לפרט יותר מדי.

אנחנו הגשנו מסמך של הצעת עקרונות למשא-ומתן עם המשלחת הירדנית-הפלשתינית, שעשינו אותה בהתנדבות, במו ידנו, בדיפלומטיה גרועה, למשלחת הפלשתינית, בלי ירדנית. אליבא דאלה שהם מהאסכולה שלי, זה מסמך נורא, נורא. הוא בפירוש מוותר על האינטרסים הבסיסיים ביותר של מדינת ישראל. הוא בעצם מסמל את המפלה או את ההקרבה של הישגים אדירים של 100 שנות ציונות, שהם, כמובן, הישגים אדירים של תנועת העבודה הישראלית, והוא מוביל לנזק כמעט בלתי הפיך לאותם אינטרסים בדיוק. זאת הצהרת העקרונות הישראלית.

מולה הגישו הפלשתינים – – –

בנימין טמקין (מרצ):

נעמי חזן (מרצ):

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

מה שמוצע זה פחות מקמפ-דייוויד.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

אתם לא תובילו אותי – – –

היו"ר ס' טריף:

זה לא יהיה על חשבונך, אל תדאג. חבר הכנסת דראושה. חברת הכנסת חזן. טוב, שמענו, תודה רבה לכם.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אדוני, מה שמוצע זה פחות מקמפ-דייוויד, הרבה פחות.

היו"ר ס' טריף:

תודה. בבקשה, אדוני. אני מבקש שלא להפריע.

נעמי חזן (מרצ):

אפשר לשאול שאלה?

היו"ר ס' טריף:

לא עכשיו, בסוף, אולי.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

מול המסמך הזה הגישו הפלשתינים מסמך משלהם, כמובן. אני לא צריך להסביר כאן ולפרט כאן מה אומר המסמך הפלשתיני, זה מובן מאליו.

ואז, לאחר שאנחנו, ממשלת ישראל – –

דוד צוקר (מרצ):

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

-- יצחק רבין בפגישתו האחרונה, שר החוץ שמעון פרס, סגן שר החוץ יוסי ביילין, עשו הכול ומעבר לכול, בניגוד לרצונה של ארצות-הברית, להפוך אותה לשותף מלא ופעיל, באו האמריקנים והציעו הצהרה משלהם, עקרונות משלהם.

נו, מה יעשו האמריקנים? הרי הם לא ייתנו לישראלים תנאים טובים יותר מכפי שהישראלים עצמם דורשים. הם גם לא ייתנו לפלשתינים כל מה שהם דורשים. הם ייתנו משהו באמצע. אבל זה הרי לא יהיה טוב יותר ליהודים, זה יהיה גרוע יותר ליהודים. ואני רוצה לומר לכם כאן -- --

נעמי חזן (מרצ):

מה -- -- עשה בקמפ-דיוויד?

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אתה מפחד מהשלום -- --

היו"ר ס' טריף:

חברי הכנסת דראושה וחזן, אני מבקש: אל תפריעו.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

-- זו הבעיה שלך.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

היו"ר ס' טריף:

חברת הכנסת בלומנטל, תני לי, אל תתערבי.

חיים קופמן (הליכוד):

אתה לא רוצה שלום, אתה רוצה משהו אחר.

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת קופמן.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אתה מפחד מהשלום.

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת דראושה, אני מבקש ממך שלא להפריע.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

חבר הכנסת דראושה, אתה יודע שלי אין ויכוח אתך.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת דראושה, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

חבר הכנסת דראושה, אתה יודע, לי אין ויכוח אתך, הרי לי אין ויכוח אתך.

בנימין טמקין (מרצ):

למה אין לך ויכוח אתו – –

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

לי אין ויכוח אתך.

בנימין טמקין (מרצ):

– – הוא לא אזרח?

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

אתה לא רוצה לשמוע? מפני שחבר הכנסת דראושה הוא חבר כנסת שאני מאמין לו. אני מאמין למניעיו, אני מאמין למטרתו, אני יודע מה הוא רוצה.

דוד צוקר (מרצ):

מה הוא רוצה?

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

הוא רוצה מדינה פלשתינית עצמאית ערבית.

בנימין טמקין (מרצ):

– – –

היו"ר ס' טריף:

הבנו את זה. אני מבקש מכם שלא להפריע.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

— — — אתה רוצה

בנימין טמקין (מרצ):

אין לך ויכוח גם אתנו.

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת טמקין, אני קורא אותך לסדר.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

— — —

היו"ר ס' טריף:

חברת הכנסת בלומנטל.

בנימין טמקין (מרצ):

— — —

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת בני טמקין, אני קורא אותך לסדר בפעם השנייה.

דוד מנע (הליכוד):

הערבים רוצים מדינה פלשתינית?

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

ההבדל בינך לבין חבר הכנסת דראושה – – –

היו"ר ס' טריף:

רק רגע. אני מבקש: חברי הכנסת, זה לא יכול להיות כאן – – –

נעמי בלומנטל (הליכוד):

– – –

היו"ר ס' טריף:

חברת הכנסת בלומנטל, אני קורא אותך לסדר. זו הפעם השנייה, נדמה לי. אני מבקש מכולם עכשיו לתת לחבר הכנסת בן-אלישר לסיים את דבריו. עוד שתי דקות הזמן נגמר, אני נותן לך שתי דקות נוספות. אני מבקש שלא להפריע.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

אני רוצה בכל זאת, חבר הכנסת טמקין, לומר, אף שזה על חשבוני: אתה כמובן רוצה במדינה פלשתינית, לצערי הגדול, צד בצד עם מדינה יהודית. חבר הכנסת דראושה רוצה מדינה פלשתינית עצמאית, כשלב ראשון ביחד, כשלב שני על חורבנה של מדינת ישראל.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

שקרן ומסית.

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת דראושה.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

שקרן ממדרגה ראשונה.

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת דראושה, אני קורא אותך לסדר בפעם השנייה.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

בסדר, אני מאמין לו. הוא יגיד עלי שקרן, ואתה רואה: אני אומר שהוא אדם הגון וישר, מלבד כאשר הוא קורא לי שקרן.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

מה שאתה אומר זה סילוף.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

ואתה עוזר לו, זה הכול.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת דראושה, אל תאלץ אותי, אני מבקש ממך.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

וזאת גם הקואליציה שאותה מייצג שר הבריאות.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

מה אתם רוצים? קשה לכם?

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

אבל אל תדאג, חבר הכנסת דראושה, אל תדאג, ממשלת ישראל אתך. לא עד הסוף, עד האמצע, עד המקום של טמקין, דדי צוקר, נעמי חזן, חברי הכנסת. אל תדאג.

דוד צוקר (מרצ):

עד השגת השלום והסתלקות מהשטחים – – –

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

יפה.

הנה, הפרט הראשון, אני יודע שאין לי הרבה זמן: כבר במסמך האמריקני מוזכרות סמכויות החקיקה של אותו מינהל שיקום. לא רק מבצע, EXECUTIVE, לא רק JUDICIAL, לא רק שופט, כגופים נפרדים מהמבצע, אלא גם מחוקק. לא בגין ולא שמיר, ואתם יודעים מה? – גם לא משה דיין, והוא איש תנועת העבודה היה, וגם לא עזר ויצמן, שאצה לו הדרך אז להגיע להסכם, לא העלו על הדעת אפילו את האפשרות הזאת. זה נמצא פה, ואתם – – –

נעמי חזן (מרצ):

– – – לא שלטון עצמאי.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

בממשלה הזאת עומדים לקבל את זה.

רבתי, אתם מסכימים לכך, שמעמד הביניים ומעמד הקבע יהיו כרוכים זה בזה בצורה הרמטית, כפי שאין בקמפ-דייוויד. אפילו סאדאת לא דרש את זה בקמפ-דייוויד בצורה כזאת. זה רחוק מאוד מלהיות בנוסחת מדריד. אני מחזיק כאן את הנוסח של מדריד – אין לי, כמובן, זמן לצטט – זה איננו במדריד.

ועיקר העיקרים, ואני מבקש שתענה על זה אחד-אחד, אין לי פשוט זמן להרצות על כל הנקודות – ירושלים. כאשר אתם מסכימים לכך, ואתם הסכמתם לכך שכל השטח, כמו שאתם אומרים – השטחים, TERRITORIES THE, ייחשבו ליחידה אחת ויחידה, לא ניתנת לשום הפרדה, לשום הבדלה –

--

נעמי חזן (מרצ):

אתה מסלף.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

רגע אחד.

היו"ר ס' טריף:

אני אתן לו עוד זמן אם תמשיכי לדבר.

נעמי חזן (מרצ):

אתה מסלף.

היו"ר ס' טריף:

אני אתן לו על כל קריאת ביניים עוד דקה זמן.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

מי כאן עושה טרור?

הי"ר ס' טריף:

אני מבקש שתקשיבי לסוף דבריו. אני מבקש ממך.

שאל יהלום (מפד"ל):

התנועה לזכויות הטרור.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

אדוני שר הבריאות, מי עושה כאן טרור? מאיפה הוא בא?

ירושלים כלולה בשטח הזה. לא מספיק לומר שהיא לא מוזכרת וזאת ההוכחה לכך שהיא לא כלולה. לא, תגידו את דברכם. בקמפ-דייוויד, אני יודע, סאדאת וקרטר רצו לכלול. בגין אמר: לא בא בחשבון, כי לירושלים יש רק מעמד אחד ויחיד, ואנחנו יודעים מהו. הוא אמר את זה בפניהם, לא בוועדת החוץ והביטחון פה בכנסת. תאמרו את זה שם, שכולם ישמעו.

ומה בדבר גוש-עציון? ומה בדבר אפרת? – אני מדבר עכשיו לשיטתכם – בקעת-הירדן? כביש לטרון המהיר? תזכירו את זה, זה הכול באותו שטח אחד ויחיד, שלא ניתן להפרדה. אין לי זמן לקרוא את הצהרת העקרונות הישראלית, ששם זה כבר או-טו-טו מקובל.

ולכן, אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רק מנסה כאן להתריע, להזהיר. אני יודע שיש בינינו כאלה, שרוצים שתקום מדינה פלשתינית. אני חושש שהיום בתוך מפלגת העבודה, או, נאמר, בתוך סיעת העבודה בכנסת, כבר יש מיעוט גדול מאוד שמצטרף גם אל האחרים, מסיעות אחרות, שרוצים בהקמתה של מדינה פלשתינית, שמאמינים שזה הפתרון. כמו פטן, מרשל גדול במלחמת העולם הראשונה, מצביא פנטסטי, שהאמין שהוא משרת לאחר מכן את האינטרס הבסיסי של צרפת. איש לא יכול היה להאשים אותו, שהוא לא היה פטריוט. היה לגיטימי לגמרי.

הי"ר ס' טריף:

אתה מסיים.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

ואנחנו, בזכות הלגיטימיות הזאת ובזכות כל הזוהר הזה, שמנסים כאן בזיוף, במלאכותיות, לזרוע, אנחנו, כן, עלולים להיות מובלים לחורבן. תודה רבה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ס' טריף:

תודה. אני מזמין את השר חיים רמון, ואני רוצה להבהיר מראש, רבותי: אני לא אאפשר לחברי כנסת לעשות כאן עימות, זאת לא "פופוליטיקה".

עוזי לנדאו (הליכוד):

מותר לי לשאול את כבוד היושב-ראש שאלה?

היו"ר ס' טריף:

אתה מפריע לי, אני לא מדבר פוליטיקה, חבר הכנסת לנדאו, אני מבקש שתקשיב לי רגע, בכבוד. אני אומר לכם: אני לא אאפשר כאן שום חילופי דברים. אני מוכן בהחלט לשמוע קריאת ביניים, אבל לא יותר מזה. ותבינו אותי, לא אתן עוד שהעניין יתנהל כך. כך נהגתי עם חבר הכנסת בן-אלישר, כך אנהג עם השר חיים רמון. אני מבקש שזה יהיה ברור. בבקשה, אדוני.

עוזי לנדאו (הליכוד):

מדוע כבוד היושב-ראש לא העיר את ההערה הזאת לפני שחבר הכנסת בן-אלישר דיבר? היית מונע את האינתיפאדה מצד – – –

נעמי חזן (מרצ):

היו"ר ס' טריף:

אני מבקש: אל תעזרו לי. אתה לא שמת לב כמה קריאות לסדר עשיתי דווקא לכיוון ההוא.

עוזי לנדאו (הליכוד):

שמעתי קריאה אחת לסדר וציינתי את זה.

היו"ר ס' טריף:

אז אתה פשוט טעית.

עוזי לבדאו (הליכוד):

חבר הכנסת בן-אלישר עמד בלי שקיבל את סיוע היושב-ראש.

היו"ר ס' טריף:

אדוני השר, בבקשה, ואני מבקש את הקשבת כולם.

שר הבריאות ח' רמון:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חבר הכנסת בן-אלישר, אני רוצה להגיד לך, שבמשטר דמוקרטי הרוב לא צריך להיות צודק, רצוי שהוא יהיה צודק, אבל הרוב קובע, ואין מכשיר אחר למדוד את האמת.

איך אני יודע זאת? לדעתי, במשך 15 שנים שאתם הייתם בהן בשלטון ונהניתם מרוב, הרוב הזה קבע, אף שאני חשבת שהוא טועה. אני חשבת, שהרוב הזה נותן תמיכה לממשלה שמובילה את מדינת ישראל לחורבן, בדיוק כמו שאתה חושב עכשיו. כל מה שאני מבקש זה לכבד את הכרעת הרוב.

דוד מנע (הליכוד):

הרוב אתכם? הרוב יש הדעות שלכם?

שר הבריאות ח' רמון:

זה מה שקובע, ואין שיטה יותר טובה.

חיים קופמן (הליכוד):

מדובר על הגורל של העם היהודי, על הגורל של מדינת ישראל.

שר הבריאות ח' רמון:

אנחנו חשבנו, שאתם עשיתם דברים שפגעו בגורל העם היהודי, שהעמידו אותו בסימן שאלה. כל הדברים הנוראים שאתם חושבים על הצד הזה – הצד הזה חשב עליכם.

אני אומר בשקט, שאם אנחנו רוצים לחיות יחד, וחובה עלינו לחיות יחד, צריך לכבד את הכרעת הרוב, שבאה לידי ביטוי אחת לארבע שנים, או אם הכנסת מחליטה אחרת, בקלפי. ומה שהיא מחליטה, אכן כך יהיה.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

ולגופו של עניין?

שר הבריאות ח' רמון:

אני אענה לך גם לגופו של עניין.

תראה מה אתה עושה, אני מוכרח להעיר לך, לאיזה מחוזות הבאת אותנו? – לפטן, למינכן. מה אתה משדר לעם? אתה בא ואומר: רבותי, הממשלה הזאת עושה מעשים שגורמים להרס כזה וכזה. זו ביקורת נוקבת, נוראה; לדעתי, זו פרובוקציה הרבה יותר גדולה מהדברים שאני אמרתי. בכל זאת, בקטעים האלה לפחות לא הפריעו לך. אני מבקש אותו דבר מהאופוזיציה. אני מבקש מכם לחדול. הדבר הכי חמור הוא, שחברי כנסת ואחרים אומרים, שהחלטת כנסת לא תכובד על-ידם, שאין לכנסת זכות. זה הערעור המרכזי שעליו אני מדבר.

ולגופו של עניין, שמעתי שאתה מדבר על הדיפלומטיה הלא-מזהירה שלנו. אני רוצה לשאול אותך, חבר הכנסת בן-אלישר, איזו דיפלומטיה מזהירה אתם ניהלתם בעשור האחרון, מאז 1979? הרי היא לא הובילה לשום דבר.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

מדריך.

שר הבריאות ח' רמון:

11 שנה הייתם בשלטון. הסכם האוטונומיה נחתם ב-1979, ומאז לא קרה דבר וחצי דבר.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

אתם דיברתם על שישה חודשים, עברה שנה ואתם לא עושים שום דבר.

היו"ר ס' טריף:

חברת הכנסת בלומנטל, זהו, גמרת עם קריאות הביניים.

שר הבריאות ח' רמון:

אתם צריכים להחליט. מצד אחד, עמד פה חבר הכנסת בן אלישר והסביר שהדיפלומטיה הלא-מזהירה הזאת כבר הובילה אותנו כמעט להסכם. לא טוב, נורא ואיום מבחינתו, אבל הסכם. פתאום את אומרת שלא עשינו כלום. תחליטו בסיעת הליכוד מה אנחנו עושים.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

לוותר זה קל, למכור זה קל.

שר הבריאות ח' רמון:

בסדר, אבל עשינו משהו; לא טוב, אבל עשינו. מה אתה רוצה? אבל תחליטו בסיעת הליכוד.

משה קצב (הליכוד):

אל תתגאה בכישלונות. צריך להתגאות בהישגים.

שר הבריאות ח' רמון:

אני חושב שעשינו דברים מצוינים, ואני אעמוד עליהם.

ובכן, אתם ניהלתם דיפלומטיה מזהירה, כי מטרתה הייתה להנציח את המצב הקיים. מטרתה הייתה, ועל כך אנחנו חלוקים אתכם וחולקים על דרככם, ליצור מציאות של סיפוח דה-פקטו של השטחים. זה מה שרציתם, אנחנו לא רצינו בזה, ועל כך הוויכוח.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

שר הבריאות ח' רמון:

חבר הכנסת בן-אלישר, אנחנו יוצאים מנקודת מוצא שונה. בשעה שאתם רוצים להפוך את 2 מיליוני הפלשתינים שגרים בעזה, ביהודה ובשומרון לחלק בלתי נפרד ממדינת ישראל – – –

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

לא, זה לא נכון.

שר הבריאות ח' רמון:

סליחה, תן לי להגיד את דברי. אתה אמרת עלינו הרבה דברים לא נכונים, תן לי להגיד עליכם דברים שלדעתך לא נכונים ואני חושב שהם נכונים להפליא. הרי אילו חשבתי כמוך, הייתי יושב על הספסלים שלך, אולי.

חיים קופמן (הליכוד):

היית צריך לעבור פריימריס.

שר הבריאות ח' רמון:

נכון, וכבר עברתי פה ושם פריימריס.

יש בינינו הבדל מהותי. אנחנו חושבים, שזה אסון לספח 2 מיליוני פלשתינים. כאשר חבר הכנסת בני בגין אומר, שדין חבל עזה כדין חבל הבשור, מבחינתנו זה אסון ציוני. לספח את מיליון הפלשתינים שיהיו בקרוב מאוד בעזה ולהפוך אותם לחלק בלתי נפרד ממדינת ישראל, אנחנו חושבים שאין בכך בשורה, אולי יש בכך בשורת איוב. זה ההבדל המהותי.

לכן, כשאנחנו דנים על אוטונומיה, אנחנו, בניגוד לכם, רוצים ליישם באופן מלא את מה שכתוב בהסכמי קמפ-דייוויד.

אני מסכים להעביר את ההצעה של חבר הכנסת בן-אלישר לוועדה בגלל אופי הדיון שמתנהל לפחות.

ובכן, אנחנו ממלאים את מה שכתוב בהסכמי קמפ-דייוויד. אתם לא רוצים, אתם התחרטתם. אני אקרא למה הסכמתם ומה אנחנו מיישמים:

"מצרים וישראל מסכימות, כי כדי להבטיח העברה מסודרת ובדרכי שלום של הסמכות, ובהתחשב בצורכי הביטחון של כל הצדדים, יהיו הסדרי מעבר לגבי יהודה ושומרון וחבל-עזה לתקופה שאינה עולה על חמש שנים". כלומר, תקופת מעבר, שקשורה באופן קבוע להסדר הקבע.

מה אתם עשיתם במשא-ומתן שכאילו ניהלתם? לא קישרתם בין זה לזה. אמרתם שזה נפרד, כי מעולם לא היתה לכם כוונה להגיע להסדר קבע. לכן, אנחנו בהחלט, במשא-ומתן שבמסמך העקרונות שלנו, רואים קשר ישיר בין הסדר הביניים לבין הסדר הקבע, ושניהם מבוססים על הסכמי קמפ-דייוויד ועל החלטות 242 ו-338.

אבל, מה המטרה של הסדרי הביניים? אולי שכחת. היית אז מנכ"ל משרד ראש הממשלה, ואתה צריך לזכור היטב.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

אני זוכר הכול, האמן לי.

שר הבריאות ח' רמון:

תקשיב היטב. מה המטרה? להעניק אוטונומיה מלאה, לא חלקית; אוטונומיה מלאה. ועל-פי ההסדרים האלה ייסוגו הממשל הצבאי הישראלי ומינהלו האזרחי. כך אתם כתבתם.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

איפה המלה "אוטונומיה" בהצהרת העקרונות שלנו?

שר הבריאות ח' רמון:

חבר הכנסת אליהו בן-אלישר, כל העניין מדבר על הסדר ביניים. כל העניין מדבר על העברת סמכויות מלאה. אנחנו דנים עכשיו על הסמכויות ועל האחריות של הממשל הזה.

אני רוצה להגיד לך, כדי שתדע מה אנחנו מציעים. כל מה שאנחנו מציעים, ללא יוצא מן הכלל, מופיע בהחלטות מפלגת העבודה, מופיע במצע מפלגת העבודה, נאמר לציבור באופן מלא, לרבות החלקים המדברים על הנושא שאתה מנסה לסלף באופן מוחלט את עמדתנו לגביו, נושא ירושלים.

אנחנו רוצים ומציעים להעביר את כל הסמכויות של השלטון המרכזי לפלשתינים, מלבד שני נושאים. נושא אחד הוא נושא הביטחון, הנושא השני הוא היישובים היהודיים ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה. כל השאר, שינהלו את חייהם, זה לא ענייננו.

יוסף בא-גד (מולדת):

מה עם הגבולות?

שר הבריאות ח' רמון:

תן לי לדבר, חבר הכנסת בא-גד.

יוסף בא-גד (מולדת):

מותר לי לשאול?

שר הבריאות ח' רמון:

לא, אני לא מסכים.

יוסף בא-גד (מולדת):

אני מבקש מהיושב-ראש.

היו"ר ס' טריף:

שמעתי, אני אשקול.

שר הבריאות ח' רמון:

יש נושאים שמשיקים זה לזה. למשל, נושא המים – לשליטה על המים יש השלכות על תושבי יהודה ושומרון ועל מדינת ישראל, ובכך נגיע להסדר משותף, לשליטה משותפת.

יש נושא של קרקעות, מבחינה אורבנית ולא מבחינה ריבונית, ושאיש לא יסלף את העמדה הזאת. שליטה על האדמות הערביות, כמו שעיריית ירושלים או עיריית תל-אביב שולטת על האדמות העירוניות שיש לידיה והאזרח הפרטי שולט על אדמותיו, אבל הוא איננו ריבון על האדמות האלה. הוא בעלים, אבל לא ריבון. אנחנו לא מדברים על ריבונות, וזאת תהיה השליטה.

יש שינויים בייעוד של הקרקעות, שיכולים להשפיע על הביטחון של מדינת ישראל, וזה יבוא לדין משותף. כך גם הלאה והלאה.

חקיקה – בהחלט אין לנו עניין לחוקק עבורם חקיקה ראשית בנושאי בריאות או חינוך. בנושאים שיש להם השלכה על הביטחון, על היישובים היהודיים, בהחלט חקיקה ראשית כזאת תהיה בגוף משותף.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

זאת אומרת, שאנחנו מקימים פרלמנט.

שר הבריאות ח' רמון:

סליחה, אנחנו לא מקימים פרלמנט. אנחנו מסבירים מה הצענו, מה העיקרון שלנו. אנחנו רוצים להגיע להסדר קבע כזה, שהשליטה על 2 מיליוני פלשתינים לא תהיה בחזקתנו, ומדינת ישראל לא תספח את השטח ואת 2 מיליוני הפלשתינים, בניגוד למה שאתם רוצים.

זה שורש הוויכוח, הוא ידוע, אי-אפשר להגיד בעניין הזה, שהציבור אינו יודע מה אנחנו חושבים ומה אתם חושבים, ולכן אנחנו מציעים את ההצעות האלה, לא כדי לרצות את הפלשתינים, לא כדי לרצות את ארצות-הברית, אלא כי זו מדיניותנו, זו עמדתנו וכך אנו חושבים; משום שאיננו רוצים שהם יהיו חלק בלתי נפרד. זה ויכוח אמיתי, זה ויכוח נוקב. יש בינינו מחלוקת. אפשר לבוא אל העם, ובאנו אל העם וקיבלנו הכרעה, ואם הוא יכריע אחרת, אתם תקבעו.

היו"ר ס' טריף:

חברי הכנסת, אני מבקש מכולם לשבת.

שר הבריאות ח' רמון:

שאלת על ירושלים. אני רוצה לומר לך דבר אחד, חבר הכנסת בן-אלישר.

היו"ר ס' טריף:

רק רגע אחד, אדוני השר. יש כאן אי-הבנה. חברי הכנסת שהוצאו מהאולם, אני מבקש שאתם תכבדו את מה שנעשה קודם, ובלי הערות הדדיות, כדי – – –

חגי מירום (העבודה):

הם יכולים להיכנס להצבעה.

היו"ר ס' טריף:

הם יכולים להיכנס להצבעה, בבקשה. יושב-ראש ועדת הכנסת מתקן את העניין.

חגי מירום (העבודה):

היות שהיה צלצול, הם נכנסו.

שר הבריאות ח' רמון:

חבר הכנסת מירום, כדי שלא יהיה מתח באולם, אני מציע להעביר את ההצעה הזאת לוועדה.

חגי מירום (העבודה):

שר הבריאות ח' רמון:

אני לא אחראי.

חנן פורת (מפד"ל):

שר הבריאות ח' רמון:

לסיום, הממשלה הזאת הבהירה באופן מוחלט – ותשאל את הפלשתינים – בנושא הסגר מה היא חושבת על ירושלים. אם אתה תקרא – ואני יודע שאתה קורא – מה מעיק על הפלשתינים יותר מכול בנושא הסגר, תיוכח שזו העובדה הבלתי-מעורערת, שירושלים איננה חלק מהשטחים. קבענו את זה במעשים, לא בדיבורים, לא בהצהרות, ואם יש התנגדות – – –

קריאה:

שר הבריאות ח' רמון:

לא, לא, אני מדבר על הביטוי לכך בסגר. ירושלים איננה חלק מהשטחים, על כל החלקים שלה שעליהם הוחלה הריבונות, ללא יוצא מן הכלל, גם החלקים הערביים שבה. אם תקרא את דברי הפלשתינים, תראה שבכל סוגיית הסגר זה הנושא שהכי מציק להם. ובדיונים שמתקיימים בווינגטון אנחנו מבהירים באופן מוחלט: TERRITORIES THE לא כוללים ולא יכללו את ירושלים הריבונית – לא כוללים ולא יכללו את ירושלים הריבונית.

יש הצעות שאני לא נכנס אליהן. הן היו במפלגת העבודה. דנים עליהן, מה יהיה, איך. תושבי מזרח-ירושלים ירצו להצביע? יש הצעות. אני מודיע לכם שהמדיניות של הממשלה באופן חד-משמעי היא, ששום הצבעה לאוטונומיה לא תתקיים בירושלים, לא יהיו קלפיות של אוטונומיה בירושלים ולא יצביעו בירושלים המאוחדת. זו עמדה חד-משמעית.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

שר הבריאות ח' רמון:

סליחה, גם אזרח אמריקני יכול להצביע היכן שהוא רוצה.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

שר הבריאות ח' רמון:

סליחה, אני לא מנהל אתך משא-ומתן. אני באתי והסברתי מה לא.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

שר הבריאות ח' רמון:

אחר כך אתה בא ואומר, שאני מנהל אתך משא-ומתן. אני לא רוצה לנהל אתך משא-ומתן איפה ומה.

עוזי לנדאו (הליכוד):

שר הבריאות ח' רמון:

ואני לא מציע הצעות. אני רק אומר חד-משמעית: ברור שמבחינתנו זה מעיד מה עמדת הממשלה לגבי ירושלים, וזה מה שאנחנו אומרים, וזה לא יעזור, כמה שאתם תמציאו וכמה שאתם תסלפו, הממשלה הזאת חיזקה בעצם מעשיה את עניין ירושלים ומעמד ירושלים בריבונות ישראל יותר מכל ממשלה בעבר, ולו רק בגלל מעשה הסגר. כך הפלשתינים תופסים את זה.

שאול יהלום (מפד"ל):

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת שאול יהלום. אתה מסיים, אדוני השר?

שר הבריאות ח' רמון:

אני כבר מסיים.

אני רוצה להגיד לחבר הכנסת בן-אלישר, שאחרי שנגיע להסכם עקרונות על יישום האוטונומיה לפי קמפ-דייוויד באופן מלא – ואנחנו מיישמים אותה לפי קמפ-דייוויד באופן מלא – אני מקווה שכעבור שנתיים-שלוש שנים נפתח במשא-ומתן על ההסכם הכולל, שיתבסס על העקרונות כפי שאנחנו מבינים, והמטרה היא להביא לכך שמדינת ישראל תהיה מדינה עם רוב יהודי יציב, דמוקרטי, שלא סיפחה אל שטחה ואל תושביה 2 מיליוני פלשתינים. זה ההבדל בינינו, ואנחנו עוד נמשיך להתווכח הרבה שנים, אבל מכיוון שאתה רוצה גם שנמשיך להתווכח בסוגיה הזאת לפרטיה בוועדת החוץ והביטחון, אני מציע להעביר את ההצעה הזאת לדיון בוועדת החוץ והביטחון.

היו"ר ס' טריף:

תודה, אדוני השר. חבר הכנסת לנדאו, מתברר שחבר הכנסת יהלום ביקש להסיר.

חיים קופמן (הליכוד):

שר הבריאות ח' רמון:

חמש שנים זה הרבה.

היו"ר ס' טריף:

אדוני השר, אתה מפריע לי. חבר הכנסת קופמן. אני מבקש שקט מהצד הזה.

חבר הכנסת לנדאו, אני מבקש להסביר, שחבר הכנסת יהלום ביקש להסיר והוא מסיעה אחרת, ויש לו קדימה לפי התקנון. לכן אני מבקש לאפשר לו במסגרת דקה להציע להסיר את הצעתו של חבר הכנסת בן-אלישר מסדר-היום. בבקשה.

שאלו יהלום (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כאשר התפוצץ המשא-ומתן בסיבוב האחרון, הצהיר סגן שר החוץ יוסי ביילין – ואני מחזיק בידי את ההצהרה – כי "הדרך הטובה ביותר, ככל הנראה, תהיה על-ידי מעורבות אמריקנית מוגברת. אם ארצות-הברית היא שותף מלא, אז היא שותף מלא". ביילין העלה עוד את הצורך במעורבות אמריקנית אמיתית ופעילה.

רבותי, שורש כל הרע של כל הנושא שהועלה כאן הוא שהמשלה מתגמדת, מבקשת ומתחננת לשותפות יותר מסיבית, כפי שאומר סגן השר, יותר רצינית ויותר אמיתית של ארצות-הברית, ולא למשא-ומתן ישיר. והאינטרסים של ארצות-הברית, עם כל הכבוד, אינם האינטרסים שלנו, אינם חופפים במאה אחוזים, ולכן המשלה הזאת, שמתגמדת מול האינטרסים של ארצות-הברית, מובילה את המשא-ומתן למצב גרוע ולעברי פי פחת.

לכן אני מציע להסיר את ההצעה מסדר-היום.

היו"ר ס' טריף:

תודה רבה. אדוני, חבר הכנסת בן-אלישר, האם אתה מסכים להעברת הנושא לוועדת החוץ והביטחון?

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

כן.

היו"ר ס' טריף:

אני מודה לך. חברי הכנסת, אני מבקש להצביע בעד או נגד העברת הצעתו של חבר הכנסת בן-אלישר לוועדת החוץ והביטחון.

הצבעה מס' 5

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 21

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – אין

נמנעים – 2

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

היו"ר ס' טריף:

הנה התוצאות: רוב של 21, ללא מתנגדים ועם שני נמנעים. אני קובע שהצעתו של חבר הכנסת בן-אלישר עוברת לוועדת החוץ והביטחון.

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ס' טריף:

רבותי חברי הכנסת, הודעה לסגנית מזכיר הכנסת. בבקשה.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה – הצעת חוק סוכני המכס (תיקון), התשנ"ג–1993.

לקריאה ראשונה, מטעם חברי הכנסת – הצעת חוק לתיקון פקודת בתי-הסוהר (מס' 14) (הפרדת מינים), התשנ"ג–1993, של חברות הכנסת נ' בלומנטל ונ' חזן.

ועוד הונחה הצעת חוק מלווה המדינה (תיקון מס' 10), התשנ"ג–1993, שהחזירה ועדת הכספים לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. תודה.

היו"ר ס' טריף:

תודה רבה לסגנית מזכיר הכנסת.

הצעת חוק הנוער (טיפול והשגחה) (תיקון – מינוי אפוטרופוס לקטין), התשנ"ג–1993

(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

היו"ר ס' טריף:

אדוני שר המשפטים, יש לנו עכשיו כמה הצעות חוק, ואנחנו מתחילים בהצעת חוק תשכ"ח, הצעת חוק הנוער (טיפול והשגחה) (תיקון – מינוי אפוטרופוס לקטין), התשנ"ג–1993, של קבוצת חברי הכנסת. ינמק מהמקום חבר הכנסת יצחק לוי. בבקשה, אדוני, מהמיקרופון. יש לך זמן של דקה. יש הסכמה לעניין הזה.

יצחק לוי (מפד"ל):

אני לא ביקשתי לנמק מהמקום.

היו"ר ס' טריף:

בבקשה, אין בעיה.

יצחק לוי (מפד"ל):

תודה.

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אדוני שר המשפטים, הרשו לי קודם כול להביע את צערי על כך שהנושאים האלה עולים כרגע במליאת הכנסת ולא בתחילת הישיבה. ביקשנו מיושב-ראש הכנסת לציין את יום-הילד בצורה יותר מכובדת מכפי שהדבר נעשה עכשיו.

הדברים אמורים היו לעלות בתחילת הישיבה ואמורים היו לעלות כאשר היצע היה מלא בני נוער. אני רואה אומנם נציגות קטנה ביציע, אבל, לדעתי, האווירה היתה צריכה להיות קצת אחרת, אווירה של שותפות והזדהות עם שבוע הילד, וזה לא רק שבוע הילד, זה שבוע הנוער, וחבל שאנחנו מעלים את זה כאשר האולם כמעט ריק, ולאחר שהתחממה כל כך האווירה בנושאים שהם חשובים וקרדינליים ומאוד רציניים. זה גרם, כנראה, לכך שחברי הכנסת התעייפו מהצעקות ועזבו את האולם.

ואף-על-פי-כן, לעצם העניין, אדוני שר המשפטים, מצב הילד בישראל דורש תיקון בהרבה מאוד שטחים. אנחנו פועלים, במסגרת השדולה למען הילד, לנסות לתקן את הטעון תיקון בהרבה מאוד תחומים, גם בתחום רווחת הילד, גם בתחום זכויות הילד. וחלק מהעבודה הזאת עובר דרך חקיקה. אבל אני רוצה לציין שלא רק דרך חקיקה.

יש לנו הרגשה, אדוני השר, שהילד לא נכלל במסגרת העדיפויות הלאומיות של הממשלה החדשה. יש לנו בעיות קשות לגבי כל אוכלוסיית הילדים. למשל, 100,000 ילדים אינם זוכים לביטוח בריאות ממלכתי; למשל, תור הילדים המפגרים והנכים המכחים לסידור במוסדות אינו קטן; למשל, חוק החינוך המיוחד עדיין אינו מבוצע; למשל, הקצבאות השונות בביטוח הלאומי, הנוגעות לילדים, אינן מעודכנות.

אני לא רואה שהממשלה הזאת מושיטה את ידה אל הילד. אני לא רואה שהממשלה הזאת החליטה להגיד: אנחנו לוקחים על עצמנו, כאחד הפרויקטים שלנו בסדר העדיפויות הלאומי, לקדם את הטיפול במצוקות שהילדים נמצאים בהן. אני מביע שוב צער על הדבר הזה.

לא שמעתי, אדוני השר, בשום הצהרה של הממשלה, כאשר היא דיברה על סדר העדיפויות הלאומי, שנושא הילד הוא בראש מעיינייה.

אנחנו נמשיך לפעול עד כמה שנוכל, נמשיך לקדם את הדברים עד כמה שנוכל. אני רוצה לומר, שאנחנו מדברים על כל הילדים בישראל, על הילדים היהודים ועל הילדים הערבים; על הילדים הרגילים ועל הילדים החריגים; על כל הזכויות ועל כל הדברים שיכולים להביא לרווחתם של הילדים.

במסגרת הזאת ביקשתי מיושב-ראש הכנסת להעלות היום שורה של הצעות חוק בנושאים שונים. ההצעה שאני מעלה עכשיו היא ההצעה הראשונה. אני הבנתי, אדוני שר המשפטים, שיש לך התייחסות אל כל אחת מההצעות, אולי התייחסויות שונות. הייתי רוצה לפנות אליך, דווקא מפני שהיום יום-הילד, לאפשר להעביר את כל ההצעות בקריאה טרומית לברור בוועדות, ושם לראות אם יש מקום להמשיך בחקיקה אם לא. אני חושב שזה היה נכון לעשותו, מכיוון שההצעות בוודאי ובוודאי אינן הצעות פוליטיות. אתה רואה שהצעות החוק חתומות על-ידי חברים מכל הסיעות בבית, או כמעט מכל הסיעות בבית. מדובר בהצעות שנבדקו ונשקלו על-ידי השדולה למען הילד עם יועצים משפטיים. ייתכן שלמשרד המשפטים יש דעה שונה בחלק מהן והשקפה שונה בחלק מהן, אבל אני שב ופונה אליך: אנא, אפשר לכל ההצעות האלה לעבור עכשיו לוועדות, ואל תסיר אותן. בוועדות השונות אנחנו נטפל בהן ונראה איך אפשר לפתור את הבעיות שאותן מתכוונות ההצעות לפתור. אני יודע ואני בטוח, שגם אתה ער לכל הנושאים שאנחנו מעלים בהצעות החוק שלנו.

אני רוצה להתמקד עכשיו בהצעת החוק שאני מגיש. ההצעה היא הצעת חוק הנוער (טיפול והשגחה) (תיקון – מינוי אפוטרופוס לקטין). ההצעה קובעת, שבית-המשפט יהיה רשאי בכל עת למנות אפוטרופוס לדין לקטין. בסעיף 98 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, התשכ"ב-1962, יש אומנם הרשות להסמיך את בית-המשפט המחוזי למנות אפוטרופוס לדין לקטין לשם ייצוג בהליכים המשפטיים הנוגעים לו. אין הוראה מקבילה בקשר לבתי-משפט לנוער, ובוודאי אין הוראה מקבילה בקשר לבתי-משפט השלום. לכן, כאשר נזקקו בתי-המשפט האחרים למנות אפוטרופוס לדין לקטין, הם היו נזקקים לפנות לבית-המשפט המחוזי לקבל את ההסמכה ממנו.

אני לא צריך לומר כאן עד כמה הפרוצדורה הזאת מאריכה ומסרבלת את ההליכים בבית-המשפט לנוער, ועד כמה היא מקשה שלא לצורך על מינוי אפוטרופוס לדין לקטנים. אנחנו מבקשים להסמיך את בתי-המשפט לנוער גם למנות אפוטרופוס לדין לקטין.

אני רוצה לומר לכם, שפעמים רבות הילד או הנער שנמצא בהליכים משפטיים, ועל-פי רוב על כורחו, פעמים גם שלא על כורחו, פעמים גם בגלל מעשיו, אבל על-פי רוב על כורחו, אינו זוכה להגנה ראויה. הוא לא זוכה להגנה ראויה מכיוון שהרבה פעמים מסתובבים סביב הילד הזה אינטרסים נוספים; אינטרסים של משפחה, אינטרסים של כסף, אינטרסים של אפטרופוסות לצורך כסף או לצורך דברים אחרים. הרי בדרך כלל מדובר במשפחות הרוסות, או במשפחות שיש בהן מריבות קשות. לכן יש לנו צורך לעגן בחוק אפשרות הרבה יותר קלה ויותר פשוטה למנות אפטרופוס לדין, שהוא בעצם עורך-דינו של הילד; הרבה פעמים – מול עורך-דינו של האב או עורך-דינה של האם, שלא תמיד שומרים כראוי על האינטרסים שלו.

מובן שההחלטה הזאת היא בידי השופט לנוער. אם השופט לנוער יראה לנכון למנות אפטרופוס, אם הוא יראה שהילד נמצא בסיכון משפטי מפני שאין מי שיגן עליו, או מפני שאין מי שיטען את טענותיו, הרי שהצעת החוק הזאת תאפשר לו לעשות זאת.

אני מבקש מהכנסת לאשר את הצעת החוק הזו ולהעבירה לטיפול לוועדת החוקה, חוק ומשפט. ואני חוזר על בקשתי אליך, אדוני שר הפנים: אפשר נא להעביר כמה שיותר מההצעות האלה לוועדות, גם אם דעת הממשלה אינה נוחה מכל ההצעות, ושם נוכל לדון ולראות באמת אילו פתרונות אפשר למצוא לכל עניין ועניין שאנו מעלים. תודה רבה.

היו"ר ס' טריף:

תודה. אדוני שר המשפטים, בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

נכבדי היושב-ראש, חברי הכנסת, ראשית, ברצוני להביע הערכה לחבר הכנסת יצחק לוי ולחבריו בשדולה למען הילד על פעילותם המתמדת למען הילדים במדינה.

בתגובה על הערתך, חבר הכנסת לוי, נראה לי שהממשלה הנוכחית עושה, ועוד תעשה, למען הילדים, ותחילת מעשה בכך שממשלת יצחק רבין החליטה, במסגרת השינוי בסדר העדיפויות, להגדיל באופן משמעותי את תקציב החינוך לילדי ישראל. ואנו שוקדים גם על הגדלת התקציבים המיועדים לבריאות הילד. חינוך ובריאות הם תשתית לילדות בריאה ולהכשרת הילד לחיים עם מטען של חינוך, מידע, הבנה, מוסר, יכולת חשיבה וכלים להתמודדות עם מציאות החיים.

הערת, ובצדק, שהצעות החוק שתובאנה לדיון היום אינן בעלות גוון פוליטי-מפלגתי. אלה הן הצעות של חברים מסיעות שונות לגופו של עניין. עם זאת, גם עלי, כשר המשפטים, וגם על הממשלה לשקול ולבחון כל הצעה לגופה. כי אנו לא עוסקים היום, גם אילו רצינו, במתן מתנות לילדי ישראל, אלא ביוזמות חקיקה. ולכן, אם טובה יוזמת החקיקה, אנחנו נתמוך בה; אם נראה לנו שהיא בעייתית, או שאיננה סבירה או מועילה, נאמר את דברינו גם ביום הזה.

אשר להצעת החוק המסוימת שהעלית, הצעת החוק עוסקת בהסמכה של בית-המשפט לנוער למנות אפוטרופוס לקטין בהליכים על-פי חוק הנוער (טיפול והשגחה), התש"ך-1960. הצעה דומה כלולה בתזכיר הצעת חוק שהפיץ משרד העבודה והרווחה לפני כמה שבועות, שעניינו תיקונים מקיפים לחוק הנוער (טיפול והשגחה).

סמכות דומה קיימת בידי בית-המשפט המחוזי בהליכים לפי חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, התשכ"ב-1962. סעיף 68 לחוק זה קובע, כי בית-המשפט רשאי לנקוט אמצעים לשמירת ענייניו של קטין, בין היתר, על-ידי מינוי אפוטרופוס. הכוונה היא, שיתמנה אדם אשר ייצג את האינטרסים של הקטין בהליכים המשפטיים באופן עצמאי, בנפרד מן האינטרסים של הורה הקטין ושל גורמים אחרים שיכולים להיות מעורבים בדבר.

חוק הנוער (טיפול והשגחה) עוסק במצבים שבהם הקטין הוא בבחינת קטין נזקק. סעיף 2 לחוק מגדיר את המצבים האלה, והם כוללים, בין היתר, מקרים שבהם אין בנמצא אדם בוגר האחראי לקטין, או שהורה של הקטין אינו מסוגל לטפל בו, או שהקטין נמצא משוטט, או שנראה ששלומו הגופני או הנפשי של הקטין נפגע. אם פקיד הסעד סבור, שהקטין הוא נזקק, ואם האדם האחראי לקטין איננו מסכים לדרך הטיפול שפקיד הסעד ממליץ עליה – או שהוא מסכים אבל הקטין אינו מציית לו – פקיד הסעד רשאי לפנות לבית-המשפט ולבקש את החלטתו בעניין.

במקרים אלה חשוב לתת בידי בית-המשפט את הסמכות למנות אדם אשר ייצג את האינטרסים של הקטין בהליכים שמתנהלים לפניו. ייתכן, למשל, שניגוד האינטרסים שבין פקיד הסעד לבין הורי הקטין יאפיל על האינטרסים העצמאיים של הקטין, או שיש מקום לתת ביטוי נפרד לאינטרסים של הקטין כאשר קיים קונפליקט בינו לבין הוריו, במיוחד ככל שהקטין גדול יותר בשנים.

הממשלה, אם כן, תומכת בהצעתכם לגופו של עניין. עם זאת, אנחנו מבקשים לטפל בנושא במסגרת הצעה מקיפה לתיקון חוק הנוער (טיפול והשגחה). יש להביא בחשבון גם את העובדה, שההצעה כרוכה בתקציבים מתאימים לתשלום השכר לעורכי-הדין שימונו כאפוטרופסים לדין של הקטינים. לכן אנו מבקשים מכם, וגם מיושב-ראש הוועדה, לדחות את הדיון בהצעה הפרטית המסוימת הזו עד שתובא הצעת החוק הממשלתית על שולחנה של הכנסת, ולדון בהן אז במשולב.

אני חוזר ומבהיר, חברי הכנסת, הממשלה תומכת בהצעת החוק. כשר המשפטים אני מדגיש, שיש עלות תקציבית לחוק הזה. אי-אפשר להעמיס עוד ועוד מטלות על בית-המשפט לנוער, על פקידי הסעד ועל העובדים הסוציאליים בלי להקצות לכך משאבים. בהעברת הצעת החוק הפרטית לוועדה לא הוספנו אף לא אגורה לתקציבם של אלה שאמורים להפעיל את החוק. אם לא יימצא התקציב המתאים לכך, אני אתנגד, בהמשך הליכי החקיקה, לחקיקה זו.

לכן, אני תומך בהעברת הצעת החוק הזו לוועדת החוקה, חוק ומשפט, ואני מבקש מיושב-ראש הוועדה וממגישי הצעת החוק להמתין, עם זאת, עד שתונח בזמן הקרוב ביותר הצעת חוק מקיפה יותר שהוכנה במשרד, ואני מאמין שהיא תלווה גם בהקצאת המשאבים המתאימים למשימות חשובות אלה. תודה רבה.

הי"ר ס' טריף:

תודה רבה, אדוני השר. אנחנו ניגשים להצבעה. מי בעד העברת הצעת חוק הנוער לוועדת החוקה, חוק ומשפט – נא להצביע.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדין מוקדם בוועדה – 10

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק הנוער (טיפול והשגחה) (תיקון מינוי אפוטרופוס לקטין), התשנ"ג–1993, לדין מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר ס' טריף:

10 בעד, ללא מתנגדים וללא נמנעים. אני קובע שהצעת חוק הנוער (טיפול והשגחה) (תיקון – מינוי אפוטרופוס לקטין), התשנ"ג–1993, עוברת להמשך חקיקה בוועדת החוקה, חוק ומשפט. תודה רבה לחברי הכנסת.

הצעת חוק ההוצאה לפועל (תיקון – עיקול בנוכחות קטין), התשנ"ג–1993

(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

היו"ר ס' טריף:

חברי הכנסת, אנחנו ממשיכים בהצעת חוק תשכ"ו, הצעת חוק ההוצאה לפועל (תיקון – עיקול בנוכחות קטין), התשנ"ג–1993, של קבוצת חברי הכנסת. תנמק חברת הכנסת לימור לבנת, בבקשה.

לימור לבנת (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מבקשת, קודם כול, לברך את חברי המועצה לשלום הילד הנמצאים אתנו כאן ועושים עבודה חשובה יום-יום, ולהביע צער על כך שחברי כנסת מעטים כל כך מצאו לנכון להיות באולם בשעה שאנחנו דנים במרוכז בשורה של הצעות הנוגעות לשלומם של הילדים.

בחרתי לקרוא בפני חברי הכנסת הנוכחים ובפני הציבור שמאזין לנו מכתב של אשה, שהגיע למועצה לשלום הילד, ובעצם הוא מהווה את הבסיס המוסרי להצעת החוק שאני מגישה היום בשם כמה חברי

כנסת, כולם חברים בשדולה למען הילד, שבראשה עומד חבר הכנסת יצחק לוי, אשר עושה עבודה חשובה מאוד.

אשמיט את השמות מהמכתב. כותבת גברת מירושלים: "אני כותבת כצופה מהצד, כדודה של שלושה ילדים, הילדים של אחי. לפני כשבוע הגיעו איש ההוצאה לפועל ושוטר לביתו של אחי עם צו עיקול. הבת של אחי התקשרה אלי וביקשה שאדבר אתם ואגיד להם לא לקחת כלום לפני שההורים שלה מגיעים. דיברתי אתם והם לא הסכימו. הם טענו שהחוק לצדם, ולמרות ששאלתי אותם איך הם היו רוצים שאנשים כמותם יתייחסו לילדים שלהם, הם אמרו שלא אשאל אותם שאלות אישיות וסירבו לחכות לאחי או ללכת ולחזור ביום שהוא או אשתו בבית.

"אחרי כמה דקות התקשרתי, והיא צעקה ובכתה בטלפון שהם לוקחים את המחשב, שהיא לא רוצה שהם ייקחו את המחשב, ושהם מחטטים בארונות כאילו זה הבית שלהם. ניסיתי לערב את עורך-הדין של אחי, וגם טלפון ממנו לא עזר. הם לקחו את מה שלקחו, וכשאחי הגיע, עשר דקות יותר מאוחר, הוא מצא ילדים בוכים ונרגשים, המומים מזה שאפשר לפלוש לביתם ולעשות ככל העולה על רוחם, ולהם, הילדים, אין אפשרות לומר כלום.

"מה לא מקובל עלי" – ממשיכה וכותבת אותה גברת – "שכללי משחק של אנשים מבוגרים נכפים על ילדים, וזה לא ייתכן. אחי והתובע הם לא קטינים, הם אנשים אחראים למעשיהם מבחינת החוק. השופט, המוציא לפועל והשוטרים, כולם אנשים מבוגרים. לא ייתכן שהם יופיעו בבית של ילדים קטנים בני עשר, חמש ושלוש, יפעלו בצו ששייך למשחק של בוגרים ויציאו אותו לפועל בנוכחות ילדים קטינים בלבד, ללא נוכחות אדם מבוגר שיכול להרגיע, להסביר, לדעת שיש קשר בין האירוע הזה לעניין מציאותי שניתן לטיפול. ואכן, העניין נמצא בטיפול של עורך-דין.

"אני מבקשת מכם לבדוק את החוק המאפשר הוצאה לפועל של צו עיקול בנוכחות ילדים בלבד. אם לא, להודיע לי. אם כן, אז לפעול לביטולו, שכן מדובר על זכויות ילדים ובמדינה יש חוקים השייכים למבוגרים ונכפים על ילדים, כמו במקרה זה, וכמו האפשרות לקחת קצבת ילדים, אבל זה כבר נוגע לעניין אחר, וכמו האפשרות לא לתת לילדים תעודות ולא לשתף אותם בטיוולים של סוף שנה כשההורים לא משלמים דמי שכלול.

"לא חסרים למדינה אמצעים לטפל באנשים מבוגרים. יש להפריד הפרדה מוחלטת בין המבוגרים לילדים. 'אבות אכלו בוסר ושיני בנים תקהינה' – כבר לא מתאים לסוף המאה ה-20. להיטפל לילדים במקום להוריהם היא שוב דרך שמחנכת דור נוסף לטפל בעניינים בצורה לא בוגרת, לא עניינית, על-ידי הפיכת אחרים קורבנות לטעויות של אחרים, דרך של להשיג דרך החלשים מה שצריך לפתור בתוך זירה של יריבות בין שוים. מדינה בוגרת מן הראוי שיהיו לה פתרונות בוגרים. ילדים לא צריכים להיות קורבנות של אי-בגרות המדינה וחוקיה."

חברי הכנסת, הצעת החוק שאני מעלה כאן היום, הצעת חוק ההוצאה לפועל, קובעת, שלא יבוצע עיקול ברשותו של החייב בנוכחותו של קטין אלא אם כן נמצא במקום הורה הקטין, אפוסטרופסו או האחראי לו. סעיף המשנה השני קובע, שההוראות האלה לא יחולו אלא אם כן היתה הודעה מראש וכו'. אין דרך אחרת לבצע את ההוצאה לפועל.

אני רוצה לסכם ולומר: המכתב שקראתי כאן מדבר בעד עצמו, וכל מלה נוספת הרי כבר לא תועיל, הדברים ברורים על פניהם. אנחנו כמחוקקים חייבים לשמור על שלומם של הילדים, חייבים לשמור על רגשותיהם של הילדים, חייבים לשמור על כך שבאמת ילדים לא יהיו כלי בתוך כללי המשחק בין המבוגרים, וילדים לא יכולים לשאת בעונש על מה שעשו או לא עשו הוריהם.

אני יודעת שהממשלה עומדת, ככל הנראה, להתנגד להצעת החוק הזאת. אני פונה לשר המשפטים, גם אם דעת ועדת השרים לענייני חקיקה איננה נוחה מהנוסח של החוק, אולי יש בו בעיות מסוימות, אפשר יהיה לתקן את זה בהמשך הדיונים בוועדה. לכן אני פונה שוב לשר המשפטים ולחברי הכנסת, אני חושבת שזה חוק שאנחנו חייבים אותו לעצמנו ולילדינו, לילדים כולם. בבקשה, אולי במחשבה שנייה הממשלה תבקש להשהות את התשובה, תעשה חשיבה מחדש, כדי לא להתנגד להצעת החוק הזאת. אני פונה לחברי הכנסת, אם לא כך יקרה, לתמוך בה. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אדוני שר המשפטים, בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, בהצעה זו מציעים לנו חברי הכנסת לאסור על ביצוע עיקול של נכסים בביתו של חייב אם בבית נמצא רק ילדו הקטין. הכוונה היא למנוע מהקטין את הטראומה הנפשית מכניסתם של זרים לבית ויציאתם ממנו עם תכולתו כשאינו עמו אדם בוגר ואחראי.

המציעים מתייחסים לאפשרות שחייבים יעשו שימוש לרעה ברצונם הטוב להגן על קטינים, ומשום כך מוצע, בנוסף, שאם אין ברירה, אפשר יהיה לבצע את העיקול בנוכחות הקטין, אבל בתנאי שניתנה לחייב הודעה על כך זמן סביר מראש.

עם כל ההבנה ללבם של המציעים, ולאחר התלבטות של ממש, באה הממשלה למסקנה שאין לתמוך בהצעת חוק זו. מערכת ההוצאה לפועל אומנם מתמודדת בפרקטיקה היומיומית עם הבעיה שההצעה אמורה לפתור. מצד אחד, יש הנחיות להתחשב בנוכחות של קטינים. מצד שני, היו מקרים שבהם החייב התחמק מביתו כאשר הופיעו המעקלים, השאיר בו את ילדו הקטין לבדו, מתוך הנחה שבנסיבות אלה לא יוצאו המעוקלים.

יש לציין, שאם אין איש בבית, מוסמכים המוציאים לפועל, לפי סעיף 79(א) לחוק ההוצאה לפועל, התשכ"ז-1967, להיכנס לחצרים של החייב ולהשתמש, בשעת הצורך, בכוח סביר לשם ביצוע ההליכים.

הנהלת בתי-המשפט ערה למצב רגיש זה, והוצאו בעניין זה הנחיות בכתב למוציאים לפועל ול"בעלי התפקידים" המבצעים את העיקולים בפועל. ההנחיות קובעות, כי כאשר רק קטין נוכח בעת הכניסה, יש לפעול באדיבות מרבית על מנת שלא להפחידו, ויש לנסות לצרף שכן בוגר מדירה סמוכה לדירה

שבה מתבצעת הפעולה. אם אין סיוע משכן או אם הקטין אינו משתף פעולה, העיקול לא יבוצע, אלא יידחה למועד אחר.

מן הבחינה הזאת, החקיקה המוצעת איננה מוסיפה על הנהלים הקיימים, אבל מבחינה אחרת היא גורעת. ההצעה לדרוש הודעה מוקדמת על מועד ביצוע העיקול אף בהעדר אדם בוגר במקום תביא להכבדה מינהלית מיותרת ומיוחדת, שהמערכת לא מסוגלת להתמודד אתה. אפשר לחוקק, אפשר להטיל משימות ומטלות על מערכת הוצאה לפועל, אם לא מעמידים לרשותה את התקציבים, את כוח האדם, את הרשמים, את הפקידים – זה הכול מלים על הנייר. עם כל הכבוד לנו, אנחנו גם הגוף המתקצב, וצריך לזכור זאת.

ועכשיו – מבחינה עניינית. הרי הודעה על עצם נקיטת הליכי העיקול ניתנת לחייב. המבצעים באים לביתו, כך שאין ספק שהוא יודע מההתראה ומבואם של האנשים לרישום המעוקלים, שעליו לשלם את החוב. מה אנחנו נעשה כאן? אם נטיל חובה עוד להודיע לו מראש שהמעקלים באים ביום מסוים, פירוש הדבר – או שהוא יבריא את הרכוש או שהוא ישאיר באותו יום ובאותה שעה את ילדו לבדו, ומשום לבנו הטוב והבנתנו למצבו של הילד, אנחנו מסכלים את יכולת המוציאים לפועל לפעול.

אנחנו מוכרחים לאזן בדרך כלשהי בין השיקולים, עם כל הכבוד, לעשות את המירב להגנת הילדים בהנחיות מתאימות ובדרישה, כפי שאמרתי, שאם לא נוכח שכן בוגר ונמצא רק ילד במקום – לא להוציא מעוקלים, אבל לא ללכת מעבר לזה ולחייב מתן ומשלוח הודעות על סמך היעדרותו של החייב, כדי שהוא ידע מתי לא להיות בבית או מתי להשאיר שם את ילדו או כדי להבריח את הרכוש, כי אנחנו, הכנסת, גם אחראים לכך שאם יש חובות ואם יש נושים, והם מצפים לכך שהנושה ישלם את החוב, תהיה גם מערכת הוצאה לפועל סבירה ויעילה, שאם לא כן הוצאה לפועל תעבור לידי אותם ארגונים בלתי אחראיים שאתם יודעים את טיבם.

אנחנו שקלנו את הדבר בכובד ראש. אנחנו שותפים למגמה של הגנת הילד. אבל במכלול האיזונים חשבנו, שהצעה זו היא מרחיקת לכת מבחינת סיכול יכולת מימוש הוצאה לפועל, וגם מבחינה זו שהעומס התקציבי הוא עצום מבחינת משלוח ההתראות ושליחת העובדים.

אני אוסיף ואומר לחברי הכנסת, שבזמן הקרוב אני מתכוון להביא לתשומת לבכם ולהניח על שולחן הכנסת הצעה לתיקון חוק הוצאה לפועל, ואם יש דברים שדורשים תיקון, אני מקווה לתקנם.

מכל הסיבות האלה החליטה הממשלה להתנגד להצעת חוק זו.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. אני רוצה להבהיר שאני מקוּזז עם יושב-ראש הכנסת, שבח וייס, ואני לא מצביע. אני מבין שיש הסכמה שהצעת החוק תועבר לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

הלוח מופעל. נא להצביע.

הצבעה מס' 7

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 13

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – 4

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק ההוצאה לפועל (תיקון עיקול בנוכחות קטין),
התשנ"ג-1993, לדיון מוקדם בוועדת החוקה, חוקה ומשפט התקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

13 בעד, ארבעה נגד, אין נמנעים. הצעת החוק מועברת לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

הצעת חוק הבחירות (סיקור אירועים בהשתתפות מועמדים לכנסת), התשנ"ג-1993

(הצעת חבר הכנסת א' זנדברג)

היו"ר ד' שילנסקי:

לפנינו עניין שייגמר, כך נאמר לי, בתוך חצי דקה עד מקסימום דקה, עם ההצבעה. מהמקום נשמע את נימוקו של חבר הכנסת אליעזר זנדברג בקשר להצעת חוק תק"ה, הצעת חוק הבחירות (סיקור אירועים בהשתתפות מועמדים לכנסת), התשנ"ג-1993.

קריאה:

היו"ר ד' שילנסקי:

הממשלה לא עונה. הממשלה מסכימה. אין תשובה. כך נאמר לי.

חבר הכנסת זנדברג, יש לך חצי דקה. נאמר לי שכך סוכם אתך.

אליעזר זנדברג (צומת):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, החוק הקיים אוסר, בתקופת 30 הימים שלפני יום הבחירות, הקרנה או שידור של אירועים שמועמדים לכנסת ממלאים בהם תפקיד. מטרת האיסור היא, בין היתר, מניעת יתרון ממועמד הממלא תפקיד ציבורי על פני מועמד אחר.

היום, בעידן התקשורת האלקטרונית ונוכח הרחבתו המזורזת של מעגל המנויים על הטלוויזיה בכבלים, הפך האיסור הזה מיותר ומיושן, וכמו הוראות אחרות בחוק הבחירות הוא טעון, לדעתי, תיקון.

דמויותיהם של מועמדים לכנסת מוקרנות בערוצי הטלוויזיות הזרות המשודרות במסגרת שידורי הטלוויזיה בכבלים. לא ניתן ואף לא צריך למנוע זאת. לדעתי, יש להתאים את החוק למציאות בדרך של ביטול האיסור והשוואת מעמדה של העיתונות האלקטרונית לזו הכתובה.

אני גם סבור, שעקרונות טובים אילו צפה הציבור במועמדים לכנסת דרך עדשה עיתונאית טלוויזיונית אובייקטיבית דווקא סמוך למועד הבחירות לכנסת, זאת במקום לצפות בהם בשידורי תעמולה מטעם בלבד.

לפיכך מבקש אני מהכנסת לתמוך בהצעת החוק, ואם תתקבל ההצעה אני מבקש להעביר אותה להמשך דיון בוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אני מבין שהממשלה מסכימה. אנחנו מצביעים. מי בעד? נא להצביע.

8 – בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדין מוקדם בוועדה –

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק הבחירות (סיקור אירועים בהשתתפות מועמדים לכנסת),

התשנ"ג–1993, לדין מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט התקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

שמונה בעד, אין נגד, אין נמנעים. הצעתו של חבר הכנסת זנדברג, הצעת חוק הבחירות (סיקור אירועים בהשתתפות מועמדים לכנסת), התשנ"ג–1993, תועבר – פה מסומן שמשרד הפנים עונה –

--

אליעזר זנדברג (צומת):

אני ביקשתי להעביר את ההצעה לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר ד' שילנסקי:

סביר. יש רק בקשה אחת. הצעת החוק תועבר לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

הצעת חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול) (תיקון – קטין במעצר), התשנ"ג–1993

(הצעת קבוצת חברי כנסת)

היו"ר ד' שילנסקי:

אנחנו עוברים עכשיו להצעת חוק תשכ"ז, הצעת חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול) (תיקון – קטין במעצר), התשנ"ג–1993, של קבוצת חברי כנסת. ינמק חבר הכנסת רחבעם זאבי.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנוכחים, אדוני שר המשפטים, אני מצטרף לדברי הרב, חבר הכנסת יצחק לוי, העומד בראש השדולה למען הילד, העושה עבודה חשובה, ואשר גרם לכך שאנחנו מציגים היום כמה הצעות בתחום הטיפול בנוער ובילדים.

הצעת החוק שאנחנו מציעים לתקן אותה, הצעת חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול) (תיקון – קטין במעצר), התשנ"ג–1993, היא הצעת חוק שלמעשה באה להסדיר מצב קיים. על-פי ההוראות הפנימיות של משטרת ישראל, אין לשלוח למעצר קטינים מתחת לגיל 12. ההוראה הפנימית הזאת במשטרה נראית לנו נכונה, ואנחנו מבקשים רק לעגנה בחוק.

האחריות הפלילית, על-פי חוק העונשין, התשל"ז–1977, סעיף 13, היא מגיל 12 ומעלה. קטינים מתחת לגיל 12 אינם נושאים באחריות פלילית, ולכן גם אין הצדקה לעוצרם. לפיכך אנחנו מציעים את התיקון בחוק.

אני מבקש לומר שההצעה הזאת באה מטעם השדולה למען הילד, והמציעים הם חברי הכנסת דליה איציק, יוסף בא-גד, נעמי בלומנטל, עבד-אלוהב דראושה, אליעזר זנדברג, נעמי חזן, שאול יהלום, יצחק לוי, לימור לבנת, ענת מאור ואני האחרון.

אנחנו מציעים את התיקון בחוק, ואני מקווה שהממשלה לא תתנגד וחברי הכנסת יתמכו.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה. אדוני השר, בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הצעת החוק באה לאסור במפורש בחוק לעצור קטין שטרם מלאו לו 12 שנה. מוצע לקבוע בחוק, כי "קטין שטרם מלאו לו 12 שנה לא יוחזק במעצר". הממשלה תומכת בהצעת חוק זו, ואני מסכים להנמקתו של חבר הכנסת רחבעם זאבי.

סעיף 13 לחוק העונשין, התשל"ז–1977, קובע: "מי שלא מלאו לו 12 שנים אינו בר אחריות פלילית". מי שאינו בר אחריות פלילית אינו מסוגל, מבחינה משפטית, לעבור עבירה ואין להעמידו לדין פלילי ואין להטיל עליו עונש ואין לשלול את חירותו. לכן אין גם מקום ועילה לעצור אותו. עם זאת אני מבקש מוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, שתדון בהצעת חוק זו, שתנצל הזדמנות זו כדי ללמוד עם נציגים של הרשויות העוסקות בכך את הבעיות הכרוכות בנוער עבריין, נוער שטרם מלאו לו 12 שנים. יש להבטיח שהרשויות הממונות על כך, תעמודנה לרשותן סמכויות הולמות, כדי לעכב לחקירה ילד שרצח אחר או ילד שגנב מאחר, וכן שיהיו לפקיד סעד כלים חוקיים להתמודד עם מקרים קשים אלה ברוח ההולמת, רוח החינוך וההתראה.

אני מבקש להעביר הצעת חוק זו לוועדת החוקה, חוק ומשפט, להכינה לקריאה ראשונה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה.

הצבעה מס' 9

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 7

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול) (תיקון קטין במעצר), התשנ"ג–1993, לדיון מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

שבעה בעד, אין נגד, אין נמנעים. אני קובע שהצעת חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול) (תיקון – קטין במעצר), התשנ"ג–1993, כפי שהובאה על-ידי חבר הכנסת רחבעם זאבי בשם קבוצת חברי כנסת, תועבר לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

הצעה לסדר-היום

הטרדות מיניות וניצול לרעה של התקשרות מקצועית

היו"ר ד' שילנסקי:

יש לנו, בהסכמה, סטייה קטנה מהסדר. אני מזמין את חברת הכנסת יעל דיין, שתביא בפנינו את הצעתה, מס' 1708, הטרדות מיניות וניצול לרעה של התקשרות מקצועית.

שאול יהלום (מפד"ל):

מדוע יש סטייה מהסדר?

דב שילנסקי (הליכוד):

חברת הכנסת יעל דיין פנתה אל מי שניהל את הישיבה עוד לפני ומסרה נימוק שגם בעיני הוא סביר, ולו הביאה אותו בפני, גם אני הייתי מאשר. זה נימוק אישי, סביר ומקובל.

רחבעם זאבי (מולדת):

אנחנו התכוונו, השדולה למען הילד, לציין איכשהו את יום-הילד – – – כבר פעם אחת – – – עם חבר הכנסת זנדברג, ועכשיו הצעה שנייה ששוברת את הרצף. מדובר על הצעות חוק – – – במעמד יותר חגיגי – – – חברי כנסת וגם שרי חינוך, רווחה – – –

יעל דיין (העבודה):

חבל שהמליאה ריקה בנושא כזה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברת הכנסת דיין, תרשי לי – – –

רחבעם זאבי (מולדת):

– – –

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת רחבעם זאבי, כולנו – – –

רחבעם זאבי (מולדת):

– – – אני מסיר את דברי.

היו"ר ד' שילנסקי:

יפה. כל הכבוד, תודה רבה. חברת הכנסת יעל דיין, בבקשה.

יעל דיין (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני לא מדברת היום על חוק העונשין ולא על מעשה מגונה ולא על אונס אלא על אותו תחום המוגדר בחוק שוויון ההזדמנויות ונקרא הטרדה מינית.

בגדול אפשר לומר, שהחברה הישראלית לתחומיה, ורק בשנים האחרונות מתחיל להסתמן שינוי לפחות במספר התלונות, כל אשה שלישית במדינת ישראל, באחד משלבי חייה מוטרדת מינית. אם היא נמלטה מהמורה ומהמפקד – אולי זה יהיה בשוק העבודה. אם היא הוטרדה על-ידי הפרופסור, אולי חוסנה ולא הוטרדה על-ידי המטפל שמטפל בה בגלל הטרואמה שההטרדה של הפרופסור גרמה לה.

מגילאי העשרה ועד שנות השבעים נשים הן טרף קל, כבשת הרש, מועמדות לצביטה בישבן או לשליחת ידיים, להערות מיניות מעליבות ולהטרדה פיסית ומילולית בהקשר מיני.

זכותה של האשה שלא להיות מוטרדת, שלא יתייחסו אליה כאל אובייקט מיני, שלא להיות ABUSED, שלא להיות מנוצלת ומאוימת, עדיין אינה מובנת מאליה. לכן היא איננה מתלוננת, היא נפחדת, היא מבוישת מכדי להגיש תלונה. סביב הנושא יש קשר שתיקה, ואת הקשר הזה חייבים להתיר.

במערכת החינוך, כמו בצה"ל – מערכות שבהן קיים קשר מרות, סמכות, חסות, השגחה, תלות, והנערה או החיילת לא יכולה להיחלץ מהמצב, יש אולי כתובת לתלונה, אבל אין עידוד להתלונן, והמערכת בדרך כלל מגינה על עובדיה, על המורים, על הקצינים. בידם קידום ותגמול התלמידה או החיילת, ונוצר מעגל שרק מקרים המגיעים לערכאות מפירים אותו.

והערכאות? השבוע – אני מביאה מובאה – "מורה בפנימייה", אנחנו בעניין הילד וההגנה על הילד, חבר הכנסת יהלום, "מורה בפנימייה, שביצע מעשים מגונים בארבע ילדות, הורשע בעסקת טיעון ונידון לחמישה חודשים בעבודות שירות". אנחנו רואים את זה כל שבוע בעיתונות. מעשים מגונים בילדים, בקטינים, במסגרת של בתי-ספר ומוסדות חינוך, שלא לדבר על גילוי עריות, מעשים מגונים במשפחה: אב שהציק לבתו במשך ארבע שנים, מגיל ארבע עד שמונה, קיבל 200 שעות, 500 שעות עבודות שירות. יושב כאן שר המשפטים, ואני שואלת: איפה קולת העונש? איפה החמרת העונש? איפה היחס החברתי למי שנפגע? וזה כבר אחרי שזה מגיע למשפט. אני לא מדברת כאן על כל המקרים של הטרדה מינית לסוגיה ומעשים מגונים לסוגיהם שאינם מגיעים אפילו לבית-המשפט.

האם המורה הזה, שעשה מעשים מגונים בארבע מחניכותיו, אחרי חמשת החודשים של עבודות שירות, יחזור לחנך עד הטרף הבא? זאת הסמכות שיש לנו להעניש?

בעיתונות השבועית מובאים עשרות מקרים של הטרדות, פגיעות מילוליות, פיסיות, שלא תמיד חוק העונשין של מעשה מגונה ואינוס נדרש להם. ההתיישנות חלה על התלונה כבר בתום חצי שנה, וזה חייב להשתנות במסגרות שתעודדנה גם תלונות ובחקיקה שתחמיר עם הפוגעים.

אז הנמלטת ממערכת החינוך ומצה"ל מגיעה לשוק העבודה, וכשם שבצה"ל יש מפקד, יש בעבודה בוס, שבדרך כלל הוא גבר, וכל אשה שלישית, על-פי מחקר, בשירות המדינה, ובוודאי לא פחות, בסקטור הפרטי מוטרדת מינית תוך כדי איומים לעיכוב קידום.

"מותק, לא ישנת טוב בלילה? החבר שלך לא סיפק אותך?" – זאת הטרדה מינית. צביטה בעכז כסימן של חיבה; "מה את מתרגשת? את לא אשה? אני לא גבר? את אשה, אז תגידי תודה שאני מסתכל עלייך; אני גבר, אז מותר ומגיע לי; את לא רוצה לצאת לשתות אתי משהו? אני אתן לך שעות נוספות". "מה קרה?" – אם היא ממאנת; "יש לך בעיה?" אם היא מסרבת יש לה בעיה, אחרת נשאלת השאלה: "מה קרה לך? מה עשיתי בסך הכול? צבטתי? ליטפתי? שאלתי אותך על חיי המין שלך?"

צביטה, ליטוף, הערה סקסיסטית, הערות ביחס ליחסי מין של העובדת או החיילת או התלמידה בטון של התחכמות וקנטרנות איננה חיזור, איננה אבהית, איננה רומנטית. יש בה איום והיא מעליבה, מבזה, ומטרידה מינית.

ברוב רובם של המקרים ההטרדה היא מבעל הסמכות הגבוהה, שיש בו יחסי תלות ויש לו מרות, והאשה איננה מתלוננת, בוודאי לא – אם היא נשואה, בעלת ותק נמוך, ומסכנת את מקום עבודתה על-ידי זה.

לפי "חדשות" השבוע, נאמר לרחל במשרדי "עמידר" באשקלון: "אם אין לך כסף לתעודת זכאות, תלכי לשכב עם גברים כמו שאת יודעת לעשות" – רחל אומנם פרוצה שהשתקמה ונישאה וגם ילדה ילד וגם העזה להתלונן על ההצעה הזאת, ולא היה לה כסף לתעודת הזכאות. דוברת "עמידר" הגדירה את תלונתה כ"פרי דמיון". לשמחתי, המקרה הזה עבר לטיפול משטרת.

יושב-ראש עובדי עיריית תל-אביב הורשע לאחרונה בליטוף חזה וניסיון לנשק את מזכירתו, תוך כדי אזהרות שאם היא תתלונן הוא יביא לפיטוריה. בהרבה מקרים ועד העובדים, לצערי – חבר הכנסת זיסמן, צריך לעניין אותך דווקא.

עמנואל זיסמן (העבודה):

אני נמצא פה במיוחד. אני רוצה לשמוע מה ההצעות כדי לתקן זאת. איך מתגברים על זה?

יעל דיין (העבודה):

אני אציע כאשר הנושא יידון בוועדה. יש לי הצעות רבות גם בחקיקה. קודם כול צריך מודעות לקיומו של הדבר הזה ולממדים שלו.

אברהם יחזקאל (העבודה):

שמעתי שגם פוליטיקאים לא טומנים ידם בצלחת.

יעל דיין (העבודה):

אנחנו שמענו את הביטויים האלה גם בבית הזה. אבל זה נפתר כבר אתמול בחלקו.

עורך-דין של קצין בכיר שהטריד קצינה-מהנדסת ופגע בה – היא פרשה מהעבודה ורק אחר כך העזה לתבוע אותו – אמר לה בבית-דין צבאי: כמו שאת נראית, מי בכלל היה מתעסק אתך. זה חוזר ונשנה. האשה גם מרגישה אשמה, והיא בכלל צריכה להגיד תודה אם היא מוטרדת מינית, כי זה סימן לנשיותה, להיותה מושכת, להיותה בעלת ערך באותו שוק של בוסים ועובדות או מועסקות.

היא לא בסדר. חוזר משפט מפתח: "מה קרה? את לא אשה ואני לא גבר? משהו לא בסדר אתך" כשאת מסרבת. היא לא בסדר, כי היא לא רוצה את הידיים של הבוס בתוך החולצה שלה, היא לא רוצה להתמזמז עם המפקד, היא לא רוצה להתנשק עם הפרופסור שמתקן באינטימיות את הבחינה שלה.

"היא לא בסדר" כי היא רוצה כבוד ושוויון וקידום בזכות כישוריה ולא רוצה להיות מנוצלת או מוטרדת; ולא רוצה לשמוע בדיחות מין מעליבות או לספר או לשמוע על חוויות חדר שינה.

ואם לא בעבודה – בבית-ספר ובצבא, והיא עצמאית ועומדת בפנית רחוב עם "נשים בשחור" או בהפגנה של "יש גבול". המכוניות והעוברים והשבים – ומשום שהמפגינות הן נשים, משום כך שהן מותרות בעלבון ובביזוי – צועקים אליהן מהמכוניות, כל גבר שהוא גבר, כי היא אשה והוא גבר והוא יראה זאת, צועק להן. לא אשפיסטיות, לא שמאלניות, לא בוגדות; הוא צועק להן: "אתן מזדיינות עם ערבים", הוא צועק להן: "זונות", הוא צועק להן במונחים שהוא לא היה צועק כלפי הפגנה גברית באותו נושא פוליטי. והוא עושה להן תנועות מגונות בידיים. גם אלה הטרדה מינית וניצול.

אני רוצה לסיים בקריאה לנשים להתלונן ולכל מערכת ליצור מודעות להטרדה וכתובת אמינה וחסויה לתלונה; להתלונן על מזמזז ועל רמז, על אמירה ועל עלבון, על איום ועל צביטה. אנחנו לא "המותק" של המדינה, אנחנו לא "המותק" של הגברים גם אם אנחנו לא מיוצגות באופן שווה ועושות קפה במטבח היחידה. אנחנו לא "המותק" של הבוסים, של המפקדים, או של המורים ובוודאי לא של המטפלים.

אני אסיים בסיפור מהמקרא, "מלהיפך". יש הרבה מקרים שהנשים לקוחות כמובנות מאליהן, ובעל סמכות בתנ"ך היתה לו רשות להביא אליו – והמקרה הגרוע ביותר כמובן, מקרה דוד ובת-שבע – את האשה שהוא חפץ בה ולא התייחסו אל זה כאל הטרדה מינית. סיפור אמיתי של הטרדה מינית בתנ"ך הוא סיפור של גבר שהוטרד מינית על-ידי אשה. זה בבראשית ל"ט, פסוקים ז'–ט"ו: "ויהי יוסף יפה-תאר ויפה מראה. ויהי אחר הדברים האלה ותשא אשת אדניו – אדוניו היה פוטיפר – "את עיניה אל יוסף, ותאמר שכבה עמי. וימאן – – – ויהי כדברה אל יוסף יום יום ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות

עמה. ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הבית שם בבית. ותתפשהו בבגדו לאמר: שכבה עמי ויעזב בגדו בידה וינס ויצא החוצה – – –".

מנחם פרוש (יהדות התורה):

אני עוזב את האולם, כי את מוקצה מחמת מיאוס.

יעל דיין (העבודה):

זו אשה מצרייה שהטרידה מינית גבר יהודי והוא עמד בזה בכבוד. מדוע כבודו יוצא מהמליאה?

מנחם פרוש (יהדות התורה):

מלוכלכת, אל תלכלכי את הכנסת.

יעל דיין (העבודה):

"מלוכלכת" זה גם-כן ביטוי, לא בדיוק איננו בתחום ההטרדה.

אברהם יחזקאל (העבודה):

מה הוא אומר "מלוכלכת"?

יעל דיין (העבודה):

מונופול על התנ"ך. אני יכולה לקרוא תהילים בהקשר של תהילים ויש להם מונופול על התנ"ך. אסור לנו חס וחלילה, רחמנא ליצלן, להביא מובאה מספר הספרים.

אברהם יחזקאל (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת פרוש יצא מכאן באמירה "מלוכלכת". הוא קרא זאת לחברת הכנסת יעל דיין. אני מבקש ממך לנקוט אמצעים.

היו"ר ד' שילנסקי:

אין לי מה לעשות, חבר הכנסת יחזקאל. חבר הכנסת פרוש איננו באולם.

אברהם יחזקאל (העבודה):

תקרא אותו לסדר.

עמנואל זיסמן (העבודה):

יעל דיין (העבודה):

הוא לא יכול להוציא אותו כי הוא יצא בעצמו.

היו"ר ד' שילנסקי:

רבותי, בואו לא נתווכח. אני מנוסה. אני לא יכול לקרוא אותו מהחוץ. מה שהוא אמר נרשם בפרוטוקול. הוא אמר זאת בהיותו ביציאה והוא יצא. אם למישהו יש תלונה נגדו, הוא יכול להגיש תלונה. עכשיו נבקש מהסדרנים להביא – – –

אברהם יחזקאל (העבודה):

כיושב-ראש הישיבה עליך להגיש תלונה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, אינני נותן רשות דיבור לאיש אלא לחברת הכנסת יעל דיין.

עמנואל זיסמן (העבודה):

יעל דיין (העבודה):

אני מבקשת לסיים. חבל, סיפור מקראי יפה שהוא לצד הגברים וגם יש בו אבחנה. לא יהודי הטריד מינית; מצרייה הטרידה יהודי.

עמנואל זיסמן (העבודה):

אדוני היושב-ראש, במקרה של חבר הכנסת פרוש אפשר להגיש תלונה, וזה ייעשה, יש מוסדות. כמו שנהגנו לגבי חבר הכנסת גוטמן, אולי יהיה גם פה משהו. אני שואל אותך, חברת הכנסת יעל דיין, מה את מציעה? דברייך נכונים. מה אנחנו צריכים לעשות כדי שהדבר יופחת ויצומצם ויבוטל?

נעמי חזן (מרצ):

במיוחד במשכן הכנסת.

היו"ר ד' שילנסקי:

את כנראה לא שמעת את דברי חבר הכנסת זיסמן.

נעמי חזן (מרצ):

אדוני היושב-ראש, כאשר מדובר בהטרדות מיניות – –

היו"ר ד' שילנסקי:

במשכן הכנסת?

נעמי חזן (מרצ):

נאמרו דברים שיש בהם מעין הטרדה מינית. אתה כיושב-ראש צריך להגן גם על הדוברת וגם על כל נשות מדינת ישראל.

היו"ר ד' שילנסקי:

בסדר. אני שמעתי אותך. יש סדר מסוים בכנסת, ואפילו אם אני רוצה לעשות משהו אינני יכול. מה את רוצה שאעשה? אני הבינתי מקריאת הביניים שלך, שאת טוענת שיש הטרדות מיניות בכנסת.

אברהם יחזקאל (העבודה):

היא אמרה שיש הטרדות מיניות בכנסת.

נעמי חזן (מרצ):

אני אומרת שנאמרו דברים – – –

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מציע לך, יש פה דו-שיח בין חירשים.

נעמי חזן (מרצ):

אני לא חירשת.

היו"ר ד' שילנסקי:

חס וחלילה, אני לא רוצה להגיד שאת חירשת, אבל אני אומר זאת על משקל האמרה שהדו-שיח פה הוא בין חירשים. כולם הבינו בדיוק כמוני מקריאת הביניים שלך, בעקבות הדברים של חבר הכנסת זיסמן, שאת מתכוונת שיש הטרדה מינית בכנסת. אז טוב שהובהר שלא זו היתה כוונתך.

נעמי חזן (מרצ):

אני מתייחסת לדבריו של חבר הכנסת פרוש.

היו"ר ד' שילנסקי:

רק רציתי להבהיר שלא זו היתה כוונתך. נחזור לסדר-היום, בבקשה.

יעל דיין (העבודה):

תודה רבה, כבוד היושב-ראש. תודה רבה על התמיכה מהקהל. באמת, חבר הכנסת פרוש איננו כאן. הוא השאיר אותי עם התואר "מלוכלכת". מאחר שזה תואם מאוד את ההצעה לסדר-היום שעליה אני מדברת, אזי במקום להביא עוד סיפורים מהעיתונות יהיה לנו מחר סיפור בעיתונות שגם הוא יצטרף לדוגמאות של סוג ההטרדות שעליהן אני מדברת.

אני מצטערת שהוא פשוט חתך את הסיפור המקראי היפה באמצע.

היו"ר ד' שילנסקי:

נחזור לסדר-היום.

יעל דיין (העבודה):

אני אחזור עליו. לחלק הראשון, בקיצור, יוסף הוטרד מינית על-ידי אשת פוטיפר. היא ביקשה ממנו – אני מדברת עכשיו בלשוני – לשכב אתה, לשכב ולא לישון, חבר הכנסת גוטמן הורחק, אנחנו לא יכולים לחזור לוויכוח המילולי, אבל בתנ"ך זה מופיע "שכבה עמי", לא בוא נלך לישון. "וימאן – – – ויהי כדברה אל יוסף יום יום ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה". חזר הביתה לעשות את מלאכתו; לא היה אף אחד בבית; תפסה אותו בבגדו, כאמור "שכבה עמי". הוא מיאן לעשות זאת. עמד בלחץ של הטרדה מינית, עזב את בגדו "ויצא החוצה".

ואז היא עשתה דבר שהוא מסוג האיומים בשוק העבודה. הבגד נשאר בידה, הבעל, שהוא היה הסמכותי, כי יוסף היה עבד אצלו, בא הביתה, ואז היא הלשינה שיוסף ניסה לאנוס אותה. ואכן הוא הושם בבית-סוהר. הסיפור הזה הוא – – –

אברהם יחזקאל (העבודה):

לפעמים זה גם יכול להיות הפוך.

יעל דיין (העבודה):

ב-95% מהמקרים המוטרדות הן נשים על-ידי גברים, ו-5% המוטרדים הם גברים, ויש עוד אחוז שהמוטרדים הם נשים על-ידי נשים, גברים על-ידי גברים, בעיקר בתחום הטיפול שלא נכנסתי אליו בכוונה, כי הוא ראוי לסדרה מיוחדת של התייחסות.

אני מבקשת שדיון בהטרדה מינית לא יהיה רק כאן, אלא בכל בית, בכל מקום עבודה, בכל בית-ספר, בכל משרד ממשלתי. אנחנו מציעים והצענו במסגרת הוועדה, ולא כאן המקום להעלות הצעות חוק, סדרה של הצעות חוק שמגבילות הטרדה מינית. קיים חוק שוויון ההזדמנויות, שמגדיר בדיוק מה זו הטרדה מינית ביחסי עבודה. העניין הזה לא נאכף משום שאין מודעות, משום שאין די תלונות, משום שאין די מוסדות לתלונה, והדברים האלה חייבים לבוא על תיקונם. בכל מקום חייב להיות מוסד חסוי, ועדה או ועדת אתיקה, או ועדה כזו או אחרת, שאליו יבואו באותם מקרים שעדיין אינם בתחום דיני עונשין; הם יוכלו להיות מובאים ויהיו סנקציות.

אני יודעת שאני צריכה לבקש שהנושא יידון במליאה. אני מבקשת שזו תהיה ההצעה לסדר הראשונה, ואז, חבר הכנסת זיסמן, אנחנו גם נבוא עם הצעת תוכנית עבודה כוללת וגורפת לטיפול בנושא הזה. אני מציעה שזה יהיה הנושא הראשון שיעבור לוועדה לקידום מעמד האשה.

היו"ר ד' שילנסקי:

פורמלית את יכולה לבקש – – –

יעל דיין (העבודה):

אני יודעת. פורמלית אני צריכה לבקש. אני מבקשת מהשר שהוא יציע להעביר את זה בתור הנושא הראשון מאז הוקמה הוועדה, שיבוא לדיון ולחוות דעת ולהצעות קונקרטיביות – שיספקו, אני מקווה, את חבר הכנסת זיסמן – בוועדה לקידום מעמד האשה שבראשותי. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אדוני השר, בבקשה. קיבלתי בינתיים פתק, שנתתי לעבור הרבה על הזמן. אינני יודע. כשהיתה תקרית אני הפסקתי את השעון. כשיש ספק, אני תמיד פוסק לקולא, לטובת הנואם, ואינני מקפיד על הדקה כפי שאני תמיד עושה. כך שלא עשיתי שום פרוטקציה לאיש. בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הנושא שהעלתה חברת הכנסת יעל דיין הוא נושא חשוב, רציני, שצריכה להיות אליו רגישות רבה. ההטרדה המינית היא התנהגות פסולה ואסורה ומחייבת תגובה הולמת, ומן הראוי להעלות זאת, אם במליאה ואם בוועדה, כדי להחדיר זאת למודעות הציבור, ויותר מזה – למודעות הגברים, שמבחינה נורמטיבית אין לנהוג כך, והתנהגות כזו, במידה שהיא מוגדרת כעבירה, מן הראוי שתיענש.

חברת הכנסת יעל דיין הזכירה כאן מקרים מסוימים של חשודים, נאשמים או אלה שכבר הורשעו. מן הראוי שאומר, שלא קיבלתי התרעה לפני הישיבה שייזכר כאן מקרה זה או אחר, ולכן לא היו לי לא שהות ולא הזדמנות ללמוד פרטי כל מקרה או להביא לדוגמה מקרה אחר, לשם השוואה.

מכיוון שלא למדתי ביסודיות, אני נזהר שלא להתייחס כאן למקרים הספציפיים, אבל אני מבקש להזכיר, שגם אותם שהוזכרו כאן אינם מיוצגים, ומן הראוי היה לתת גם להם הזדמנות להגיב אם הוטחה בהם טענה או האשמה.

אני סבור שבכל מקרה, חברת הכנסת יעל דיין, כל מקרה צריך גם להיבחן על-פי נסיבותיו, והנחתי היא, שכאשר מובא עניין כזה לבית-משפט, כך נעשה. אם יש לנו גם טענה וביקורת על פסק-הדין או על גזר-הדין, צריך קודם כולל להיזקק לפסק-הדין או לגזר-הדין, להבין את שיקולי בית-המשפט. ואם אומנם במקרים אלה או אחרים יש נטייה להקל, אולי משום תפיסת עולם או ליקוי בהבנה מהבחינה החברתית או העניינית, מן הראוי לעמוד על כך שיוגש ערעור לבית-משפט גבוה יותר. לא רצוי שנחליף דעת קהל בערכאה שיפוטית כאשר מדובר במקרה קונקרטי, כשצריך ללמוד את נסיבות העובדות המסוימות באותו מקרה.

אני מרשה לעצמי להשיב לך, שהסוגיה שאת מעלה באופן כללי מוסדרת מבחינה משפטית בשני אופנים. האופן הראשון הוא הגדרת התנהגות פסולה שיש בה הטרדה מינית כעבירה פלילית. האופן השני הוא הגדרתה כעבירה משמעתית. אם יש צורך מבחינה זו בתיקון החוק, אני חושב שההזדמנות שאת מציעה לנו לקיים דיון בעניין הזה, ואולי לא במליאה אלא דווקא בוועדה שבראשותך, זו הזדמנות טובה מאוד. אני אתמוך בבקשתך להעביר את הנושא לדיון בוועדה, ואני אבקש מנציגי משרד המשפטים ללוות את הדיון כדי להפיק את הלקחים ולהוציא מסקנות, בין שהדברים נדרשים לעניין החקיקה ובין שהם נדרשים לעניין האכיפה. כי אין ויכוח ביני לבינך בסוגיה הנורמטיבית לגופה.

סעיף 7 לחוק שוויון ההזדמנויות העבודה, התשמ"ח-1988, שהזכרת, קובע: "לא יפגע מעביד בעובד בעניינים המנויים בסעיף 2 מחמת סירובו של העובד להיענות להצעה או בשל התנגדותו למעשה שהם בעלי אופי מיני ושנעשו בידי המעביד או בידי מי שממונה במישרין או בעקיפין על העובד". דינו של מי שעובר על הוראה זו הוא קנס בסך 14,000 ש"ח. אבל חוק העונשין קובע בסעיף 348(ה) עונש מאסר של שנתיים לגבי מי שעושה מעשה מגונה באדם שמלאו לו 18 שנים תוך ניצול יחסי עבודה או שירות. אם הוראות אלה מספקות, או אם יש לאור הפרקטיקה צורך לשנות או להוסיף, אני מניח שאתם תדונו בכך בוועדה בכובד ראש.

הדרך המשפטית השנייה, כפי שאמרתי, להילחם בתופעות השליליות האמורות בהצעתך היא קביעת ההתנהגות כעבירה משמעתית. עבירה משמעתית בדרך כלל מוגדרת בנוסח הכולל של התנהגות בלתי הולמת. לאחרונה היתה בפנינו בוועדת השרים לענייני חקיקה הצעת חוק של אחת מחברות הכנסת, שבמקום הגדרה כוללת שכזאת נפרוט אותה לפרוטות ונגדיר התנהגות, בייחוד בתחום המיני, של ניצול לרעה כעבירה בפני עצמה.

אנחנו שקלנו את הדבר בוועדת השרים לענייני חקיקה ודעתנו לא היתה נוחה מהניסיון לפרוט את זה לפרוטות, וחשבנו שבתחום המשמעתית אולי מוטב להשאיר זאת כהצעה כוללת. לכן אני חושב שאולי גם שאלה זו מן הראוי שתובא בפני הוועדה. מדוע אני שואל זאת? כי ההצעה הובאה בפנינו לגבי פסיכולוגים בלבד, ומייד עלתה השאלה, מדוע רק פסיכולוגים. הרי יחסי תלות בזמן מתן טיפול יכולים להיות לא רק במקצועם של פסיכולוגים. מה לגבי פסיכיאטרים? מה לגבי עורכי-דין? מה לגבי רופאים? אז התעוררה השאלה, האם לקבוע עיקרון כללי ולהגדיר באופן כללי שהטיפול מיני ניצול

מיני תוך כדי מתן טיפול לאדם או שירות לאדם מן הראוי להגדירם כעבירה משמעתית נפרדת, ואז לגבי העיסוקים השונים ולא לגבי עיסוק אחד. זו שאלה רצינית. אנחנו הגענו למסקנה מסוימת, אבל אנחנו יכולים לכבד גם את דעת חברי הכנסת בוועדה ולשמוע את עמדותיכם.

אני רוצה להוסיף, שמהלכה המשפטית של משרד הבריאות נמסר לי, שבשנת 1992 הוגשו חמש קובלנות נגד רופאים, לעומת שלוש קובלנות ב-1991, שלוש קובלנות נגד פסיכולוגים, ונבדקות עוד שלוש תלונות כדי להחליט, אם יש מקום להגיש קובלנה בגין אותה התנהגות; שתי קובלנות נגד רופאי שיניים, ומדובר בקובלנות נגד הסוג הזה. זה נותן לך ממד מסוים – – –

יעל דיין (העבודה):

אדוני השר, בהשוואה לארצות-הברית, שבה מדובר ב-10% מהמטופלים אצל בעלי מקצועות רפואיים, בעיקר פסיכולוגים, שהתלוננו על הטרדה מינית, בארץ יש לנו מקרה אחד לשנה שהגיע לוועדת האתיקה בתחום הטיפולים. זה אומר דורשני, בכל אופן לא בתחום של היציבות המוסרית שלנו אלא בתחום של העדר תלונות.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני משאיר את זה לדיוני הוועדה שלכם. שוב, אני לא נחפז להסיק מסקנות. אני גם רוצה להאמין מכך שהמטופלים למיניהם אינם מנצלים לרעה את עיסוקם, אבל מאוד ייתכן שיש גם חשש להתלונן, או אי-רצון להתלונן, וגם לא הייתי רוצה לעודד תלונה לשם ניגוח ואיום ונקמנות. עלינו לשמור מאוד על האיזון, שאם הוטרדה אשה והיו דברים, שלא תחשוש להתלונן, ואני לא רוצה שתיווצר אווירה שהמטופלים יהיו הפקר למזימות ולתלונות שווא.

מכל מקום, אמרתי: העניינים ייבדקו גם בוועדה בראשותך.

ב-1992 בוטל רשיון של רופא שיניים בעקבות דיון משמעותי בקשר להתנהגות מהסוג האמור. כן הוחלט להתלות את רשיונו של רופא לחמש שנים, ושל רופא שיניים – לארבע שנים. נוסף על העונשים המשמעותיים החמורים הללו, כך דווח לי, הותלו רשיונות לפרקי זמן קצרים יותר. התנהגות מהסוג הנדון של מטופלים רפואיים אחרים אסורה בהתאם לתקנות שהותקנו מכוח פקודת בריאות העם.

מנציבות שירות המדינה נמסר לי, לקראת דיון זה, שבמשך השנים האחרונות הוגשו תלונות בקשר להטרדה מינית של עובדי מדינה, ובית-הדין למשמעת הטיל מגוון רחב של עונשים בהתאם לחומרת המעשה, החל מפטורים, במקרים החמורים ביותר, הפקעת משכורת, הורדה בדרגה, העברה מתפקיד, וכלה בנזיפה. כמו כן, במטרה להקל עם המתלוננים, הוקמה בנציבות שירות המדינה ועדה מרכזית הרשאית לקבל תלונות מסוג זה כדי להעבירן לטיפול של רשויות המשמעת של השירות הציבורי. בדרך זו לא חייב המתלונן להגיש את תלונתו דרך משרדו, דבר העלול להיות לגבי לא נעים. הכוונה היא – לא דרך ההיררכיה של משרדו.

משטרת ישראל מסרה לי, שבשנת 1991 נפתחו שישה תיקים בשל העבירה לפי סעיף 348(ה) לחוק העונשין; ב-1992 נפתחו עשרה תיקים, וב-1993, עד סוף חודש מאי, נפתחו שישה תיקים. טרם התקבלו פסקי-דין בקשר לכתבי האישום שהוגשו בחלק מהמקרים. בחלק אחר נסגרו התיקים מחוסר הוכחות. בשל בעיה טכנית אין רישום במחשב המשטרה של תלונות לפי סעיף 7 לחוק שוויון הזדמנויות בעבודה. נאמר לי שדבר זה יתוקן בקרוב.

מהפרקליטות הצבאית נמסר לי, כי תלונות בנושאים אלו מטופלות בכל החומרה בבת-הדין הצבאיים, ובמקרים קלים יותר – בפני קציני שיפוט.

עמנואל זיסמן (העבודה):

אדוני היושב-ראש, שאלה. בתלונות אלה שקשורות עם חרדים, אצלם לא מעבירים את זה; שם עושים את זה בתוך-תוכם.

היו"ר ד' שילנסקי:

אתה אומר דברים, אין מי שיענה. אתה מאשים ציבור מסוים. צריך להיזהר.

אברהם יחזקאל (העבודה):

היו"ר ד' שילנסקי:

יש לך טענה אל חבר כנסת אחד, אל אדם אחד, אבל אין להאשים ציבור בפומבי כשאף אחד גם לא יכול לענות, נכון?

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני מכבד את הערתו של היושב-ראש, שאנחנו ניזהר מאוד איש בכבוד רעהו, וגם מגזר באוכלוסייה – בכבודו של מגזר אחר, וניזהר מהאשמות כוללות. אני מניח שחבר הכנסת הנכבד יודע על מקרה או מקרים מסוימים, או שהוא מבקש לדעת אם יש מקרים כאלה והוא לא התכוון בכך להאשים – –

היו"ר ד' שילנסקי:

הוא אמר: אני מניח. זו רק הנחה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

מכל מקום, אני ביקשתי לרכז נתונים לקראת הדיון הזה, ואתם רואים מה מעט המידע שהועבר בסך הכול, ועד כמה מעטים הם המקרים שזוכים לטיפול ממסדי, או שחלק ניכר מהציבור אינו מוטרד מההטרדות הללו וחושב שזו דרכו של עולם וכך מן הסתם מתנהגים. לכן אני מניח שהוועדה תזמין את הנציגים של הגופים האלה ותשתדל ללמוד אתם את דרכי הטיפול בכל תחום ותחום.

סיכומי של דבר, נראה לי שהמערכת המשפטית במובנה הרחב מנסה להתמודד עם התופעה הפסולה שהוזכרה בהצעה לסדר-היום של חברת הכנסת יעל דיין, אולם אני מסכים בהחלט שצריך לשים לב יותר למתרחש ואני מנסה לעשות כן. אני לא אעלים מכך שאני גם מעיין היטב בדברים שמתפרסמים בעיתונות ומבקש הסברים מהפרקליטות כאשר אני קורא דברים שנראים לכאורה בלתי סבירים, כדי לנסות להפיק לקחים לגבי מקרים דומים בעתיד. חשוב גם לזכור שיש חשיבות רבה למאמצי הסברה ולמאמצי חינוך בתחום הזה כדי להגביר באוכלוסייה בכלל ובדור הצעיר בפרט מודעות לערכים של כבוד האדם באשר הוא אדם והדרך המתחשבת והמכובדת שבה צריך לנהוג כל אחד בזולתו, על אחת כמה וכמה, מנקודת מבטי, באשה.

אני מקווה שהגברת המודעות האמורה והחינוך המתאים יביאו להורדת מספר המקרים הבוטים של הטרדות מיניות, אם בעבודה ואם בכל מסגרת אחרת, ואלה מקרים שיש לשרשם ולהתריע נגדם גם בהעמדה לדיון, גם בהטלת עונשים הולמים, שיש בהם מסר נורמטיבי, מוסרי וחינוכי.

כאמור, אני מסכים להעביר נושא זה לדיון בוועדה לקידום מעמד האשה, ואני שמח שהתכבדתי באפשרות או בזכות להעביר נושא ראשון לדיון באותה ועדה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. לחבר הכנסת זיסמן הצעה אחרת.

עמנואל זיסמן (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, אני רוצה להציע, עשינו את זה לגבי נושא אחר: ממילא הנושא הוא ביוזמת חברת הכנסת יעל דיין, והיא יושבת-ראש הוועדה הזאת, היא יכולה לדון בנושא הזה ולהגיש הצעות, המלצות, מסקנות, גם בלי להעביר את ההצעה הזאת. אי-לכך אני מציע – – –

יעקב שפי (העבודה):

זה לא אותו תוקף.

עמנואל זיסמן (העבודה):

התוקף הוא אותו תוקף. אני יושב-ראש ועדה ואני יודע.

מה שאני מציע, שהחלטה תהיה, בהסכמת השר, לדון במליאה, וידונו במליאה כשיהיו מסקנות.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת זיסמן, אתה יכול לבקש רק הצעה אחת: להסיר. באופן פורמלי חברת הכנסת יעל דיין ביקשה לדון במליאה, השר הציע לדון בוועדה – – –

עמנואל זיסמן (העבודה):

אני רוצה להציע לשר לשנות את דעתו. אני פונה לשר ומסביר לשר: אומנם הוא רוצה להירשם כשר הראשון שהצעה הנוגעת למשרדו עברה לוועדה, אבל אני מציע לשר שיהיה דיון במליאה כשהוועדה, בתיאום אתו, תוכל להגיש לנו מסקנות, ואז יוכל גם השר להתייחס ולתת תשובה על אותן מסקנות והצעות.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מודה לך, חבר הכנסת זיסמן, אבל אני מבקש ממך, למען המשחק הפרלמנטרי, גם כשאתה לא חושב כך, להסכים אתי שאתה מבקש להסיר את ההצעה.

עמנואל זיסמן (העבודה):

כן.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. ובכן, חברי הכנסת, יש לנו שלוש הצעות. חברת הכנסת דיין, את מסכימה לוועדה?

יעל דיין (העבודה):

קן.

היו"ר ד' שילנסקי:

ובכן יש הצעה אחת – הוועדה לקידום מעמד האשה, ויש הצעה – לוועדת החוקה, חוק ומשפט, כך שאם תתקבל – – –

קריאה:

מי הציע ועדת החוקה, חוק ומשפט?

שר המשפטים ד' ליבאי:

רק הוועדה לקידום מעמד האשה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אנוכי חבר כנסת זכותי להציע גם ועדה. אינני צריך גם להגיד מי הציע, אבל על מנת שיהיה מובן ולא תהיה אי-הבנה אני אומר. בהתאם לסדרים הטובים, אם יוחלט על ועדה, הרי ועדת הכנסת תחליט לאיזו ועדה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני מבין שחבר הכנסת זיסמן מסיר את הצעתו להוריד מסדר-היום את הנושא, הוא חוזר בו.

עמנואל זיסמן (העבודה):

מאחר שהשר עומד בדעתו, אני תומך בשר.

הצבעה מס' 10

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 5

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

הנה, הכול בא על מקומו בשלום, והנושא יעבור לוועדה שתקבע ועדת הכנסת. לפחות יצאה מזה טובה. אומרים כל כך הרבה דברים על הכנסת – – –

אברהם יחזקאל (העבודה):

אדוני היושב-ראש, תוסיף את קולו של חבר הכנסת עמיר פרץ בעד ההצעה.

היו"ר ד' שילנסקי:

מנין אתה יודע מה עמיר פרץ רוצה להצביע? הוא לא הודיע מה הוא רוצה להצביע.

אברהם יחזקאל (העבודה):

התוצאה מזכירה לי יותר מדי את המשחק נגד שבדיה.

יעקב שפי (העבודה):

חבר הכנסת עמיר פרץ מקוזז כל היום.

היו"ר ד' שילנסקי:

ובכן, חבר הכנסת יחזקאל, אתה רואה? יכולת עוד להביא אותו לידי אי-נעימות. יש לנו חמישה בעד, אין נגד, אין נמנעים. אני קובע שההצעה תועבר לוועדה.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אדוני היושב-ראש, אפשר להוסיף את קולי בעד?

היו"ר ד' שילנסקי:

יפה, יש לנו שישה בעד. בכלל יצא פה דבר, הוכרז על דעת כולם, בהסכמת השר, בהסכמת כל חברי הכנסת, שאין הטרה מינית בכנסת. מה זה שווה; כשמדברים כל כך הרבה דברים לא טובים על הכנסת, לפחות יצאה תועלת כזאת.

הצעת חוק אימוץ ילדים (תיקון – הכרזת ילד כבר אימוץ), התשנ"ג-1993

(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

היו"ר ד' שילנסקי:

אנו ממשיכים בסדר-היום. הסעיף הבא הוא: הצעת חוק אימוץ ילדים (תיקון – הכרזת ילד כבר אימוץ), התשנ"ג-1993, של קבוצת חברי הכנסת, הצעת חוק תש"ס. תנמק מהמקום חברת הכנסת ענת מאור, בבקשה.

ענת מאור (מרצ):

אדוני היושב-ראש, שרת העבודה והרווחה, שר המשפטים, נושא האימוץ הוא נושא קריטי במסגרת יום-הילד שאנו מציינים היום בכנסת, למען אוכלוסיית ילדי ישראל והחשיבות שאנחנו מייחסים להם.

האימוץ נועד לתת פתרון לאלה שהם חשוכי ילדים וילידים שאין להם משפחה שיכולה לגדלם. הוא כולל קטעים רבים: אימוץ תינוקות, אימוץ ילדים מבוגרים יותר, ומה שעוסקים בו עכשיו רבות – אימוץ לפי החוק הבין-לאומי, על מנת לאפשר לאלפי משפחות ויחידות אחרות, כמו נשים חד-הוריות המעוניינות לאמץ.

הצעת החוק נוגעת בקטע אחד, הדין ב-350 ילדים הממתינים זה חודשים, חלקם מעל לשנה, לתהליך שיחליט האם הם בני-אימוץ או לא.

היינו במעון לילדים בשלב המעבר בירושלים. היה פשוט קשה להסתכל בעיניהם. הנזק המצטבר של ילדה בת ארבע שבמשך חודשים דנים בה, שהיא כבר לא שייכת למשפחתה הטבעית וגם אין לה משפחה מאמצת, הוא דבר שמחייב פתרון.

לפיכך, הצעת החוק שלנו באה לזרז, על-ידי לחץ ציבורי ובחוק, את משרד המשפטים והאיץ את תהליך השיפוט בארץ. היינו מעדיפים שלא להתערב. ברור לנו שיש רשויות נפרדות, וברור שביט-המשפט צריך להחליט לפי שיקול דעתו. אולם, למשוך את התהליך ולגרום לסבל ולנזקים בלתי

הפיכים אצל ילדים רכים או מבוגרים יותר, שחלקם גם נכים, זה דבר שהלובי למען הילד, בשיתוף פעולה עם השירות למען הילד ועם העמותה למען הילד, עומדים על כך שהמצב הזה לא ימשך.

אני חוזרת, מדובר ב-350 ילדים שהם כבר בתהליך משפטי. בפועל מדובר על 700 עד 800 ילדים. אני מקווה שהכנסת, בשיתוף הממשלה, תביא לפתרון בעייתם. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחברת הכנסת ענת מאור. אדוני שר המשפטים, בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

נכבדי היושב-ראש, חברי הכנסת, חברת הכנסת ענת מאור ושותפיה להצעה, יורשה לי לומר, שלפני זמן מה פנה אלי חבר הכנסת יצחק לוי, כראש השדולה, ואתו חברי כנסת נוספים והעמידו אותי על קצב הדיון בענייני אימוץ. הם ביקשו שאטפל בדבר, וכמו-כן הגישו לי הצעת חוק המונחת היום לפני הכנסת.

בעקבות פנייתם שוחחתי על כך עם כבוד נשיא בית-המשפט העליון ואתו טיפלנו בנושא. נפגשתי גם עם השופטים הדנים בענייני אימוץ וכן עם אלה הממונים על כך במשרד העבודה והרווחה, במאמץ משותף לייעל את הטיפול, לקצר את לוח הזמנים ולשפר את מה שנדרש למען קיצור ההליכים וייעולם. לכן אני חושב, שחברי הכנסת שנקטו יוזמה כבר עשו לא מעט, כפי שאפרט להלן.

עם זה, הניסיון להביא לייעול בתי-המשפט על-ידי קביעת לוח זמנים בתוך חוק הוא ניסיון שאיננו יכול להצליח. אנו אומרים זאת מתוך בדיקת ניסיונות כאלה בעבר. אני מבקש מחברי כנסת לעצב נורמות, לקבוע את המותר והאסור, אבל לא לנסות, על-ידי חיקוק או מלאכת חקיקה, לנהל את עבודת בית-המשפט. יש להשאיר זאת לאלה הממונים על כך; כשם שאני לא מבקש, או אני יודע שאתם לא מצפים, שבית-המשפט העליון ינהל את ענייני הכנסת או את ענייני הממשלה, אלא רק שימלא את תפקידו בגבולות החוק ובהתאם להחלטת הרשויות.

לגבי ההצעה הזאת, היא מכוונת לקצוב את פרקי הזמן שבמסגרתם יהיו השופטים חייבים לנהל את ההליכים של אימוץ ילדים כאשר אין לכך הסכמה של ההורים. כמו-כן מוצע לחייב את בית-המשפט לנהל את הדיונים ברציפות ולתת החלטתו בתוך פרק זמן קצוב. הרקע להצעה הוא הנזק שעלול להיגרם לילד כתוצאה מהתמשכות ההליכים של האימוץ.

על כך התריע גם דוח מביקר המדינה האחרון בפרק שעסק בילדים בסיכון. אכן, בדיני נפשות מדובר. עם זאת, הממשלה מתנגדת להצעה הזאת של חברי הכנסת מטעמים מספר, שאפרטם בהמשך.

בדיון שקיימתי עם שופטי בתי-המשפט המחוזיים המטפלים בתיקי האימוץ בנושא של התמשכות ההליכים התברר, כי קיימות סיבות חיצוניות לכך שאין בתי-המשפט יכולים לעמוד בפרקי זמן

הקבועים כבר היום בתקנות סדר-הדין האזרחי. השופטים הזכירו קשיים באיתור עורכי-דין המוכנים לקבל על עצמם מינויים בתיקים שעניינם הכרזה על ילד ככר-אימוץ ללא הסכמת ההורים. יש קשיים רבים ודומים בקשר לקבלת חוות דעת של מומחים ופסיכולוגים.

לכן, אם תבוא הכנסת ותאמר שעל בית-המשפט לשבת מיום אחד למשנהו ולסיים את זה ברציפות בתוך שבועיים, שלושה או ארבעה שבועות, עם כל הכבוד, המחוקק לא יעשה ולא כלום. משום שאם השופט נזקק לכך שהילד שבו מדובר יהיה מיוצג על-ידי עורך-דין, ההורים הטבעיים יהיו מיוצגים על-ידי עורך-דין, הרי שללא עורך-דין או כל זמן שלא ימצא עורך-הדין קשה יהיה לנהל את ההליכים ברציפות מיום ליום.

אם בית-המשפט אומר שהוא צריך לשמוע חוות דעת של פסיכיאטר או של פסיכולוג והוא מבקש שתיעשה עבודה מתאימה ותוגש לו חוות דעת, הרי שהוא צריך להמתין לה. ואנא, דעו לכם, קשה מאוד להשיג מומחים בתחום הזה, מה גם שהמיומן שאנחנו מסוגלים לתת למומחים הוא כאין וכאפס.

לכן, יש בעיות סביב הנושא. אבל ההנחה, שאם ייכתב בחוק שצריך לעשות משהו בתוך שבוע או שבועיים – זה לא יפתור את הבעיה.

לעתים מתבקש בית-המשפט על-ידי פקידי הסעד לדחות את הדיון; לעתים הוא מתבקש לכך על-ידי ההורים, שמהם מבקשים ליטול את הילד כדי למסור אותו לאימוץ. מדובר באוכלוסייה קשת-יום. יש לזכור, כי נוסף על העיקרון של טובת הילד, מחויבים בתי-המשפט לכבד את הזכות הבסיסית של ההורים לקשר משפטי עם ילדיהם ולנהוג זהירות יתר בניתוק אותו קשר שבין ההורים הטבעיים לבין הילד.

אנו צריכים להיזהר מהתערבות של המדינה באוטונומיה של הורים לגדל את ילדיהם. בארצות-הברית הוכרה אוטונומיה זו כזכות חוקתית לפרטיות, והיא משתרעת על עניינים שונים הנוגעים לאפטרופוסות הטבעית של ההורה על ילדו. זכות לפרטיות נמנית גם אצלנו ברשימת זכויות היסוד אשר עוגנו בחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, ואם כי ברור שזכות האפטרופוסות הטבעית של ההורים איננה מוחלטת ויש מצבים עצובים שבהם אין ברירה אלא להפריד בין ההורה לילדו, לשם הצלת הילד מן הסיכון שבו הוא שרוי, עדיין יש להיזהר מכך זהירות גדולה. אין אצלנו מבחנים לכשירות לגדל ילדים. לכל אדם יש תחילה זכות טבעית לגדל את ילדיו לפי דרכו, אלא במקרים קיצוניים ביותר ניתן לחרוג מכך, ואם מתבקש בית-המשפט לשלול ממנו זכות זאת, הוא חייב להבטיח לו את זכותו לשמיעה מליאה בבית-המשפט. לכן, אנא – לא תמיד בדחיפות ולא תמיד בזריזות, אלא באיזון מתאים בין השיקולים הענייניים, ורצוי רק שענייני נוהל לא יעמדו למכשול.

הקושי למצוא את האיזון הנכון בין זכויות ההורים לבין טובתו של הקטין הוא שמעסיק אותנו, ועם כל הכבוד, ההצעה של חברי הכנסת איננה מעשית. לא ניתן, למשל, לקיים דיונים ברציפות מיום ליום, כאשר בית-המשפט צריך להזמין את העובדים הסוציאליים, פסיכולוגים, מומחים, עדים של הצדדים, עורכי-הדין וכו' ולתאם מועדים עם כל הגורמים הללו.

וכאשר מדובר בהחלטות כה גורליות ומכרעות, הן מבחינת הקטין והן מבחינת הוריו, האומנם ראוי להגביל את בית-המשפט בזמן של מתן ההחלטה? השופטים עושים כמיטב יכולתם להתמודד עם

המשימות שלהם והם קרובים יותר מכולנו למצבים האנושיים הקשים שבהם הם חייבים להכריע בתוקף תפקידם, ואחריותם היא גדולה וכבדה, וראוי לנו לכבד אותם באורך רוח וגם במידה של אמון.

כפי שכבר אמרתי, פרקי זמן לניהול ההליכים קבועים כבר היום בתקנות סדר-הדין, וזה מקומם הנכון. אין זה ראוי לחקיקה ראשית להכתיב לבת-המשפט מועדים לקיום דיונים ולקבלת החלטות.

אם יש מועדים, הם עומדים יותר לעניין הגנת האזרח וזכויות האזרח והם עומדים גם כדי להגיע לסופיות דיון בשלבים מסוימים. למשל, צריך בכל אופן לסיים משפט פלילי בתוך שנה, אלא אם כן בית-המשפט העליון מאפשר דחייה, או שאדם ידע שזכותו להגיש ערעור היא בתוך כך וכך ימים, אבל לא הרחיב בעניינים אלה.

ייתכן שיש דרכים אחרות לקצר את התמשכות הליכי האימוץ של ילדים בסיכון, ואכן משרד המשפטים בודק זאת, ומשרד העבודה והרווחה רגיש לכך ביותר, אבל ההצעה הנוכחית איננה מתאימה לפתרון הבעיה.

אני רוצה לחזור ולהדגיש לחברי הכנסת, שלאחר שפנו אלי בנושא חבר הכנסת יצחק לוי וחבר הכנסת רחבעם זאבי, אני נפגשתי עם השופטים הדנים בענייני אימוץ ועם נציגי משרד העבודה והרווחה המטפלים בכך, במגמה לטפל בקשיים ולזרז את ההליכים המשפטיים.

כמו כן שוחחתי בסוגיות שמעלה הצעת החוק עם כבוד נשיא בית-המשפט העליון, השופט שמגר. הנשיא שמגר הודיעני במכתב מיום 6 ביוני 1993, כי נתן הנחיות לבת-המשפט לתת זכות קדימה לתיקי אימוץ ולקובעם קרוב למועד הגשתם. עם זאת העלה הנשיא שמגר גם את הצורך לשריין תקציב הולם למימון הכנת חוות דעת פסיכולוגיות ופסיכיאטריות, כדי לקצר את תקופות ההמתנה להן.

לכן נדרשים תקציבים למימון ההעסקה של שופטים, עובדים סוציאליים, מומחים אחרים, עובדי מזכירות, אבל לא נדרש, לדעתי, חוק נוסף לעניין המועדים. הוא לא יוסיף דבר, ויש לנו יסוד לחשוב שהמועדים הקבועים בהצעת החוק יהיו לאות מתה בספר החוקים.

לכן, אני מבקש להודות לכל אחד מחברי הכנסת שהעלו את הנושא על סדר-היום וגרמו לכך שאני אטפל בו, ואמשיך לטפל בו בתיאום עם שרת העבודה והרווחה ולעקוב אחר יישום הנחיותיו של הנשיא שמגר.

לכן אבקש, בכל הכבוד ובכל ההבנה, שלא להעמיד את הצעת החוק הזאת להצבעה היום, ואם היא תועמד להצבעה, אני אבקש להסיר אותה. אני מבין את הדאגה, ואני מציע לאפשר לנו להמשיך ולעקוב אחר הנעשה בשטח בעקבות התערבותם של חברי הכנסת. תודה רבה. מבחינה פורמלית אני אבקש להסיר זאת מסדר-היום.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני הבינתי את זה אחרת.

שר המשפטים ד' ליבאי:

הדרך הנאותה היא, אם חברת הכנסת מסכימה, שלא להעמיד את ההצעה הזאת להצבעה, ובאופן זה נכבד את המציעים, שבעצם גרמו לכך שתהיה תשומת לב מלאה לנושא, ונשאיר זאת ב"צריך עיון" על מנת שנוכל לעקוב אחר התפתחות הדברים בהתאם למשאלת חברי הכנסת.

היו"ר ד' שילנסקי:

אנו נוהגים לקרוא לזה: להסתפק בדברי השר.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אדוני, זו הצעת חוק. לכן השתמשתי בנוסח הזה.

היו"ר ד' שילנסקי:

נשמע מה אומרת חברת הכנסת מאור.

ענת מאור (מרצ):

אדוני שר המשפטים, קודם כול אני רוצה לברך על הטיפול האינטנסיבי והחשוב בנושא הכאוב, ואנחנו סיכמנו בהתייעצות, ממש היום, על-פי פניית השר, להיענות על מנת לתת אפשרות לקדם את זה בצורה היסודית והמבורכת, הן על-ידי משרד המשפטים והן על-ידי משרד העבודה והרווחה, מתוך ידיעה שהשרים מודעים לעניין ומטפלים בזה.

אני רוצה לציין, שמהבחינה המשפטית הצעת החוק שלנו נשענת על הצעתו של השופט עציוני כבר מ-1979: והיה והרשות המבצעת מתעכבת שלא כדין וגורמת לנזק בלתי הפיך לילדים – ועכשיו זה כבר מגיע למאות – יש גם טעם בהתערבות של החוק.

לפיכך אנחנו נענים ברצון לפנייה, בתקווה, כפי שאמרת, שהדברים יקודמו בתוך חודשים מספר. והיה ונראה שהנושא אינו מקודם לטובת הילדים, נצטרך לשוב ולהעלות זאת. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

הווי אומר, את נענית לפניית השר כרגע.

עכשיו יש לי שאלה פורמלית: האם יש מישהו שמתנגד לדחיית ההצבעה?

עמיר פרץ (העבודה):

היו"ר ד' שילנסקי:

לא להסתפק בדברי השר, אלא יכול חבר הכנסת להגיד: אני מתנגד לדחיית ההצבעה.

עמיר פרץ (העבודה):

הוא לא יכול אם המציע מציע.

היו"ר ד' שילנסקי:

תבדוק את התקנון ותראה שיש לך טעות, מכובדי.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב-ראש, גם אני, כאחד המציעים, רוצה להיענות לבקשת השר, אבל תקנון הכנסת אומר, שאם תהיה החלטה שמסירה את זה, חצי שנה לא נוכל להעלות את זה עוד הפעם. אני מקווה שלא נצטרך. אני שואל אותך, אדוני היושב-ראש, האם יש טכניקה אחרת להקפיא את ההצעה שלנו בלי שזה יוסר בהצעה פורמלית של המליאה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תסלח לי, לא מסירים. ההצבעה נדחית.

שר המשפטים ד' ליבאי:

בדיוק כך. תודה רבה.

רחבעם זאבי (מולדת):

אז חצי שנה לא נוכל – – –

שר המשפטים ד' ליבאי:

לא, לא.

היו"ר ד' שילנסקי:

לא, כי לא הורידו אותה. ההצבעה רק נדחית.

אם כן, אין התנגדות. אנחנו דוחים את ההצבעה למועד אחר.

הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת

היו"ר ד' שילנסקי:

הודעה ליושב-ראש ועדת הכנסת.

חגי מירום (יו"ר ועדת הכנסת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ועדת הכנסת קבעה את הוועדות הבאות לדיון בהצעות חוק ובהצעות לסדר-היום כדלקמן:

ועדת החוץ והביטחון תדון בהצעת חוק השיפוט הצבאי (אגף הבטיחות), התשנ"ג-1992, של חבר הכנסת אליעזר זנדברג, ובהצעה לסדר-היום בנושא "עתידי בקעת הירדן", של חבר הכנסת מיכאל איתן.

ועדת העבודה והרווחה תדון בהצעה לסדר-היום בנושא "שביתת העובדים הסוציאליים", הצעת חברי הכנסת רפאל איתן, נעמי בלומנטל ונעמי חזן.

כן הוחלט על הקמת ועדה משותפת של ועדת העבודה והרווחה וועדת הכספים, להכנת הצעת חוק מס מקביל (תיקון מס' 11) (שינוי מפתח החלוקה), התשנ"ג-1993, לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. הוועדה תמנה שישה חברים, שלושה מוועדת העבודה והרווחה ושלושה מוועדת הכספים. יושב-ראש הוועדה יהיה עמיר פרץ. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה.

הצעות לסדר-היום

ילדים מתחת לקו העוני

היו"ר ד' שילנסקי: חברי הכנסת, אנו ניגשים לסעיף הבא בסדר-היום: ילדים מתחת לקו העוני – הצעות מס' 1682, 1685 ו-1688. ראשון המשתתפים בדיון – חבר הכנסת עמיר פרץ. אני רוצה להפנות תשומת לבכם לכך, שבהתאם לתקנון יש לכל אחד מהמציעים שבע דקות.

עמיר פרץ (העבודה):

אנחנו נסתפק בפחות.

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדה, אנו נמצאים בשבוע הילד, והיה מקום שנדון גם במצבם של ילדים שנמצאים מתחת לקו העוני.

אין ספק שקשה מאוד לעמוד אדישים כאשר רואים כותרת: "אני ישן רעב". קשה לחשוב על כך שילד במדינת ישראל מגיע למצב שבו הוא צריך ללכת אל מיטתו כאשר חסרה לו פרוסת הלחם, חסר לו המרק שיש לכל אחד מאתנו בביתו, ואפילו בעודף.

השאלה היא, איך יכולה מדינת ישראל להתמודד, ליצור מערכת חדשה שמנתקת את המצוקה של ההורים לעתים, את המצב של ההורים אל מול מוסדות במדינת ישראל, כמו מוסדות רפואיים. כאשר הורים לא משלמים, מסיבה זו או אחרת, את הביטוח הרפואי שלהם, ילד במדינת ישראל יכול להיוולד לתוך עולם שבו הוא לא יוכל לקבל את הטיפול המינימלי שהוא זכאי לו בימים הראשונים להולדתו ולהמשך התפתחותו.

בדיון שקיימנו היום בחוקי האימוץ, וקודם לכן דנו על זה עם שר המשפטים, הסתבר שהמערכות עובדות לאט, שילדים נשחקים במוסדות, וקשה למצוא להם פתרון שמוציא אותם מאותו צו ביניים של הוצאה מהמשפחה בדרך אל המשפחה המאמצת. הקטע הזה, שלעתים יכול להימשך שנתיים ואף שלוש שנים, הקטע הזה עלול להיות המסלול שבו אבד הילד כאחד מהחברה.

אני אומר, וחוזר ואומר, שמדינת ישראל חייבת להתחיל לחשוב בגישה של סל משפחתי – סל צריכה משפחתי, הכנסה משפחתי. אלה צריכים להיות המרכיבים שינחו אותנו כאשר אנחנו קובעים מערכת גמלאות בישראל. אנחנו צריכים לקבוע בצורה חד-משמעית מה הם הדברים שמדינת ישראל חייבת לילדים שנולדו כאזרחים במדינה הזו ברגע שבו נולדו. אלה צריכים להיות דברים ברורים. ילד חייב לדעת שיש לו תמיד יד שתאחז בו ותוציא אותו מהסיכון להידרדרות לעולם המצוקה, שלעתים הופך גם לעולם פשע, שלפעמים אין גם חזרה ממנו.

אני פונה אל שרת העבודה והרווחה, שאת רגישותה הרבה לנושא הזה אני מכיר. מוכרחים, גברתי, למצוא דרך לקביעת קריטריונים, כדי שכל מסגרת תדע שהאחריות שלה כלפי הילדים במדינת ישראל היא אחריות אישית של כל עובד ושל כל מטפל, אולי גם של כל אזרח.

הלוואי שבשבוע הילד בשנה הבאה נדבר על מספרים קטנים יותר של ילדים רעבים בישראל, נדבר על מספרים קטנים יותר של ילדים ללא ביטוח רפואי, ונדבר על הרבה הרבה יותר ילדים מאושרים בישראל, עם תקווה גדולה. תודה רבה.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

ברשותך, אדוני היושב-ראש, יש לי שאלה אל יושב-ראש ועדת העבודה והרווחה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אם אתה מסכים, חבר הכנסת פרץ, בבקשה. יש לך עוד זמן.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אני רוצה להזכיר, כי 60% מהילדים הערבים חיים מתחת לקו העוני, לפי הנתונים – – – אתה לא מצאת לנכון להתייחס לנקודה הזאת – – –

עמיר פרץ (העבודה):

כל ילד עני, כל ילד רעב הוא עולם ומלואו. אין ספק שהמגזר הערבי, במצוקות של מדינת ישראל היום, נמצא במצב הקשה ביותר, כמעט בכל התחומים. אני חושב שבועדת העבודה אנחנו מקיימים דיונים גם על מצב הילדים במגזר הערבי, גם על מצב האבטלה במגזר הערבי, והחשוב ביותר – על מצב השירותים החברתיים במגזר הערבי.

נכון, היתה תוספת של מספר מסוים של עובדים סוציאליים בשנת התקציב האחרונה, אבל זה לא מספיק בשום פנים ואופן. אני מקווה מאוד, שבשנת התקציב הבאה תינתן תשומת לב נוספת כדי לנסות לצמצם את הפערים. כולנו מחויבים להביט על ילדי ישראל כשווים, בלי הבדל בין ילד יהודי לילד ערבי.

הי"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אני מזמין את חבר הכנסת דוד לוי. אחריו – חבר הכנסת חיים ארון.

דוד לוי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בימים שבהם גם אמירה של שר, גם כשהיא ריקה מתוכן, עושה כותרות ראשיות, סוחפת את המערכת הפוליטית כולה ואת המערכת התקשורתית לתגובות, להערכות ולפרשנויות; בימים שבהם התבטאות של שרה גוררת סערה ומאיימת להפיל ממשלה – –

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

אתה לא מתכוון אלי.

דוד לוי (הליכוד):

לא, חלילה.

– – בימים שבהם מתכנסים קברניטים ומלומדים לדון דיון אקדמי מה לעשות עם מיליארדי הדולרים של הערביות לקליטת העלייה; בעצם ימים אלה ממש מתפרסמים נתונים, שחייבים להדאיג אותנו, על אודות מצבם של רבבות ילדים בישראל החיים בעוני, במצוקה קשה ביותר.

לפי נתוני המוסד לביטוח לאומי היו בשנת 1992, אדוני היושב-ראש, 114,000 ילדים שחיו במשפחות, שהכנסתן היחידה היתה קצבת הבטחת הכנסה המשולמת למשפחות העניות ביותר בישראל. כל זאת בהשוואה לכ-79,000 ילדים כאלה בשנים 1990-1991. זה גידול מדהים, עלייה של למעלה מ-40% במספר הילדים העניים ביותר בישראל. בהכירי את המצב אני יכול לומר, כי היום המספר הזה עולה בהרבה על הנתונים שהזכרתי, ובשנה הבאה עוד נעמוד כאן ונציין את ההתפתחות המדאיגה הזאת, הגדולה יותר, המסכנת את החברה הישראלית, את העתיד שלנו.

הרי הילדים שלנו הם האוצר היקר ביותר שיש לנו, ואי-אפשר להשלים בשוויון נפש עם המצב הזה, אדוני היושב-ראש. מן הדין שתהיה היחלצות מיידית של הממשלה, שעליה בראש ובראשונה רובצת האחריות לעשות לתיקון המצב הזה. דבר לא יועיל אם נתחיל שוב בוויכוח, האם בתקופת הליכוד היה טוב יותר או טוב פחות. הממשלה דיברה על שינוי בסדרי העדיפויות. מה הוא השינוי, אם לא להתחיל בילדים אלה?

המספרים האלה הם אצבע מאשימה כלפי החברה הישראלית כולה. לא נוכל להשלים עם חרפה כזו. עשרות אלפי ילדים, אדוני היושב-ראש, מחוסרים ביטוח רפואי. מוסדות רפואיים במדינה הזאת מתריעים, ואין מושיע. אין כתובת. אינני רוצה להלאות את הכנסת במספרים ובמסמכים רשמיים של מוסדות רפואיים המתריעים על המצב העגום המסכן את בריאותם ואף את חייהם של ילדים אלה. ובאין כתובת – אין פתרון.

איזו תזה יכולה להתקבל על הדעת אל מול דרמה שכזאת לנגד עינינו? זה בימים שבהם אנחנו מפרסמים בגאווה את יתרות החוץ שהגיעו לשיא בתקופתנו, בימים שבהם נשמעים קולות שאולי לא כדאי לנצל את הערבוביות שאנחנו מקבלים למען קליטת העלייה.

אדוני היושב-ראש, קליטה מהי? כ-25,000 מקרב ילדי העולים חיים במשפחות עניות ביותר. עלי להוסיף, כי 26,000 מבין הילדים העניים ביותר היו ילדי העולים החדשים. היקף העוני בקרב ילדי העולים גבוה פי-ארבעה מהשיעור בקרב כל האוכלוסייה. אלה הם מסמכים המתפרסמים על-ידי המוסד לביטוח הלאומי.

זהו פעמון אזהרה לכולנו. האם נמשיך ונחריש? ויקומו מלומדים ויסבירו לנו עוני מהו בגישה אקדמית. מי יכול לתת תשובה אקדמית לילד שאיננו זוכה בארוחה חמה ליום? מי יכול לתת תשובה אקדמית למשפחה שאין לה יכולת לתת טיפול רפואי לילדיה? מי יכול להגדיר עוני מהו?

אני מכיר זה שנים רבות, משנות ה-50, מאז הילדה הרעבה בבית-שאן, את כל הוויכוח על סף העוני. זה לא דיון אקדמי. מי שלא חי בתנאים אלה לא יכול להבין לעולם מה מצבו של ילד כזה, איך הוא מתפתח, מה תחושתו מהגיל הרך כלפי החברה המסודרת, מה סלידתו מן הסביבה, מהו מצבו של ילד שאין לו ספר, מה מצבו של ילד שאיננו יכול להשתתף בקייטנה, מה מצבו של ילד שאינו הולך לחוגים, מה מצבו של ילד שאינו יכול לבוא למתנ"סים, שנועדו לילדים האלה והיום הם שירות לעשירים, הם לוקסוס. מה יבין פובליציסט, עם כל הכבוד, כאשר הוא מדבר על תיאטראות ועל דרמות שהוא עד להן, כשהוא משקיף על אותם אנשים החיים בדרמה מתמדת כזו? מדובר בעשרות אלפי ילדים בישראל.

לא נוכל, לא נוכל לחיות באדישות שכזו. לא נוכל להרשות לעצמנו. אסור לנו להחריש. הבית הזה צריך לפוצץ את האדישות האופפת את כולנו. אנחנו שונים בימים אלה. זוהי תקופה אחרת. אולי גם לפוליטיקאים זו כבר לא סחורה. ולכן, אין קולם של ילדים ושל משפחות אלה יכול לזעזע ממשלה, אין הוא יכול להביא לשינוי תיקים. הם מקופלים במצוקתם ואין מושיע.

לא בכדי, זה אופייני, בעצם ימים אלה אתה פותח את הרדיו ושומע איך עם ישראל מתעניין ממה מתים הדגים בירקון, במקום לדאוג ממה חיים הילדים האלה במצוקה הזאת.

משהו קרה לנו. חיפשתי לדעת, האם קיימה הממשלה מאז כינונה דיון כלשהו בעניינים אלה, האם נתנה את דעתה, האם נקטה צעדים מסוימים. סדר עדיפויות חדש – האם יהיה מזור בעצם זה שנאמר, ששמענו את ההודעה שדרושים צעדים ממשיים שיביאו לישועה? מי הם הילדים האלה? ותיקים ועולים חדשים כאחד ומצבם עגום, עלובי החיים בתקופתנו, ואין כתובת שתושיע.

לכל דבר קריטריון. שמעתי את שר האוצר, האומר שאין לו תשובה בנושא הבטחת ביטוח בריאות לילדים אלה; אין לו תשובה. לפני שבוע הועלה העניין הזה כאן. הווי אומר, כי בריאותם של ילדים אומללים אלה, הגדלים במשפחות עניות אלה, בריאותם הפקר, אין לנו תשובה לגביהם. אין תשובה לאותם רופאים שמתרעים. מדובר בילדים החולים במחלות קשות. מן הביקור הראשון כבר מצטבר חוב לאותו הורה, ואין לו ממה לשלם. הוא לא מביא עוד את הילד לבית-החולים, והמחלה הולכת ואוכלת בילד. אין מציל, אין מושיע, אין פודה ואין רופא. אנחנו נחריש? אנחנו לא נזעזע כאן את אמות הספים למען דברים אלה?

אדוני היושב-ראש, מן הדין שתקום, ולא לתר, ועדת שרים לעניין הילדים והנוער בישראל, ובראשה תעמוד השרה נמיר, הרגישה לעניינים אלה. רק אם תצא הכנסת בקריאה זו, רק אם נתאחד סביב הצורך הדחוף בפעולה ממשית, תיאות הממשלה לעשות את חובתה.

בכל אופן, אדוני היושב-ראש, המצב הזה מסכן את עתיד החברה הישראלית. לא הייתי רוצה שנגיע ליום שבו יאמר מישהו כתוצאה מהתפרצות, מהתפוצצות, מזעם – וזה יבוא, אני פוגש את התופעה הזאת, כי האנשים האלה לא נחמדים.

אני רוצה שנהיה ראויים בשעה זו לעשות את המוטל עלינו, בראש ובראשונה הממשלה הזאת, שיש לה האפשרות, שיש לה משאבים לכך. זה לא מצב של שירות עני לעניים, זה לא מצב של עובדים סוציאליים הנאבקים, ובצדק, על תנאי העסקתם. זה מצב של אוכלוסייה הנמצאת במצוקה עמוקה ביותר, שנתקפת ייאוש, שעברה את השער שמאחוריו אובדת כל תקווה. לאוכלוסייה זו ראוייה הבטחה מהבית הזה, שאכן יש תקווה, החובה מוטלת על הממשלה, ותהיה התמודדות עם הסוגיה הזאת. כל יום קובע לגבי הילד החולה, שאין לו ביטוח בריאות, בוודאי, לגבי הילדים במצוקה שכזו. אני דיברתי על 114,000.

אדוני היושב-ראש, דיברתי על 114,000. אלה השרויים בעוני קשה ביותר, במשפחות עניות ביותר. מספרם של הילדים העניים בישראל גדול פי כמה, הם נמצאים בכל יישוב. הם רחוקים מהרבה שירותים, הם נמנעים מהרבה דברים שאחרים יכולים להרשות לעצמם. כלפיהם מוטלת על הממשלה החובה לקיים צו עשה. כל יום שיעבור ולא נעמוד על הסוגיה החמורה הזאת יביא לאובדן לא רק של הרגישות, אשר חייבת, כתוצאה ממה שעבר על החברה הישראלית, להזכיר לנו מה היה ומה היתה התוצאה ההרסנית של הדבר על המשק ועל החברה, אלא גם חובתנו, אדוני היושב-ראש, לעשות את הכול כדי שעלובי חיים אלה יצאו מן המעגל ההרסני אל דרך השיקום, אל דרך התקווה, אל דרך החיים, כמו כל ילד.

אני חושב שמן הדין שהכנסת תקיים דיון בנושא, תיתן את דעתה. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת דוד לוי על דבריו המרגשים שיצאו מן הלב ובוודאי נגעו ללב כולנו.

אני מזמין את חבר הכנסת חיים אורון.

חיים אורון (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אנחנו לא עוסקים כאן היום, לא במכת טבע ולא בתאונה. אנחנו עוסקים במצוקה שהיא כולה מעשי ידי אדם. אפילו לא ניתן לומר, כפי שנאמר לעתים בנושאים אחרים, שאלה שאנחנו מדברים עליהם הם אשמים.

אני יודע שבבית הזה יש ויכוח. יש האומרים, כי המובטלים אשמים כי הם לא רוצים לעבוד; הלא-מצליחים אשמים כי הם לא היו נמרצים מספיק. מי יכול להאשים ילד שהחברה והסביבה גזרו עליו עוני ומצוקה שרק הולכים ומחמירים? כי זה טבעו של עוני וזה טבעה של מצוקה, מעצמם הם רק גדלים. הם קטנים אם נכנסים כוחות אחרים ומנסים לשנות אותם.

אין כתב אישום חמור יותר לחברה מאשר ילדים הגדלים בעוני ובמצוקה, ואין מבחן רגישות חברתית גדול יותר מאשר חברה שמתגייסת למצוקתם של ילדים קטנים.

אמרתי בראשית דברי, לא מדובר פה במכת טבע. מדובר בתהליך שעובר על החברה הישראלית, וכרגיל, הנפגעים העיקריים בתהליכים כאלה הם הקבוצות החלשות ביותר. אני אומר את דברי אלה ללא נימה פולמוסית כלל, אבל אני מציע שנראה כיצד התופעה הזאת נוצרת ומהי הדרך להתמודד אתה.

אני בעד תוספת עובדים סוציאליים, ואני בעד הגדלת שעות החינוך בשכונות ובעיירות במצוקה. אבל, חברים, חברי הכנסת, בעשר השנים האחרונות ירדה ההוצאה הממשלתית לחינוך ב-8%. ב-1991 קיבל בסך הכול ילד בחינוך הישראלי כולו פחות מאשר מ-1980 – 3,725 שקלים, אותם שקלים ב-1980 לעומת 3,503 שקלים ב-1991.

אגב, אם בוחנים את הנתונים הללו בחינוך היסודי ובחינוך העל-יסודי התמונה חמורה עוד יותר. בחינוך העל-יסודי היתה הפחתה בהוצאה הממשלתית לחינוך – מ-4,600 ל-3,900 שקלים לתלמיד. אני יודע שכאשר עוסקים במספרים גדולים של מיליארדים אומרים, יש גידול, אבל כשבוחנים את זה לגבי התלמיד, התמונה שונה.

כל אחד יודע, שכאשר מדובר בתלמיד מהשכבות היותר חזקות, הפער הזה התמלא על-ידי הוצאה לחינוך הפרטי, איך קוראים לזה, חינוך אפור וכו'. כאשר מדובר בשכבות החלשות, זה גירעון.

ידידי, חבר הכנסת דוד לוי הביא נתונים על הבריאות. ב-1980, חבר הכנסת לוי, הוצאה בתקציב המדינה לנפש בבריאות היתה 813 שקלים. ב-1992 הוצאה לנפש בבריאות, בתקציב המדינה, 677, ירידה ב-18% ריאלית. ועוד הפעם אותה תמונה כמו קודם: משפחות חזקות – הפער הזה מכוסה באמצעות רפואה אפורה, שחורה, אחרת. משפחות במצוקה – הפער הזה מתבטא בנתונים הקשים כל כך על מצב בריאותם של ילדים בשכונות מצוקה.

אם הנתונים האלה הם נכונים, ואני חושב שהם נכונים, ואם התהליך הזה הוא בעצם ביסוד התמונה שאותה תיאר ברגישות רבה כל כך חבר הכנסת דוד לוי, הדרך להתמודד אתה היא על-ידי שינוי העקומה הזאת, לא רק בדרך של הוספת עובדים סוציאליים – ואני בעד; לא רק בדרך של שיפור מעמדם – אני בעד; לא רק בדרך של הוספת שעות לימוד – ואני בעד; אלא בדרך של התמודדות עם התשתיות החברתיות הבסיסיות של חלוקת ההכנסה הלאומית, של הקצאת המשאבים הלאומיים לחינוך, לבריאות, לתעסוקה ולסעד. ואז יפתח ויכוח גדול, שחוצה את הבית הזה, ואני בטוח שהוא יהיה חריף מאוד בדיון שיהיה בממשלה על תקציב המדינה, מה היא ההקצאה הלאומית לנושאים הללו, מה החברה כולה מוכנה להקדיש כדי שהיא לא תקבל כתב אישום חמור כזה בדמות 114,000 ילדים שחיים מתחת לקו העוני.

חברה ישראלית שיהיו בה פחות פערים יהיו בה גם פחות ילדים במצוקה. חברה ישראלית שגידול הפערים בה ילך ויגדל יהיו בה, בהגדרה, יותר ילדים במצוקה.

אני רוצה לסיים במה שאמרתי. יש מי שמנהל התחשבות עם שכבות המצוקה ומטיל עליהם את האשמה לחוסר יכולתם לנצל את המשאבים, לחוסר יכולתם לנצל מה שנתנו להם וכו' וכו' וכו', אנחנו מכירים את זה. אומרים, המובטלים אשמים כי הם לוקחים דמי אבטלה, בעוד כולם יודעים שרוב המובטלים הם כאלה שלא מצאו עבודה. יש מי שרוצה לתאר את האבטלה כולה כתוצאה של דמי האבטלה ולא כתוצאה של העדר עבודה. במקרה של הילדים, איש לא יכול להאשים אותם. הם לא קבעו מי יהיו הוריהם, הם לא בחרו אותם. רק כאשר החברה מקבלת עליה אחריות, המנגנון האכזרי הזה משנה כיוון.

אם בתקציב האחרון – אני מסיים במה שהתחלתי בו – היתה התחלה של שינוי כיוון וגדלה ההוצאה לבריאות וגדלה באורח משמעותי ההוצאה לחינוך ולא גדלה מספיק ההוצאה לרווחה בתחומי האחריות של משרד העבודה והרווחה – אני בטוח שהעדר שר בתקופה היא אחת הסיבות לכך – אני מקווה שנוכחותו של שר בתקופה הזאת תשפיע על שינוי גם בתחום הזה. אני מקווה, שאם נידרש לדיון בשנה הבאה ובעוד כמה שנים ביום-הילד, לא נצטרך להתעמת עם נתונים כל כך חמורים.

יו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. גברתי השרה, בבקשה.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מתכבדת להשיב על שלוש ההצעות לסדר-היום של חברי הכנסת עמיר פרץ, דוד לוי וחיים אורון בנושא התגברות העוני בקרב הילדים.

אני רוצה לנקוט נימה אישית כלפי חבר הכנסת דוד לוי. במשך שמונה שנותי כיושבת-ראש ועדת העבודה והרווחה של הכנסת לא היה יישוב שהקדשתי כל כך הרבה זמן למצוקותיו כמו בית-שאן. היום אני גאה לראות את הפרויקט הנהדר של אתר החפירות, ואני נזכרת שכל ערב פסח וכל ערב ראש השנה היו מפטרים אותה קבוצת מובטלים מאושרת שניתנה לה ההזדמנות לעבוד בחפירות או בכל מפעל, אם זה "ראדא", אם זה "כיתן", כל מפעל בבית-שאן.

אני מכירה את המצוקות מקרוב. הקשבתי לדבריך קשב רב. שנים ישבתי באולם הזה, ועכשיו. את כל שנותי בכנסת הקדשתי רק לנושאי חינוך, חברה ובריאות; לא חוץ, לא ביטחון, לא ועדת כספים, מרצון. אני חייבת לומר לך, שקולם של הילדים במצוקה לא זעזע שום ממשלה, ואתה ישבת ביותר ממשלות ממני. ככה זה.

דוד לוי (הליכוד):

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

אתה יודע, חבר הכנסת לוי, גם בקולך בממשלות היית בנושאים האלה, ברובם המכריע של המקרים, קול בודד.

אבל אנחנו, לא אתה, בוודאי לא אני, אני לא אעשה בנושאים האלה שום התחשבות בתקופתו של מי זה קרה. זה לא פותר את בעייתם של הילדים במצוקה.

בימים האחרונים, אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, התפרסמו נתונים על גידול העוני בקרב ילדים בישראל בשנת 1992. בטרם אתייחס למקור הנתונים ולמשמעותם, אבקש להדגיש שהנתונים האחרונים העומדים לרשות המוסד לביטוח לאומי על העוני בישראל מתייחסים לשנת 1991. רק לקראת ספטמבר שנה זו יקבל המוסד לביטוח לאומי מהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה את בסיסי הנתונים שיאפשרו לו לנתח את השינויים בממדי העוני במהלך 1992.

נתוני העוני המתפרסמים באופן שוטף מדי שנה בשנה על-ידי המוסד לביטוח לאומי מבוססים על הגדרה אחידה, המאפשרת לעקוב אחר מגמות ההתפתחות ברמות העוני בישראל. אלה הם ממצאים המעובדים על בסיס של נתוני סקרים שעורכת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, כאשר בקביעת העוני יש התייחסות לכל מקורות ההכנסה של המשפחה, מעבודה, מגמלאות וממקורות נוספים. הפרסומים של הימים האחרונים אינם מתייחסים לממדי העוני בקרב ילדים, אלא למספר הילדים החיים במשפחות המקבלות גמלה להבטחת הכנסה מהמוסד לביטוח לאומי.

למותר לציין, רבותי חברי הכנסת, ששתי אוכלוסיות אלה אינן זהות בהגדרתן או בהיקפן. מצד אחד האוכלוסייה הענייה מונה גם משפחות אחרות, שאינן מקבלות הבטחת הכנסה, כגון משפחות שכירות העובדות בשכר נמוך, ומן הצד האחר לא כל המשפחות המקבלות גמלה מוגדרות כעניות לאחר שקיבלו את הגמלה.

הנתונים שפורסמו בימים האחרונים אינם חדשים לכם, חברי הכנסת, ואינם חדשים גם לציבור בישראל. ידוע לכולם, שבשנתיים האחרונות, עקב העלייה לישראל והתרחבות ממדי האבטלה במשק, חל גידול דרמטי במספר המשפחות המקבלות גמלה להבטחת הכנסה. ב-1990 קיבלו 34,500 משפחות גמלה, וב-1992 עלה המספר ל-58,000, גידול של 82%. ב-1992 כ-114,000 ילדים חיו במשפחות שהיו זכאיות תקופה כלשהי במהלך השנה לגמלת הבטחת הכנסה. רבותי חברי הכנסת, ב-1992 18,000 משפחות עולים קיבלו גמלה להבטחת הכנסה, והצטרפות העולים החדשים מסבירה כשני-שלישים מסך כל הגידול במשפחות הזכאיות להבטחת הכנסה.

רבותי חברי הכנסת, הגמלה להבטחת הכנסה היא מקור הכנסה יחיד לכ-49% מכלל המשפחות עם ילדים שקיבלו גמלה. משפחות אלה, שנעדרות כל הכנסה אחרת, מצויות ברובן הגדול מתחת לקו העוני, לכן הגמלה להבטחת הכנסה, אפילו בתוספת קצבאות הילדים, אינה מבטיחה הכנסה מעל לקו העוני. אבל, חברי הכנסת, גם בנתונים חייבים, וחייבים מאוד, לדייק, גם כשאינם מחמיאים. על-פי נתוני המוסד לביטוח לאומי על העוני בישראל לשנת 1991, חיות היום בישראל – אני רוצה שאתה תשמע זאת, חבר הכנסת דוד לוי – 152,000 משפחות מתחת לקו העוני, המונות 562,000 נפשות. מספר הילדים החיים במשפחות אלה הוא 234,600.

אני, רבותי חברי הכנסת, מוטרדת מאוד ממצבם של 234,600 ילדים אלה, שחלק גדול מהם מצוי במצוקה קשה, וזה הנתון הקשה לשנת 1990, ולא המספר 114,000, שנמכר או נמסר או ניתן כנתון תקשורתי. גם אם חלה עלייה, לא חל, נכון לעכשיו, שום שינוי ולא חלה שום ירידה במספר הגדול של 234,600 ילדים.

מה שאני באה לומר לכם כאן הוא, שהמצב משמעותית חמור יותר מהמספר שבגיניו נזעקו, ובצדק, כל שלושת חברי הבית הזה.

חיים אורון (מרצ):

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

סליחה, אני מצטערת, אתה לא הקשבת כי היית עסוק בשיחה – – –

חיים אורון (מרצ):

הקשבת.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

גם אלה שמקבלים, חבר הכנסת חיים אורון, רק הבטחת הכנסה, חלקם מצבם טוב יותר יחסית לאותם 234,600 הילדים, החיים במשפחות שאינן מקבלות הבטחת הכנסה. אני רוצה להעמיד את הנתונים על דיוקם. כאשר זורקים לחלל מספר, צריך לזכור קודם לבדוק. המציאות, ויש לי האומץ לומר זאת כשרת העבודה והרווחה, לפי נתוני 1990 – אני חוששת שנתוני 1991 לא יהיו טובים יותר, ואני בספק אם המצב יהיה משמעותית טוב יותר ב-1992 – היא הרבה יותר חמורה.

רבותי חברי הכנסת, במרס 1993 החזירה הממשלה את קצבת הילד הראשון והשני לכל המשפחות בישראל. סליחה, חבר הכנסת דוד לוי, אני לפחות הקשבת לך. גם אני יכולתי לחייך. אתה פשוט היית המציע, ואני מתייחסת לדבריך במלוא הכבוד.

אברהם יחזקאל (העבודה):

אני מתנצל.

היו"ר ד' שילנסקי:

יפה, הוא לוקח זאת על עצמו.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

320,000 משפחות, שבהן חיים 600,000 ילדים ראשונים ושניים, שלא מיצו את זכותם להחזר קצבה, מקבלות כיום את קצבות הילדים ישירות מן המוסד לביטוח לאומי. 600,000 ילדים; 102 שקלים לילד ראשון ו-104 שקלים לילד השני. החזר קצבאות הילדים בוצע על-ידי הממשלה ללא שחיקה בערכו.

הגמלה להבטחת הכנסה מבטיחה רק את מינימום הקיום למקבליה, ואין ספק שעל הממשלה לשקוד על שמירת כוח הקנייה של הגמלאות שנשחקו בשנתיים האחרונות ב-6%-7% בשל הירידה הריאלית בשכר במשק.

רבותי חברי הכנסת, מוסכם על הכול, שהבעיה המרכזית העומדת כיום בפני מדינת ישראל היא בעיית האבטלה. רק הקלת מצוקת האבטלה במשק ויצירת מקומות עבודה יביאו לירידה במספר מקבלי דמי האבטלה, להבטחת ההכנסה ולצמצום ממדי העוני באוכלוסייה.

אני רוצה לומר, כי אני שומעת מחברים שלי בממשלה הודעות כאילו אפשר להפסיק, לפי ההודעות האלה, את הטיפול באבטלה. אני מציעה לכולנו – אני בוודאי לא אהיה מואשמת על-ידכם כמי שאינה רוצה מאוד בירידה בנתוני האבטלה. עוד לא, מוקדם מדי לקבוע אם המגמה, שאני מאוד מקווה ומאמינה שהיא תתממש, היא אכן מגמה עקבית ורצינית.

אני מזהירה את כולנו מפני זריקת נתונים שאחר-כך לא ברור אם הם נכונים ובדוקים.

למרכיב השכר הנמוך, רבותי חברי הכנסת, השלכה משמעותית ביותר על גורלה של האוכלוסייה, וזאת יודע חבר הכנסת דוד לוי ממקום מגוריו בבית-שאן, ששם שרוב התושבים חיים על שכר המינימום; יש השלכה גדולה מאוד על החיים מתחת לקו העוני. 27.9% מכלל המשפחות העניות בישראל שחיות מתחת לקו העוני הן משפחות של שכירים; 28%.

אני רוצה לסיים בכמה פרטים הקשורים במשרד העבודה והרווחה. בסוף שנת 1992 נפתח בירושלים מרכז חירום לילדים בסיכון, ובמהלך שנה זו ייפתחו שני מרכזים נוספים, בתל-אביב ובקריית-אטא.

נוספו 100 תקנים לעובדים סוציאליים ברשויות המקומיות – ואני מציעה שלא לזלזל בנתון הזה – וחולקו לפני חודשיים. עובדים אלה יועסקו במניעת אלימות במשפחה ובטיפול בילדים בסיכון גבוה. אני רוצה להודות לאותם חברי כנסת, וחבר הכנסת חיים אורון בתוכם, שסייעו למשרד העבודה והרווחה בתוספת תקציב של 21 מיליון שקל, ובתוך התקציב הזה מומנה גם התוספת ל-100 עובדים סוציאליים.

המשרד גיבש תוכנית ונערך לקליטה עד סוף שנה זו של אותם ילדים, 212 במספר, בעלי התנהגות חריגה, שנשארו בבתי-חולים לאחר גמר הטיפול בהם מחוסר מסגרות לקליטתם. אנחנו, בסיכון גם עם שר הבריאות, עומדים לקלוט במסגרות ממסגרות שונות של משרד העבודה והרווחה את קבוצות הילדים הללו.

לקראת שנת 1993 הגיש המשרד למשרד האוצר בקשה להגדיל את מכסת הילדים בפנימיות ב-450, ואת מכסת הילדים המקבלים סיוע בקהילה במועדוניות ובמעונות רב-תכליתיים ב-2,500. כמו-כן אנחנו מבקשים לפתוח מרכז חירום נוסף לילדים בסיכון בבאר-שבע, לילדי הדרום.

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אין ספק שילדים במצוקה, וחלקם במצוקה קשה, מחייבים את כולנו, ואותי במיוחד כשרת העבודה והרווחה, לפעול מעבר לפעילות הקיימת להטבת מצבם במגמה להוציאם ממעגל העוני והמצוקה ולהופכם אזרחים שווי זכויות, שווי חובות ושווי אפשרויות בחברה הישראלית.

אני יודעת, אדוני היושב-ראש, שוועדת העבודה והרווחה, וזאת אמר לי יושב-ראש הוועדה, חבר הכנסת עמיר פרץ, קיימה לאחרונה דיונים רבים בנושא הזה. אבל אם אני אציע לקיים דיון במליאה – אני אומרת זאת למציעים – זה יהיה בעוד חצי שנה או בעוד שנה. אומנם גם אז אני חוששת שאנחנו לא נוכל כאן לומר, שמשמעותית, המספר לא קיים. בכל זאת אני פונה למציעים ומציעה, שהדיון יהיה בוועדת העבודה והרווחה של הכנסת, כי שם אפשר להביא עוד היבטים, הצעות, ואני מראש אומרת

שאני, כשרת העבודה והרווחה, מוכנה לקבל כל הצעה, כל רעיון שיביא לקידום הטיפול באוכלוסייה של הילדים, באוכלוסייה הגדולה מאוד שנמצאת במצב של מצוקה כל כך קשה. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חברי הכנסת, קיימנו דיון ענייני. כל חברי הכנסת דיברו לעניין מתוך רגישות, וכאשר אחד החברים דיבר היתה ממש התרגשות שאינני זוכר כמותה בכנסת.

אני קיבלתי שלוש בקשות להצעות אחרות לגבי שלושת המציעים – להסיר את ההצעות מסדר-היום. אני יודע, כולנו חיים בעולם, אני משוכנע שאף אחד מהשלושה לא רוצה להסיר אף הצעה אחת, אלא מה, הוא רוצה להתבטא.

אלי דיין (העבודה):

לתמוך.

היו"ר ד' שילנסקי:

מבקש דקה להתבטא, מבקש להסיר כאשר הוא לא רוצה להסיר. אני מבקש מהחברים להראות רוח טובה ולא להשתמש באפשרות זו.

חבר הכנסת טלב אלסאנע ביקש הצעה אחרת. האם אתה נענה לפנייתי?

טלב אלסאנע (מד"ע):

אדוני הסביר. זו זכותי, למה אוותר?

היו"ר ד' שילנסקי:

אבל פורמלית תצטרך לבקש להסיר. אני שקלתי בתקופה מסוימת שנאסור בכלל דבר כזה שאדם בא ואומר: אני מבקש להסיר, אבל אני לא רוצה שיסירו. ההצעה הזאת לא נתקבלה. לכן זכותך להשתמש בבמה, בבקשה.

טלב אלסאנע (מד"ע):

אדוני היושב-ראש, אני משתמש בזכות הזאת על מנת לחזור ולהדגיש את המצוקה האמיתית המועילית היום לפנינו. זו מצוקה בעלת משנה תוקף והיא מתייחסת למצבו של הילד במגזר הערבי, בסקטור הערבי. מתוך 234,600 ילדים שהוזכרו על-ידי שרת העבודה והרווחה, למיטב ידיעתי יותר מ-50% הם מהמגזר הערבי הנתון לאבטלה קשה, להעדר מקורות תעסוקה, ומספר רב של משפחות חיות מתחת לקו העוני.

אומנם, בנתונים שהתפרסמו לא היתה התייחסות ספציפית למגזר הערבי, והנתונים התייחסו באופן כללי לילדים בתוך מדינת ישראל החיים מתחת לקו העוני. אבל ניתן לתאר, לנוכח הנתונים האובייקטיביים בשטח והעדר מקורות תעסוקה והנשירה הגבוהה מאוד מבתי-הספר במגזר הערבי, שהנתונים ברובם מתייחסים למגזר הערבי.

כפתרון אני מבקש להזדרז ולהקדים את השוואת קצבאות הילדים הערבים לקצבאות יוצאי צבא, על מנת לתת פתרון צודק או מענה ולו חלקי על מצוקה זו.

דבר נוסף – לכלול את היישובים הערביים בהגדרת אזור עדיפות א' בתעסוקה על מנת לאפשר פיתוח אזורי תעשייה ותעסוקה למשפחות הערביות.

היו"ר י' עזרן:

תודה לחבר הכנסת טלב אלסאנע. חבר הכנסת שאול יהלום מבקש להסיר את הצעת חבר הכנסת חיים אורון. בבקשה.

שאול יהלום (מפד"ל):

גברתי שרת העבודה והרווחה, אני רוצה להתייחס לנושא הביטוח הרפואי של הילדים. יש דעה רווחת בממשלה, שהעניין ייפתר בחוק ביטוח הבריאות הממלכתי. כל אחד יודע שחקיקת חוק ביטוח בריאות ממלכתי יכולה לאורך, אם בכלל, בגלל הוויכוח, זמן רב. לדוגמה, בשבוע שעבר אישרנו כאן בקריאה ראשונה שינויים בחוק מס מקביל, שגם כן היו יכולים להיפתר על-ידי חוק ביטוח בריאות ממלכתי. ואף-על-פי-כן באה הממשלה ואמרה, כי ברצונה להקדים ולשנות את המס המקביל מהסיבות שהיא הציגה – לא ניכנס כעת לסיבות – ולא לחכות לחוק ביטוח בריאות ממלכתי.

אני חושב, שמיוזמת הממשלה לפתור לאלתר – והיזמה חייבת להיות יוזמה שלה, אין כל ספק שמבחינת הבית הזה העניין יהיה מהיר והבעיה היא רק הממשלה והתקציב – את הנושא של ביטוח רפואי של ילדים ללא ביטוח רפואי, ולא להמתין לחוק ביטוח בריאות ממלכתי.

היו"ר י' עזרן:

תודה לחבר הכנסת שאול יהלום. חבר הכנסת דראושה מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת עמיר פרץ. בבקשה.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אדוני היושב-ראש, שמענו את שרת העבודה והרווחה, ואני מאמין שיש לה עמדה קונסטרוקטיבית בכל הנושא החברתי, בנושא של מאבק בעוני. אבל, גברתי שרת העבודה והרווחה, אני רוצה לומר, ששמענו כאן בכנסת – בכל אופן אני כבר תשע שנים בכנסת – הרבה נאומים עם הרבה הבטחות המדברות על מאבק למיגור בעיית העוני במדינת ישראל. אבל בינתיים – – –

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

אני לא אמרתי.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

את לא אמרת, אבל הרבה שרים אחרים אמרו, ובמה ששמעתי היום לא הרגשתי שיש בשורה של שינוי אמיתי ושל גישה אחרת של הממשלה הזאת כלפי הבעיות האמיתיות של העוני, ששכבות העוני במדינת ישראל סובלות מהן. אני מתכוון לשכבות העוני בערים ובעיירות הפיתוח וביישובים הערביים, ובמיוחד ביישובים הבודואיים בנגב. מה שדרוש זו גישה אחרת לגמרי, גישה מהפכנית. הממשלה הזאת באה כדי לבשר על סדר אחר של עדיפויות, ואני לא רואה שאכן מיישמים סדר אחר של עדיפויות.

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת דראושה, אנא ממך, לא נאום.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אני מסיים. לכן, אני חושב שצריך לגשת לשאלה הזאת בדבר הממדים החמורים של העוני מתוך גישה אחרת, גישה מהפכנית, כדי למגר את התופעה הזאת, המביישת את מדינת ישראל. 234,600 ילדים מתחת לקו העוני – זה אסון לאומי מכל הבחינות, ואי-אפשר לטפל בו בטיפולים קוסמטיים אלה או אחרים.

היו"ר י' עזרן:

תודה. ובכן אנחנו נפנה למציעים בשאלה, האם הם מסכימים להצעת השרה. השרה הציעה להעביר את הנושא הזה לוועדת העבודה והרווחה. חבר הכנסת דוד לוי, אדוני מסכים?

דוד לוי (הליכוד):

כן.

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת אורון, אתה מסכים להצעתה של השרה?

חיים אורון (מרצ):

כן.

היו"ר י' עזרן:

מסכים. חבר הכנסת עמיר פרץ אינו נוכח, אבל אמרו לי שהוא מסכים.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אני מבטל את הצעת ההסרה.

היו"ר י' עזרן:

אם כן, חבר הכנסת דראושה מבטל את הצעת ההסרה שלו, ונשאל את חבר הכנסת השני, חבר הכנסת טלב אלסאנע.

טלב אלסאנע (מד"ע):

גם אני מבטל.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

קונסנסוס מלא בעד טיפול בבעיית העוני.

חיים אורון (מרצ):

היו"ר י' עזרן:

מי בעד העברת הנושא הזה לוועדת העבודה והרווחה, כהצעת השרה? מי נגד?

הצבעה מס' 11

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 16

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

היו"ר י' עזרן:

אם כן, 16 בעד, אין מתנגדים ואין נמנעים. אני קובע ששלוש ההצעות לסדר-היום באותו נושא: "ילדים מתחת לקו העוני", עוברות לוועדת העבודה והרווחה, כהצעת השרה.

הצעת חוק עבודת הנוער (תיקון – העסקת ילדים), התשנ"ג–1993

(הצעת קבוצת חברי כנסת)

היו"ר י' עזרן:

אנחנו עוברים לנושא הבא: הצעת חוק תשי"ג, שינמק אותה חבר הכנסת רן כהן, הצעת חוק עבודת הנוער (תיקון – העסקת ילדים), התשנ"ג–1993. בבקשה, חבר הכנסת רן כהן.

רן כהן (מרצ):

אדוני היושב-ראש, גברתי שרת העבודה והרווחה, חברות וחברי הכנסת, כמעט הייתי אומר "שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה", שאני יכול להעלות כאן במליאה את הצעת התיקון לחוק עבודת הנוער (העסקת ילדים), נושא שחברת הכנסת לשעבר אורה נמיר, בהיותה יושבת-ראש ועדת העבודה והרווחה, עסקה בו הרבה, ואומר בצניעות – גם אני יחד אתה, בהרבה מאוד מאמצים.

עיקרו של החוק הזה בא לתת מענה לכמה וכמה תופעות, שאמנה אותן במהירות, ולאחר מכן אעבור להצעת החוק עצמה, כי בסופו של דבר ענייני לקדם את הנושא ולהעביר אותו לחקיקה בוועדת העבודה והרווחה.

אדוני היושב-ראש, גברתי השרה, זו עובדה שאולי התעממה מעט לנוכח הירידה בשיעור העלייה, אבל החשיפה לעבודת ילדים גברה במיוחד לנוכח גלי העלייה, שהתחילו ב-1989/90. התחילה תופעה בולטת מאוד, ואגב, אין עליה נתונים מספריים. יש מי שאומד את עבודת הילדים בניגוד לחוק באלפים, ואולי גם בעשרת אלפים, אבל כל אלה מספרים המצוצים מתחושות ולא ממידע.

אבל, זו עובדה שבחברה הישראלית יש לפחות שני סוגים של תעסוקת ילדים: ילדים ונערים שמסייעים בפרנסת משפחותיהם, ויש גם תופעה שנייה, של ילדים ונערים שמבקשים לצבור לעצמם מעט כסף לרווחתם האישית בתקופת החופשות או בסופי שבוע.

התופעה החמורה ביותר מתמקדת בכמה נושאים. ראשית, אין פיקוח על שכר. השרה נמיר זוכרת בוודאי אותם מקרים שהגיעו לוועדת העבודה והרווחה, של ילדים שעבדו שעות, ימים, וחזרו הביתה עם סל ירקות, בתור גמילות חסד, או עם 4.5-5 שקלים, שהספיקו להם בדיוק כדי להגיע ממקום העבודה הביתה, כשבדרך הם קנו מנת פלאפל, או חצי מנת פלאפל.

כלומר, כל נושא השכר לא מוסדר, אין ביטוח רפואי, וזאת כאשר הנערים והילדים עובדים במקומות שיש בהם סכנה לפגיעה בריאותית, לפעמים חמורה. אין פיקוח ממשי על שעות העבודה – לילות, חגים וימים אחרים – והרבה פעמים גם אין פיקוח על סוגי העבודות.

חלק מהעבודות הן גם עבודות שאני יכול לומר שאינן מתאימות בשום פנים ואופן לילדים או לנערים. אני יודע על מקרים שבהם, לפחות לפני הסגר, ילדים ונערים נסעו בטנדרים אל השטחים, אל הכפרים, אל גני הירק, להעמיס ארגזי ירקות ופירות בלילות, ופירקו אותם עם שחר בערים הגדולות.

היו"ר י' עזרני:

זה נקרא: סחורה טרייה.

רן כהן (מרצ):

זו סחורה טרייה, אבל לא מפי עוללים, אלא משרירי עוללים.

היו"ר י' עזרון:

כן, לצערי.

רן כהן (מרצ):

החוק הזה, כמדומני, לא עבר עדכון מאז 1955 או 1957. מאז ועד היום גם רשימת העבודות לא עודכנה. אני יכול לומר לכם כבר היום, מחד גיסא, שברשימת העבודות האסורות על ילדים יש מקצועות כמו הסקת קטרים, מקצוע שעבר מן העולם, או כרייה במכרות, או נושאים אחרים שהם אבסורד, שאינם קיימים. מאידך גיסא, קיימות עבודות שהיום יכולות בהחלט לבוא בחשבון והן אסורות. למשל: אסורה עבודה עם חולי נפש, גם לא עם חולי נפש עם ליקויים לא גדולים.

לדאבוני הרב, החוק גם חסר שיניים. הוא חסר שיניים משום שההליכה לבתי-המשפט והתביעות נגד מעסיקים, ראשית, הן נדירות, ושנית, עד שהתביעות מגיעות לבית-המשפט עוברות שנים רבות, ולמעשה אין הטלת קנסות מיידיים, שבאמצעותם ניתן היום לקיים הרתעה של ממש כלפי מעסיקי ילדים.

והנושא השלישי שלא מאפשר חשיפה למען אכיפה הוא העובדה שאין כתובת מפורסמת, ידועה, חיה, תוססת, שלה יכול הציבור לדווח על חריגות מהחוק ועל עוולות כלפי ילדים והעסקתם.

הדבר הרביעי שאני מונה – לחלוטין בתמצית ובמהירות – הוא העובדה שהמחוקק קבע תקציב המיועד לוועדה לפעולה מונעת, בגובה של 1% מהמס המקביל הנגבה מהציבור. במונחי 1993, זה אמור לעלות על סכום של 23 מיליון שקל. מניסיון העבר – זה לא באחריותה של שרת העבודה והרווחה הנוכחית – התקציב הזה לא נוצל כדי לאכוף פיקוח על עבודת הנוער.

אדוני היושב-ראש, גברתי השרה, אני סבור שהצעת התיקון הזאת איננה מושלמת. אולי היא אף ראויה לכמה תיקונים, ואשמח מאוד לעמוד לרשותך ולרשות הוועדה כדי להוסיף דברים שאינם ולבטל דברים שאין בהם צורך, אבל יש כמה וכמה דברים שהם חיוניים, לדעתי, ולמען זאת אבקש להעביר את הצעת התיקון לחוק לוועדה.

העניין הראשון הוא עדכון רשימת העבודות, שבפועל חלקן ממש מיותרות, חלקן לא קיימות ובחלק השלישי אפשר לעמוד. אנחנו לא מתנגדים לעבודת נוער. אנחנו רוצים שתהיה התאמה לרמה החברתית שבה אנחנו נמצאים. בסך הכול, זה יכול להיות מבורך, אבל בתנאי שיהיו רשימה מעודכנת, שעות עבודה מעודכנות, תנאי עבודה מעודכנים ויכולת לזכות באותו נתח של שכר והכנסה ראויים.

העניין השני הוא עניין האכיפה. כל אותן פעולות שצריכות להיעשות על מנת לאכוף את החוק חייבות להיעשות, ולא זו בלבד אלא, לעניות דעתי, אפשר בפעולה שלך, יחד עם שר המשפטים, להחיל את חוק העבירות המינהליות, כדי להטיל קנסות מינהליים כבדים על אותם עבריינים שאינם מיישמים את

החוק ועוברים עליו שלא בצדק. למען אותה מטרה אפשר בהחלט להסמיך פקחים עירוניים, אולי של מועצות הפועלים, אולי של ארגונים אחרים, כדי לפקח על אותם עבריינים שצריך להעמידם לדין או להטיל עליהם קנסות.

אדוני היושב-ראש, אני סבור שבדרך הזאת של עדכון החוק והפיכתו לרלבנטי לימים האלה, למען עבודת הנוער וכדי להגן עליו מפני מעסיקים עבריינים ולהגביר את יכולת האכיפה והענישה כלפי העבריינים – אפשר יהיה בהחלט להתפאר בכך שהחוק הזה, לאחר 40 שנה, יעודכן ויגן על בני הנוער ועל ילדים בישראל. תודה רבה.

היו"ר י' עזרון:

תודה רבה לחבר הכנסת רן כהן, שגם קיצר בדבריו. בבקשה, גברתי השרה.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, בהצעת החוק שלפניכם, שהוצגה והוגשה על-ידי חבר הכנסת רן כהן, יש כמה תיקונים לחוק עבודת הנוער, התשי"א-1951, שבחלקם הגדול מקובלים עלי, וחלקם, להערכתי – כפי שגם חבר הכנסת רן כהן אמר בדבריו – מחייבים שיקול דעת נוסף.

כיום קובע החוק, כי מותר להעסיק בחופשת לימודים ילד שמלאו לו 14 שנה. בחוק המוצע מבקשים להתיר להעסיק בחופשת לימודים רשמית ילד שמלאו לו 13 שנה בעבודה שאיננה עבודה תעשייתית. אני רואה בהצעה זו נסיגה מההישג שהושג כאשר הוגבל גיל ההעסקה המינימלי לילדים ל-14.

בחוק הקיים מוסמך שר העבודה והרווחה להתיר רוכלות לילד בן פחות מ-15 שנה, אם מצבו הכלכלי של הילד מצדיק זאת. החוק המוצע מציע לבטל סמכות זו. אני מסכימה עם ההשקפה שאין להתיר רוכלות או כל עיסוק אחר לילד מתחת לגיל 15, המחויב עדיין להיות במסגרת לימודית ראויה.

אני רוצה לומר כאן, דרך אגב, כי עד כה לא השתמשו שרי העבודה והרווחה בסמכות המוקנית לכם בחוק ולא התירו רוכלות לילד שגילו נמוך מ-15 שנה.

כיום אוסר החוק במפורש העסקת ילדים, שטרם מלאו להם 16 שנה, בבית-מלון, בבית-קפה וכדומה. אני מקבלת את ההצעה למחוק מן החוק את האיסור על העסקת נערים במלונות, בתי-קפה וכדומה, מאחר שאין במקומות אלה סיכון מיוחד להתפתחותם של הנערים, ואם יהיה צורך בעתיד בהגבלות, הן תיקבענה בחקיקת משנה.

אדוני היושב-ראש, המונח "לילה", שבו אסור לנער לעבוד, מוגדר היום בחוק כפרק הזמן שבין 18:00 ל-06:00 לגבי ילד עד גיל 16, ו-20:00 עד 06:00 לגבי צעיר מגיל 16 עד 18. בהצעת החוק שלפניכם מוצע לשנות את ההגדרה כך שבמקרים מסוימים היא תורחב עד 08:00, ובמקרים אחרים היא תצומצם עד 22:00. תיקון זה נראה לי בעייתי, באשר מצד אחד הוא מצמצם בשעתיים את שעות

העבודה שבהן אפשר להעסיק נערים ונערות, ומצד אחר, התרת עבודה עד השעה 22:00 נראית לי בלתי רצויה. ייתכן שיש לתת את הדעת על סידורי תחבורה נאותים לאותם נערים העובדים במקומות ובזמנים שבהם לא ניתן להסיעם בתחבורה ציבורית.

לסיכום, אדוני היושב-ראש ורבותי חברי הכנסת, אני מברכת על היוזמה לרענן את חוק עבודת הנוער, ואמר נכון חבר הכנסת רן כהן, שבמהלך שנותינו המשותפות, כל שמונה השנים בוועדת העבודה והרווחה, נאבקנו ולחמנו על כך שהחוק הזה יפתח, ייבדק ויתוקן.

אני מציעה להעביר את הצעת החוק לדיון בוועדת העבודה והרווחה, וכמי שמכירה את הוועדה, את היושב-ראש שלה, את החברים, אני בטוחה שהיא תבחן את כל ההשלכות של השינויים המוצעים תוך שמירה על ההישגים הרבים שהושגו בתחום זה ותוך מתן תשומת לב מיוחדת להגנה על ילדים ונערים עובדים בשעות לא מקובלות.

ברשותך, אדוני היושב-ראש, אני רוצה להעיר הערה נוספת. מייד לאחר כניסתי לתפקיד הוקמה במשרד יחידה מיוחדת לאכיפת חוקי עבודה. ביחידה כ-40 פקחים המצוידים – אמרתי זאת כבר כמה פעמים – ברכבים ובמכשירי קשר. בנושאים של עובדי לילה, עובדים זרים, אנחנו נעזרים בעובדים תוך שיתוף פעולה נהדר גם עם משטרת ישראל, ובמידת הצורך, במקומות קשים ורגישים – גם עם משמר הגבול. אחד הנושאים הכלולים בתחום עבודתה של היחידה הוא הנושא של אכיפת חוקי עבודת נוער, ולכן בו-זמנית זה אחד משלושת החוקים שהם בסדר העדיפויות העליון שאני הצבתי בפני היחידה הזאת: עובדים זרים, חוק שכר מינימום וחוק עבודת נוער.

לכן אני חושבת, אדוני היושב-ראש, שעכשיו, במשולב, גם על-ידי תיקונים ושינויים – אבל אני מבקשת ממך, כחבר בוועדת העבודה והרווחה; אנחנו גם נהיה שותפים לחקיקה – שנשמור על ההישגים שהיו בעבר ונזכור גם אוכלוסיות שונות של ילדים. יש ילדים שלא היו זקוקים להגנה. יש ילדים בגילים הללו שזקוקים להגנה מאוד גדולה שלנו כחברה. יחד עם היחידה לאכיפת החוקים אני מאמינה שנצליח להצמיד קדימה את כל הטיפול בהעסקת ילדים ונוער שלא כחוק. תודה.

היו"ר י' עזרון:

תודה לגברתי השרה. ובכן, מאחר שגם השרה מסכימה להצעת המציע, נצביע עכשיו – מי בעד העברת הצעת החוק לוועדת העבודה והרווחה, להכנה לקריאה ראשונה? מי נגד?

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 7

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק עבודת הנוער (תיקון העסקת ילדים),

התשנ"ג–1993, לדיון מוקדם בוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

היו"ר י' עזרן:

שבעה בעד, זה לא כולל, חס ושלום, את היום השביעי. לכך אתה מתכוון? ברור. רק ששת ימים
תעבוד. אין מתנגדים ואין נמנעים.

יעקב שפי (העבודה):

עכשיו חמישה ימים.

היו"ר י' עזרן:

עכשיו חמישה.

אני קובע שהצעת החוק תעבור לוועדת העבודה והרווחה, לשם הכנתה לקריאה ראשונה.

הצעת חוק הפיקוח על מעונות (תיקון)(החזקה או מסירה של ילד עד גיל 12 והרחבת

המונח "ילד"), התשנ"ג–1993

(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

היו"ר י' עזרן:

אנו עוברים להצעת חוק תשנ"ט, של חבר הכנסת שאול יהלום: הצעת חוק הפיקוח על מעונות (תיקון)
(החזקה או מסירה של ילד עד גיל 12 והרחבת המונח "ילד"). בבקשה, חבר הכנסת יהלום.

שאול יהלום (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, בהסכמת השרה, אני מבקש לנמק מהמקום.

היו"ר י' עזרון:

אני מאוד מודה לך ומעריך את תרומתך לחיסכון בזמן. בבקשה.

שאלו יהלום (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, חוק זה מובא אומנם על-ידי כחותם ראשון, אבל הוא מוגש על-ידי כמה חברי כנסת, שכולם פעילים בשדולה למען הילד.

החוק עוסק בשני נושאים. הנושא הראשון הוא העלאת גיל הפיקוח שמשדד העבודה והרווחה מפקח על מעונות מגיל 14 לגיל 18, והסעיף השני עוסק בתיקון סעיף 8 לחוק הפיקוח על מעונות, ומטרתו שלא לאפשר במקרים מסוימים להוציא ילד מרשות הוריו או אפוטרופסו אלא דרך רשויות הרווחה.

כפי שאמרה השרה לי הבוקר, היא מסכימה לתמוך עקרונית בחוק. אולם אם הממשלה והכנסת ירצו לשנות פה ושם, בעיקר בשל בעיות תקציב, נעשה זאת בהסכמה. אני מסכים שבועדת העבודה והרווחה יובאו הדברים האלה לידי דיון, ואם יש צורך יהיו שינויים והסכמה על דעת הממשלה.

היו"ר י' עזרון:

תודה לחבר הכנסת יהלום. גברתי השרה, בבקשה.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, הצעת החוק שלפניכם, שהוצגה על-ידי חבר הכנסת שאול יהלום, באה להציע שני תיקונים בחוק הפיקוח על המעונות, התשכ"ה-1965.

התיקון הראשון מציע לקבוע, ש"ילד" לעניין החוק האמור יהיה עד גיל 18, במקום עד גיל 14, כפי שזה בחוק הקיים.

התוצאה של תיקון זה היא גידול משמעותי ביותר במספר המעונות שייכנסו למסגרת הפיקוח של משרד העבודה והרווחה. אנחנו מתקשים כבר כיום לעמוד בעומס הפיקוח על המעונות הקיימים, מה שמתבטא, חבר הכנסת יהלום, בעובדה שחלק מהמעונות, תכיפות הביקור בהם היא אחת לכמה חודשים, ולפעמים אחת להרבה מאוד חודשים.

כיום אנו מפקחים על יותר מ-700, ומהם כ-250 מעונות לילדים שבפיקוח השירות לילד ולנוער. ואם בכורח הנסיבות עלינו לקבוע סדרי עדיפויות לפיקוח על מעונות לילדים, ברור שהעדיפות היא לגבי ילדים עד גיל 14-12.

העיקרון שביסוד התיקון השני המוצע בהצעת החוק שלפנינו הוא חיובי; היינו, לקבוע שהוצאת ילד מהבית תהיה רק באמצעות רשויות הרווחה. אולם התיקון המוצע כאן הינו גורף מדי ואינו ניתן לביצוע. לא ברור מה הן רשויות הרווחה שלפי הצעת החוק צריכות לאשר הוצאת הילד מהבית. וכמו-כן לא בכל מקרה יש צורך באישור רשויות הרווחה. במיוחד חסרים בהצעה השיקולים שלפיהם יוחלט על הוצאת הילד מהבית.

אני אמרתי לך, חבר הכנסת יהלום, שאני כשלעצמי הייתי מאפשרת את העברת הצעת החוק לוועדת העבודה והרווחה, כדי לדון בתיקון השני על מנת להכניס בו את השינויים הדרושים כפי שציניתי לעיל. אולם מכל הנימוקים שהזכרתי, החליטה ועדת השרים לענייני חקיקה להתנגד להצעת החוק.

בשיחה שהיתה בינינו, ואני חוזרת ואומרת זאת עוד הפעם, ההצעה הראשונה, להגדיל או לכלול את הפנימיות עד גיל 18 במסגרת פיקוח של משרד העבודה והרווחה, עלי איננה מקובלת, משום שאני לא רוצה להתחייב על דבר שאני יודעת שאני לא אקבל בשבילו תקני כוח אדם נוספים. רק קודם לכן דיברנו על העוני, אני אצטרך לקבוע מה יהיה קודם למה. ואיני רוצה להתחייב על דבר שאני לא אוכל לבצע אותו וארע את הפיקוח על המוסדות האחרים.

טוב שהדברים האלה יתוקנו. אני החלטתי להיענות לבקשתך בתנאי שאקבל את הסכמתך. אינני רוצה להשתמש במלה התניה. אם מקובל עליך ששני הדברים האלה יתוקנו רק בהסכמה משותפת בינך, כנציג המציעים, לבינינו, משרד העבודה והרווחה, אני מוכנה ברצון להמליץ על העברת הנושא לדיון בוועדת העבודה והרווחה של הכנסת, כדי להכינו לקריאה מוסכמת ראשונה.

שאלו יהלום (מפד"ל):

אני נותן את הסכמתי.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

תודה רבה.

היו"ר י' עזרן:

עכשיו אנחנו עוברים להצבעה. חבר הכנסת יהלום, מה עם הסבא והסבתא?

שאלו יהלום (מפד"ל):

אני מדבר על "הורו", זה כולל.

הי"ר י' עזרן:

לפי התלמוד, בני בני קרויים בני. מי בעד העברת החוק לוועדת העבודה והרווחה?

הצבעה מס' 13

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 5

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק הפיקוח על מעונות (תיקון) (החזקה או מסירה של ילד עד גיל 12 והרחבת המונח "ילד"), התשנ"ג–1993, לדיון מוקדם בוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

הי"ר י' עזרן:

חמישה בעד, אין מתנגדים, אין נמנעים. אני קובע שהצעת החוק עוברת לוועדת העבודה והרווחה לשם הכנתה לקריאה ראשונה.

הצעה לסדר-היום

פרסומים פוגעים בחוצות הערים

הי"ר י' עזרן:

הנושא הבא הצעה לסדר-היום מס' 1557, פרסומים פוגעים בחוצות הערים – מאת חבר הכנסת אברהם שפירא. ישיב שר המשטרה. בבקשה, אדוני.

אברהם שפירא (יהדות התורה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, גם הפעם, במסגרת הצעה זו לסדר-היום, אני מבקש להתריע על תופעה שאנו עדים לה לאורך כל הדרך. יש שני סוגי חוקים במדינת ישראל. יש חוקים שהשלטונות עושים הכול כדי לאכוף אותם ומענישים את המפירים אותם. ויש חוקים שמעלימים עין מקיומם, ואין עושים כל מאמץ לאכוף אותם. לסוג השני, של החוקים הנחותים, שייכים כל אותם חוקים שמהם עולה, חלילה, איזה שהוא "ריח" של קשר לתורה, ליהדות או ליהדות הדתית. כך נוהגים לגבי חוק שעות עבודה ומנוחה, כך מעלימים עין מהפלות מלאכותיות בלתי חוקיות, וכך אין פועלים לאכוף את מניעת פרסומי התועבה.

הכנסת, לא מועצת הרבנות הראשית או כל גוף רבני אחר, קיבלה בשנת 1990 תיקון לחוק העונשין. סעיף 214(א) לחוק העונשין תוקן ונאמר בו: המפרסם פרסום פוגע על שלטי חוצות, דינו – מאסר שישה חודשים או קנס פי שלושה מהקנס האמור בסעיף 61(א)(1). בסעיף קטן (ב) אף ניתנו ההגדרות למהותו של "פרסום פוגע". ולפי ההגדרות שנקבעו בחוק "פרסום פוגע" הוא – ואני מצטט מהחוק: 1. תמונת עירום או תמונה של חלקי גוף אינטימיים של איש או אשה; 2. תמונה שיש בה קיום של יחסי מין, של אלימות מינית, או שיש בה ביזוי או השפלה מיניים; 3. תמונה של חשיפה חלקית של גוף, של איש או אשה, שיש בה פגיעה ברגשותיו המוסריים של הציבור או חלק ממנו, או השחתת המוסר הציבורי, או שיש בה פגיעה בקטינים או בחינוכם. בחוק גם נקבעה הגדרה מדויקת לשלטי חוצות.

והנה, מאז נתקבל החוק כבר עברנו שתי תקופות של קיץ ודבר לא קרה. שלטי החוצות המוצבים ברחבי הארץ מוצפים בפרסומים שיש בהם עבירה לכאורה על אותו חוק.

הפרסום נועד בראש ובראשונה למקד תשומת לב. למה לוקחים את זה? למה, למשל, כשרוצים למכור נעליים צריכים להראות מישהו ערום? מה הקשר לנעליים? כי רוצים תשומת לב.

הפרסום ברחובות, ובעיקר שלטי החוצות, נעשה ברשות הרבים המשותפת שלנו, באותו רחוב שבו עוברים יהודים חרדים המקפידים על "שמירת עיניים" ויהודים שאינם מקפידים כל כך על כך. עבור היהודי החרדי הדבר כרוך בייסורים של פיקוח נפש ממש. אתה יודע, ואתה יכול לבדוק בגמרא, בסנהדרין דף ע"ה נאמר, כי אם לעמוד מול תמונה כזאת, לא עלינו, אומרת הגמרא, שהוא ימות ולא יראה תמונה כזאת. אני מצטט מהתלמוד, סנהדרין דף ע"ה.

קשה לי לרדת לסוף דעתם של המפרסמים והפרסומאים כאחד. מדוע הם חייבים להכריז מלחמה על פלח שוק שאי-אפשר להתעלם ממנו. יש 450,000 יהודים חרדים ועוד מיליון דתיים בארץ, והשוק הזה לא יקנה.

יש תמונות כאלה בעיתונות, בכלי התקשורת. שמעתי, לא עלינו, שבערוץ-2 בטלוויזיה יש דברים חמורים ביותר, אבל אנחנו, ברוך השם, לא מחזיקים טלוויזיה, לא צריכים לקנות עיתון עם תמונות כאלה. אבל אי-אפשר לקחת מאתנו את הרחוב, אי-אפשר להגיד לנו: תחיו בגטו; אולי בבני-ברק נוריד את זה, אבל בכל הארץ אל תסתובבו.

המפרסמים נוטים להבין את הציבור החרדי. לקראת הקיץ, וכדי שלא נהיה עדים לתופעות בלתי-רצויות – ואני אומר לשר המשטרה – של אלימות, השחתה והצתת תמונות ושלטי חוצות, יזמתי מפגש בין קבוצה בכירה של רבנים, ראשי ישיבות, מרצים באוניברסיטה, משפטנים ועסקני ציבור חרדים לבין קבוצה בכירה של ראשי איגוד המפרסמים ומנהלי החברות לשילוט חוצות. אני חייב לברך את מר אמנון מדר, יושב-ראש איגוד המפרסמים, שנתן ידו ליוזמתי ותרם תרומה גדולה לדיון הענייני שהתקיים. מטרת המפגש היתה לנסות לגבש כללים שימנעו פגיעה ברגשותיו של הציבור הדתי מחד גיסא, ומאיך גיסא לאפשר פרסום שיקדם את המכירות.

הפגיעה היא לא רק בציבור הדתי. אני מבקש להדגיש, שהפגיעה איננה רק בציבור שלנו. שימוש בגוף האשה לקידום מכירות מהווה גם פגיעה חמורה בכבודה של האשה. אני זוכר, כאשר עסקתי בגיבוש התיקון לחוק העונשין, ירדה אלי לווועדת הכספים השרה דהיום, ואז חברת הכנסת שולמית אלוני, והודיעה לי שהיא בהחלט תומכת בחוק. היא היתה בין אלה שתמכו בחוק פרסומי תועבה כפמיניסטית, כי בכך פוגעים לא רק בציבור הדתי אלא גם, ואולי בעיקר, בבני הנוער הלא-דתיים ובכבודה של האשה. הציבור הדתי יילחם בזה בכל הכוח.

אני רוצה להגיד דבר. הבד"ץ הסיר את ההכשר מ"פפסי קולה" והיה רעש גדול. אני רוצה להסביר: כאשר נותנים הכשר לבית-מלון שהוא כשר למהדרין והאוכל באמת כשר, אבל יש חילול שבת במלון, הרבנות מורידה את ההכשר. איזה קשר יש בין חילול שבת לאוכל? האוכל הוא כשר למהדרין, אבל מלון שמחלל שבת, גם אם האוכל כשר, לא יכול יהודי שלנו לגור בו.

פרסומאים שיפרסמו תמונות תועבה שפוגעות בציפור הנפש שלנו – יהיו איסורים מכל בתי-הדין וזה יפגע, כי היום כדי למכור מזון לוקחים אשה ערומה.

אני פשוט מתחנן למשטרה. לכם הכוח לעצור את זה. אני מנסה בטוב. אני יושב עם המפרסמים, עם הפרסומאים, אבל צר לי להגיד שאחר-כך באים פירושנים, למה קוראים "ערומה". אם היא הולכת לבושה בחצי שמלה, יש אנשים שאומרים: זה כבר לא ערומה.

אני הייתי רוצה לבקש ממך, ולקרוא למשטרה בזכות החוק ובזכות המשטרה, שבעיריית תל-אביב עשתה פעולה. אמר לי ראש העיר להט שהוא התחיל להסיר את השלטים האלה שהיה בהם משום פגיעה בציבור הדתי.

השבוע קוראים את פרשת המרגלים. למעשה נתבקשו המרגלים על-ידי משה רבנו להפוך לפרסומאים. למה? הם נתבקשו לערוך סקר: וראיתם את הארץ מה היא, ואת העם היושב עליה; והיו צריכים לתת פרסום לזה, לבדוק את מצב השוק – "היש בה עץ אם אין". החטא של המרגלים היה, שהם לא הסתפקו במסירת דוח אובייקטיבי, אלא הם גם הביעו את דעתם: "אפס כי עז העם הישב בארץ – – ויוציאו דבת הארץ". דברי המרגלים עלו לעם ישראל ב-40 שנות הליכה במדבר.

אני אומר עכשיו למפלגת העבודה, וחבל שמאנשי מרצ אין נפש אחת באולם. אתם מדברים עלינו לא אחת, אולי נלך אתכם. על מה? להחזיר חצי ארץ-ישראל, ומה שנשאר – נשאר פאריס. לא רואים בחוץ-לארץ כאלה תמונות. איזו מוטיבציה תהיה ליהודי דתי מחוץ-לארץ לבוא לכאן, כשביום רוצחים אותו בסכנינים, ובערב, אם הוא רוצה ללכת ברחוב הוא מוכרח לראות תמונות שהוא ראה אותן רק בפאריס?

לכן, אני מתחנן לשר המשטרה לכבד חלק גדול בעם ולא-דווקא יהודים חרדים. אני אמרתי לך, שהשרה שולמית אלוני תמכה בחוק. יש לכם חוק ואתם יכולים, על-פי החוק הזה, לעשות הכול בשביל למנוע אלימות. ואני רוצה למנוע אלימות. אני רוצה אהבת ישראל בינינו, וזה תלוי, זה בידי שר המשטרה. תודה רבה.

היו"ר י' עזרן:

תודה לחבר הכנסת אברהם שפירא. אדוני שר המשטרה, בבקשה.

שר המשטרה מ' שחל:

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, כיאה לנושא הזה, הדיון הוא באווירה אינטימית מאוד. אדוני היושב-ראש, אם מותר לי באמצעותך גם להעביר ליושב-ראש הכנסת, אני חושב שנושא זה, ואני מניח גם נושאים אחרים, מן הראוי למצוא פתרון שהם יתקיימו בנוכחות רוב קהל, והכנסת גם תיראה לציבור אחרת ושונה, בהתייחסה לבעיות המעסיקות ציבור, או חלק מציבור, בצורה רצינית, ולא רק כשיש מקרים יוצאי דופן או חריגים.

היו"ר י' עזרן:

אעיר הערה קטנה ולעניין: מכיוון שכאן דובר לכאורה באנטי-פרסומאים, הטלוויזיה המפרסמת החרימה אותנו, וזאת הסיבה לחוסר הנוכחות שיש כאן.

שר המשטרה מ' שחל:

אם יש בכלל היגיון בדיון מהסוג הזה, שיש לו בעיה של יחסיות, ואני מייד אתייחס אליה – זאת הנוכחות של מגוון הדעות בבית כדי לדעת איך פותרים בעיה או שאלה, שצד או חלק מהציבור רואה אותן כהשקפתו שהיא בהגדרה של החוק, וחלק אחר מהציבור אולי חושב שהדברים אינם תואמים את החוק עצמו.

קודם כול לעניין ההצעה עצמה. בתאריך 26 בפברואר 1991 נכנס לתוקפו סעיף 214(א) לחוק העונשין, התשל"ז-1977, שכותרתו: פרסום פוגע בשלטי חוצות. על-פי התיקון לחוק מוגשות למשטרה מעת לעת תלונות בגין תמונות המוצבות על שלטי חוצות, על עמודי פרסום ותחנות אוטובוס, ונטען כי יש בכך עבירה על סעיף 214(א) הנ"ל. המשטרה פותחת בחקירה של כל תלונה, ובדרך כלל מזמנת לחקירה את אנשי החברה האחראית לפרסום, וזאת במקרים שבהם ניתן לאתר את האחראים לפרסום, שנגדו הוגשה התלונה. כדי לחקור את התלונה מבקשת המשטרה לקבל לידיה פרטים ספציפיים הכוללים את המקום המדויק שבו מוצבת התמונה, על מנת שיתאפשר למשטרה לבקר במקום, לאתר את התמונה ולצלמה, או שהמתלונן מתבקש להמציא את צילום התמונה או תיאור מילולי שלה.

הבעיה שבה נתקלת המשטרה היא, מהי הפרשנות הנכונה למלים "פרסום פוגע", שנכתבו בסעיף 214(א) הנ"ל, ומה הן הנסיבות העובדתיות אשר יצדיקו חקירה והעמדה לדין בעבירה זו. כפי שציטט חבר הכנסת אברהם שפירא, החוק מגדיר זאת בצורה הבאה: "פרסום פוגע הוא תמונת עירום או תמונה של חלקי גוף אינטימיים של איש או אשה, תמונה של חשיפה חלקית של גוף של איש או אשה שיש בה פגיעה ברגשותיו המוסריים של הציבור או חלק ממנו או השחתת המוסר הציבורי או שיש בה פגיעה בקטינים או בחינוכם".

אדוני היושב-ראש, אני באמת מכבד מאוד את דעתך, אישית, וללא ספק מעריך מאוד גם את הניסיון שלך. לאחר הגשת ההצעה לסדר-היום וגם אחרי שחבר הכנסת שפירא פנה אלי אישית ביקשתי מהמשטרה שתבדוק וקיבלנו כתובות של מקומות. רציתי לראות, כי אני חייב לומר: מרוב עיסוקי אני לא מצליח לראות שלטי חוצות. אני לא נתקלתי עד עכשיו בשלטים אלה משום מה. ביקשתי שיראו לי דוגמה של הדילמה הזאת, השאלה של הפרשנות, אם צד אחד מפרש את זה לפי השקפתו כפגיעה, וצד שני אומר: זה איננו כך. קיבלתי התכתבות ענפה של אגף החקירות של המשטרה, של החוקרים עצמם וגם של פרקליטות המדינה בסוגיה העובדתית והמשפטית, והם צירפו, בין היתר, דוגמה מאלפת מאוד – מהי ההגדרה של פרסום מן הסוג הזה, כאשר על-פיה החליטה פרקליטות המדינה, הגברת נאוה בן-אור, סגן בכיר א' לפרקליט המדינה וממונה על עניינים פליליים בפרקליטות המדינה, לסגור תיק פלילי שנפתח בתחנה מסוימת בעיר לוד, וצירפו למכתב תמונה.

ואני חייב לומר דבר אחד: ההנמקה המשפטית של הפרקליטה הנכבדה היתה, שהתמונה מציגה מצב שאיננו שונה מפרטי לבוש שבהם רוב אוכלוסיית הארץ הולכת. התמונה מראה באמת דבר שאפשר להגיד שאין בו חשיפה יותר מאשר ידיים, לבוש – – –

אברהם שפירא (יהדות התורה):

אני מציע לעשות אתך סיור – –

שר המשטרה מ' שחל:

ברצון.

אברהם שפירא (יהדות התורה):

– – ולהראות לך תמונות שאתה תזדעזע למראה עיניך.

שר המשטרה מ' שחל:

כבוד הרב שפירא, קודם כול, אני אשמח לבוא אתך לסיור. אני אמרתי שכשר המשטרה לא יצא לי לראות.

אברהם יחזקאל (העבודה):

אפשר להצטרף לסיור הזה?

הי"ר י' עזרן:

נעשה סיור מאורגן.

אברהם הירשזון (הליכוד):

הסיור פתוח?

שר המשטרה מ' שחל:

מדוע אני אומר זאת? כי הבעיה היא בעיה והסוגיה היא סוגיה. זו סוגיה משפטית, זו סוגיה עובדתית. אני מוכן להעביר לידי היושב-ראש את התמונה שצורפה אלי במכתב הזה ולשאול אותו, האם באמת היא נכנסת בגדר סעיף החוק שעליו מדובר. אני מראה לך כאן מקרה קונקרטי שבו הפרקליטה הנכבדה החליטה כי צריך לסגור את התיק.

אגב, סגירת התיק במקרה זה היתה לאחר ביקורת של שלושה גורמים: הקצין החוקר, אגף החקירות של המשטרה, והעבירו אותו גם לפרקליטה, שהיא האחראית והממונה בהקשר זה.

הי"ר י' עזרן:

ראיתי יותר גרוע מזה, לצערי, אבל אני עוד לא פוסק אם זה מותר או אסור.

שר המשטרה מ' שחל:

לא, הרי אני מבין את זה היטב.

הי"ר י' עזרן:

אתה שואל, אדוני השר: האם הנשים, לצערנו הרב, כך הולכות חשופות ברחובות? לדאבון לבי, יותר גרוע מזה.

שר המשטרה מ' שחל:

מקרה זה באמת, לפי כל קנה מידה ולפי מה שנראה בציבור, הרבה יותר צנוע, ועל זה היתה תלונה והוגשה תלונה. אני מביא את זה כדוגמה לדילמה האמיתית לבעיה – איך מגדירים. הבעיה איננה החוק, אין לי אתו בעיה, כאשר יש תמונת עירום. אם יש תמונת עירום, עובדה היא שהמשטרה פועלת ומסירה את התמונה משלטי חוצות. השאלה שנשאלת תמיד היא במקרים האחרים: מהי תמונה של חשיפה של גוף שיש בה פגיעה ברגשותיו המוסריים של הציבור? שני האלמנטים הם: עצם החשיפה, אם היא מהווה פגיעה; והדבר השני – מה הם חלקי גוף אינטימיים. האם, למשל, חשיפה של זרועות, ידיים של אשה, מהווה פגיעה כאמור בחוק? החוק, אגב, לא אומר "איש ואשה", בעניין הזה אין נפקא מינה, אם כי ברוב הפרסומים, אני חייב להודות, מדובר בתמונות של אשה.

לכן, המשטרה מחליטה בכל תמונה, לגופו של כל פרסום, על-פי אופי התמונות, מידת החשיפה שבהן ומקום פרסומן, בהתחשב – – –

אברהם שפירא (יהדות התורה):

אני שולח לך תמונות.

שר המשטרה מ' שחל:

מקום הפרסום הוא גורם חשוב.

הי"ר י' עזרן:

חבר הכנסת אורון, אני מבקש, התמונות לא נשלחו אליך.

חיים אורון (מרצ):

אתה מונע ממני תענוגות.

שר המשטרה מ' שחל:

הוא יושב-ראש ועדת האתיקה של הכנסת.

היו"ר י' עזרן:

של הכנסת, אבל לא של הרחוב.

אברהם שפירא (יהדות התורה):

אני קורא אותך לאתיקה.

שר המשטרה מ' שחל:

חבר הכנסת שפירא, אחד הדברים שהמשטרה מתחשבת בהם הוא אופי האוכלוסייה שבקרבה או בקרבת מקום אליה מציגים תמונה שיש בה משום פגיעה. אבל עובדה היא שמדובר, כאמור, בתיקון חדש לחוק.

אדוני היושב-ראש, אני הרי לא מומחה בנושא הזה – – –

היו"ר י' עזרן:

בוודאי, גם אני לא.

חיים אורון (מרצ):

אתה רוצה אותי בתור מומחה?

אלי דיין (העבודה):

צריך להפעיל את העיקרון של האדם הסביר.

שר המשטרה מ' שחל:

מה זה אדם סביר?

אמרתי שהבעיה מורכבת משלושה דברים: מה זה חלקים אינטימיים – – –

היו"ר י' עזרון:

כל כך קשה להגדיר מה זה חלקים אינטימיים?

שר המשטרה מ' שחל:

כן, אדוני היושב-ראש. אני אומר לך. אני ישבתי ושאלתי את המשטרה וקיבלתי תשובה, ועובדה שהעבירו לי את התמונה הזאת. הם אומרים, למשל, שאם מישהו רוצה לפרסם מכירת נעליים והוא מראה כף רגל, השאלה היא לא רק כף הרגל אלא דרך הצילום ודרך החשיפה.

אורי אור (העבודה):

השאלה היא מי עומד מאחורי כף הרגל.

שר המשטרה מ' שחל:

הנה, למשל, זו דוגמה איך אפשר להפוך תמונה תמימה לכאורה לתמונה שיש בה אלמנטים אחרים.

היו"ר י' עזרון:

כשמפרסמים בגדי-ים עם שני חלקים זה לא נקרא חלקים אינטימיים?

אברהם הירשזון (הליכוד):

היום כבר מפרסמים בגדי-ים רק עם חלק אחד.

היו"ר י' עזרני:

אני יודע, לצערי הרב, אבל זה בחוף הים ולא בחוצות קריה ולא בשלטי חוצות. יש חוק.

שר המשטרה מ' שחל:

חבר הכנסת שפירא, אם אני מדבר על הצד המעשי, לפחות תמונה אחת, אם אינני טועה, היתה העילה לתיקון החוק, וזה היה לפני כמה שנים. אני זוכר שכאשר הכנסת הצביעה על החוק, זאת היתה העילה. לכן יכול להיות שהתמונות האלה שהעברת אלי כבר אינן בחוצות אלא נפסלו.

אברהם שפירא (יהדות התורה):

הן מעכשיו.

שר המשטרה מ' שחל:

מעכשיו? אני חייב להודות שאתה מצוי יותר ממני בסוגיה הזאת. אני באמת לא מודע לזה. אני רק ביקשתי מהמשטרה, וזאת התשובה שקיבלתי.

חנן פורת (מפד"ל):

אפשר לראות מה קורה בתל-אביב.

שר המשטרה מ' שחל:

יכול להיות.

אדוני היושב-ראש, מדובר בתיקון חדש לחוק שטרם הגיע לבירור בבתי-המשפט, ולכן עדיין אין פרשנות מוסמכת של ערכאה שיפוטית לסעיפי החוק. בשל האי-בהירות שקיימת בנושא, כפי שפירטתי לעיל, לא תמיד המשטרה מרגישה שיש לה סמכות להסיר תמונה בכל מקרה. במקרים ברורים כמו תמונות עירום מסירה המשטרה את התמונות. אולם במקרים האחרים, שבהם המצב לא ברור, המשטרה פותחת תיק והוא מגיע לדיון לכמה גורמים, כפי שאמרת. עם זאת, המשטרה תמשיך לחקור כל מקרה לגופו ותטפל בו על-פי נסיבותיו.

אני מבין ללב של הציבור הדתי ודאגתו לאופי הפרסומים בחוצות. נושא ההצעה לסדר-היום מעלה סוגיה חברתית חשובה של שמירה על קיומם של ערכים מוסריים שונים ולעתים מנוגדים של קבוצות שונות באוכלוסייה, תוך שמירה על האופי הדמוקרטי של המדינה.

אני בהחלט חושב שיש למצוא דרך להידברות בין הציבור החרדי לבין חברות הפרסום. אני גם מודע, והודעתי שהשיחות שיזם אותן חבר הכנסת שפירא אכן התקיימו מתוך הבנה והיתה גם נכונות, וקיבלתי אישור גם מצד המפרסמים שיבדקו את הסוגיה בכובד ראש ובמידת הרצינות שהדבר הזה דורש. אני חושב שיש סיכוי סביר לתוצאה חיובית של ההידברות הזאת.

אני ממליץ לפעול בסבלנות ובסובלנות. צריך לשמור על המרקם הפלורליסטי של מדינת ישראל, תוך כיבוד הדדי, שמירה על החוק ושמירה על הערכים של מדינת ישראל.

אדוני היושב-ראש, אני מציע, בגלל הנושא והאופי של הסוגיה, להעביר את הצעתו של חבר הכנסת שפירא לוועדת הפנים של הכנסת. אני אחזיר לך את התמונות, חבר הכנסת שפירא, כדי שיהיו חלק מההוכחות לקראת הדיון בוועדה.

היו"ר י' עזרון:

תודה, אדוני השר. אדוני המציע, האם אתה מסכים להצעת השר להעביר את הנושא לוועדה?

אברהם שפירא (יהדות התורה):

אני מסכים.

היו"ר י' עזרון:

אם כן, אנו עוברים עתה להצבעה. מי בעד ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת הפנים, כהצעת השר?

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 14

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

היו"ר י' עזרון:

14 בעד, אין מתנגדים, אין נמנעים. אני שמח לקבוע שהנושא עובר לוועדת הפנים לשם דיון מעמיק. תודה.

הצעת חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון – חסינות בפני

דין פלילי), התשנ"ג-1993

(הצעת חבר הכנסת חגי מירום)

היו"ר י' עזרון:

אנו עוברים לנושא הבא: הצעת חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון – חסינות בפני דין פלילי), התשנ"ג-1993, הצעת חוק תרצ"ב. ינמק מהמקום חבר הכנסת חגי מירום, בבקשה. ישיב שר המשפטים.

חגי מירום (העבודה):

תודה רבה לך, אדוני.

חברי הכנסת, מדובר בהצעת חוק הסרת חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון – חסינות בפני דין פלילי), התשנ"ג-1993.

כדרכנו בהצעות חוק בנושאי חסינות איננו מפעילים משמעת סיעתיות. זה עניין של כל הכנסת, ואנחנו משתדלים להפעיל שיקול דעת.

בהצעת חוק זאת מופיעים שלושה אלמנטים: אלמנט אחד, שמצאתי לו הסכמה רחבה מאוד בבית הזה, הוא למחוק את האופציה של אפשרות נקיטת חסינות במקרה של עבירות תנועה או עבירות קנס או קנס מינהלי. זה מיותר. בדקנו סטטיסטית, חברי הכנסת אינם מתגוננים בזה, ויותר טוב שזה יימחק מספר החוקים ולא נהיה כמי שאומרים עליהם שהם מבקשים חסינות גם בנושאי תעבורה.

החלק השני הוא הנושא הקשור להרשעה פלילית. אני מציע, שמי שהורשע בעבירה פלילית שיש עמה קלון, לא כל עבירה פלילית, אלא עבירות מסוג מסוים מאוד, ובית-המשפט יקבע שהיא כזאת, כי אז אותו חבר הכנסת לא יוכל לשוב אל הכנסת. אני חושב שזה יתרום לטוהר המידות ולדימוי נכון של הכנסת, שאם חבר כנסת מורשע על-ידי בית-משפט באינסטנציה סופית, אחרי שהוא סיים את כל הערעורים, הוא לא יוכל לחזור.

החלק השלישי, עניינו נטל הראיה. היום, כאשר מתבקשת הסרת חסינות, נטל הראיה הוא על היועץ המשפטי לממשלה. אנחנו מציעים, וזאת הצעה של מי שהיום הוא יושב-ראש הכנסת שבח וייס, שהציע בכנסת הקודמת או בזו שהיתה לפניה, והוא תומך בזה מאוד – שנטל הראיה יעבור.

חברי הכנסת, אני מציע לכנסת לאשר בקריאה טרומית את הצעת החוק הזאת. אני מבקש, או מבטיח שוועדת הכנסת תיכבד ותיכנס לדיון בשאלה הזאת בצורה מסודרת ומודרגת, ובחלק שנגלה בו חילוקי דעות קשים מאוד, ייתכן שנשמוט את החלק הזה מן ההצעה. כאמור, יש בהצעה מרכיבים מוסכמים מאוד, ויש בה מרכיבים שהדעות נחלקות לגביהם, ואני מקווה שוועדת הכנסת וחברי הכנסת ידונו בעניין הזה, ובכך נביא לאיזון יתר ברוחב חסינות חברי הכנסת. תודה רבה, אדוני.

הי"ר י' עזרן:

תודה. בבקשה, אדוני השר.

שר המשפטים ד' ליבאי:

נכבדי היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מברך את חבר הכנסת חגי מירום על יוזמתו לתקן את חוק חסינות חברי הכנסת; שכן החוק נחקק בשנת 1951, ומאז צברנו ניסיון בנושא ויש לנו, וגם לציבור הרחב, לא מעט ביקורת על היקף החסינות ועל הפרוצדורה להסרתה.

החסינות באה להקנות לנבחר הציבור את הגנת החוק כנגד ניסיון אפשרי מצד הרשויות האחרות למנוע בעדו למלא את תפקידו. עם זאת, החסינות פוגעת בעיקרון שהכול שווים בפני החוק. דווקא משום שהחסינות מקנה זכויות יתר לחבר הכנסת, בהשוואה לאזרח אחר, אנו רגישים מאוד לכך שזכויות יתר אלו יהיו במשורה וייעשה בהן שימוש רק כאשר הדבר חיוני להגנת הדמוקרטיה והשיטה הפרלמנטרית.

אחד החידושים החשובים בהצעת החוק של חבר הכנסת מירום, והוא הזכירו, הוא שלפיה לא היועץ המשפטי לממשלה יבקש את הסרת החסינות אלא חבר הכנסת הנאשם הוא שיפנה ליושב-ראש הכנסת ויבקש חסינות. ההבדל בין המצב המשפטי הקיים לזה המוצע על-ידי חבר הכנסת חגי מירום הוא משמעותי ביותר. שכן, במקום שעד היום נטל הראיה כדי לשכנע שיש להסיר חסינות מוטל על היועץ המשפטי לממשלה, לפי השיטה המוצעת יהיה על חבר הכנסת הנאשם לפרט את העילה לתביעתו ליהנות מהחסינות.

חבר הכנסת חגי מירום הגדיר שלוש עילות המצדיקות מתן חסינות, ועל חבר כנסת להראות שאחת מהן התקיימה.

ועדת השרים לענייני חקיקה דנה בהצעת החוק והסכימה להעברתה לוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת. אין בכך תמיכה שלנו בכל פרטי ההצעה. אנו סבורים שבנושא זה, הנוגע לחברי הכנסת ישירות, עליהם להיות חופשיים להחליט בהתאם להבנתם ולהשקפתם, והממשלה תלווה את הדין בוועדת החוקה, כדי לתרום לדיונים שם.

אני מציע להעביר הצעת חוק זו לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר י' עזרן:

תודה. חבר הכנסת אלי דיין. אחריו – חבר הכנסת חיים אורון. אני מבין שרק אחד. אתם מאותה סיעה. בבקשה.

אלי דיין (העבודה):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני סבור כי באופן עקרוני אין לגעת בחסינות חברי הכנסת. החסינות היא לא של חברי הכנסת. החסינות היא אחד המוסדות הקונסטיטוציוניים היסודיים, כדי לאפשר פעילות תקינה לחבר הכנסת. יכולה להיות ביקורת כזו או אחרת, אבל לדעתי מוסד החסינות בכנסת הזאת, שקיים ונוסד על-ידי מייסדי הכנסת, הוכיח את עצמו, וכאשר היה מוצדק להסיר את החסינות של חבר כנסת, הכנסת עשתה זאת.

אני בכלל מתנגד לסעיף האומר שחבר הכנסת יבקש את הסרת החסינות. זו לא חסינות שלו. תארו לעצמכם מצב, והיו לנו דיונים בוועדה החוקה על כך, שהוגשו בקשות להסרת חסינות שעוררו ויכוחים פוליטיים. אז מה אנחנו מצפים, שחבר הכנסת האשם מחאמיד יבקש להסיר את חסינותו, ואם לא – היא ניטלת?

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת דיין, סליחה רגע, אני לא רואה את זה. הוא יבקש חסינות, לא הסרת חסינות.

אלי דיין (העבודה):

הוא יבקש חסינות.

היו"ר י' עזרני:

יבקש חסינות, אבל לא הסרת חסינות.

אלי דיין (העבודה):

החסינות היא לא בשביל חבר הכנסת. החסינות היא עניין של מוסד הכנסת. היא לא של חבר הכנסת. זה לא עניינו האישי, כי הוא יעמוד במצב בלתי נעים. הוא יגיד: מה יגידו עלי אם אני אבקש את החסינות? זה ייצור מעין דעה קדומה. אולם אם אנחנו אומרים שהחסינות היא של המוסד, אנחנו בודקים באופן אובייקטיבי האם יש להסיר את חסינותו של חבר הכנסת ולאפשר לבית-המשפט להחליט בעניינו, או לא. לכן עד היום נהגנו כך.

אפילו אומר חבר הכנסת שהוא מסכים להסרת חסינותו, אנחנו אומרים לו: לא, ועדת הכנסת צריכה לדון, הכנסת צריכה לבדוק ולשקול אם להסיר את החסינות אם לאו, כי זה לא עניין אישי שלך, אלא של תפקוד הכנסת.

הרי תמיד אומרים: טוב, ילך לבית-המשפט ויבדוק. אבל גם לבית-המשפט זה מהווה איזו טרדה, זמן והוצאות, וזה עלול לפגוע בפעילות ובעבודה של חבר הכנסת כמחוקק.

לכן אני חושב, שעל אף הביקורת שהיתה במקרה זה או אחר, לא צריך להזדרז בחקיקה ולשנות אחד מעקרונות היסוד שהוא ביסוד שיטת המשטר שלנו, עקרון החסינות שהוכיח את עצמו.

אשר לסעיף העבירה שיש עמה קלון, אני חושב שהמחוקק נתן את דעתו וקבע את הזמנים המתאימים. תארו לעצמכם חבר כנסת שגונב בסופרמרקט גנבה קטנה. התפתה, או משהו כזה –

חיים אורון (מרצ):

— — — כי הוא טיפש — — —

אלי דיין (העבודה):

הוא מוענש, מורשע. זו עבירה שיש עמה קלון, ואנחנו אומרים שהציבור לא יוכל לבחור את האדם הזה לנצח נצחים.

לכן, אני חושב שההסדר הקיים, שהוא הסדר מאוזן שנעשו בו גם שינויים בעקבות הרשתתם של חבר הכנסת רכטמן ואחרים, הוא הסדר מתאים, סביר, מאוזן, שמאפשר את כל האיזון של שתי המערכות.

כי צריך לזכור, רבותי חברי הכנסת, שחבר הכנסת צריך עדיין להיבחר על-ידי הציבור. לכן לשלול פה באופן מוחלט פירושו בעצם שלילת זכות הציבור.

ניקח את נושא התעבורה. לשמחתנו הרבה, אין חברי הכנסת מנצלים – – –

חיים אורון (מרצ):

אלי דיין (העבודה):

מה, אתה רוצה לדבר? היושב-ראש אמר שאי-אפשר.

היו"ר י' עזרן:

לא, אפשר, אפשר.

אלי דיין (העבודה):

אני מסיים.

היו"ר י' עזרן:

מיצית כנראה את כל הנימוקים, וחבר הכנסת אורון מודאג מאוד.

אלי דיין (העבודה):

לעניין חוקי התעבורה. היום זה אוטומטי, וחבר כנסת לא מבקש בעניין התעבורה. אבל אם זה במסגרת מילוי תפקידו, במסגרת החסינות המהותית, אני חשוב שצריך לאפשר לו להמשיך ולטעון את הטענה שהוא עבר את עבירת התעבורה במסגרת החסינות המהותית. תארו לעצמכם שחבר הכנסת הגיע אל השער של חברי הכנסת, והוא יודע שיש הצבעת אי-אמון, ואם הוא לא יעקוף את כלי הרכב שחוסמים את השער עד שפותחים אותו, הוא לא יספיק להגיע. אז יש שם פס לבן, הוא עוקף אותו, מצפצף ואומר: תפתחו את השער, והכול כדי להגיע להצבעה שלו. האם גם על זה אתם רוצים שהוא יעמוד לדין? תודה.

הי"ר י' עזרן:

חבר הכנסת חיים אורון, בבקשה.

חיים אורון (מרצ):

ויתרתי.

הי"ר י' עזרן:

אדוני השר הסכים להעביר את הנושא לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

חגי מירום (העבודה):

אולי מוטב לוועדת הכנסת.

הי"ר י' עזרן:

מה נעשה עכשיו? נעביר את זה לוועדה שלך, חבר הכנסת מירום, להחלטה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

זה חוק-יסוד. אבל מצד שני, אם יש מחלוקת זה עובר בלאו-הכי לוועדת הכנסת שתכריע.

הי"ר י' עזרן:

בהחלט, זה חוזר אליו. ובכן, אדוני המציע, אתה מסכים שזה יועבר לוועדת החוקה? בבקשה.

אנחנו עוברים להצבעה. מי בעד העברת הנושא לוועדת החוקה, חוק ומשפט? בבקשה להצביע.

הצבעה מס' 15

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 10

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – 3

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון חסינות בפני דין פלילי), התשנ"ג-1993, לדיון מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר י' עזרון:

רוב של 10 בעד, שלושה מתנגדים. אני קובע שהנושא עובר לוועדת החוקה, חוק ומשפט. אני מקווה שיהיו שם תיקונים רציניים מאוד.

חגי מירום (העבודה):

שזה יעבור לוועדת הכנסת להחלטה.

היו"ר י' עזרון:

אם כן, חזרת בך, אדוני המציע. בבקשה, זה יעבור לוועדת הכנסת להכרעה.

חגי מירום (העבודה):

היו"ר י' עזרון:

אדוני, כבר החלטנו.

הצעות לסדר-היום

תאומי מנגלה – פתיחת תיק החקירה

היו"ר י' עזרן:

אנחנו עוברים לנושא הבא, הצעה לסדר-היום בנושא: תאומי מנגלה – פתיחת תיק החקירה; הצעות מס' 1709 ו-1712 של חברי הכנסת אברהם הירשזון ואסתר סלמוביץ, במסגרת שבע דקות לכל אחד.

אסתר סלמוביץ (צומת):

למה שבע דקות?

היו"ר י' עזרן:

למה? מפני שיש יותר ממציע אחד, זה הנוהל.

אסתר סלמוביץ (צומת):

מארבעה ומעלה – – –

היו"ר י' עזרן:

הרי אני תמיד נותן צ'ופר.

אברהם הירשזון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אם נחרוג בנושא זה בדקה, אתה בוודאי תהיה מבית-הלל, לא מבית-שמאי.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, השבוע נפטרה מרים צייגר, יושבת-ראש ארגון תאומי מנגלה, שהיא ואחותה אווה, תיבדל לחיים, הובאו כשהיו בנות עשר למחנה ההשמדה אושוויץ, ומייד נלקחו על-ידי מנגלה לניסויים. בשם כל חברי הכנסת אני מבקש לשלוח את תנחומינו למשפחה.

אדוני היושב-ראש, בחודש יוני 1985 התגלה בבית-הקברות באמבו שבברזיל שלד אדם. השלטונות הברזילאיים טענו, שזה השלד של הפושע הנאצי יוזף מנגלה, שלדבריהם טבע ומת ביום 7 בפברואר 1979 ונקבר למחרת היום באמבו. רשויות החקירה של ארצות-הברית, ברזיל וישראל שיתפו פעולה בחקירת זהות השלד, ובתום הבדיקות הודיעו כי הגיעו למסקנה שאכן מדובר בשלד של מנגלה.

בעקבות התפתחות זו נסגר תיק מנגלה. ייתכן שלחוקרים מתחום הזיהוי הפלילי זה עוד תיק חקירה שנסגר. עבור ניצולי מנגלה, שערך ניסויים בבני אדם כאילו היו פגרי חיות, ועבור בני משפחותיהם של קורבנותיו הרבים מספור, אין זה סוף פסוק.

פגשתי לאחרונה נציגות של מי שמכונות תאומות מנגלה, שבגופן ערך הנאצי הארור ניסויים נוראים. הן ממשיכות לשאול יום יום ושעה שעה מה הן ההוכחות החותכות לכך שאכן יוזף מנגלה מת. אם אכן נסגר התיק, הן תוהות, מדוע לא מאפשרת משטרת ישראל לארגון תאומי מנגלה לעיין בתיק החקירה המצוי בידיה? האם יש כאן ניסיון להשתיק את הנושא?

אחד הממצאים המצוי בידי תאומי מנגלה מעמיד, לדעתי, בסימן שאלה גדול ונוקב את האפשרות, שתוצאות חקירת השלד שנמצא בברזיל הן סופיות; ויש עוד מקום רב לחקירה. לפי ממצא זה, שעדיין לא הוכחש, מצאו חוקרי השלד הפרש של סנטימטר וחצי בין שתי רגלי השלד, ולפיו, אילו היה האדם בחיים היה חייב לצלוע, וידוע שמנגלה לא צלע מעולם. כמו-כן נמצא הפרש משמעותי בהיקף הגולגולת של השלד לעומת היקף גולגולתו הידוע של מנגלה. היו עוד ממצאים מספר הסותרים את מסקנות החוקרים.

ב-5 באוגוסט 1992 הצגתי שאילתא בעל-פה לשר המשפטים מר דוד ליבאי בנושא זה. השר סקר בדברי תשובתו את חוות דעת המומחים, המשוכנעים, כי על הרשויות לסגור, לפי תוצאות החקירות והדגימות השונות, את תיק מנגלה. בדיון שהתקיים באותו מעמד במליאת הכנסת הצטרפו גם היושב-ראש, חבר הכנסת שבח וייס, וסגן היושב-ראש, חבר הכנסת דב שילנסקי, לבקשתי כי השר יפגוש את נציגי ארגון תאומי מנגלה. סברתי ואני עדיין סבור שכנסת ישראל, ממשלת ישראל ואזרחי ישראל כולם חייבים להמשיך ולעשות כל מאמץ אפשרי כדי לסייע לניצולים ולבני משפחותיהם להגיע לחקר האמת כולה כל עוד הם סבורים שהיא לא מוצתה עד תום.

שר המשפטים הודיע באותו דיון, כי הוא מקבל את הצעתי ומתכוון לפגוש את תאומי מנגלה. פגישה זו, כפי שנמסר לי על-ידי תאומי מנגלה, לא התקיימה עד היום. לא מומשה גם הבטחת השר לברר עם שר המשטרה את האפשרות להראות את חומר החקירה המצוי בידי המשטרה לנציגים מוסמכים של ארגון תאומי מנגלה.

מי מאתנו חשב, ש-50 שנה לאחר עליית הצורר היטלר לשלטון נהיה עדים עוד בעולמנו להתחדשות גילויי אנטישמיות וגזענות על אדמת גרמניה ובמדינות אחרות? והנה, מצלמות הטלוויזיה מנציחות שוב ושוב לנגד עינינו התקפות גזעניות פרועות נגד מהגרים חסרי בית, חילול בתי-קברות ואתרי זיכרון יהודיים, ואפילו גירוש מעליב של הזמרת ג'ון באאז, שהוזמנה להופיע במועדון גרמני, בטענה כי זרים אין מקומם שם. ג'ון באאז, צריך לזכור, ידועה בעולם כולו כזמרת הלוחמת שנים רבות נגד גזענות וטרור ובעד שלום ואחוה.

אי-אפשר שלא להזכיר כאן היום גם את מעשי הזוועה המתרחשים ממש ברגעים אלה על אדמת יוגוסלביה לשעבר.

ברחבי העולם מופצים ספרים עבי כרס המנסים להכחיש את קיומה של השואה. תחנות טלוויזיה מארחות מדענים כביכול הטוענים כי תאי הגאזים במחנות ההשמדה, כמו גם תאומי מנגלה עצמם, הם המצאות של היהודים.

משאל דעת קהל שערך לאחרונה ה"שפיגל" הגרמני מאשר את טענתי, כי החיה האנטישמית מרימה שוב ראש ובוועטת לכל כיוון. בסקר אישרו 36% מהגרמנים, כי לדעתם יש ליהודים השפעה רבה מדי בעולם. 15% סבורים – שימו לב – שקיימת הפרזה רבה מאוד בדיווחים על מחנות ריכוז ורדיפת היהודים במלחמת העולם השנייה. 18% מהגרמנים מעריכים, כי יהודים רבים מנסים להפיק כיום יתרונות מהעבר. עוד 15% משוכנעים, כי היהודים הם שחצנים, שונאי זרים וחסרי התחשבות. 13% מהגרמנים מסכימים לומר: מבחינתי יש דבר מה לא נעים בנושא היהודים.

מה אלה אם לא נטיות וסטריאוטיפים אנטישמיים? האם אין כאן היום ניסיון להכחיש השמדת שליש מיהודי העולם ובהם כמיליון ילדים במלחמת העולם השנייה? הכחשת השואה וחידוש האנטישמיות והגזענות במקומות שונים בעולם מחייבים אותנו שלא להרפות מפרשת תאומי מנגלה הלא-חתומה.

רבותי, כל עוד יש יהודי אחד מתאומי מנגלה שהצליח לשרוד מניסוייו הנוראים של הרוצח הגרמני, שהתחפש לרופא, ואיש זה אינו משוכנע שהפושע מת, חייבת מדינת ישראל להמשיך לחקור וללחוץ על המשך החקירה.

אחת הניצולות החיה בארץ חלתה, ולדבריה המחלה נגרמה כתוצאה מן הניסויים שנערכו בגופה על-ידי מנגלה ופושעיו. רופאיה טוענים, שאילו ידעו החוקרים מה הם החומרים שהוזרקו לגופה, ייתכן שהיו מצליחים לעצור את המחלה ואולי אפילו להבריאה. לכן, עצם המחשבה שאולי, אולי מנגלה עדיין חי באחת מפינות ל העולם אינה נותנת מנוח לאותה אשה ולשאר קבוצת תאומי מנגלה.

לכן, אדוני היושב-ראש, לדעתי הכנסת נדרשת היום להצהיר פה-אחד, כי היא מחזקת את ידי נציגי תאומי מנגלה ומשפחותיהם, מאחלת להם בריאות טובה ואריכות ימים ותובעת מהממשלה לעיין בתיק, להיפגש עם הנציגים בהקדם, ואוי לנו אם מעט זה לא נעשה. תודה רבה.

היו"ר י' עזרני:

תודה לחבר הכנסת הירשזון. אני מודה לך על הקיצור.

אני מזמין את חברת הכנסת אסתר סלמוביץ, בבקשה.

אסתר סלמוביץ (צומת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, במהלך חודש יוני 1985 הוצא מקברו בעיירה בברזיל שלד אדם שנחשד כיוזף מנגלה. צוות בדיקה בראשותו של הד"ר ג'פריס מבריטניה, שבדק את שלד הגופה, החליט כי קיימת ודאות מדעית סבירה שאומנם זהו שלד גופתו של יוזף מנגלה. על בסיס מסקנה זו הוחלט על סגירת תיק מנגלה ועל הפסקת כל הפעולות לאיתורו. מסקנה תמוהה זו והצעד האופרטיבי שננקט בעקבותיה, דהיינו סגירת תיק מנגלה, התקבלו על אף העובדה, שסימני שאלה רבים ואי-התאמות מטרידות נותרו בעינם ובלא כל מענה מניח את הדעת.

אני מוצאת לנכון לציין שלוש עובדות המעידות על אי-התאמה בין נתוני השלד שהוצא מהקבר באמבו לבין נתוניו של יוזף מנגלה עצמו: הפרש של סנטימטר וחצי באורך רגלי השלד שנבדק מעיד שאיש זה צלע בחייו, בעוד ידוע שיוזף מנגלה עצמו לא צלע מעולם; היקף גולגלתו של השלד הנבדק לא תאם את היקף גולגלתו של יוזף מנגלה, כפי שצוין בתיקי האס.אס; יוזף מנגלה סבל בצעירותו מדלקת קרום המוח המותירה את אותותיה בעצמות הגולגולת, ובגולגלתו של השלד שנבדק לא נמצאו הרישומים האופייניים למחלה זו.

מעבר לאי-התאמות הפתולוגיות הועלו גם תמיהות באשר לנסיבות מותו וקבורתו של אותו אדם שכונה וולפגאנג גרהרד ונחשד כיוזף מנגלה.

למעשה, היעלמו או מותו, אם בכלל, של הפושע הנאצי מנגלה אפופים מסתורין, ורב הנסתר על הגלוי. מרבית קורבנותיה של מפלצת אדם זו, אשר שימשו לו בגופם נסיינות, חלו במחלת הסרטן כתוצאה מניסיונותיו המזוויעים. אותם בודדים אשר עדיין מתהלכים בקרבנו אינם יודעים עד עצם היום הזה מה טיב אותם חומרים אשר הוזרקו לגופם.

נפשם של קורבנות אלה לא תדע מנוח עד אשר תימצא המפלצת, חיה או מתה.

לפני שלושה ימים בלבד הלכה לעולמה אחת מאלה המכונים תאומי מנגלה, אחת מאותם שפני ניסיון אומללים, מוכי גורל, מרים צייגר, זיכרונה לברכה, לאחר שמחלת הסרטן הכניעה אותה.

מרים צייגר, זיכרונה לברכה, לא נחה ולא שקטה עד לימיה האחרונים וקיוותה שחרף הקשיים תזכה לראות את פתיחתו המחודשת של תיק מנגלה. אולם, לדאבונו, היא, כמו גם רבים אחרים שנפטרו לפניו, לא זכתה לכך.

בהזדמנות זאת אני מבקשת לשלוח תנחומים למשפחת צייגר על מותה של יקירתם – מרים צייגר, זיכרונה לברכה. יהי זכרה ברוך.

אדוני היושב-ראש, האי-התאמות והתמיהות, כאמור, לא היוו בסיס מספיק כדי למנוע את סגירתו של תיק מנגלה, ולא עזרו אף קריאותיהם של ניצולי אושוויץ ושל תאומי מנגלה, המתהלכים בתחושה שלא נעשה די על מנת לאתרו ולהביאו למשפט. חרף כל אלה, אדוני היושב-ראש, נסגר תיק מנגלה.

העם היהודי כולו, ככלל, וניצולי מחנות התופת בפרט, יישאו לעד אותה צלקת נוראה הממאנת להגליד. הפשע הנורא שבוצע בבני עמנו ובבני משפחותינו, אל לו שיישכח לעולם.

סגירת תיק מנגלה, על אף העובדה שלא הוכח זיהויו המוחלט באופן שיש בו כדי להניח את הדעת, מהווה שלב נוסף בניסיונות לדחוק את זכר מאורעות השואה לקרן זוית ולנסות ולהטביע תקופה נוראה זו בתהומות השכחה.

אדוני היושב-ראש, לנו אסור להשלים עם ניסיון זה, וכל זמן שלא יוכח זיהויו הסופי והמוחלט של יוזף מנגלה, באופן שיהא בו כדי להניח גם את דעתם של אלה הנושאים בגופם את צלקות מעלליו, אסור לנו להניח ולאפשר את סגירת התיק.

אני רוצה להזכיר את דבריו של יושב-ראש הכנסת, פרופסור שבח וייס, שאמר בפברואר 1990, כאן מעל במה זו, כי מבחינתו, סימבולית – תיק מנגלה לא ייסגר לעולם, ובוודאי לא, כל זמן שלא נדע מה קרה עם בן השטן הזה, כדברי היושב-ראש.

ברצוני להצטרף לקריאתו זו של יושב-ראש הכנסת, וכפי שציוונו על עצמנו "לזכור ולא לשכוח", כך גם יש מקום להורות שתיק מנגלה לא ייסגר לעולם. צעד זה מהווה, לכל הדעות, אקט סימבולי, אשר ימחיש לעם היהודי עצמו לדורותיו ולאומות העולם כולן את העובדה, שפשעי הנאצים, לא זו בלבד שלא ייסלחו לעד, אלא שהם אף לא יימחו מזיכרונו של העם היהודי והם ילוו כחוט השני את תולדות האנושות עד קץ כל הדורות.

אסור לנו, אדוני היושב-ראש, להניח למפלצת זו לשקוט על שמריה, ואם אומנם עודו בחיים, ראוי הוא יוזף מנגלה זה שיירדף בכל פינה עד אחרון ימיו.

כאן, מעל הדוכן הזה, אני יוצאת בקריאה לממשלת ישראל, שלא להסתפק בממצאיה של הוועדה בראשות ד"ר ג'פריס, להורות על פתיחתו מחדש של תיק מנגלה ולאסור את סגירתו, וכן לא לחסוך כל מאמץ עד לאיתורה או לזיהויה המוחלט של מפלצת זו. ואם אלה יימנעו מאתנו, אזי יש להותיר תיק זה פתוח לעד, כאות על נקמתו של העם היהודי, שלא באה על סיפוקה. בדרך זו נמלא גם אחר משאלתה האחרונה של מרים צייגר, זיכרונה לברכה; והיא לא חדלה להביעה גם בהיותה על ערש דווי וחיכתה להגשמתה עד ליומה האחרון. תודה רבה.

היו"ר י' עזרני:

תודה, גברתי חברת הכנסת סלמוביץ. לקחת שבע דקות בדיוק.

אדוני שר המשפטים, בבקשה, ישיב.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בטרם אשיב לגופו של עניין מבקש אני להביע את צערי על מותה של גברת מרים צייגר, זיכרונה לברכה, יושבת-ראש ארגון תאומי מנגלה, שנפטרה השבוע. אני משתתף באבלה של המשפחה ובאבלם של כל תאומי מנגלה החיים עמנו.

כפי שהודעתי בכנסת, בתשובה על ההצעה הקודמת לסדר-היום של חבר הכנסת הירשזון, נפגשתי ביום 9 באוקטובר 1992 עם גברת מרים צייגר, שבאה עם משלחת של הארגון, לבקש שלא נשכח את פשעיו המפלצתיים של ד"ר מנגלה ונעשה הכול לגלותו, אם הוא עדיין בין החיים.

מבחינה זו טוב עושים חברי הכנסת אסתר סלמוביץ וחבר הכנסת אברהם הירשזון, שחוזרים ומעלים על סדר-היום הציבורי את פשעיו של מנגלה.

חבר הכנסת הירשזון חוזר ומבקש לאפשר למשפחות ניצולי מנגלה לעיין בתיק החקירה של משטרת ישראל, כדי לבדוק אם החקירה מוצתה, או שמא ניתן וצריך לעשות עוד לחקירת פשעיו של מנגלה ונסיבות מותו. כבר השבתי מעל דוכן זה בעבר: בקשה זו יש להפנות לשר המשטרה, כי הוא ולא אנוכי ממונה על המשטרה. עם זאת, כפי שאסיים את דברי, אני אציע להעביר זאת לוועדה של הכנסת, ואין מניעה שיוזמן לשם השר ויוצגו בפניו השאלות, ואם ניתן, יובאו גם המומחים.

שמעתי את דבריהם של חברי הכנסת סלמוביץ והירשזון, והם אכן משמשים פה לעם ישראל כולו, ללא הבדל מפלגה, בהוקעת פשעיו של מנגלה ובקריאה המתמדת להביא את הפושעים הנאצים על עונשם.

אשר לספקות, שמא מנגלה עדיין חי, השבתי בעבר על כך בכנסת, ואין בידנו מידע חדש או נוסף בעניין.

רשויות החקירה של ישראל, ארצות-הברית, גרמניה וברזיל שיתפו פעולה בעריכת בדיקות שונות כדי לברר את זהותו של האדם ששלדו התגלה בברזיל וזוהה בוודאות כשלדו של יוסף מנגלה, שטבע ומת ונקבר באמבו ביום 8 בפברואר 1979.

הבדיקה התנהלה בשני מישורים, במישור החקירתי הרגיל, ובכללו גביית עדויות ובדיקת מסמכים, ובמישור הזיהוי הפלילי.

במישור הזיהוי הפלילי נערכו בדיקות פתולוגיות של השלד, בדיקות לזיהוי על-פי שיניים, בדיקות לבחינת אמיתותם של מסמכים, ולאחרונה בדיקת הפרופיל הגנטי – בדיקת ה-DNA, במקביל לבדיקות שנלקחו מבנו ומאשתו.

במישור החקירתי הרגיל נחקרו אנשים שהכירו את מנגלה בהיותו בגרמניה וכן כמי שחי בזהות שאולה כפדרו הוכביכלר, ואחר כך, מ-1975, כגרהרד וולפגאנג, ובעיקר בני זוג מברזיל שהיו גם נוכחים בעת טביעתו והאנשים שעסקו בקבורתו.

במסגרת חקירה זו נבדקו מסמכים רבים, בכללם יומניו של מנגלה בתקופת שהותו בברזיל וכן מסמכים רפואיים רבים. במקביל נבדקו מסמכים גרמניים על מנגלה עד שנת 1945.

צירוף המסקנות של המומחים השונים בתחום הזיהוי הפלילי ובתחום החקירתי הביא את המומחים שבדקו עניין זה למסקנה חד-משמעית, מעבר לספק סביר, כי אכן מדובר בשלד של מנגלה.

יש לציין, כי כבר בשנת 1989 היתה הסכמה בין רשויות החקירה מגרמניה, מארצות-הברית, מברזיל ומישראל, כי אכן מדובר בשלד של מנגלה. אך לבקשת ישראל, על מנת להסיר ספק ולו הקל שבקלים, עוכבה ההודעה על כך, עד שתתאפשר הבדיקה המכריעה של הפרופיל הגנטי. הייתי אומר, ששתי בדיקות נראות כמכריעות – בדיקה של טביעת אצבע ובדיקת הפרופיל הגנטי. בנסיבות אלה בדיקת טביעת אצבע לא היתה אפשרית, ולכן פנו אל הבדיקה האחרת.

משנסתיימה בדיקת הפרופיל הגנטי, שנערכה על-ידי מומחה בעל שם עולמי, פרופסור אלק ג'פריס מאנגליה, הוסר כל ספק סביר וניתן לקבוע כי אכן יוזף מנגלה, הרופא הנאצי ממחנה ההשמדה באושוויץ, מת בשנת 1979.

בפגישה שקיימתי עם תאומי מנגלה, שבה השתתפה גם מרים, זיכרונה לברכה, אמר לי מר רוסק, שהשגותיו כבר נמסרו בעבר, אותן השגות שהעלה גם בפני, ולדבריו חבר הכנסת דב שילנסקי יכול להעביר אלי חומר חדש בנושא זה, שנמסר לו לאחרונה בדרום-אמריקה. חברי הכנסת, אני לא קיבלתי שום חומר חדש בנדון, ומבחינה זו לא היתה לי אפשרות להעביר חומר נוסף לחקירה.

אני מציע להעביר את ההצעות לסדר-היום לוועדת החוקה, חוק ומשפט, על מנת ליתן לחברי הוועדה, עם חברי כנסת שהעלו כאן את הנושא, הזדמנות לשמוע את נציגי הרשויות המתאימות ולהתרשם אם יש מקום לפעולה ישראלית נוספת נוכח הבדיקות הצולבות שכבר נעשו, לבל יישאר, חס וחלילה, רושם שלמישהו יש כאן עניין שלא באמת כשלעצמה.

כאמור, אני מציע, אם נראה הדבר לחברי הכנסת, להעביר זאת לוועדה, כל ועדה שתיראה להם. בעיני, ועדת החוקה, חוק ומשפט היא הוועדה המתאימה. תודה רבה.

הי"ר י' עזרן:

תודה, אדוני השר. חבר הכנסת אלי גולדשמידט מבקש להסיר.

אלי גולדשמידט (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מבקש לנצל את הפרוצדורה ואין לי כוונה אמיתית לבקש להסיר את ההצעה.

אני רוצה להביע הערכה רבה לשני חברי הכנסת, אברהם הירשזון ואסתר סלמוביץ, שמאז תחילת כהונתה של הכנסת הזאת עוסקים בנושא הזה, הנושא של השואה, של הנצחת זכר השואה, ועל כך יבורכו. הם ממשיכים מסורת שקיימת בבית.

אני חושב שאנחנו צריכים לקחת לעצמנו כבסיס לגישה שלנו את נושא השואה ואת נושא הנקם בנאצים. אני חושב שהנושא של השואה ותפיסת הפושעים איננו בא רק לשרת את המטרה של הנקם בסופו של דבר באותם פושעים. המטרה שלנו בעצם במה שנקרא השארת התיק פתוח היא על מנת שהדבר יחזור ויידון בכל מקום ובכל שעה.

לכן אני סומך ותומך בהצעתכם.

היו"ר י' עזרן:

תודה. רבותי, המציעים מסכימים להסכמת השר להעביר את זה לוועדת החוקה, חוק ומשפט?

אברהם הירשזון (הליכוד):

מסכים.

היו"ר י' עזרן:

חברת הכנסת סלמוביץ?

אסתר סלמוביץ (צומת):

מסכימה.

היו"ר י' עזרן:

ובכן, אנחנו עוברים להצבעה. מי בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוקה, חוק ומשפט?

הצבעה מס' 16

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 14

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר י' עזרן:

14 בעד, אין מתנגדים ואין נמנעים. אני קובע שהנושא הועבר לוועדת החוקה, חוק ומשפט. תודה.

הצעת חוק העונשין (תיקון – חישוב ימי המעצר לאחר שניתן פסק-דין), התשנ"ב-1992

(הצעת חבר הכנסת י' ביבי)

היו"ר י' עזרן:

אנחנו עוברים לנושא הבא: הצעת חוק ק", הצעת חוק העונשין (תיקון – חישוב ימי המעצר לאחר שניתן פסק-דין), התשנ"ב-1992, מאת חבר הכנסת יגאל ביבי. בבקשה.

יגאל ביבי (מפד"ל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת החוק שלי לתיקון חישוב ימי המעצר לאחר שניתן פסק-דין באה לאחר ביקורה של ועדת הפנים של הכנסת, לפני שנה וחצי, בבית-המעצר שבמגרש הרוסים, שם היא נוכחה לדעת, שעשרות עצירים נמצאים במעצר אחרי שכבר קיבלו פסק-דין והיו צריכים להיות מועברים לבית-מאסר, לבית-הסוהר. היו שם באותה עת אנשים ששנה שלמה לאחר המשפט עדיין היו בבית-המעצר בשל חוסר מקום בבתי-הסוהר.

זה עוול, אי-צדק. אחרי הכול, אדם שנמצא בבית-סוהר יש לו זכויות, יש לו עובדת סוציאלית, יש לו טלפון, יש לו חופשות, יש לו תנאים. בבית-המעצר אין לו התנאים האלה. זאת אומרת, אדם שפסקו את דינו, מפני שהמדינה לא מסודרת, ממשיך להיות בבית-מעצר.

לכן עלה במוחי הרעיון של חוק שיאמר, שאדם שפסקו שהוא הולך לבית-סוהר ואין מקום בבית-סוהר ולכן הוא מוענש ונמצא בתנאים מחפירים בבית-מעצר, חודש-חודשיים, כל יום שהמדינה לא מיצתה את החוק, כל יום כזה ייחשב לפחות כשלושה ימים של ריצוי המאסר שלו.

היום בדקתי בשירותו בתי-הסוהר את המצב, ואני רוצה לומר שמאז 1 בינואר 1992 יש שינוי ושירות בתי-הסוהר מעביר לבתי-הסוהר את האסירים שנשפטו. יש שינוי. יש שיפור. נכון שעדיין יש כ-900 עצירים אשר עצורים עד תום ההליכים, וזה יכול להיות אפילו שנה, שנמצאים בבתי-מעצר, וזה לא בסדר. לא נותנים להם את הזכויות. לדעתי, זה לא בסדר שהם נמצאים בתנאים מחפירים במשך שנה, כי אין מקום בבתי-הסוהר.

בכלל, כל הנושא של בתי-הסוהר אומנם קיבל עכשיו עדיפות וגם שחררנו אסירים לפי חוק שחוקקנו לפני כמה חודשים, אבל במדינת ישראל היום עדיין יש לכל אסיר 2.7 מטרים רבועים כשהתקן המומלץ של האו"ם הוא 12 מטרים רבועים לאסיר. אצלנו זה 2.7 מטרים. זו בושה.

היום יש 9,000 עצירים, כאשר בבתי-הסוהר יש בפועל 10,000.

הייתי מבקש מהשר לאשר את ההצעה הזאת. יכול להיות שהשנה העסק מתנהל בסדר, אבל בעוד שנה – אנחנו לא עושים חוקים ליום-יומיים – צריכה להיות סנקציה אם אדם שצריך להיות בבית-הסוהר מוחזק בבית-מעצר. גם עציר הוא בן-אדם וגם הוא צריך תנאים.

אף שחל שיפור בתנאי המאסר, אף שיש נהלים חדשים – דיברתי היום עם גונדר יצחק ניר והתרשמתי מהדברים היעילים שהוא עושה – חייבת להיות, לדעתי, הסנקציה הזאת, כדי שאנשים לא יקופחו.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה. אני מזמינה את שר המשפטים להשיב.

שר המשפטים ד' ליבאי:

כבוד היושבת-ראש, חברי הכנסת, פנה אלי חבר הכנסת יגאל ביבי שמא אסכים להצעתו.

אני פונה, חברי יגאל ביבי, ואומר לך, שעם כל הרצון הטוב, גם לו היתה מחשבתי שונה, לא הייתי יכול לתת יד לחוק שיבוא ויאמר, שרואים כל יום כאילו היה שלושה ימים. צריך לחשוב על מהותו של העניין ומה הוא אומר.

ההצעה המונחת לפנינו, לתקן את חוק העונשין, מטרתה לחשב באופן שונה את תקופת המאסר שנידון למאסר מרצה בבית-מעצר משטרתי לעומת התקופה שהוא מרצה במתקן של שירות בתי-הסוהר. לפי ההצעה, יום מאסר במתקן משטרתי יהיה שווה לשלושה ימי מאסר בבית-סוהר.

הצעת חוק זו באה להתמודד עם המחסור במקומות כליאה בבתי-הסוהר, שכתוצאה ממנו מחזיקים, או החזיקו חלק מהאסירים שנידונו למאסר במתקנים של המשטרה במקום במתקן של שירות בתי-הסוהר, ויש בכך כדי לפגוע במידה מסוימת בזכויותיהם של אסירים אלה.

משירות בתי-הסוהר דווח לי, וכך אני מבין גם דווח לך, כי שונו לאחרונה הנהלים באופן שבמתקנים של המשטרה מוחזקים רק אסירים שפוטים בודדים. מזמן שהורשע אסיר ונגזר דינו הוא מועבר למתקן של שירות בתי-הסוהר, למעט במקרים מיוחדים של אסירים טעוני הגנה, שהעברתם למתקן של שירות בתי-הסוהר עלולה להימשך זמן רב יותר. הסדר זה מביא לפתרונה של הבעיה שהצעת החוק מבקשת לפתור.

על כן, תיקון החוק המוצע, אומרים לי, אינו דרוש. נוסף על כך, לדעתי שלי ההסדר החקיקתי המוצע אינו רצוי, משום שגם תנאי הכליאה במתקנים המשטרתיים השונים אינם זהים. יש אפשרות של שימוש לרעה בהסדר מפלה שכזה.

יתירה מזאת, המחוקק כבר קבע את ההסדרים הרצויים לקיצור תקופות מאסר, כמו שחרור מוקדם ושחרור מינהלי, ואין, לדעתנו, מקום להוסיף עליהם בלי לפגוע בהיבטים הפנולוגיים של עונש המאסר.

היו"ר ע' מאור:

חברי הכנסת, ברשותכם. אומנם הצלצול כבר היה, אבל תשובת השר עוד ניתנת. בבקשה. חבר הכנסת ביבי, תעזור שם בבקשה. חברי הכנסת.

שר המשפטים ד' ליבאי:

יש הופעה מרשימה של כל חברי סיעת המפד"ל, שבאו להתייצב לצדו של חברם, חבר הכנסת ביבי.

יגאל ביבי (מפד"ל):

סולידריות.

שר המשפטים ד' ליבאי:

נאה נאה לראות סולידריות בין חברי הכנסת.

פתרון הבעיה של מצוקת המקום בבתי-הסוהר הוא בהרחבתם ולא במה שנראה לי עיוות הספירה של ימי ריצוי העונש. לפיכך, אני מציע להסיר את הצעת החוק מסדר-היום של הכנסת ומתנגד להעברתה לוועדה. יש לי העוז לומר זאת גם כאשר אני רואה מולי התייצבות מלאה של סיעת המפד"ל, שייתכן שתכריע את הכף.

לגופו של עניין, מורי ורבותי, אני חושב שזאת לא הצעת חוק נכונה. לא נפתור את הדבר בפיקציות ולא נפתור ב"ישראלוף" בעיות.

יגאל ביבי (מפד"ל):

מה הפתרון?

שר המשפטים ד' ליבאי:

הפתרונות כבר הושגו. אתה עצמך אמרת, שהנהלים שונים, ולהבדיל ממה שהיה קודם, שבאמת עשרות רבות של שפוטים ישבו בתחנות משטרה ובבתי-מעצר שבועות וחודשים, שינו את הנהלים וחייבו להעביר שפוט מיידי לבתי-הסוהר, למעט טעוני הגנה שמיקומם דורש קצת יותר מחשבה ותכנון.

יגאל ביבי (מפד"ל):

שר המשפטים ד' ליבאי:

לכן לבוא ולומר שהתרופה לבעיה היא, שבמקום יום מאסר בבית-סוהר נחשיב לך כל יום מעצר לשלושה ימים – למה לא לחמישה ימים, למה לא לחודש? נתחיל לחנך את הציבור שיש יום שהוא יום, אבל יש יום במקום אחר שהוא שלושה ימים?

יגאל ביבי (מפד"ל):

יש הבדל – – –

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני משאיר זאת לשיקול דעתכם, חברי הכנסת, אבל דעתי שלי ועמדת הממשלה ברורות. אני מבקש להסיר הצעה זאת מסדר-היום.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת ביבי, האם אתה נענה לפניית השר?

יגאל ביבי (מפד"ל):

לא.

היו"ר ע' מאור:

לא. אם כן, אנחנו עוברים להצבעה. חבר הכנסת ביבי, אתה בעד העברת הצעת החוק – לאיזו ועדה?

יגאל ביבי (מפד"ל):

ועדת הפנים ואיכות הסביבה.

היו"ר ע' מאור:

לוועדת הפנים ואיכות הסביבה. האם זה מוסכם לפני ההצבעה? טוב, אנחנו עוברים להצבעה. מי בעד העברת הצעת חוק העונשין (תיקון – חישוב ימי המעצר לאחר שניתן פסק-דין), התשנ"ב–1992, של חבר הכנסת יגאל ביבי, לוועדת הפנים ואיכות הסביבה? מי בעד? מי נגד? הפעלתי את מערכת ההצבעה.

הצבעה מס' 17

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדין מוקדם בוועדה – 13

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – 11

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק העונשין (תיקון חישוב ימי המעצר לאחר שניתן פסק-דין), התשנ"ב–1992, לדין מוקדם בוועדת הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

היו"ר ע' מאור:

13 בעד, 11 נגד, ללא נמנעים. אם כן, הצעת חוק העונשין – – –

קריאות: – – –

היו"ר ע' מאור:

הצעת חוק העונשין הועברה לוועדת הפנים ואיכות הסביבה.

הצעת חוק העונשין (תיקון – לחץ על עובד ציבור), התשנ"ג–1993

(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

היו"ר ע' מאור:

אנחנו עוברים להצעת החוק הבאה, תצ"א. אני מזמינה את חבר הכנסת אלכס גולדפרב לנמק. בבקשה. חבר הכנסת אלכס גולדפרב, בבקשה.

אלכס גולדפרב (צומת):

גברתי היושבת-ראש, אדוני שר המשפטים, חברי הכנסת, יוזמת החוק עלתה כתוצאה מפגיעה באנשי ציבור שחשפו אי-סדרים ושחיתויות במגזר הציבורי, ויש, לצערי, אין ספור דוגמאות של מקרים המטופלים גם כיום במערכת.

עובד ציבור שגילה אי-סדרים או חשד לחוסר מינהל תקין והתלונן אצל הממונים או על הממונים מוצא היום את עצמו מחוץ למערכת, בלשכת העבודה, מחתים כרטיס מובטל ונושא אות קין.

מטרת החוק היא לחזק את האנשים הישרים בחברתנו ולהקנות להם ביטחון שפרנסתם לא תיפגע לאחר שחשפו אי-סדרים במגזר הציבורי. גברתי היושבת-ראש – – –

היו"ר ע' מאור:

ברשותכם, חברי הכנסת, נא לאפשר לדובר להציג את הצעת החוק.

אלכס גולדפרב (צומת):

יושבים כאן היום אנשים שנפגעו, וחוק זה בא להגן על שכמותם.

תוצאות החוק: כל המאיים או מפעיל לחץ נפשי או אחר על חושף שחיתות, גורם לפגיעה בעבודתו, פרנסתו או העסקתו, והכול מאחר שאותו עובד חשף שחיתות או התלונן על אי-סדרים – דינו עד שלוש שנות מאסר.

תפקיד חברי הכנסת כמחוקקים הוא להגן על כל האזרחים. לכן אני מבקש את תמיכתכם בהצעת החוק הזאת ומודה לאותם 28 חברי הכנסת שכבר חתמו על תמיכתם בהצעת חוק חשובה זו. חברי כנסת מן הימין ומן השמאל, מן האופוזיציה ומן הקואליציה, חברי כנסת שטובת כלל הציבור עומדת לנגד עיניהם ולא שיקולים זרים של אופוזיציה מול קואליציה. חברי הכנסת הם: נעמי חזן, איננה; דב שילנסקי, איננו; שאול עמור, איננו; יוסי כץ, איננו; אברהם בורג, איננו; חיים דיין, איננו; רוני מילוא, איננו; עוזי לנדאו, איננו; נסים זוילי, איננו; דוד צוקר, איננו – – –

אלי דיין (העבודה):

– – – אל תחתמו לו.

אלכס גולדפרב (צומת):

אלי דיין ישנו; אפרים סנה, איננו; רחבעם זאבי, איננו; חיים קופמן, איננו; אברהם רביץ, איננו; יורם לס ישנו; רן כהן, איננו; יגאל ביבי – – –

יגאל ביבי (מפד"ל):

ישנו.

אלכס גולדפרב (צומת):

אלי בן-מנחם, איננו; רפאל איתן, איננו; משה פלד, איננו; אבי יחזקאל, ישנו; יוסף בא-גד, איננו; חנן פורת, איננו; דוד מנע, ישנו; שלמה בניזרי, איננו; ועמנואל זיסמן איננו.

גדליה גל (העבודה):

מה עם חבר הכנסת גולדפרב?

קריאה:

אלכס גולדפרב (צומת):

אני שב ומבקש את תמיכת כל חברי הבית בהצעה זאת. אסור לתת לשיקולים זרים של אופוזיציה וקואליציה להשפיע על הצעת חוק חשובה זאת. חבל שחברי הכנסת ייעדרו מהאולם וישליכו את אחריותם הציבורית בשביל חברות בממשלה. תודה רבה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה. אני מזמינה את שר המשפטים, השר ליבאי, להשיב.

שר המשפטים ד' ליבאי:

כבוד היושבת-ראש, חברי הכנסת, שמעתי בעניין רב את הדובר לפני, חבר הכנסת גולדפרב, קורא רשימה ארוכה של חברי כנסת; רק לא היה ברור לי מהיכן הוא קורא. הצעה זו הועברה אלינו כהצעת חוק של שני חברי הכנסת אלכס גולדפרב ואלי גולדשמידט, הצעת חוק תצ"א, הצעת חוק העונשין (תיקון – לחץ על עובד ציבור), התשנ"ג-1993. לא ראיתי ולא ידעתי שקבוצה כל-כך נכבדה הצטרפה להצעת החוק. כדאי להעביר את הדברים גם לידיעתי, אבל גם זה לא היה משנה את תשובתי, כי הרי תשובתי תהיה לגופו של עניין.

הנה אמרת שמא ---

אלכס גולדפרב (צומת):

הם חתמו על תמיכה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

רצית להבהיר שהם לא שותפים להצעה, אבל הם, כך נאמר לי, תומכים. מכל מקום, אני לא מבקש ליהנות מנוכחות או מאי-נוכחות התומכים, ואני רוצה שתנוח דעתך, כי לא שיקולי קואליציה ואופוזיציה לפני, שהרי שותף להצעתך חברי הטוב, חבר הכנסת אלי גולדשמידט, ואני נוקט עמדה, וכך גם ועדת שרים לענייני חקיקה, לאחר שבחנו את הדברים לגופם.

הכוונה של מגישי ההצעה רצויה, אבל אנו מצאנו שנושא הפעלת לחץ על-ידי עובד ציבור על עובד ציבור אחר, כדי שיימנע מלחשוף מעשי שחיתות בשירות הציבורי, כבר מטופלת בחוק העונשין; כוונתי לסעיפים 280 ו-428 לחוק האמור. סעיף 280 דן בשימוש לרעה בכוח המשרה, שבשלו ניתן להטיל עונש מאסר של שלוש שנים, וסעיף 428 דן באיום של פגיעה שלא כדין בפרנסתו של אדם וקובע עונש מאסר של שבע שנים. הוראות אלה חמורות דיין כדי להתמודד עם ההתנהגות הפסולה שאותה מבקשים לאסור.

עלינו לזכור, שכבר ב-1980 הוספו על חוק מבקר המדינה הוראות שנועדו להגן על עובד ציבור המגיש תלונה מפני התנכלות של הממונים עליו. חבר הכנסת אלי דיין, אבקש את תשומת לבך.

לדעתי, אין להוסיף בסוגיה זאת איסורים פליליים פרטניים, שיטפלו בכל מקרה של הפעלת לחץ בסעיף נפרד בחוק הפלילי, ודי באיסורים הכלליים הקבועים בחוק הקיים לעניין סחיטה באיומים ושימוש לרעה במשרה על-ידי עובד ציבור.

ברצוני להוסיף, שהוספת העבירה הפלילית המוצעת כנוסחה עלולה, למרות הכוונה הטובה של מגישי הצעת החוק, לשים מכשול בלתי אפשרי בפני מנהלים ואחראים בשירות הציבורי. שכן די בכך שאדם יטען כי חשף שחיתות, ואיש לא יתקרב אליו בעבודה, שמא הפנייה אליו תיחשב כהפעלת לחץ נפשי או כלכלי עליו; איש לא יעז לבקש ממנו לעבור לחדר אחר או לשנות משהו בסדרי עבודתו, גם כעבור שנים, שמא ייחשב הדבר לעבירה של – אני מצטט: "פגיעה בעבודתו או בהעסקתו". יש לנו חשש רציני, שעובדים בעייתיים יתחילו להגיש תלונות למשטרה נגד הממונים עליהם או חבריהם לעבודה, כשהם נתלים בתלונה שהגישו בעבר, או שהגישו עכשיו, כדי למנוע מהלכים חוקיים נגדם, ויחסי העבודה יהוו מחלקה חדשה באגף החקירות של משטרת ישראל.

לכן, הגם שאני סבור שעלינו לעשות יותר להגנתם של חושפי שחיתות אמיתיים, נראה לממשלה שהצעת החוק הנדונה היא – או מיותרת, בגלל סעיפים קיימים בחוק, או מעוררת בעיות במקום לפתור בעיות.

בקשתי היא להסיר את הצעת החוק הזאת מסדר-היום.

הי"ר ע' מאור:

תודה. חבר הכנסת אלכס גולדפרב, בשם המציעים, האם אתה מקבל את פניית השר?

אלכס גולדפרב (צומת):

לא.

הי"ר ע' מאור:

לאיזו ועדה אתם מציעים להעביר את הצעת החוק?

שר המשפטים ד' ליבאי:

ועדת החוקה, חוק ומשפט.

הי"ר ע' מאור:

אנחנו עוברים להצבעה על הצעת חוק העונשין (תיקון – לחץ על עובד ציבור), התשנ"ג–1993, של חברי הכנסת אלכס גולדפרב ואלי גולדשמידט, מס' תצ"א.

הצבעה מס' 18

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 17

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – 5

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק העונשין (תיקון לחץ על עובד ציבור),

התשנ"ג–1993, לדיון מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

הי"ר ע' מאור:

ברוב של 17, נגד חמישה, הועברה הצעת החוק לדין בוועדת החוקה, חוק ומשפט.

הצעת חוק הפוליגרף (רישוי ופיקוח), התשנ"ג-1993

(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

היו"ר ע' מאור:

אנחנו עוברים להצעת החוק הבאה – תקמ"א – הצעת חוק הפוליגרף (רישוי ופיקוח), התשנ"ג-1993. ינמק חבר הכנסת מיכאל איתן. בבקשה.

מיכאל איתן (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, הצעת החוק המובאת הנה בקריאה טרומית, עניינה שאלה שאינה קלה להכרעה. ההצעה דנה ברישוי העיסוק בפוליגרף, והיא באה כתוצאה מפעולתה של ועדת כנסת – – –

היו"ר ע' מאור:

חברי הכנסת, אני מבקשת שקט.

מיכאל איתן (הליכוד):

חבר הכנסת פרופסור לס, אני רוצה לדבר אליך.

יורם לס (העבודה):

מה עשיתי? – – – פוליגרף? אני מקשיב.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני רוצה לשכנע אותך. בכנסת הקודמת הוקמה ועדה, שהיו חברים בה חבר הכנסת פרופסור אמנון רובינשטיין, חבר הכנסת פרופסור שטרית, חבר הכנסת דדי צוקר, עבדך הנאמן, חבר הכנסת יצחק לוי וחבר הכנסת העצמי. הוועדה הזאת עשתה עבודה ממושכת, שמעה עדויות, לרבות עדים שהובאו במיוחד מחוץ-לארץ, לגבי הנושא הזה.

הוועדה הזאת גיבשה את עבודתה בהצעת חוק המונחת כרגע לפניכם ומובאת להצבעה.

הצעת החוק הזאת, שהוועדה גיבשה, מתבססת על הצעת חוק שהוכנה קודם לכן על-ידי ועדה בראשות השופט כהן; שר המשפטים דהיום היה אחד מחברי אותה ועדה. גם ועדה זו המליצה להעביר הצעת חוק שתקבע מי רשאי לבצע בדיקות פוליגרף.

המצב היום הוא, שהשדה הזה פרוץ. כל אדם שיש לו כסף יכול לקנות מכשיר פוליגרף ולבצע בדיקות פוליגרף. הבדיקות האלה הן בדיקות משמעותיות מאוד. בבת-משפט משתמשים בהן בחלק מההליכים. למשל, בנושא מעצרים – הרבה מאוד; במשפט אזרחי – הרבה. חברות ביטוח קובעות לפעמים בפוליסה תנאים. משתמשים בהן גם לא בתחום המשפט, למשל בתחום העבודה, במיון ובבדיקה לקבלה לעבודה. כלומר, המכשיר הזה הוא מכשיר, שהמשמעות של התוצאות שלו יש בה אינטרס ציבורי מרחיק לכת.

יש בעולם מקומות, שהשימוש בפוליגרף אסור בהם. יש מקומות אחרים, שיש בהם הגבלות והתערבות של המחוקק, למשל בארצות-הברית.

הצעת החוק הנוכחית באה להסדיר את הנושא. היא באה לקבוע מי יהיו העוסקים, שיהיה איזה פיקוח ציבורי על מה שנעשה בתחום הזה.

היתה הסכמה רחבה מאוד, על מנת שאפשר יהיה להציג אותה, שאינה קשורה בקו פוליטי זה או אחר.

והנה, מה קורה פתאום? – וזה החלק שהוא יותר מעניין מעצם הצעת החוק. אני מקבל דיווח, שוועדת השרים הביעה התנגדות. איך יכולה ועדת השרים להביע התנגדות כאשר שר המשפטים עצמו חתום על ההמלצה? לפעמים זה קורה, בנושאים פוליטיים, ששר הופך להיות שר המשפטים, ואפשר להבין שאין דין שר המשפטים כדין חבר כנסת משפטן באופוזיציה. אבל לא מדובר פה על קואליציה ואופוזיציה. פה מדובר על ועדת חקירה, שהשר שלנו היה חבר בה, והוא חתם על המלצות לאחר שהוא חקר ובדק את הנושא בלי שום קשר לעניין פוליטי.

מסתבר שאנשי מקצוע במשרד המשפטים, ושמענו חלק מהם גם בוועדה, מתנגדים. אני רוצה לומר לכם, חברי הכנסת, יש טעם רב בהתנגדות ובנימוקים שלהם. הנימוקים להתנגדות שלהם מבוססים על שני אלמנטים חשובים וראויים בהחלט לבחינה.

האלמנט הראשון – הם אומרים – ברגע שיהיה רישוי, אתה נותן לגיטימציה לדבר הזה, שאתה לבד קובע, שאין בו ביסוס מדעי.

הדבר השני שהם טוענים – וגם בו יש היגיון רב – הם אומרים: ברגע שאתה תלך על בסיס של רישוי אתה עלול ליצור מצב, שהענף הזה יהיה ענף סגור, ואלה שיקבלו את הרשיון יוכלו להעלות את המחירים וינצלו את המקצוע הזה לעשיית רווחים; ענף סגור, גילדה מקצועית.

אני רוצה לומר כבר בשלב זה, שלשתי הטענות האלה יש משקל רב. אבל מולן עומדות טענות מרחיקות לכת לא פחות. איפה אני רואה את עיקר הבעיה בנושא העומד כרגע בפני הכנסת? ראו מה קורה היום. פרופסור שטרית, שהוא שר בממשלה, ממשיך לתמוך בחוק בפה מלא. פרופסור רובינשטיין, שהוא שר בממשלה, ממשיך לתמוך בחוק בפה מלא. חבר הכנסת דוד צוקר וחבר הכנסת אברהם פורז – אני בכוונה מונה קודם כול את חברי הקואליציה – תומכים בחוק בפה מלא. יש שני פקידים במשרד המשפטים שהם, על-פי אמירתם, ושר המשפטים, שתמך בחוק הזה בעבר, הופכים פתאום את כל העניין הזה לאיזה מנגנון, שכל הכנסת צריכה לקבל את חוות דעתם.

אני פונה לחברי הכנסת ואומר: לא יכול להיות. זה ה-MINISTER YES המובהק ביותר שראיתי, ואני הרבה שנים בכנסת. תנו לכנסת לקיים את הדיון. תנו לוועדת הכנסת ולחברי הכנסת את האפשרות לדון בסוגיות אלה ולנסות לגבש הצעות כלשהן, שיענו, לפחות בחלקן, על הסוגיות האלה שמעלים. אחרת אתם פשוט עושים צחוק מהכנסת. אתם הופכים את הכנסת הזאת לאסקופה נדרסת, שכל שניים או שלושה פקידים במשרד המשפטים יכולים להפוך אותה פתאום למקום שלא חושבים בו; יכולים לבטל את דעתם של חברי כנסת רבים שעסקו חודשים בנושא, וכבר בשלב של הקריאה הטרומית לבקש ואולי להוריד את הנושא מסדר-יומה של הכנסת.

לכן אמרתי שאני פונה אליך, פרופסור לס, אל המצפון שלך כחבר כנסת. אתה תצטרך עכשיו להכריע בשאלה, האם לתת גיבוי לקבוצה רחבה של חברי כנסת – – –

עמנואל זיסמן (העבודה):

למה הוא?

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מעלה את הדילמה ולוקח אותו. הוא לא צריך להתרגש מזה יותר מדי. אם זה מפריע, אני לוקח את דברי חזרה. אני אומר: יושב כאן חבר כנסת, שאני מאמין שהוא אדם חושב, ואני מסתכל עליו כרגע ושואל אותו: העמד זה מול זה קבוצה גדולה של חברי כנסת שישבו ועבדו על הנושא תקופה ארוכה והשקיעו מחשבה, והם רוצים לנסות ולבדוק את הנושא הלאה. ממול עומד איזה מנגנון, שאומר: אנחנו רוצים להוריד את זה מסדר-היום. אני חושב שההכרעה של כל מי שהוא שוחר פרלמנטריזם במקרה הזה צריכה לאפשר לכנסת להמשיך ולדון בהצעה הזאת. יש לה לפחות בסיס להמשך דיון בה בוועדה, בהכנה לקריאה ראשונה.

היו"ר ע' מאור:

תודה. אני מזמינה את שר המשפטים דוד ליבאי להשיב. בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, האתגר שנתן לנו חבר הכנסת מיכאל איתן, "אל נא תצייתו, חשבו, הצביעו כהבנתכם" – גם אני מבקש: הצביעו כהבנתכם. אבל אסביר לכם מדוע אנו בממשלה סברנו, לאחר מחשבה רבה ולאחר שחזרנו ודנו בעניין בוועדת השרים לענייני חקיקה, ואכן לאחר שנועצנו במומחים – קשה היה לנו ליתן יד להצעת חוק זו אף שידענו שזו הצעה שנבחנה ונלמדה ביסודיות, או יותר נכון, הצעה זו היא פועל יוצא של דיונים רציניים שהיו בוועדה של הכנסת בראשותו של חבר הכנסת מיכאל איתן.

אני רוצה להסביר לכם את השיקולים שלנו. אנחנו יודעים שהחקיקה המוצעת היא פרי לימוד רציני של הנושא, כאמור, באותה ועדה של הכנסת, ונראה גם לי שהמגישים מעוניינים להעלות את רמת העיסוק והבדיקה בפוליגרף ולמנוע מאנשים חסרי הכשרה מתאימה ומשרלטנים לקבוע ממצאים של בדיקה בפוליגרף.

הצעת החוק באה לקבוע בסעיף 3(א) לאמור: "לא יעסוק אדם בפוליגרף אלא אם יש בידו רשיון לכך מאת ועדת הרישוי".

הצעת החוק מגדירה "עיסוק בפוליגרף" – כל עיסוק בפוליגרף, כמשלח יד או בתמורה.

מה שהשתנה בזמן האחרון, בזמן שהיה לי הכבוד לשבת בוועדת השופט יצחק כהן, זיכרונו לברכה, אותה ועדה שהתבקשה לבחון בה את הפוליגרף – האם תוצאות הבדיקה ראויות להיות קבילות וכיוצא באלה – הוא שבינתיים הכנסת הזו חוקקה את חוק-יסוד: חופש העיסוק. וכאשר באה הכנסת להגביל עיסוקו של אדם בתחום מסוים, עליה לשוות עכשיו לנגד עיניה את הוראות חוק-יסוד: חופש העיסוק, הקובע בסעיף 1: "כל אזרח או תושב של המדינה זכאי לעסוק בכל עיסוק, מקצוע או משלח יד; אין מגבילים זכות זו אלא בחוק, לתכלית ראויה ומטעמים של טובת הכלל".

מגישי הצעת החוק אכן מבקשים להגביל את העיסוק בפוליגרף בחוק של הכנסת. אלא שההגבלה המבוקשת להיות בלשון חוק-היסוד: "לתכלית ראויה ומטעמים של טובת הכלל".

ועוד מורה חוק-יסוד: חופש העיסוק, בסעיף 2: "היה עיסוק מותנה בקבלת רשיון, לא תישלל הזכות לרשיון אלא על-פי חוק ומטעמים של ביטחון המדינה, תקנת הציבור, שלום הציבור ובריאותו, בטיחות, איכות הסביבה או הגנה על המוסר הציבורי".

לבד מהאמור לעיל, מורה סעיף 3 של חוק-היסוד: "כל רשות מרשויות השלטון חייבת לכבד את חופש העיסוק של כל אזרח או תושב".

העולה מהוראות חוק-יסוד: חופש העיסוק, שעל חברי הכנסת להשתכנע, שההגבלה שמבקשים להטיל על העיסוק בפוליגרף היא מטעמים של טובת הכלל, וכי ההסדר המוצע עומד במבחן של "תקנת הציבור", שביסודה עומד גם מבחן הסבירות.

ועדת השרים לענייני חקיקה קיימה דיון רציני בהצעת חוק זו. יתר על כן, שרי המשפטים והמשטרה נועצו בעוזריהם בשני המשרדים, ובאנו, שני השרים, וגם ועדת השרים, למסקנה, שנתנגד להצעת חוק זו מהטעמים הבאים:

לכאורה יש היגיון במחשבה שלפיה דרישת רמת השכלה והתמחות, קביעת כללי אתיקה והקמת מנגנון פיקוח, יש בכל אלה כדי להבטיח רמה נאותה של המקצוע. אולם מחקרים שנערכו בארצות-הברית והובאו בפנינו מעלים ספק באשר ליעילות ההסדר המשפטי של המקצוע, החל ביכולתן ובהתאמתן של בחינות הכשירות להבטיח רמה מקצועית נאותה, דרך חולשתם של מנגנוני האכיפה של הנורמות המקצועיות וכלה בעלות הכרוכה בהפעלת מוסדות הרישוי. אין בסיס מוצק, כך נראה לנו, לדעה, שההסדרה המשפטית משיגה את התוצאה המבוקשת של עלייה ברמה המקצועית; לעומת זאת אותם מחקרים חשפו את העובדה, שהסדרת המקצוע יוצרת לעתים עיוותים, כגון קושי להצטרף למקצוע, דבר המוביל למונופוליזציה של מתן השירות ואף להיווצרותן של "אליטות מקצועיות פורמליות", המייצרות כלים לשמירת כוחן בתוך הארגון, כאשר האינטרס הציבורי אינו תמיד השיקול המניע אותן. ומדובר לא רק במקצוע זה, אלא בהסדרת מקצועות דרך כלל.

אף שבמדינות מסוימות בארצות-הברית קיימת חקיקה לשם הסדרת העיסוק בפוליגרף, לא הביא הדבר להעלאת הרמה של העוסקים במקצוע. יתר על כן, בשל הרמה הירודה והספקות לגבי מהימנותה של בדיקת הפוליגרף, נחקקו במישור הפדרלי איסורים לשימוש בפוליגרף למטרות מסוימות, כגון איסור שימוש בפוליגרף במישור של יחסי עבודה, אם לצורך גיוס כוח אדם ואם לצורך פיטורים.

יתירה מזו, העוסקים בפוליגרף מודים בעצמם, כי כמעט שלא ניתן לקיים פיקוח יעיל על תהליך בדיקת הפוליגרף, וכי תוצאת הבדיקה בפוליגרף היא תהליך פסיכולוגי, שמכשיר הפוליגרף משמש לה רק כלי עזר.

לפיכך, מבחינת האיזונים שיש לשקול במישור של חופש העיסוק, עלול החוק המוצע לפגוע בחופש העיסוק, בלי שנצליח להשיג את המטרה המבוקשת של העלאת רמת המקצוע והקמת מערכת פיקוח יעילה עליו.

לעומת זאת, בהסדר המקצוע בחוק יהיה משום מתן גושפנקה רשמית לשימוש בפוליגרף, כאשר מבחינה מדעית המומחים חלוקים עד היום באשר למהימנותן של בדיקות פוליגרף, הן בשל השיטות השונות לביצוע הבדיקה, הן בשל תכונות מסוימות של הנבדקים, המונעות ביצוע הבדיקה. בהקשר זה יש לציין, כי הקהילה הרפואית הבין-לאומית מדגישה את ספקותיה באשר למהימנות בדיקת פוליגרף, ותראו גם מאמר מיולי 1992 ב-OF MEDICINE NEW ENGLAND. מן הראוי להזכיר בקשר לכך גם את דוח אותה ועדת השופט יצחק כהן בנדון, שאכן הייתי חבר בה, שסירבה להכיר בתוצאות בדיקת הפוליגרף כראיה קבילה בבית-המשפט, למעט כאינדיקציה בשלב החקירה של המשטרה, אם כי העירה שמן הראוי לפקח על העיסוק בפוליגרף, כפי שאמר כבר חבר הכנסת מיכאל איתן.

דעת מומחי משרד המשפטים היא, שכדי לפתור בעיות אשר התעוררו בשטח בעקבות ריבוי השימוש בבדיקות פוליגרף, אם על-ידי חברות ביטוח ואם ביחסים של עובד ומעביד, מן הראוי למצוא פתרונות במישור של חוזים אחידים בדיני ביטוח, וכן במישור של דיני עבודה או הסכמים קיבוציים, ולא על-ידי הקמת מנגנון כבד ולא-יעיל של רישוי המקצוע, וכך גם היתה דעת השרים בוועדת השרים לחקיקה.

ובכן, אני חוזר ומדגיש: מבקשים היום להסדיר בחוק כמקצוע טעון רישוי בדיקה בפוליגרף, שרבים חולקים על מהימנותה. הפעלת הפוליגרף אינה מקצוע אקדמי ואינה נלמדת בבית-ספר מקצועי. מיטב המומחים לפוליגרף למדו להשתמש בו בקורס קצר, או בעת ששירתו במשטרת ישראל או בשב"כ. מוצע בזאת שלהבא לא יוכלו גם גורמים ממלכתיים אלו להעסיק אדם בבדיקות פוליגרף אלא אם הוא בעל תואר בוגר של מוסד להשכלה גבוהה, ובלבד שבמסגרת לימודיו נכללו נושאים מתחום הפסיכולוגיה ומדעי ההתנהגות, כפי שתקבע ועדת הרישוי, או בעל תואר שהועדה הכירה בו כשווה תואר.

הנה כי כן, אף מציעי החוק אינם יכולים לקבוע, כי השכלה ותעודה אקדמית מסוימת הן תנאי חיוני להפעלת הפוליגרף. הצעת החוק משאירה לוועדת רישוי, שימנה שר המשפטים, לקבוע מהי ההכשרה האקדמית הנדרשת. כיצד תקבע זאת ועדת הרישוי? מדוע היא תוכל לקבוע דברים שאין הכנסת יכולה לקבועם בחוק?

ועוד מתנה הצעת החוק את מתן הרישוי בסיום לימודים בבית-ספר לבודקי פוליגרף המוכר על-ידי ועדת הרישוי. אין אני מכיר שום בית-ספר בישראל, שמכשיר דרך קבע בודקים בפוליגרף או שרכש לו מוניטין בתחום זה. אין להבין את הדרישה אלא כיוזמה להקמתו של בית-ספר, שעד היום לא היתה הצדקה לקיומו, או לשליחת אנשים להשתלם בקורסים במדינות זרות בלי שקיבלנו מידע על טיבם ועל תרומתם למהימנות בדיקת הפוליגרף.

ועוד מוצע כאן היום, שאותה ועדת רישוי, החייבת לעמוד על תואר אקדמי של המועמד, על לימודיו בבית-ספר לבודקי פוליגרף, על התמחותו ועל שיעמוד בבחינות התמחות – אותה ועדת רישוי רשאית לשחררו מכל התנאים הללו גם יחד ולהקנות לו רישיון לעיסוק בפוליגרף. על מה ולמה, אם התנאים הללו, כולם או חלקם, חיוניים לשמירת הרמה?

מניסיוני ומעבודתי בוועדה לענייני ביקורת המדינה למדתי, כי כאשר מסדירים מקצוע, יש חשש רציני לכך שמוסרים בידי קבוצה קטנה של עוסקים באותו מקצוע מונופול מוחלט על העיסוק באותו תחום, וקבוצה קטנה זו פועלת כגילדה מקצועית הסוגרת את שערי העיסוק במקצוע, או פותחת אותם בקמצנות ובזהירות מוגזמת בפני מתחרים אפשריים. הדוגמה הבולטת לכך היא הסדרת מקצוע שמאות המקרקעין.

לכן, מחשש שהסדרת המקצוע תטעה אנשים לחשוב, שהבדיקה בפוליגרף הוכרה על-ידי הכנסת כמהימנה, ומתוך חשש שהצעת החוק פוגעת ללא הצדקה מספקת בחופש העיסוק, החליטה ועדת השרים להציע לכם להסיר הצעת חוק זו מסדר-היום, ואני אומר זאת בכל הכבוד למציע ולעבודתו ומתוך הערכה לעבודה זו ולמאמץ זה, אבל סופו של דבר מתוך מחלוקת עמו ועם המציעים.

זה לא עניין פוליטי, זה לא עניין מפלגתי, זה לא עניין שאנחנו רואים בו בכלל מקום לאופוזיציה וקואליציה, אבל עמדת הממשלה, במידה שהיא צריכה לומר את דברה לציבור בנושא, היא שחוק זה אין בו צורך. תודה רבה.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת איתן ביקש לענות. חמש דקות בלבד. בבקשה.

מיכאל איתן (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, אני מבקש להתחיל במקום שבו סיים כבוד שר המשפטים. הוא אמר: זאת לא שאלה של קואליציה, זאת לא שאלה של אופוזיציה, הממשלה הגיעה לדעה, היא סבורה שהצעת החוק הזאת צריכה להיות מוסרת מסדר-היום. אבל, ראה זה פלא, בתוך הממשלה עצמה שני שרים משפטיים, השר שטרית והשר רובינשטיין, והשר ליבאי בתוקף היותו חבר ועדת-כהן בזמנו, היו סבורים שיש מקום להביא הצעת חוק כזאת לכנסת. עכשיו עומד כאן השר ואומר: רבותי, הממשלה סבורה – וזאת זכותה – שיש כאן נקודות מסוימות והיא מתנגדת.

אני אמרתי בראשית דברי: הטיעון בעניין חופש העיסוק, הטיעון בדבר הלגיטימציה, הם טיעונים כבדי משקל. אני לא זלזלתי ואמרתי: להיפך, הם חשובים. אבל אני שואל את עצמי: עמדת כאן, אדוני שר המשפטים, הבאת דברים מאוד חשובים. אנשים השקיעו בזה מאמץ, והרי איש כאן לא שמע אותם. אנשים שיושבים כאן הולכים עכשיו להצביע תוך הסתמכות על עמדתך כשר המשפטים, או על סמך עמדתם של חברי הכנסת האחרים שדנו בנושא. ולכן, כשאני פונה לחברי הכנסת היושבים כאן, אני אומר להם: אתם לא דנים בנושא, אתם לא שמעתם את הטיעונים של שר המשפטים, יש פנים לכאן ולכאן, וכאשר אתם צריכים עכשיו להרים את היד, תנו כבוד לפרופסור רובינשטיין, לדדי צוקר, לפרופסור שטרית, למיכאל איתן, ליצחק לוי, שישבו חודשים ודנו בנושא, ומה שהם מבקשים כרגע – לקיים דיון בכל הטענות שאתה העלית כאן ולאיש לא היו זמן ויכולת להקשיב להן.

יש החלטות שאפשר להתנגד להן, הן על בסיס פוליטי. אתה אומר: אני לא מוכן שזה יעבור אפילו קריאה טרומית. אתה בא הנה לכנסת, אדוני שר המשפטים, עם טיעונים שאתה רוצה שיתייחסו אליהם, והמקום היחיד שבו אפשר להתייחס לטענות שלך ולענות עליהן, או לנסות ולהתמודד אתן, ושגם אתה תהיה מסוגל להתמודד עם טענות הכנסת – אני מייצג את הכנסת כאן, לא את מיכאל איתן, את ועדת הכנסת, את חברי הכנסת מכל הסיעות – המקום היחיד שהממשלה יכולה, אם יש לה כבוד לכנסת, לבוא ולהתמודד בו מול מה שהכנסת הזו מציעה כולה הוא בוועדת הכנסת. ואז אתה בא ואומר: רגע אחד, יש טיעונים. ישבו חברי הכנסת, השקיעו מחשבה, אני לא אזרוק את ההצעה שלהם בלי שאיש התעניין בה. אני אבוא לוועדה, אני אנסה לשכנע, אולי אני אשתכנע. אם לא, בקריאה ראשונה אני אפיל את ההצעה.

אבל להפיל הצעה כזאת בקריאה טרומית זה לעשות מכל האנשים האלה – אני לא יודע מה, להעמיד אותם בקונפליקט. למי הם צריכים להאמין, לדוד ליבאי, שהיה חבר בוועדת-כהן, ולשר דהיום שטרית ולשר דהיום רובינשטיין ולמיכאל איתן ולדדי צוקר, או להאמין לאיזו עמדה שלא זכתה לביטור, אבל הגיעה מחוגי משרד המשפטים? בחוגי משרד המשטרה, דרך אגב, אומרים את ההיפך. אנשי משרד המשטרה אומרים: כן, החוק חיובי.

ללמדך, שאם הכנסת הזאת יש לה כבוד מינימלי לעצמה, היא צריכה להעביר את הנושא הזה לוועדה. ואילו לך היה קצת כבוד והיית רוצה שהטיעונים שקראת פה יהיו טיעונים שדרכם לשכנע לא בכוח המשמעת הקואליציונית אלא בכוח ההיגיון, היית בא להתמודד אתם בוועדה.

לכן, לכל אלה שעקבו ולכל אלה שעדיין מפעילים מעט מחשבה, אני פונה ואומר: מבחן ההצבעה האמיתי כרגע הוא בכך, שזו הצבעה שנוגעת לשורשיה של הכנסת הזאת כמקום שבו יש דיון, שבו יש מקום לליבון דעות, שבו יש חברי כנסת שמעוניינים להתעמק בבעיה; שהממשלה לא תוכל לבוא הנה ובאופן אוטומטי להגיד: אנחנו לא מוכנים אפילו להיכנס לשלב של דיון. ואם ההצעה הזאת היום תרד מפה בקריאה הטרומית, יהיה בכך תקדים שלילי מאוד לעבודה מאומצת של חברי הכנסת, שמוכנים גם לקבל את כללי המשחק, שהממשלה יש לה כאן רוב, אבל ירצו שתהיה איזו התייחסות להצעה שלהם, ירצו שישמעו אותם, ירצו להתמודד מול הממשלה בוועדת הכנסת. הדרך למנוע את זה לא יכולה להיות דרך של רוב אוטומטי.

היו"ר י' עזרן:

תודה. אנו עוברים עכשיו להצבעה. מי בעד הצעת החוק של קבוצת חברי הכנסת, שהוצגה לנו כאן על-ידי חבר הכנסת מיכאל איתן? מי נגד?

הצבעה מס' 19

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 14

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – 14

נמנעים – 2

היו"ר י' עזרן:

אני מבקש סליחה, אני לא החלפתי בלוח ההצבעה שבשולחני את שם היושב-ראש, ולכן הצבעתה של חברת הכנסת ענת מאור לא נקלטה. אני מצטער מאוד. אם כך, יש 15 נגד ו-14 בעד.

דוד מנע (הליכוד):

היא יכולה היתה אחרי כן לצרף את קולה.

יעקב שמאי (הליכוד):

היו"ר י' עזרן:

רבתי, אני לא אתן לחטוף כאן הצבעה. זה לא ילך. נצביע עוד הפעם.

דוד מנע (הליכוד):

אף אחד לא חוטף.

היו"ר י' עזרן:

מה אתה רוצה? מה רצונך, חבר הכנסת?

יעקב שמאי (הליכוד):

על מה המלחמה?

מיכאל איתן (הליכוד):

מה קרה? מילא אם היתה הצבעה על ההסתדרות, אבל זה לא עניין פוליטי. מה קרה פה? מה אתם עושים קמפיין כאילו מי יודע מה קרה?

היו"ר י' עזרן:

בבקשה, רבותי, אנחנו עוברים להצבעה חוזרת. מי בעד הצעת החוק ומי נגדה? היכוננו להצבעה.

הצבעה מס' 20

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדין מוקדם בוועדה – 15

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – 16

נמנעים – 2

ההצעה להסיר מסדר-היום את הצעת חוק הפוליגרף (רישוי ופיקוח),

התשנ"ג–1993, נתקבלה.

היו"ר י' עזרן:

15 בעד, 16 נגד, שני נמנעים. אני קובע שהצעת החוק נדחתה.

הצעת חוק-יסוד: מבקר המדינה (תיקון – הסתדרות העובדים ומוסדותיה)

(הצעת חברת הכנסת ל' לבנת)

היו"ר י' עזרן:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצעת חוק של"ז, הצעת חוק-יסוד: מבקר המדינה (תיקון – הסתדרות העובדים ומוסדותיה), של חברת הכנסת לימור לבנת. בבקשה.

לימור לבנת (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בבחירות להסתדרות העובדים הכללית משתתפים 80% מכלל הבוחרים במדינת ישראל. זהו הגוף המאגד בתוכו תקציבים רבים יותר מאשר תקציביו של כל משרד ממשלתי אחר, חוץ אולי מאשר משרד הביטחון, ואנחנו הופכים אותו לאקס-טריטוריאלי.

עמנואל זיסמן (העבודה):

את חברה בהסתדרות?

לימור לבנת (הליכוד):

אני לא חברה בהסתדרות העובדים הכללית.

עמנואל זיסמן (העבודה):

את חברה בהסתדרות העובדים הלאומית?

לימור לבנת (הליכוד):

כן, אני חברה בהסתדרות העובדים הלאומית. לא הבנתי מה הבעיה.

עמנואל זיסמן (העבודה):

רק רציתי לדעת.

לימור לבנת (הליכוד):

קיבלת תשובה, זה לא דבר סודי.

אנחנו הופכים את הגוף הזה לגוף אקס-טריטוריאלי, מפני שמתבצעת בו יום יום, ולאחרונה היו גילויים רבים בעיתונות על כך, שחיתות בחסות החוק, כי החוק לא מאפשר למנוע אותה.

חברי הכנסת, כל מה שאני מבקשת כאן – – –

היו"ר י' עזרן:

סליחה לרגע אחד, חברת הכנסת לימור לבנת. רבותי, אי-אפשר כך. יש כאן הסתודדויות בלי סוף, אי-אפשר לשמוע, אי-אפשר לנהל ישיבה. אני מבקש.

לימור לבנת (הליכוד):

כל מה שאני מבקשת להציע כאן היום הוא, שתהיה חקיקה בחסות החוק, שתהיה ביקורת בחסות החוק, בדיוק כשם שיש ביקורת על מועצת עקרון, או אם תרצו על עיריית תל-אביב או על גוף אחר, שכספי הציבור כולם נתונים בו לביקורת ולא מסתפקים בביקורת של מבקר פנים.

לאחרונה התפרסמה סדרת כתבות ותחקירים על 2.5 מיליארדי שקלים שמשלמים 1.5 מיליון חברי קופת-חולים. הכתבות האלה פרסמו מה קורה שם, איך מתבצעים הדברים, איך גזבר ההסתדרות

שולט למעשה בכספים האלה, בלי שיש למישהו ידיעה כלשהי או שליטה על האופן שבו מנהלים את ענייני הכספים.

עמנואל זיסמן (העבודה):

יש אופוזיציה של הליכוד, למה היא לא מפקחת?

יעקב שמאי (הליכוד):

המבקר הוא לא נציג של מפלגה. שים לב לזה. שר האוצר חשוף לגמרי, שם לא חשופים לשום ביקורת. אתם פוחדים מביקורת? אתם פוחדים מחשיפה? אתם פוחדים מפיקוח?

לימור לבנת (הליכוד):

ודאי שהם פוחדים.

היו"ר י' עזרון:

חבר הכנסת שמאי, אני מזכיר לאדוני, שלצערי הרב חוק שמאי לא עבר.

לימור לבנת (הליכוד):

חבר הכנסת זיסמן, איך שינו את מדרגות המס? הורידו את המס האחיד לעשירים והעלו לבעלי ההכנסות הבינוניות. איך עשו את זה? בחטף עשו את זה. משום איזה פחדים שלהם עשו את זה. אבל לא רצו לפגוע דווקא בבעלי ההכנסות הגבוהות ופגעו בבעלי ההכנסות הבינוניות, ולא עזרו לבעלי ההכנסות הנמוכות.

איך זה מתנהל שם? מי קובע? איך קובע? הרי אתה קראת בדיוק אותן כתבות שאני קראתי, בדיוק אותם תחקירים. אני לא מצליחה להבין על מה אתם מנסים כאן להגן.

קופה מסתורית שקוראים לה "קופת ארתור" – 0.1%. הוקצבו 125,000 שקלים לחגיגות אחד במאי בשנה שלא היו בה חגיגות אחד במאי, וברוך השם שלא היו, ובאותה שנה ממש הוקצב עוד סכום של חצי מיליון שקלים לאותן חגיגות בנפרד.

אין נהלים מסודרים. אני לא רוצה עכשיו להלאות את חברי הכנסת בכל נושא קרנות הפנסיה, שכבר דיברנו עליו ועוד נדבר עליו, למרבה הצער, בלי סוף. אבל עכשיו מתנהל בעיתונות קמפיין פרסומי. ההסתדרות עכשיו מפרסמת יום יום, בתקציב של מיליוני שקלים, מי יודע כמה, גם זה אף אחד לא יודע כמה, על חשבון כיסו של הציבור, כל מיני מודעות.

מודעה אחת מדברת על כך ש"יד רוחצת יד". יש גם יד פושטת יד – פושטי היד של ההסתדרות. יש זרי פרחים, ולמי הם מגישים זרי פרחים? לעצמם. ההסתדרות מגישה לעצמה זרי פרחים. האם אתם יודעים שעמוד שלם של פרסומת בעיתון "ידיעות אחרונות", במיקום שבו מודעות אלו מפורסמות, עמוד אחד עולה 33,000 שקלים?

אלי דיין (העבודה):

רגע, זה לא נושא כלכלי.

לימור לבנת (הליכוד):

זה נושא מאוד כלכלי. לא קופת-חולים מפרסמת, ההסתדרות מפרסמת. איגוד מקצועי מפרסם. חשוב שתהיה הסתדרות – – –

אלי דיין (העבודה):

ולמה לא?

לימור לבנת (הליכוד):

חבר הכנסת דיין, אני לא אמרתי שלא. אני רק אומרת דבר אחד, שזה יהיה נתון לביקורת שאיננה ביקורת פנימית, אלא חיצונית.

אלי דיין (העבודה):

יש ביקורת בהסתדרות.

לימור לבנת (הליכוד):

יש ביקורת פנימית בהסתדרות.

עמנואל זיסמן (העבודה):

בהסתדרות הלאומית יש ביקורת חיצונית?

לימור לבנת (הליכוד):

לא, שום הסתדרות לא נמצאת תחת ביקורת חיצונית, ואני לא מתנגדת לביקורת. אבל מה שפורסם עכשיו פורסם על הסתדרות העובדים הכללית. אני מציעה להחיל ביקורת של מבקר המדינה על ההסתדרות הכללית. אם אתה תבוא ותציע להחיל את זה גם על הסתדרות העובדים הלאומית, אני אצביע בעד. נראה אותך מצביע בעד הצעת החוק הזאת עכשיו.

אלי דיין (העבודה):

עמנואל זיסמן (העבודה):

אצלכם בהסתדרות העובדים הלאומית יש מוסד של מבקר בכלל?

לימור לבנת (הליכוד):

משרד ביקורת פנימי יש בכל משרד, בכל מקום.

חברי הכנסת, הגיע הזמן לצרף את מדינת ההסתדרות למדינת ישראל. הגיע הזמן שמדינת ההסתדרות תכיר במדינת ישראל. מדינת ההסתדרות הכירה בתחום ביטוח אבטלה, בתחום שכר מינימום, אף שההסתדרות התנגדה לחקיקה הזאת, אבל בכל זאת זה קרה. הגיע הזמן שהיא תכיר גם במוסד ביקורת המדינה.

אם אנחנו לא יכולים להוציא את השחיתות הזאת החוצה, בואו לפחות נכניס את המבקר פנימה.

עכשיו הקואליציה מגייסת כאן במרץ רב את חברי הכנסת ומביאה את השרים ממשרדיהם. אני מציעה שהציבור כולו יראה מי רוצה להסתיר ומי רוצה למנוע, מי רוצה לחפות ומי רוצה להגן על אותן שחיתויות. על מה אתם מגינים? ביקורת המדינה על ההסתדרות, זה נושא שהייתם צריכים לברך עליו, לא להתחמק ממנו ולא לגייס כאן חברי כנסת ושרים כדי שיצביעו נגד, כדי שחס וחלילה לא יגלו שם את מה שאתם לא רוצים שיגלו. יש לכם, כנראה, סיבה טובה לזה.

אני מציעה לחברי הכנסת, ללא הבדל סיעות, זו הצעת חוק שנועדה לחשוף את מה שצריך לחשוף, אם יש לחשוף. את הדברים האלה יעשה המוסד לביקורת המדינה, ואני מבקשת להצביע בעד הצעת החוק הזאת בקריאה הטרונית. תודה רבה.

היו"ר י' עזרן:

תודה רבה לחברת הכנסת לימור לבנת. בבקשה, אדוני השר המשיב, שר הכלכלה והתכנון. אני מברך אותו – – –

קריאה:

– – –

היו"ר י' עזרן:

אין לי שום ספק, אלא שפשוט לא הייתי כאן ואני מנצל את ההזדמנות – בוודאי יצליח ויעשה.

שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:

אדוני היושב-ראש, תודה על דברי הברכה, שאני יודע שהם נאמרים מהלב ונכנסים אל הלב.

היו"ר י' עזרן:

סליחה רגע, אדוני השר. רבותי חברי הכנסת, בואו להגן על ההסתדרות. למה אתם עומדים שם?

שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת החוק המונחת בפניכם, שהוגשה על-ידי חברת הכנסת לימור לבנת, הינה מסוג ההצעות שעולות מדי פעם ומציעות לפגוע בארגון העובדים היציג הגדול במדינה –

– –

יעקב שמאי (הליכוד):

לפגוע בארגון העובדים, השר שטרית? פעם אמרת לנו שאנחנו רוצים לשבור את ההסתדרות. תראה מה קרה כשלא קיבלתם את הרעיונות שלנו לפני 25 שנה, ולאן התדרדרה מאז ההסתדרות. אתם מקבלים את ההצעות שלנו באיחור של 25 שנה. אנחנו מציעים ביקורת שאתה, אדוני השר, גם כן תובע, ואנחנו מציעים שתחול על ההסתדרות. גזבר ההסתדרות מחלק כספים לכל מי – – –

עמנואל זיסמן (העבודה):

— — —

היו"ר י' עזרון:

רבתי, מה קורה לכם?

יעקב שמאי (הליכוד):

חבר הכנסת זיסמן, אני יודע שאתה יודע ששם לא מתנהלים העניינים כמו שאתה רוצה. ומאחר שהם לא מתנהלים כמו שאתה רוצה, אז מפני שאתה שייך למפלגה אתה חושב שאתה מגן עליה בדרך זו. אבל האמת היא שאתם הורסים את המפלגה על-ידי החיפוי הזה – – –

היו"ר י' עזרון:

חבר הכנסת שמאי, מה אתה מציע לעשות כדי שאוכל לנהל את הישיבה הזאת?

יעקב שמאי (הליכוד):

אני מציע לשר שטרית שיפתח את ההסתדרות לביקורת, אם אין לו מה להסתיר.

היו"ר י' עזרון:

אבל תן לו אפשרות לנמק. אתה פשוט לא נותן לו אפשרות לדבר, ובלי עין הרע אינך זקוק לרמקול ולא לבת-קול. מה לעשות? אמרתי: בלי עין הרע.

שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:

אדוני היושב-ראש, לי נראה שיש כאן לא יותר מאשר התנגחות פוליטית במסווה של מסכת מיתממת של טוהר מידות ומינהל תקין. בהסתדרות יש מבקר, שמו נפתלי בלומנטל, והוא שם, נוסף על מבקרים פנימיים. שנית, אם לא ידוע לך, חברת הכנסת לימור לבנת, ואם לא ידוע לך, חבר הכנסת שמאי, אולי אזכיר לכם, שבלאו הכי צוותים של ביקורת המדינה יושבים בקופת-חולים, צוותים של ביקורת המדינה בדקו גם את קרנות הפנסיה של ההסתדרות. מה הרבותא? אתם מציירים תמונה כאילו המערכת הזאת חסומה בפני ביקורת המדינה, ובמסווה – – –

קריאות:

היו"ר י' עזרן:

מה קרה פה? סליחה, אני מצטער, אי-אפשר כך.

שאול יהלום (מפד"ל):

לפרוטוקול אני רוצה לומר, שלא בדקו את קרנות הפנסיה, אלא את אגף שוק ההון – – –

שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:

בדקו את אגף שוק ההון. אגף שוק ההון מפקח על קרנות הפנסיה. במסגרת הפיקוח על קרנות הפנסיה על-ידי אגף שוק ההון בודקים גם את קרנות הפנסיה, והוא הדין לגבי משרד הבריאות ומשרד האוצר והמס המקביל, כאשר כספים מועברים לקופת-חולים. ובמסגרת הזאת בודקים גם את קופת-החולים. אז אני מציע לכם לא לצייר כאן תמונה מעוותת, לא נכונה, תלושה מן המציאות, כאילו אנחנו מתכוונים להסתיר משהו, או כאילו מי שמצביע נגד הצעת החקיקה הזו – – –

יעקב שמאי (הליכוד):

אני רוצה לשאול.

היו"ר י' עזרן:

סליחה, אדוני השר, האם אתה מוכן לקבל שאלה?

שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:

אני מוכן לקבל שאלה.

היו"ר י' עזרן:

רגע, חבר הכנסת שמאי, תחילה תקבל רשות. עוד לא נתתי לך רשות. אני מוכן, אבל תמתין. תאפשר לשר להשיב תחילה.

שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:

תן לי להגיד כמה קטעים תחילה.

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת שמאי, הנני מודיע שארשה לך לשאול, וגם לחבר הכנסת מיכאל איתן.

יהושע מצא (הליכוד):

טוב שערוץ-2 איננו כאן, כך שלא שומעים את הנימוקים האלה.

שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:

אני מצטער שערוץ-2 איננו פה. בפעם הבאה, כשר הממונה, אני אדאג לכך שיהיה פה.

יהושע מצא (הליכוד):

מוטב שתתחיל שם ברגל ימין.

שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:

אני מודיע לך, חבר הכנסת מצא, שכל מי שתומך בהסרת ההצעה הזאת איננו מצביע נגד טוהר מידות ואיננו שולל את ביקורת המדינה במקום שהיא כבר קיימת, על קופת-חולים ועל מוסדות ההסתדרות. לכן אני רואה בזה היתממות.

אני גם לא שותף להתקפה המוחצת על ההסתדרות. אני שואל אתכם: ההישג של כיבוש האינפלציה בשנת 1985, כאשר ההסתדרות הכללית, בגלל העובדה שהיא כללית, הגיעה להסכם עם ממשלת ישראל על שחיקת שכר, מחיר שאותו שילמו העובדים כדי לכבוש את האינפלציה – –

יהושע מצא (הליכוד):

עמיר פרץ מחזיק בדעה שלך.

שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:

– – אם זה לא היה, האם היינו יכולים לצפות לאותה הבראה שבאמת התרחשה? הבה נהיה הגיוניים, למה לפגוע – –

מיכאל איתן (הליכוד):

אתה צודק, אבל מה הקשר?

שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:

בהמשך להצעה הקונקרטי, שעליה השבתי, שבפועל כבר יש ביקורת ויש מבקר שהוא מעל למבקרים הפנימיים, ויש ביקורת מדינה, כמו שהדגמתי, אי-אפשר לבוא ולטעון שאין ביקורת מדינה.

שנית, המתקפה הכללית על ההסתדרות, מה היא אומרת? אנחנו רוצים הסתדרות עובדים חלשה? אנחנו רוצים שהמעבידים יכתיבו את התנאים? אנחנו רוצים שלא תהיה מערכת מאורגנת שתגן על העובדים? אנחנו רוצים במשטר עבדים, שלא יהיו זכויות עובדים? הרי זה בעצם מה שמציעים לנו כאן.

לכן אני באמת מבקש מכל החברים לשקול בתבונה, להימנע מההתנגחות הפוליטית ולהצביע לגוף העניין. גוף העניין הוא שאין צורך בחקיקה הזאת. יש מערכת ביקורת, גם פנימית, ויש גם מערכת ביקורת כוללת של מבקר ההסתדרות. ובמקרים שבהם הדבר קשור קשר הדוק עם המדינה, יש ויש גם היום אפשרות למבקר המדינה לבקר.

היו"ר י' עזרן:

אדוני השר, בזכות ההבטחה לחבר הכנסת שמאי להרשות לו לשאול שאלה, הצלחתי לאפשר לשר להתבטא. אז רשות השאלה לחבר הכנסת שמאי.

יעקב שמאי (הליכוד):

תודה ליושב-ראש ותודה לשר. אני רוצה לשאול את השר שאלה, כי אני יודע שהוא משפטן והוא מקפיד בקלות כבחמורות. האם יודע אדוני השר, שמעבר למס האחיד משלמים באמצעות חוק המדינה את המס הארגוני, ואין שם פיקוח ואין ביקורת? מבקרת המדינה לא יכולה לבדוק את התאגיד. מבקרת המדינה בודקת את קופת-חולים, אבל החלק של המס האחיד שנגבה ועובר לקופת-חולים עובר בלי ביקורת, בלי פיקוח, עם הרבה קיפוח לקופת-חולים.

עכשיו אני רוצה רק להזכיר לאדוני השר, מה קרה להסתדרות החזקה הזו. אנחנו ראינו מה קרה למשק ההסתדרותי, איך הוא קרס. אנחנו ראינו את קרנות הפנסיה במצוקה, ראינו מה קורה לקופת-חולים. תן לי תשובה. האם פיקוח הוא סכנה להסתדרות, או שהפיקוח מחזק את ההסתדרות?

היו"ר י' עזרן:

תודה. אם אדוני השר מוכן, יענה. אם לא רוצה, זכותו לא לענות.

שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:

משפט קצר אחד אני רוצה להשיב לך, חבר הכנסת שמאי. אותו מס שעליו אתה מתלונן מגיע גם לסיעה שלך, ואתה נהנה ממנו לא פחות. ואם אתה לא מפקח בתור גוף ציבורי, מה לך כי תלין?

שנית, אני חושב שאנחנו צריכים להיות גאים בהישגים החברתיים וגם הכלכליים של ההסתדרות, ולכן אני מציע לבית להסיר את ההצעה מסדר-היום.

היו"ר י' עזרן:

תודה.

לימור לבנת (הליכוד):

קריאות:

היו"ר י' עזרן:

יש לה זכות כמציעה. זו זכות של המציעה. היא ביקשה.

יעקב שמאי (הליכוד):

מה אתם מחביאים מתחת לשטיח של ההסתדרות?

היו"ר י' עזרן:

בבקשה, חברת הכנסת לימור לבנת.

לימור לבנת (הליכוד):

חברי הכנסת, שמענו כאן שלהסתדרות יש מבקר פנימי. אני חוזרת ואומרת מה שאמרתי קודם. מבקר פנימי יש בגופים רבים. ביקורת המדינה על ההסתדרות תועיל להסתדרות. אילו ציטטתי בפניכם את מה שאמרו חברי כנסת ממפלגות העבודה על ההסתדרות, הייתם שומעים דברים חמורים בהרבה מהדברים שאני אמרתי. אבל אוותר על זה הפעם.

אני קוראת לחברי הכנסת, לרבות האנוסים היושבים באולם, ואני רואה כאן כמה אנוסים, להתגבר על המחלוקת המפלגתית הזאת, כי זה לא עניין מפלגתי, גם אנחנו בתוך ההסתדרות, ולהצביע בעד הצעת החוק.

היו"ר י' עזרן:

אנחנו עוברים להצבעה. מי בעד הצעת החוק שהוצגה בפנינו ומי נגד?

הצבעה מס' 25

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 10

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – 21

נמנעים – 1

ההצעה להסיר מסדר-היום את הצעת חוק-יסוד: מבקר המדינה (תיקון הסתדרות

העובדים ומוסדותיה) נתקבלה.

היו"ר י' עזרן:

אם כן, 10 בעד, 21 נגד. אני קובע שהצעת החוק נדחתה.

רבותי, חברי הכנסת המציעים ביטלו את הצעותיהם. אני מודה להם מאוד. לכן אני נועל את הישיבה. הישיבה נעולה. אם ירצה השם, הישיבה הבאה – ביום שני הבא בשעה 16:00.

הישיבה ננעלה בשעה 18:51.